BU TOPRAĞIN ÖTEKİLERİ

söyleşiler

Müjgân Halis

ayizi kitap

BU TOPRAĞIN ÖTEKİLERİ ★ Müjgân Halis

BU TOPRAĞIN ÖTEKİLERİ

MÜJGÂN HALİS

1971 yılında Elazığ'ın Karakoçan ilçesinde doğdu. 1992'de İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi'ni bitirdi. 1995 yılında gazeteciliğe başladı. Evrensel Gazetesi, Radikal Gazetesi, Kanal D Televizyonu, Aktüel Dergisi gibi yayın organlarında çalıştı. TESEV'in "İmam Hatip Liseleri", "Diyanet" ve "Başörtüsü" üzerine gerçekleştirdiği araştırmaların saha çalışmalarında gazeteci olarak yer aldı. 2001 yılında Batman'daki kadın intiharlarını araştırdığı çalışması, *Batman'da Kadınlar Ölüyor* adıyla Metis Yayınları tarafından kitaplaştırıldı. Bu konuyla ilgili yazılan tek kitap oldu ve yayınlandığı yıl The Times Library tarafından Türkiye'de yayınlanan en iyi kitap seçildi. Kitapta yer alan öyküler, İncir Çekirdeği adlı sinema filminin öyküsü oldu. 2006 yılında çalışmaya başladığı Sabah Gazetesi'nde habercilik yapmaya devam ediyor.

ayizi
kitap

Ayizi Yayınları 14
Yurttan Sesler Dizisi 1

Bu Toprağın Ötekileri
Müjgân Halis
1. Baskı, Mart 2012, Ankara

Yayına Hazırlayan
İlknur Üstün

Kapak Tasarımı ve Sayfa Düzeni
Tennur Baş

Kapak Fotoğrafı
cahilus

Baskı ve Cilt:
Sena Ofset
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi
B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 90.212.613 03 21

ISBN: 978-605-62631-3-2

AYİZİ YAYINLARI
A: Bükreş Sokak No:17/3 06680 Çankaya/Ankara Türkiye
T: +90.312.467 16 18 F: +90.312.467 16 19
W: www.ayizi.com.tr E: bilgi@ayizi.com.tr

BU TOPRAĞIN ÖTEKİLERİ

Müjgân Halis

ayizi
kitap

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ

Gelip Geçmeyen Ayrıntılar - Erdal Şafak 9

GİRİŞ 11

I. BU TOPRAĞIN ÖTEKİLERİ

Niye Ötekiler? 15
Fas'tan Mardin'e Kumalı Gelinler 17
İranlı Mülteci Trans Olmak 25
Ege Denizi'nde Biten Umutlar 33
Kadim Topraklara Zorbalık 39
Sığınaktaki Kadınlar: "Biz Vatandaş Değil miyiz?" 47
Bir Yaşayan... 57
Başörtüsünün Altında Sol da Olur 65
İşsizlik Yorgunu Gençler 73
Bazen Bütün Kötülükler El Ele Verir 85
Bir Toprak Gaspı Hikâyesi ya da Ezidiler 93
Lal Olmuş Diller 103

II. KÜRDİLİ DURUMLAR

Niye Kürtler? 113
Wê Stranê Beje (O Şarkıyı Söyle) 115
Diyarbakır Cezaevi'nden Edebiyat Günleri'ne 125
İntihar İklimi 131
Devletin Elinde Patlayan Bomba: Koruculuk 143
Diyarbakırspor: Futbol Sadece Futbol Değildir 153
'Viran' Olmuş Bizim Eller 169
Hakkarim.net: Bir Başkadır Bizim Oralarda Online Hayatlar 177
Başka Türlü 'Şehir Çocukları' Bunlar 187
Empati Ne Yana Düşer Usta? 197
Barış İyi Bir Şeydir 205

III. 'EMNİYET'Lİ HİKÂYELER

Niye Polisiye? 215
Çocuk Pornosu 217
Babasının Gömdüğü Kimsesiz 229
Basmane Cinayeti 237
Bir Yıldız Kaydı 245
Bir 'Yanlış' İdam Hikâyesi 253
İşkencenin Elleri 263
Ziynet'in Hikâyesi 271
Anneler ve Kızları 281

IV. SEVDİĞİM(İZ) İNSANLAR

Niye Sevdiğim İnsanlar? 289
Evrim Alataş: Kürtler Vadisi'nin Kızıl Saçlı Kızı 291
Ela Güntekin: Güzel Bir Kadının Ardından 299
Fırat Can: Dört Duvar Arasında Aşka Düşersen 311
Hamit Kapan: Ah Maraş, Kanlı Maraş 323
Emine Sevgi Özdamar: Almanca Roman Yazan Türk 335
İhsan Eliaçık: Sola Elini Uzatan Dindar 347
Jülide Aral: 68'in 'Telefoncu Kız'ı 359
Murathan Mungan: Bu Toprakların Şairi 371
Melek Ulagay: Sosyeteden Filistin'e Uzanan Bir Hayat 379
Şirin Cemgil: Nurhak'tan Yadigârdı 391
Tuncel Kurtiz: Bir Modern Çağ Ozanı 399

Bana emeği öğreten
anneme ve babama...

GELİP GEÇMEYEN AYRINTILAR

Müjgân Halis yıllardır SABAH Ailesi'nin değerli bir üyesi. Değerli ve de hınzır. Onun hafta sonu eklerinde yayınladığımız röportajları, söyleşileri iyi bir okur, daha doğrusu tiryaki kitlesi oluşturdu.

Müjgân şimdi hafta sonu eklerinin yanı sıra, ana gazeteye de çalışıyor ve iyi haberler çıkarıyor.

Elinizde tuttuğunuz bu kitap onun yıllar boyunca yayınladığımız röportajlarından sadece bir bölümünün derlenmesiyle meydana geldi. Seçimi de kendisi yaptı.

Okurken, eminim, o röportajların ve söyleşilerin güncelliklerinden zerre bile yitirmediğini kabul edeceksiniz. Ve de -bir bölümünüz yeniden- okurken büyük keyif alacaksınız.

Sevgili Müjgân Halis'e başarılarının devamını diliyorum. Ve de daha nice yıllar birlikte çalışmayı.

Erdal Şafak
SABAH Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni

GİRİŞ
NEDEN BU KİTAP?

Önce çekinerek baktığım bir fikirdi, yayımlanmış yazıların, haberlerin bir kitapta toplanması. Maksat kamuoyunu bilgilendirmekse, zamanında yazılmış, okuyucuya ulaştırılmıştı. Ancak bizim memlekette her zaman ne gazete satın alan orada yazılanı gerçek bir dikkat ve ilgiyle okur ne de yazdığınız haberin kamuoyunu dalgalandıracak bir etkisi olur. Gazeteci görevini yapmıştır yapmasına ama yazdığını rüzgâra, suya yazmıştır sanki. Sabah Gazetesi'nin hafta sonu eklerinde son beş yıldır yazdığım haberleri de kolaylıkla bu kategoriye sokabilirim. Her birini büyük bir heyecanla yazdığım bu haberler duyarlı bir okuyucu kesimi dışında çok az insan tarafından anımsanıyor. Türkiye gibi gündemin sürekli değiştiği bir ülkede aksini beklemek de hayalcilik herhalde.

Bilen bilir, gazete eklerinde habercilik yapmak, rutin dışı gündemi izlemeyi ve özel habercilik yapmayı gerektirir. 16 yıllık meslek hayatımda çalışmaktan büyük bir keyif aldığım Sabah'ın hafta sonu ekleri, hem bu rutin dışılıkta ufkumu genişletti hem de seslerini duyurmayı hayal ettiğim kesimlerle buluşmamı, onlara teybimi uzatmamı sağladı. Her meslektaşımın olduğu gibi çok acıklı anlara da tanık oldum, çok mutlularına da. Karnınızı gerektiği kadar doyurmasa da,

mesleğin hazzı da buradadır zaten. Bir gün bir 'Bakan'ın makamında olursunuz, ertesi gün ülkenin en ücra köyünün en yoksul sofrasında. Ancak bu hazzın salgıladığı endorfin de itiraf etmek gerekir ki, ikinci bir haberin peşine düştüğünüz ana kadardır.

Peki ya şimdiye kadar yazdıklarımız, onlar ne olacak? İşte bu kitap bu sorunun yanıtını vermek niyetiyle hazırlandı. Elinizde tuttuğunuz kitapta bir araya gelen 40 haberin çok büyük bir kısmı ilk kez Sabah Gazetesi'nde yayımlandı. Başka gazetelerde de yakın dönemlerde yayımlanan benzer haberlerden farkıysa, habere ve kaynağına bakılan açı.

Haberleri bir kitap olarak tasarlarken, dört ayrı bölüm altında ayrıştırdım. Kitaba adını da veren Bu Toprağın Ötekileri bölümü; azınlıklara, kadınlara, eşcinsellere, işçilere dair beş yıl içinde yaptığım haberlerden sadece onbirini kapsıyor. Kürdili Durumlar bölümüyse, adıyla müsemma Kürtlerin çeşitli hallerini izlediğim haberlerden oluşuyor. Bu bölümde on haber yer alıyor. 'Emniyet'li Hikayeler bölümünde okuyacağınız sekiz haberin tamamı polisiye haberler. Ancak bu haberlerin üçüncü sayfa hikâyelerinden farkı, öznelerine bakış açısı. Sevdiğim(iz) İnsanlar bölümüyse, aralarında ünlü şairler, yazarlar, oyuncuların da olduğu benim hayatımda iz bırakan insanlarla yaptığım birebir söyleşilerden oluşuyor. On bir söyleşinin her birinin başına yazdığım girişlerde bu izleri bulacaksınız.

Malum her eser, sahibinden izler taşır, adı haber olsa da. Bu kitapta bir araya gelenlerin önemli bir kısmı, gazeteci olmayan Müjgân'dan izler taşıyor. Bu izleri 16. meslek hayatımda okuyucuyla daha özel bir şekilde paylaşmak istedim ve 'haber öyküsü' adını verdiğim bir arka planla yeniden tasarladım.

Haber öykülerimde bazen çocukluğuma doğru bir yolculuğa çıktım, bazen özlemi burnumun direğini sızlatan teyzemi anımsadım, bazen bir filoloji öğrencisini kıskandıran Türkçe öğrenme serüveniyle babaannemi. Bazen de kendimi yaptığım haberlerdeki 'katil' kadınların, umutsuz âşıkların, cinsel kimliği yüzünden horlananların, cezaevi ranzaları altında okuma yazma öğrenip kitap yazanların yerine koydum.

İzini sürdüğüm pek çok yaşanmışlığı anımsamanın yanı sıra bir niyeti daha var kitabın: Bütün kuşatılmışlığa rağmen bu mesleğin vicdanla yapılabileceğini göstermek. Slogan atmadan, gösterişe kaçmadan, 'yıldız gazeteci' etiketlerini bir kenara atarak bulmak, takip etmek ve yazmak hâlâ imkânlı. Yeter ki istensin. Gazetecilik muhalefet etmeyi gerektirir ve bu muhaliflik bütün angajmanlardan azadedir. Özel hayatınızda kendinizi istediğiniz yerde tanımlayabilirsiniz, istediğiniz partiye oy verebilir, istediğiniz -izm'e inanabilirsiniz. Ama bazen ülke, bazen de dünya kamuoyuna bir yeniliği ulaştırmaya çalışırken kimseyi yönlendiremezsiniz. Göreviniz, doğru ne ise onu iletmektir. Zaten haberi adabıyla, edebiyle ve gazetecilik ahlâkını kapının dışında bırakmadan yazmışsanız; her cümleniz amacına ulaşır. Bu, en politik haberde de, en magazinel durumda da böyledir. Bir insanın trajedisinden de, mutluluğundan da dersler çıkarılabilir. Yeter ki, vicdanınız yol göstericiniz olsun.

Yaklaşık beş yıla sığan bu haberleri kovalarken ilk heyecanımı da, kitaplaştırırken haber öykülerine can veren her cümleyi de öncelikle bir tek kişiyle paylaştım. Her yeni cümlemin ilk dinleyicisi odur. Tıpkı ilk kitabımda olduğu gibi bu kitabın tamamı onun güzel varlığının şenliğiyle mutlanmıştır: Kızım Diclesu, sen olmasaydın hayata anlam katmak çok zor olurdu.

İstanbul'da iki haber arasında kalan boşluklarda biriken cümlelerin bir toplamı olsa da bu kitap, 'memleket' diyebileceği topraklarda bitmeliydi. Dağların arasına saklanmış 'kılıç artığı' bir köy bu kitabın memleketi oldu. Samandağ'ın Vakıflı Köyü'nde, bir dolabında İncil ve bir diğerinde Kuran-ı Kerim olan o taş pansiyonun ruhu ve mandalina, portakal, nar ağaçlarının rayihası bu satırlara azıcık sızmışsa, ne mutlu bana. O köyle buluşmamı ve satırlarımın bir memleket edinmesini sağlayan Sabah Antakya muhabiri Yaser Çaparoğlu, her telefonumda koşarak gelen şoför Mehmet Ağabey ve Vakıflı'nın tüm amcaları, teyzeleri var olun.

Ve elbette bu haberlere desteğiyle yol veren Sabah Ekler Yayın Yönetmeni Elçin Yahşi, gazetecilik hayatımın en büyük öğretmenlerinden Murat Çelikkan, haberlerime zaman zaman ana gazeteden verdiği destekle Sabah Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Erdal Şafak ve muhteşem sabrıyla aylarca her satırımı didik didik okuyan Ayizi Yayıncılık'ın birtanecik editörü İlknur Üstün siz olmasaydınız bu kitap olmazdı... En önemlisi, her bir haberimde yolunu benimle birlikte uzaklara düşüren, objektifleriyle satırlarımın samimiyetini ölümsüzleştiren fotoğrafçı arkadaşlarım Erkan Sevenler, Cenk Ertekin, Tijen Burultay hem yol arkadaşım olduğunuz için hem de fotoğraflarınızı kullanmama izin verdiğiniz için dünyanın en güzel cümlelerini sizin için kurmak isterdim. Çok teşekkürler...

I
BU TOPRAĞIN ÖTEKİLERİ

Niye Ötekiler?

Her şeyin bir sahiplik ilişkisiyle ölçüldüğü günümüzde acıklı bir durumdur kendi toprağında 'yabancı'ya dönüşmek. An gelir, adındaki 'acayip'lik seni bu toprakların uzaklarına iter. Mesela adın Manuel'se olsa olsa Fransızsındır, Maria ise Alman. Bu algı, artık baştan ayağa her birimiz için neredeyse aynı ne yazık ki. Bu toprakların en eski sahiplerinden bir kadın yazarın romanını okuması için verdiğim kızım, kapaktaki ismi görünce "Anne nereli bu yazar?" diye sormuştu. "Türkiyeli," yanıtını aldığında, "Ama adı neden böyle?" diye kendince merak etmeye devam etmişti. Bu ve benzeri birçok soruyu sordurtuyoruz çocuklarımıza. O yüzden bu ülkenin, adı 'yadırganan'ların ülkesi olduğunu yeniden anımsamanın zamanı geldi de, geçiyor bile. Belki en çok gazeteciler için.

Elbette sadece onlar değil memleketimizde üvey evlat muamelesi görenler. Egemen yaşayışa, egemen söyleme 'garip' gelen herkes yabancı muamelesi görüyor. Başka diller konuşanlar, kendi cinslerini sevenler, hâlâ emek-sermaye çelişkisine dikkat çekenler, yoksulluklarını kader gibi yaşamaya karşı çıkanlar ve kadınlar, hep kadınlar... Sömürüye karşı çıkan bir

işçiyseniz tuhaf birisiniz siz. Türkçe dışında bir dile anadilim diyorsanız ve üstelik bu dili özgürce kullanmak istiyorsanız haddini aşmış bir ucubesiniz. Hem dine hem insanların özgürlüğüne inanıyorsanız delirmiş olmalısınız. Kadınlığınızla bir kadına, erkekliğinizle bir erkeğe aşk duyuyorsanız 'hasta' diye nitelendirilir, atılırsınız toplumun bir köşesine. Sırtımızdan sopa karnımızdan sıpa eksik olsun, 'artık dayak yemeyeceğim' diyen kadınlarsanız hak ettiğiniz bir kurşundur, çoğunluk ise kurşunu yiyene değil, sıkana yazıklanır.

Kitabın 'Bu Toprağın Ötekileri' bölümünde toplanan haberler, adları 'yabancı', 'acayip', 'garip', 'yadırganan' sıfatlarla anılan bu toprağın insanlarının hikâyelerinden oluşuyor.

FAS'TAN MARDİN'E KUMALI GELİNLER

Şanslı bir gazeteciyseniz, bazen iyi bir haber ayağınıza gelir. Birazdan okuyacağınız haber o tür haberlerden. Ama bir haber olmasının ötesinde insanlık hallerimizin derinliğini de yansıtıyor. Bu toprağın ötekilerine ait bir öykü bu ve aynı zamanda ötekiliği aşan arayışı da anlatıyor. Bir belgesel filmin haberini yapmak üzere buluşmuştuk, filmi yapan arkadaşım Müjde'yle. Halasının yaşam öyküsünden yola çıkarak Güneydoğu'da çok yaygın olan kumalığı anlatıyordu 'Ölüm Elbisesi: Kumalık' adlı belgeselinde. Yağmurlu bir Beyoğlu gününde, kapkara bir konuyu konuşuyorduk ve Müjde filmi çekmek için memleketi olan Kızıltepe'nin köylerini nasıl dolaştığını, kumalığın hâlâ ne kadar yaygın olduğunu, hatta kendi ablasının bile kuma gittiğini bütün içtenliğiyle anlatıyordu. Bir ara laf arasında yolunu düşürdüğü bir köyden bahsetti; Gökçe Köyü. Orada da kumalık yaygındı ama çekim yaptığı halde, filminde yer vermediğini söyledi. 'Neden?' diye sorduğumda, 'Çünkü gelinlerin hepsi Faslı,' dedi. Ne yalan söyleyeyim gözlerim ışıldadı haberin kokusunu alınca. Köyü biraz daha anlattırdıktan sonra, konumuza geri döndük. Ancak ben Gökçe Köyü'ne gitmeye daha o anda karar vermiştim, ertesi hafta da Gökçe'deydim. Bir gazete röportajı ile ulusal ve uluslararası basının da gözü bir anda bu memleket topraklarına gelin olmuş Faslı kadınlara çevrildi.

Kızıltepe'nin Faslı Gelinleri

16 Mart 2009 / Sabah

Kızıltepe'nin Gökçe Köyünde, son iki yıldır köye gelen Faslı gelinlerin sayısı her geçen gün artıyor. Köye internet cafenin gelmesiyle internetle tanışan köyün erkekleri, ana dilleri olan Arapçayı kullanarak Faslı genç kızlarla tanıştılar ve çok geçmeden evlenmeye başladılar. Çoğu kuma gelen Faslı gelinler, dindarlıkları nedeniyle tercih ediliyor ve kuma olmayı doğal sayıyor. Faslı gelinlerle tanışmak için Gökçe Köyüne gittik ve onları vatanlarından vazgeçiren "aşk öykülerini" dinledik. İşte sayıları ona yaklaşan Faslı gelinlerden Aziza, Monia, Jamila ve Sabire'nin öyküleri ve köydeki yeni yaşamları...

Monia Köyün İlk Gelini

Gökçe Köyünün ilk Faslı gelini olan Monia ve eşi Halit Öncel, evliliklerini "Kısmet," diye açıklıyor. Halit Öncel (36), kendisine on bir çocuk veren ilk eşinin üzerine Faslı Monia ile evlenmiş. Halit ile Monia da internette tanışmışlar ve Halit iki ay sonra Monia'ya evlenme teklif etmiş. Kendisiyle aynı yaştaki Monia'dan evli olduğunu önce saklamış, ama ateş bacayı sardıktan sonra evli olduğunu itiraf etmiş. Monia'dan da Yunus Emre adlı bir oğlu olan Halit Öncel, ilk eşini kâğıt üzerinde boşayarak Monia'ya resmi nikâh kıymış. Ancak her iki eşiyle de aynı evde yaşamayı sürdürüyor. Fas'ın yoksul bir ülke olduğunu ve insanların başka ülkelerin vatandaşlarıyla evliliği bir kurtuluş gibi gördüğünü söyleyen Halit Öncel, eşinin babasının evliliklerine önce karşı çıktığını, ama daha sonra ikna olduğunu söylüyor. Kızıltepe'nin Gökçe Köyünde bakkal dükkânı işleten ve Irak'a sınır ticareti yapan bir de kamyonu olan Halit Öncel, eşinin Türkiye'ye geliş masraflarını karşıladığını, sonra gidip İstanbul'dan aldığını söylüyor. Yaşadıklarının büyük bir aşk olduğunu öne sürüyor. www.habipti.com[1] sitesi aracılığıyla birbirlerini bulduklarını söyleyen Öncel, eşinin referansıyla birçok Faslı genç kızın Türk erkekleriyle tanıştıklarını da belirtiyor. Monia'nın köye gelişiyle bütün köyün çok büyük bir şaşkınlığa sürüklendiğini vurgulayan Öncel, ilk eşinin önce büyük bir tepki gösterdiğini ama daha sonra alışmaktan başka çaresinin kalmadığını da söylüyor. İlk eşinden en küçük çocuğunun yaşını sorduğumuzda, "Hatırlamıyorum," diyen Halit Öncel, bir ay içinde internet kullanmayı öğrendiğini ve hemen Monia ile tanıştığını belirtiyor. Eşinin Müslüman olmasının tercih nedeni olduğunu söylüyor, köydeki birçok erkeğin de kendisine gelip danıştığını vurguluyor.

---

1 Habipti: Sevdiğim

Fas'ta liseyi bitiren ve daha sonra dört sene imam hatiplik eğitimi gören Monia Öncel, anadilinin yanı sıra Fransızca biliyor. Eşinin evli olmasını 'doğal' diye niteleyen Monia, daha önceki hayatıyla şimdiki hayatı arasında büyük bir fark olduğunu, köye giderek alışmaya başladığını söylüyor. "Önemli olan iki insandır, çevre değildir," diyor. Evde çocuğuyla, evin temizliğiyle vakit geçirdiğini, kocasının ilk eşiyle zaman zaman gerginlikler yaşadığını ama bunun bile doğal olduğunu öne sürüyor. Geldiğine hiç pişman olmadığını ve gelirken hiç korkmadığını söyleyen Monia Öncel, gelmeden önce bu konuyu iyi düşünüp, kararını öyle verdiğini anlatıyor. Gelecekten kendisi için çok fazla beklentisi olmadığını, ama devletin büyük kentler dışında Doğu'ya da yatırım yapması gerektiğini, bunu en çok küçük oğlu Yunus Emre için istediğini söylüyor. Monia'nın bir isteği de resmi nikâhlı olduğu halde, hâlâ Türk vatandaşı olamaması. Bu konudaki bürokratik engellerin kaldırılmasını canı gönülden istiyor.

Bizimki Gerçek Aşk

Aziza Eroğlu Fas'ta üniversiteyi bitirmiş, Rabat'ta bir kreşte çocuklara Fransızca öğretmenliği yapan ve Arapçanın yanı sıra Fransızca ve İngilizce bilen genç kadını, şimdi Kızıltepe'nin bu yoksul köyünün neredeyse en yoksul evine getiren ise kendi tabiriyle "aşk". Bir buçuk yıl önce internette Arap asıllı İskender Eroğlu'yla tanışması, kaderini tamamen değiştirmiş. Aziza ve İskender, Gökçe Köyünde korkunç bir yoksulluk içinde yaşıyor. Elli yıllık babadan kalma kerpiç evleri yıkıldı yıkılacak. İskender evliymiş ama Aziza da bunu bilerek gelmiş zaten köye. Bir kız çocuğu olan ilk eşine resmi nikâh yapmadığı için, Aziza'ya resmi nikâhı hemen yapıvermiş. Hatta nikâh işlemleri için Fas Başkonsolosluğuna bile gitmiş. Aziza'ya yoksulluğunu, işsizliğini ve evliliğini bütün açıklığıyla anlattığını, ancak Aziza'nın "Bütün şartlarını ka-

bul ediyorum," diyerek kendisine duyduğu sevginin büyüklüğünü gösterdiğini söylüyor.

Kaynanası Sadiye Eroğlu bir sene önce köye gelen üniversite mezunu Faslı gelinini önce şaşkınlıkla karşılamış, sonra ondan çok memnun kalmış.

İskender Eroğlu ikinci karısı Aziza'yla köyde açılan internet cafe sayesinde tanıştığını, internette bir yıl sohbet ettiğini söylüyor. Aziza'nın ailesiyle konuştuğunu ve onlara da bütün koşullarını anlattığını belirtiyor.

Fas'ta gayet sosyal bir hayatı olduğunu söyleyen Aziza, kendi ülkesinde tıpkı İstanbul'daki kadınlar gibi yaşadığını anlatıyor. Eşinin kendisini zaman zaman Kızıltepe'ye götürerek gezdirdiğini, ilk geldiğinde çok zorlandığını vurguluyor. Yüksekten düşmüş gibi bir duyguya kapıldığını, ama bundan keyif almaya karar verdiğini, ancak burada sanki tarihin dondurulduğunu ve geriye gittiğini düşünüyor. Buradaki kadınların eski çağlardaki gibi yaşadığını, sadece çocuk yapmayı düşündüklerini, evdekilerin kendisine kıyamadığı için ev işi yaptırmadığını anlatıyor. "İstiyorum ki gelecek nesil bundan daha iyi yaşasın," diyor, yaşamını değiştirmesinin tek nedeni olarak aşkı gösteriyor. Büyük şehirlerdeki aşkın yapmacık ve gerçek olmadığını söyleyen Aziza, "Gerçek sevgiyi hissettiğim için böyle bir tercihte bulundum, orada kalsaydım belki hiç sevgiyle tanışamayacaktım," diye anlatıyor. Yedi aylık hamile olan Aziza, bir kız çocuğu bekliyor ve adına da şimdiden karar vermiş: Hatice.

Birbirlerini Web Kamerada Beğendiler

Nurettin Yıldırım (60), Saida (28) ile bir ay önce evlenmiş. İlk eşini on bir yıl önce kaybetmiş ve onun ölümünden sonra

bir daha evlenmemiş. İkinci eşinin Fas'ta bir köyde yaşadığını, onunla buradaki Faslı gelinler aracılığıyla tanıştığını ve ilk kez birbirlerini web kamerasında gördüklerini ve beğendiklerini anlatıyor. Yaşlılık nedeniyle bir kadına ihtiyaç duyduğunu ve bu yaşta yalnız kalmamak, biraz da bakımını yaptırmak için evlenmeye karar verdiğini söylüyor. Karısını Arap olması nedeniyle özellikle tercih ettiğini ve hemen resmi nikâh yaptığını söyleyen Nurettin Yıldırım, önceki evliliğinden yedi çocuğu olduğunu belirtiyor. "Buralarda kız mı yoktu Fas'tan kız aldınız," sorumuzu ise, "Burada kimse yaşlıya kız vermiyor, demek ki kısmetimiz böyleymiş," diye yanıtlıyor. "Seneye buraya geldiğinizde en az 30 Faslı gelinle karşılaşırsınız," diyen Nurettin Yıldırım, şu anda bile altı gelinin gelmeye hazırlandığını söylüyor. Babasının evlenmesine hak verdiğini söyleyen Serkan Yıldırım, Faslı bir cicianne hakkındaki görüşlerini "Normal bir şey, gerekirse ben de evlenirim," diye açıklıyor. Saida ise evlilik hikâyesini "Kısmet," diye açıklayanlardan. Kocasını bir hafta boyunca kamerada gördüğünü ve bu şekilde beğendiğini anlatıyor. Fas'tayken okula gitmediğini ve hiç çalışmadığını söyleyen Saida Yıldırım, Fas'ın Meknes kentinde yaşarken kendisini Kızıltepe'nin bir köyünde bulmasını ise kadının kaderinin kocasının yanında olmasıyla açıklıyor. "Evlenen bir kız için nerede yaşadığı önemli değildir," diyen Saida, ailesinin de bu isteğine karşı çıkmadığını vurguluyor. En büyük çocuğu otuz beş yaşında olan Nurettin Yıldırım'ı ise genç eşi Saida tamamlıyor: "Erkeğin yaşının büyük olması daha iyidir. Böylece üzerime kuma getiremez."

Fas'ta Düğün Yaptılar

Samir Bozdağ (23) eşi Jamila'yla yine internet aracılığıyla tanışmış. Bir arkadaşının Fas'tan bir kızla konuştuğunu, Jamila'nın da o kızın arkadaşı olduğunu söyleyen Bozdağ,

bir sene boyunca internette sohbet ettiklerini anlatıyor. "Âşık oldum, konuştuk, anlaştık," diyor. Köyde bu kadar çok Faslı gelin olmasının nedenlerini bilemediğini, âşık olduktan sonra kimseyi dinlemediğini söyleyen Samir Bozdağ düğününü de Fas'ta yapmış. Ailelerin de web kamerada tanıştıklarını ve konuştuklarını söyleyen genç damat, köyün en son Faslı damadı. Eşinin Fas'ta bir tekstil şirketinde şef olduğunu ve hem Fransızca hem de İspanyolcayı anadili gibi konuştuğunu dile getiriyor. Fas'ın güzel bir kasabasında yaşarken Mardin'in Kızıltepe İlçesinin bir köyüne gelen genç gelin Jamila ise şimdi iki aylık hamile. Biz eve girdiğimizde rahatsızlığı dolayısıyla yatıyordu. Fas'ta Fas geleneklerine göre düğün yapan genç çiftin erkek olanı ise ortaokul mezunu ve bir TIR şoförü. Düğünde ülkenin geleneklerine uygun olarak gelinin damada, damadın da geline bir kâsede süt içirdiğini ve kendilerinin de bu geleneği düğünde uyguladıklarını söylüyor. Fas'ta genç yaşta evlenen ve kuma gelmeyen tek gelin olan Jamila'nın köye giderek uyum sağladığını söyleyen eşi ise, "Aşk için her şeye değer." diye konuşuyor.

İRANLI MÜLTECİ TRANS OLMAK

Küçük bir çocukken benim için yaz tatilleri köye gitmek demekti. O yaz günlerinde her sabah 'mêşk' denilen deriden yayıklarda yayılan yoğurdun güp güp sesiyle uyanır, rahmetli babaannemin benim için sepetin altına sakladığı kaymaklı ekmeği mideye indirir, köydeki yaşıtlarımla dana-buzağı nöbetine gitmek için yollara düşerdik. Köydeki irili ufaklı bütün çocuklar kendileri kadar küçük danaları en yeşil otların bittiği dere kenarlarına sürer, orada kâh oyun oynayarak, kâh yabandaki kurumuş ağaç parçalarını ve tezekleri toplayarak akşama kadar bu ağır işi kendimizce oyuna dönüştürürdük. Ben ilçeden gelen 'şehirli' kız olarak, herkesin arkadaşlık etmek istediği, ama biraz da ukala sandığı 'utangaç' çocuktum. Onlar bana özenirdi, ben de onlar tarafından benimsenmeyi dilerdim içten içe. Kendileri kadar iyi Kürtçe konuşamadığım için 'beyazlığım' hep bir mesafe nedeni olurdu. Aralarından sadece bir tanesi, beni olduğum gibi kabul eder, hemcinsim gibi oynar, meraklı sorular sorardı şehir yaşamına ilişkin. Köyde doğmuş bir erkek çocuğu olmasına rağmen, kibarlığı, başkasını anlama duygusu o kadar gelişkindi ki, onun hep kardeşim olmasını isterdim. Soyadlarımız aynıydı, sonradan öğrendim üçüncü dereceden kuzenmişiz üstelik. Şimdi en iyi dostlarımdan biri olan erkek kardeşimle ilişkimiz kedi-köpek ilişkisinden farksızdı o yıllar-

da. Yaşımız büyüdükçe köy tatillerimiz azalmaya başladı. Eğitim maratonunda koştururken köy ayda yılda bir gittiğimiz bir yere dönüştü. Ama arkadaşımın haberleri bir saat uzaklıktaki ilçemize geliyordu ve her haberle aşiretin kuralları yerle bir oluyordu. Önce kız kardeşlerinin giysilerini giyme denemeleriyle zorladı kuralları, sonra Zeki Müren taklitleriyle, ardından bir genç kız gibi yüzüne gözüne sürdüğü Almanya'daki kuzenlerin getirdiği kozmetiklerle. Bir süre sonra bizim oraların savaşla değişen kaderi, arkadaşımın ailesini de İstanbul'un varoşlarına sürükledi. Ve bu sürükleniş, ne gariptir ki onun özgürlüğü ve esareti aynı anda yaşamasına sebep oldu. Artık ne olduğunu da biliyordu, eşcinseldi. Adını koymasıyla ailesinin işkenceye varan şiddeti aynı anda başladı. O zulmü yaşadığı günlerde kaçıp kaçıp sığındığı tek insan, yedi-sekiz yaşlarının çocukluk arkadaşı o şehirli kızdı. Empati sırası bendeydi, ama elimden onu dinlemekten, birlikte ağlamaktan başka bir şey de gelmiyordu. Çocukluk arkadaşım, biraz kendi isteğiyle biraz ailesinin 'gözümüzden uzak olsun' niyetiyle, Kürt olmanın da avantajlarını kullanarak İsviçre'ye siyasi mülteci olarak gittiğinde galiba hepimiz rahatlamıştık. Sonradan duyduk İsviçreli bir rahiple yaşadığı büyük aşkı, aynı evde yıllarca birlikte sürdürdükleri yaşamı. Herkesin bildiği ama utançla gizlediği bu gerçek, çocukluğumun o ilk yakın arkadaşını anımsadığımda benim için hep bir mutluluk vesilesi oldu. Emisa ve Behruz'la konuşmak, İsviçre Alpleri'ndeki güzel aşka gönderdiğim bir selamdı.

'İranlıyım, Transeksüelim, Mülteciyim..'

7 Ekim 2007 / Sabah Pazar

Mahmud Ahmedinecad'ın inkâr ettiği eşcinselleri bulduk ve konuştuk. Emisa ve Behruz 1979-2000 yılları arasında dört bin eşcinselin idam edildiği İran'da Cumhurbaşkanının bu çevrenin varlığını reddetmesini, 'kendini kandırma' olarak niteliyor. İranlı eşcinsellerin öyküsü geçen hafta da New York Times Gazetesi'ne konu olmuştu..

Ahmedinecad "Bizde eşcinsel yok," dedi ama, İran'dan kaçan eşcinsel ve transeksüellerin sığındıkları ülkelerin başında Türkiye geliyor. Siyasi düşünceleri nedeniyle sığınmacı olan İran-

lılar kadar, cinsel tercihleri nedeniyle sığınmacı olanlar da hatırı sayılır miktarda. Bunlardan ikisiyle Emisa Feracullahzade ve Behruz Mehrabi'yle Ankara'da buluştuk. Emisa Feracullahzade (30) İran'dan bir yıl önce kaçmış ve Türkiye'de mültecilik başvurusunun cevabını bekleyen bir transeksüel, Behruz Mehrabi (21) de sevgilisi. Behruz Mehrabi babasının siyasi düşüncelerinden dolayı İran'da yaşayamadıkları için yedi yıl önce kaçmış ülkesinden.

Ailece Geldiler

Halkın Fedaileri/Çoğunluk örgütünün üyesi olan mühendis babası, annesi ve iki kardeşiyle önce Kayseri'ye gelmiş Mehrabi. Babası orada da İran ajanları tarafından izlenince devlet tarafından bir mülteci misafirhanesine yerleştirilmişler: "İki yıl sonra kamptan çıkarıldık. İşsizlik, çalışma izninin olmaması nedeniyle çok sıkıntı yaşadık. O dönem annem babamdan boşandı. Ablam evlenip İsveç'e gitti, ben Niğde'de kaldım." İran'da okulunun en parlak öğrencisi olan Behruz Mehrabi Niğde'de inşaatlarda çalışıp, kendi tabiriyle hiç umudu olmadan yaşadığı günlerin birinde karşılaşmış İran'dan gelen Emisa'yla. Kayseri tren istasyonunda tanışmış. Ondan önce hayatında hiç eşcinsel, transeksüel görmeyen genç adam ilk görüşte hoşlanmış bu uzun boylu, iri yarı kadından ve Kayseri-Niğde arasında mekik dokumaya başlamış. Kayseri'de yaşamak giderek Emisa için sorun olmaya başlayınca, yanına aldırmış Mehrabi ve Niğde'de birlikte yaşamaya başlamışlar. Ev sahibi kovmuş, evin suyunu-elektriğini kesmiş. Emisa'nın İran'daki hapis hayatı Türkiye'de de sürmüş, Behruz inşaatlara çalışmaya gittiği günlerde, o kendisini eve kapatmış.

Hem Aile Hem Devlet Baskısı

Çocukluğundan beri kadın elbiseleri giyen, makyaja ve bebek-

lerine düşkün olan Emisa'nın 'transeksüel' terimiyle ilk karşılaştığı yer, 17 yaşında gittiği doktor muayenehanesi olmuş. Yedi yaşındayken babasını kaybeden Emisa, cinsel yönelimi ortaya çıktıktan sonra ağabeylerinden çok baskı görmüş, dayak yemiş: "Evden dışarı çıkmak hiç istemiyordum, çünkü bana zorla erkek kıyafeti giydiriyorlardı." Doktorun teşhisinden sonra ailesi vücuduna zorla erkek hormonu enjekte ettirmiş, operasyon geçirmesin diye kimliği, parası elinden alınmış. İran'da aile desteği almadan hiç kimsenin cinsiyet değiştirme operasyonları geçiremediğini anlatan Emisa, devletin bu tür ameliyatların yüzde 10-15'ini karşıladığını, ancak bunun çok küçük bir meblağ olduğunu anlatıyor. Kendisini eve kapatan Emisa o günlerde kurtulmak için Beyaz Rusya'da moda eğitimi almak istemiş ve ailesini ikna etmiş: "Orada rahatça kadın kılığında yaşayabiliyordum, ama ailemin bundan haberi oldu ve tatile gittiğimde bir daha Minsk'e göndermediler." Sürekli baskı altında olduğu için İran'daki transeksüel ve lezbiyen camiayla çok az tanışabildiğini söyleyen Emisa, "Hepsi işsiz, hepsinin ailesiyle sorunları var, özgürce bir ev bile tutma şansları yok. Devlet tarafından öyle çok baskı görüyorlar ki, her an idam edilme korkusuyla yaşıyorlar," diye konuşuyor. Birçok arkadaşının yurtdışına kaçtığını, kaçamayanların da baskı altında yaşamak zorunda olduğunu anlatan Emisa, İran devletinin operasyon geçiren transeksüellere kadın kimliği verdiğini vurguluyor. Ama ameliyatların çok yüksek ücretlerle yapıldığını ve ailesinin sokağa attığı transeksüellerin iş bulamadığı için, seks işçiliği yaparak ameliyat parası kazanmaya çalıştığını da ekliyor. Emisa, Behruz'dan önceki erkek arkadaşının yardımıyla İran'ı terk etmiş. Altı ay boyunca evden hiç dışarı çıkmadığı günlerde, erkek arkadaşı gizlice eve gelmiş ve ancak böyle görüşebilmişler. Trenle Tahran'dan Van'a, oradan da Kayseri'ye geçmiş. Emisa, İran'dayken televizyonda izlediği ve

'modern, aydın düşünceli insanların ülkesi' sandığı Türkiye'de de büyük hayal kırıklığına uğramış. Toplumun büyük kısmının kendisine çok kötü davrandığını anlatan Emisa, "Buranın tek farkı özgürce elbise giyebilmem," diye konuşuyor. Niğde ve Kayseri'de ölüm tehditleri bile aldığını, Ankara'da ise korkusundan sokağa bile çıkamadığını söyleyen Emisa'nın mültecilik başvurusu kabul edilmiş ve ülke seçimini de yapmış. Partner kabul eden tek ülke olan Kanada için sırasını bekleyen Emisa, bir yıl daha sıkıntıya, açlığa, işsizliğe katlanmak pahasına Behruzsuz hiçbir yere gitmeyi düşünmüyor. Ameliyat olmayı çok isteyen Emisa, bunun için Türkiye'den gitmeyi ve çalışıp para kazanmayı bekliyor. Kayseri ve Niğde'de yaşadıkları baskılardan dolayı Pembe Hayat Derneği'nin yardımıyla Ankara'ya gelen çift, şimdilik arkadaşlarının evlerinde kalarak barınıyor. Umutları bir yıl içinde gönderilecekleri yeni ülkede.

'Ahmedinecad Gözünü Aç'

Emisa'ya İran Cumhurbaşkanı Ahmedinecad'ın Colombia Üniversitesi'ndeki konuşması hakkında ne düşündüğünü sorduğumda şu cevabı alıyorum: "Herhalde evinden dışarı adım atmıyor ki, ülkesinde ne olup bittiğini görmüyor. Görse bile gözlerini kapatıyor." Emisa BM raporlarında bile onlarca İranlı eşcinsel ve transeksüelin ülkesini terk etmek zorunda kaldığının açıkça belli olduğunu, hatta bunun neredeyse siyasi düşünceleri nedeniyle mülteci olanlara yakın olduğunu ifade ediyor. İran'da eşcinsellerin büyük kısmının kendisini gizlediğini hatırlatan Emisa, Adrian adlı çok yakın arkadaşının yaşadıklarını hiç unutmamış: "Annem öldükten sonra iki ay benim evimde kalmıştı. İntihara teşebbüs etmişti ve fuhuş yapmak zorundaydı. Birkaç kez İran polisinin tecavüzüne uğramıştı." Kendisinin hiç fuhuş yapmak zorunda kalmadığını, annesinin ölümünden sonra da ülkeyi terk ettiğini söyleyen Emisa, İran'da da transeksüellerin Türkiye'de olduğu gibi so-

kaklarda bekleyerek seks işçiliği yaptığını anlatıyor: "Özellikle gece çıkıyorlar ve kadın kılığında oluyorlar. Polisler bir ya da birkaç operasyon geçiren bir transeksüeli fuhuş yaparken yakalarsa, önce çok fazla bir şey yapmıyor, sadece uyarıyor. Ama tekrar tekrar yakalanırlarsa, çok ciddi tehlikelerle karşı karşıya kalıyorlar. Hiç operasyon geçirmeyen birini yakaladıkları zaman ise, ona direkt gay mualemesi yapıyorlar ve sorgusuz sualsiz asıyorlar. Sadece fuhuş yapmak da gerekmiyor bunun için, 'kadın elbiselerini kötü amaçla kullanmak' diye bir yasa var, onu ihlal ettiğin için bile cezaevine atılabilirsin." Tahran'da Kerimhan Köprüsü, Millet Parkı ve Tavruz Tahtı Sokağı'nın transeksüel ve eşcinsellerin fuhuş yapmak için seçtikleri en bilinen yerler olduğunu söyleyen Emisa, "Bunu ben biliyorsam, Ahmedinecad nasıl bilmez," diye soruyor. Cezaevlerinin eşcinsellerle dolu olduğunu söyleyen Emisa'yı Behruz da şu sözlerle destekliyor: "İran'da olsaydım Ahmedinecad'a inanabilirdim, çünkü bizim ülkemizde eşcinsel ve transeksüel camiası ötekileştirilmiş ve toplumdan kopuk yaşıyor. Kimse onların farkında değil." İran'da eşcinselliğin 'sapıklık' olarak nitelendirildiğini ve İran Cumhurbaşkanı'nın bir dediğinin bir dediğini tutmayan biri olduğunu söyleyen Behruz, "O İran'ı 1400 sene öncesine götürmek istiyor." diyor.

Aşk Dayanma Gücü Veriyor

İran'dan kaçmasaydı ya ailesinin ya da devletin öldüreceği Emisa, Türkiye'ye ayak basar basmaz hayatının aşkı ile tanışmış: Behruz. Behruz'a karşı duyguları öyle yoğun ki, "Ondan bir saat bile ayrı yaşayamıyorum." diye konuşuyor. Geleceğe umutla baktığını ve Behruz'la birbirlerini eş olarak kabul ettikten sonra, dayanma gücünün de arttığını açıklıyor. Şimdi en büyük dileği sevgilisiyle Müslüman olmayan bir ülkede yaşamak, operasyon geçirmek. Emisa'dan önce üç sevgilisi olan ve ondan önce hep normal kadınlarla birlikte olduğu-

nu anlatan Behruz, yaşadıklarının büyük bir aşk olduğunu ve durumlarını netleştirir netleştirmez evleneceklerini söylüyor: "Birbirimizi seçmek, ikimiz için de zor bir seçenekti. Ama onun hayata bakış açısını öğrendikten sonra, yaşadığımız baskıları göze almaktan kaçınmadım. Her şeye rağmen birlikte olduktan sonra sorunların bizim için hiçbir önemi yok. Emisa'nın önceki yaşadığım kız arkadaşlarımdan bir farkı yok benim için. Davranışları, yemek yapması, benle ilgilenmesi, onlardan farksız, hatta daha iyi, daha ilgili. Karşımdaki bütün davranışlarıyla gerçek bir kadın. O yüzden ameliyat olması bile benim için bir zorunluluk değil. Zaten karşımda bütün davranışlarıyla, bütün fikirleriyle kadından farksız biri var."

EGE DENİZİ'NDE BİTEN UMUTLAR

10 Aralık 2007'de İzmir'in Seferihisar'ında 49 ceset çıktı suyun yüzeyine. 49 mülteci ceset, 49 umut, 49 hayal, 49 rüya. Kiminin cesedi bir süre sonra kıyıya vurdu, kimilerini ise Sahil Güvenlik botları denizden topladı. Yaklaşık dört kilometrelik sahil şeridinin koylarında su yüzüne çıktılar teker teker. Aralarında kadınlar da vardı, çocuklar da. Üçüncü dünyanın çeşitli ülkelerinden gelmişlerdi, kendilerini 'yeni' dünyalara, 'yeni' hayatlara taşıyacağına inandıkları bu ülkeye. Kimi haftalarca bekledi, kimi aylarca, Basmane'nin izbe, karanlık, yoksul otellerinde. Aralarından sadece birkaçı yüzerek canını kurtarabilmişti. Çok değil iki gün önce Alsancak'ta toparlanmışlardı binlerce Dolar ödedikleri kaçak şebekeler tarafından, oradan Seferihisar'a götürülmüşlerdi. Sığacık'tan denize açılmışlardı, ancak tıka basa doldurudukları tekne o kadar küçüktü ki bir süre sonra patlayan lodosa direnmesi mümkün değildi. Dalga boyu iki metreye çıktığında, tekne de pes etti ve kendini denizin öfkesine bıraktı. Bodrumlu Güllük teknesi, çoğu Filistin, Irak ve Somali uyruklu olan mültecilerin cehennemi oldu. Ege Denizi'nde yaşanan en büyük mülteci faciasından sonra, umutlarını yeni teknelere bağlayan ve artık bir mülteci semtine dönüşen Basmane'ye gittik.

Umut Yolcuları

16 Aralık 2007 / Sabah Pazar

İzmir'in Basmane semtinde binlerce mülteci umut yolculuğu için sırasını beklerken, açlıkla ve yoksullukla mücadele ediyor. Kolaya ekmek banarak karınlarını doyurmaya çalışan mültecilerin birçoğu ülkesindeki savaştan kaçmış.

Burası, İzmir Basmane'deki Oteller Sokağı. İrili ufaklı 250 otelin bulunduğu semtte, resmi rakamlara göre 900 civarında, gayrı resmi verilere göre ise 2 bin civarında mülteci yaşıyor. Sokak adeta bir küçük Afrika ve minyatür Ortadoğu gibi. 72 milletten insanla karşılaşmak olası. Oteller Sokağı'nda kadın, er-

kek, yaşlı, genç her milletten mülteci ve sığınmacı var. Havanın güneşli olduğu günlerde kaldıkları otellerin önünde kâh bağdaş kurup, kâh banklarda otururak zaman dolduruyorlar. Onların büyük kısmı hayallerini gerçekleştirmek için hazırlandıkları umut yolculuğunda Yunan adalarına ve İtalya'ya geçmek için sırasını bekliyor. Bir kısmı da, Yunanistan diye kandırılarak İzmir'in kıyılarına bırakılmış ve beş parasız oldukları için çaresizlikten Basmane'nin ucuz otellerinin yolunu tutmuş.

Resmi Dil Somalice

Oteller Sokağı'nın çeşitli yerlerinde Somalice afişlere, ilanlara rastlamak mümkün. Türkiye'yi o kadar benimsemişler ki, Afrikalı erkekleri kahvelerde kâğıt ve tavla oynarken; kadınları ise kaldırımda sohbet ederken, pazarda ucuz yollu alışveriş yaparken ya da elinden tuttuğu çocuğunu avuturken görmek çok doğal. Basmane'deki mültecilerin ülkeleriyle tek bağlantıları telefon ve internet. O yüzden son aylarda sokaktaki telefon bayilerinin sayısı hızla artmış. Telefon bayilerindeki bilgisayarlar da yine mültecilerin internet ihtiyacını gideriyor. Basmane'deki Somalililerin, Iraklıların, Afganların ve Filistinlilerin neredeyse tamamı ülkelerindeki savaştan kaçarak Türkiye'ye gelmiş. Tabii oradaki açlık ve yoksulluk da ülkelerini terk etmelerinin bir başka nedeni. Oteller Sokağı'ndaki en büyük otellerden biri olan Paşa Konağı Oteli, eski Osmanlı paşalarından Tevfik Paşa'nın yaşadığı konak. İki yüz elli yıllık bina, şimdi dünyanın dört bir tarafından gelen mültecilerin üç-beş milyona başlarını soktukları en önemli mekânlardan biri artık. Otelin sahibi Mustafa Akarca, özellikle son bir senedir mülteci akınının arttığını söylüyor.

Ülkelere Göre Odalar

Yirmi beş odalı ve seksen yataklı otelde, mülteciler üst üste yatıyor. Dört yatağın olduğu bir odada bazen ondan fazla mülte-

ci kalıyor. Otelde odalar, geldikleri ülkelere göre doğal bir sınıflamaya ayrılmış durumda. Somalililer, Afganlılar, Filistinliler ve Iraklıların her biri kendi vatandaşlarıyla kalıyor. Mustafa Akarca, mültecilerin Türkiye'ye çoğunlukla resmi yoldan girdiğini ama ülkeden çıkarken yasadışı yoldan çıkmak dışında bir seçeneklerinin olmadığını anlatıyor: "Gelmelerinin tek sebebi buradan kaçmak. Buraya gelirken insan tacirleriyle ilişki kurarak geliyorlar, geldiklerinde başka bir insan taciri onları bekliyor oluyor." Mustafa Akarca'nın babası emekli polis memuru Ayhan Karaca ise özellikle Basmane'deki birçok otel sahibinin insan kaçakçılığı şebekeleriyle işbirliği yaptığı iddiasında. Seferihisar'da yaşanan ve kırk dokuz mültecinin hayatını kaybettiği tekne kazasında, kendi otellerinde kalan dört kişinin de öldüğünü söyleyen Akarca, bu dört kişinin ismini anımsamıyor, onları fotoğraflarından tanıdıklarını söylüyor: "Burada o kadar yoğun bir sirkülasyon yaşanıyor ki, isimleri aklımızda tutmanın imkânı yok. Zaten o kişileri de biz değil, tercümanımız anımsadı." Basmane'deki mülteciler sefalet koşullarında yaşarken, onlara yardım elini uzatanların sayısı bir elin parmaklarını geçmiyor. Bunlardan biri de semtteki Hatuniye Camii Derneği. Derneğin başkanı ve caminin imamı Nuri Akay, son dört aydır mültecilere öğle yemeği verdiklerini anlatıyor. Her gün karşılaştıkları açlık ve sefalet görüntülerinin kendilerini çok etkilediğini söyleyen Akay, camiye yapılan bağışlarla böyle bir girişimde bulunmaya karar verdiklerini söylüyor: "O kadar açlık çekiyorlardı ki, kaç defa plastik kolanın pet şişesini kesip, içine ekmek banarak karınlarını doyurduklarını gördüm."

Somalililer Konuşkan

Paşa Konağı'nda çaycılık yapan Filistinli Şaban dört aydır İzmir'de. Müşteri olarak geldiği otelde, bütün parasını insan kaçakçılarına kaptırdıktan sonra, otelin günlüğü beş lira olan

ücretini bile ödeyemez duruma gelince, işe alınmış. Ayhan Karaca, "Artık otel parasını bile veremiyordu, şimdi bize yardım ediyor. Biz de ona yatacak yer sağladık ve yemek veriyoruz," diye konuşuyor. Şaban'ın Türkiye'den ayrılmak istemediğini söyleyen Karaca, "Ona 'Paranı biz verelim, umudunun peşinden git,' dedik ama kendisi gitmek istemedi," diyor.

Oteldeki Somalililerle, odalarındaki piknik tüpte yemek yaparken karşılaştık. Mültecilerin arasında Türkiye'ye en çok uyum sağlayan ve konuşkan olanlar Somalililer. Alüminyum tavada pişirdikleri sebze yemeğine ekmeklerini banarken sorularımızı yanıtladılar. İzmir'e bir sene önce gelen Somalili Sait, yirmi iki yaşında. Somali'de on sekiz yıldır süren ve babasını da kaybettiği savaş nedeniyle ülkesini terk ettiğini ve bu yüzden ülkesindeki eğitimini bile yarıda bıraktığını söylüyor. İzmir'de saat satarak geçimini sağlayan Sait, kazandığı parayı artırarak Somali'deki annesine gönderiyor. Pasaportunun olmadığını, Türkiye'de kaçak olarak kaldığını söyleyen Sait, her şeye rağmen Türkiye'yi sevdiğini, tek amacının burada iş bulup çalışmak ve burada yaşamak olduğunu söylüyor. Bir başka Somalili ise otuz yaşındaki Jazi. Türkiye'ye iki ay önce gelen Jazi de savaştan kaçanlardan. Ülkesinde üniversitede okurken, her şeyi geride bırakarak İzmir'e gelmiş. Onun da tek amacı para kazanmak ve savaş nedeniyle kaybettiği yılları telafi etmek. Hayal kuramadığını anlatırken, "Bize sadece iş lazım," diyor kırık dökük Türkçesiyle.

KADİM TOPRAKLARA ZORBALIK

Mardin'e gitmeyen, Mardin'e gidip yolunu Midyat'a düşürmeyen, orada bin altı yüz yıldır ayakta duran Deyrul Umur'u yani Mor Gabriel Manastırı'nı görmeyen hiç kimse "Ben yaşadım," dememeli. Çok şükür, ben yaşadım çünkü Mardin'i de, Midyat'ı da, Mor Gabriel'i de gördüm. Mardin'in sokaklarında saatlerce gezdim, Midyat'ın hem Hıristiyan mahallelerinde hem de Estel diye bilinen Arap mahallelerinde zaman geçirdim, Mor Gabriel'in kutsal topraklarına dokundum, ayinlerinde bulundum, din adamlarıyla sohbet ettim. Bir zaman tünelinde yol almaktı Mor Gabriel'de olmak. Bu tünelde manastır duvarlarına gömülü din adamlarının ruhunun eşliğinde topraklarına el koyulma girişimlerini bile vakarla anlatmaya çalışan Süryani cemaatinin önde gelen isimleriyle konuşurken, 'ötekinin ötekisi olmak' tabirini bir kez daha anımsadım. Mor Gabriel Manastırı'na açılan dava ülkenin traji-komik hallerinin bir yansıması olarak tarih sayfalarına geçti. Tam her şey tatlıya bağlandı diye düşünürken bu kitap için masa başına geçtiğimde Süryaniler için her şeyin başa döndüğünü öğrendim. Dava yerel mahkemeyle Yargıtay arasında bir futbol topuna dönmüş ve Ağustos 2010'da Yargıtay'ın mahkemenin kararını bozmasıyla Süryaniler binlerce yıldır sahip oldukları toprakları kaybetmişti. Bu satırları yazdığım sırada mem-

lekette kendi hukukumuzla çözemediğimiz bütün meseleler gibi, Mor Gabriel Manastırı davası da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne gitmek için gün sayıyordu.

Mor Gabriel'de Yaldo Kutlaması

28 Aralık 2008 / Sabah Pazar

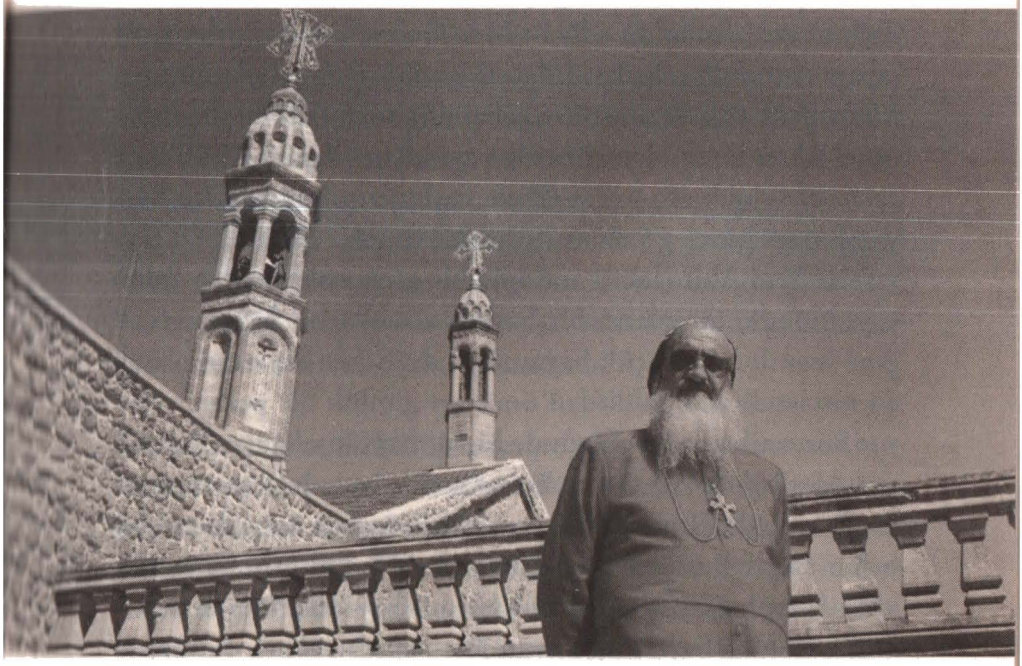

Midyat'taki 1600 yıllık Mor Gabriel Manastırı komşu köylerin dava tehdidi altında. Süryanilerin Yaldo (Doğuş) bayramı bu sene tedirginlikle kutlandı.

Mezopotamya'nın en eski halkı, dünyanın ilk Hıristiyan ulusu, Hz. İsa'nın dilini konuşan tek ulus olan Süryaniler giderek azalan nüfuslarına rağmen, kadim geleneklerini sürdürüyor. Midyat'taki Süryaniler bir yandan Mor Gabriel'e açılan davaları düşünürken, bir yandan da kendileri için 'yeni bir hayat' anlamına gelen Yaldo bayramını en güzel şekilde kutladı.

1611 yıllık manastırlarına yönelik işgallere karşı hukuksal olarak mücadele eden Süryani cemaati, komşu köylerin işgal davalarına dair soruları akıllarından çıkarmadan, nakışlı beyaz mermerle döşedikleri Midyat'taki Mor Gabriel manastırını doldurdu. Her yıl 25 Aralık'ta kutlanan Yaldo bayramı, Süryani inancında 'doğuş' anlamına geliyor ve Hz. İsa'nın doğumunu sembolize ediyor. Mor Gabriel Manastırı'nda yaşayan ve şimdiye kadar bölgeye verdiği hizmetlerle tanınan Metropolit (Patrikten sonra gelen din adamı) Timotheos Samuel Aktaş tarafından yönetilen ayin için sabahın 05.00'inde manastırı dolduran kadın-erkek, yaşlı-genç, zengin-fakir Süryaniler en güzel giysilerini giydiler o gün. Eski Ahit (Tevrat) ile Yeni Ahit (İncil) arasında bir geçiş noktası olan Yaldo bayramında, insanların bir hayattan başka bir hayata geçtiğine inanılıyor. 'Küçük bayram' ya da 'Şeker bayramı' olarak da nitelendirilen Yaldo'dan önce on günlük bir perhiz yapıyor Süryaniler ve bu on günde hiçbir hayvansal gıda tüketmiyor. Metropolit Aktaş, cemaat odasında bayramlaşma sırasında neden geldiğimizi ve Süryani kültürünü de öne çıkaran bir haber yapmak istediğimizi duyunca, "Ne kültürü, baksanıza her şeyi yok ediyorlar," diye başladı söze. Şeker ve mırranın ikram edildiği bayramlaşmanın ilk turundan sonra, Metropolit ve yardımcılarıyla yan binadaki kahvaltı masasına geçtiğimizde Midyatlı Metropolit Timotheos Samuel Aktaş'ın davalardan sonra başlayan uykusuz gecelerinden haberdar olduk. Yirmi dört senedir metropolit olan ve yaklaşık elli senelik din adamlığı süresince din ayrımı yapmaksızın, bölge insanlarına yardım için didinen bir bölge insanı Aktaş. Yardım ettiği kesimler arasında Müslümanlar da önemli bir çoğunluğu teşkil ediyor. Hatta şu an mahkemelik oldukları Yayvantepe Köyünün camisinin yapımına bile katkısı olmuş. Kimi zaman su göndertmiş, kimi zaman çimento, kimi zaman da manastırın traktörlü kepçesini. Caminin etrafının pisliklerle dolmasıyla

köylülerin tek başına temizleyemeyeceklerini söyleyip manastırdan yardım istemelerinde bile kırmamış, manastır görevlilerini üç günlüğüne caminin etrafını temizlemeleri için görevlendirmiş.

Mor Gabriel'in Önemi

Süryani Turabdin Mor Gabriel Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Kuryakos Ergün'den Mor Gabriel'in tarihçesini ve Süryaniler için önemini öğreniyoruz: "Manastırımız 397 yılında Mor Şimuel ve Mor Şemun tarafından kuruldu. Adını manastıra altın çağını yaşatan ve birçok mucize gerçekleştiren Mor Gabriel'den alıyor. Diğer adının da Deyrul Umur olmasının nedeni, Süryanice 'rahip ikameti' anlamına gelmesi... Manastır, ilk, orta ve lise bölümleri ve teoloji okuluyla Süryani cemaatine birçok aydın kazandırdı.

Dönemin en zengin kütüphanesine sahip olan manastırda binlerce kitap bulunuyor. Bunlara ilaveten çok ünlü hattatlarımız tarafından ceylan derisi üzerine yazılmış kutsal kitaplar ve daha birçok tarihi ve sanatsal değeri yüksek esere sahip kütüphane, değişik dönemlerde saldırıya uğradı ve talan edildi. Manastırın başka bir özelliği de binlerce azizin kemiklerini muhafaza etmesi. Melekler tarafından yerleştirildiğine inandığımız taşların üzerine kurulan manastırın inşa mucizesinin herkes tarafından görülebilmesi için yapının güney bölümü açık bırakılmış. Böylece misafirler mucizevi şekilde yerleştirilen taşların harçla tutturulmadığını görüp dua eder, Tanrı'ya şükreder..."

İlk Hıristiyan Halk

Kuryakos Ergün, Süryanilerin Hıristiyanlıktaki yerini şöyle anlatıyor: "Biz Hıristiyanlığı ilk kabul eden milletiz. Hıristiyanlık Kudüs'ten sonra Antakya'ya geliyor, sonra da bizim Turabdin dediğimiz bu bölgeye. Turabdin kelime olarak 'Allah'a

tapanların dağı' anlamına gelir. Süryaniler, Hıristiyanlığı kabul ettikten sonra yayıyorlar. Bizim eski kayıtlarımızda 'Süryani Kadim' tabiri vardır. Kadim, 'en öncelikli' anlamına geliyor. İbadet dilimiz ve şu an konuştuğumuz dil, Hz. İsa'nın, annesinin ve 12 havarisinin konuştuğu dildir. Dilimiz İsa'dan önce de vardı ve geçmişi ta Sümerlere kadar uzanıyor. Biz Süryaniler yaklaşık beş bin yıldır Mezopotamya'da yaşıyoruz. Avrupa ülkelerinde bizimki gibi kültürleri yaşatmak için devlet fon bile sağlıyor.

Hâlbuki biz binlerce senedir buradayız, ama bir milletvekilimiz yok, bir memurumuz yok. Avrupa'daki geçmişimiz sadece 40-50 sene. Orada futbol takımımız, milletvekillerimiz var, hatta geçen dönem bir bakanımız bile vardı."

Hukuksal Durum Ne?

2008'in ortalarında kadastronun gelmesiyle Mor Gabriel'e komşu olan Yayvantepe ve Eğlence köyleri manastır topraklarından hak talep etti ve manastır komşu köyleriyle mahkemelik oldu. Manastırın sınırları içinde olduğu Güngören köyünün yanı sıra, çevre bütün köyler tapusuz köylerdi. Çandarlı Köyünün de tanıklığıyla kendi sınırlarını manastır aleyhine genişletmeye çalışan köyler, girişimlerinde kısmen başarılı oldu ve manastırın bir kısım gayrimenkulü bu köylerin sınırlarına dahil edildi. Kadastro Mahkemesi'nin Yargıtay yolu kapalı olmak üzere verdiği bu karar sonrasında, Mor Gabriel Manastırı avukatları Midyat Asliye Hukuk Mahkemesi'ne idari sınırların tespit edilmesi talebiyle dava açtı. Bu arada iki köy istediklerinin tamamını elde edemedikleri için, kilisenin olduğu yer üzerinde bile hak iddia etmeye başladılar. Hatta manastırın orman kanununu ihlal ettiğini iddia ettiler. Bir iddia ise tamamen mesnetsizdi: Manastırın içinde bir cami olduğunu söylüyorlar ve bunun yıktırıldığını iddia ediyorlardı.

Müslümanlıktan daha eski olan bir yapıda caminin olduğunu iddia eden köyler, manastırdaki öğrencilerin varlığından hareketle Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na muhalefet davası da açtılar. Ancak bu son iddialar savcılık tarafından soruşturmaya gerek bulunmadan reddedildi. Mor Gabriel Manastırı şu anda iki tane orman davası, iki tane idari sınır tespit davası ve bir de ceza davası nedeniyle mahkeme koridorlarında sıkça adından söz ettiriyor. Mor Gabriel Manastırı Osmanlı döneminden beri vakıf statüsünde. 1936'da verilen beyanname ile Türkiye Cumhuriyeti de manastırın vakıf malı olduğunu kabul etmiş.

SIĞINAKTAKİ KADINLAR: "BİZ VATANDAŞ DEĞİL MİYİZ?"

Annem ve babam ilk çocuklarını on yıl beklediler. 'Erkek' olmanın kafadan bir avantaj olduğu topraklarda doğmama rağmen, kız çocuğu olmakla hiçbir sorunum olmadı. Biraz geç doğmuş olmanın biraz da sevgili babamın kız çocuklarına olan olağanüstü düşkünlüğünün keyfini sürdüm. Ama küçük bir Anadolu kasabasında kız başına keyfin de özgürlüğün de sınırları vardı elbette. Herkesin birbirini tanıdığı bir ilçede 'babasına layık bir kız çocuğu olarak büyümenin edebi' ilk öğrendiğimiz şeydi. Bize yasaklanmadan yasak olan şeyleri baştan bilirdik ve onları yapmak aklımızın ucundan bile geçmezdi. Kim bilir belki 90 kuşağı olmanın hayal gücü eksikliğiyle, belki de darbe postallarını yakından görmenin ezikliğiyle sınırlarımızı zorlamadık. Küçük kasabamızda kendi hallerimizde 'uslu uslu' büyürken, yakın çevremizdeki kadınlara benzemek en büyük korkumuzdu. Hikâyesinin tamamını ancak otuz yaşında öldüğünde öğrendiğimiz, adı gibi ay yüzlü teyzem Zühre'ydi benim korku örneğim. Hem çok severdim bana ilk kez bez bebek yapan, saçlarımı acıtmadan ören, benimle yaşıtımmış gibi oynayan teyzemi, hem de o çocuk aklımla hayatında bir şeylerin yolunda gitmediğini hisseder, onun gibi olmak istemezdim. Henüz on beşinde üvey annesinden kurtarılmak niyetiyle bir öğretmenle evlendirilen, yirmi beşine kadar beş çocuk doğuran, o çocukla-

rı kocasının tercihleri nedeniyle uzun bir süre yalnız büyüten, bu arada hem devletle hem de en az devlet kadar baskıcı kocasının ailesiyle mücadele eden (aslında edemeyen) teyzemin hayatı gibi bir hayat istemiyordum. Onun gibi yarım kalmış bir öykünün kahramanı olmamalıydım. Teyzem çaresizlik duygusunun son durağında bir kutu hap içerek hayatına son verdi. İçine kapanıp gitmeyi tercih etmek yerine birilerine sığınabilseydi belki hepimizin hayatı daha güzel olurdu...

Bu Kadınlar Görüldükleri Yerde Öldürülecek

31 Mayıs 2009 / Sabah Pazar

Kadın cinayetleri Türkiye`nin koyu, lanetli gerçeği. Neredeyse bir kadının saldırıya uğramadığı, öldürülmediği gün geçmiyor. Bir sığınma evine girerek, burada kadınların öykülerini dinledik. Mekânın konumunu, adını ve konuştuğumuz kadınların fotoğraf ve isimlerini yayınlamıyoruz.

Son günlerde öyle bir hikâyeyle yüzleştik ki, sığınma evlerinin Türkiye`de yaşayan bir kısım kadın için vazgeçilmez bir ihtiyaç olduğu bir kez daha ortaya çıktı. 16 Mayıs günü gazetelere düşen bir haber Ağrı`nın Diyadin ilçesindeki bir ka-

dının şiddet nedeniyle yerleştirildiği huzurevinden kocası tarafından çıkartıldığını, sonrasında ise ağzı burnu kesilmiş bir halde sokakta bulunduğunu anlatıyordu. Ağrı Valiliği ise kentte kadın sığınma evi bulunmadığı için Y.A.`nın huzurevinde tutulduğunu ve kocası affettiği için kendi isteğiyle kurumdan ayrıldığını açıkladı. Hâlbuki bölgenin töreleri azcık düşünülse, bu tür bir `affın` anlamı da anlaşılabilirdi. Ve sığınma evlerinde işleyen sistem uygulansa, öldürülme riski taşıyan bir kadının kolay kolay ailesine teslim edilmeyeceği de işin diğer tarafıydı. Türkiye`de pek çok Y.A. var, bir kısmı hâlâ sığınma evleri için sıra bekliyor, bir kısmı ise biraz daha şanslı, tabii ne kadar şanslı denilebilirse. Hikâyesini okuyacağınız kadınlar, bir sığınma evinde kalan ve hayata öyle ya da böyle tutunmaya çalışan kadınlar.

Kocasından Kaçıyor, Korkuyor

A.K., 39 yaşında, yirmi yedi senelik tekstil işçisi, ilk evliliği on dört sene sürdü ve iki kızı oldu. İkinci evliliğinde başına gelenler ise filmlere konu olacak cinsten. İçinde her şey var: Uyuşturucu, tecavüz, dayak, psikopatlık, bunama ve kurşunlanma. Elli beş gün kaldığı sığınma evinden sonra, şimdi kendine başka bir şehirde yeni bir şans arayacak.

"İkinci evliliğimi yıllar sonra yaptım. Evlendiğimde eşimin uyuşturucu bağımlısı olduğunu bilmiyordum. Evlendikten bir buçuk ay sonra eşim, silahlı mekân basmaktan cezaevine girdi. Ağabeyi beni istemiyordu, o cezaevindeyken ayrılmam için elinden geleni yaptı, ama ben kocamı seviyordum, üstelik hamileydim, bekledim. Çıktı, bu arada bebeğim sekiz aylıkken karnımda öldü. Hem eşimin hem de bütün ailesinin gayrı meşru işlerle ilgileri vardı. 2007`nin Mayıs ayında bir tartışma sırasında kayınbiraderim beni atölyede eşimin yanında silahla vurdu. Yaralandım, üç gün yoğun bakımda kal-

dım, hemen boşanma davası açtım ve tek celsede boşandım. Ama bu çözüm olmadı, tehditle aynı evde üç yıl daha yaşamak zorunda kaldım. Gidersem kızlarımı, annemi, babamı, kardeşlerimi öldürmekle tehdit ediyordu. Beni çok sevdiğini söylüyordu, ama bir yandan da dövüyordu. Döverken kendine özgü bir yöntemi vardı, kalkar üstünü başını giyer, ayakkabılarını ayağına geçirir, kapıyı kilitler öyle döverdi. Konu komşu duyup polise haber verirse hemen kaçabilsin diye. En son yine giyinmeye başlayınca ondan önce sokağa attım kendimi ve karşıdaki kahveye sığındım. Eve polisle döndüm, işleri hakkında bildiğim her şeyi anlattım ve eşyalarımı alıp çıktım. O gece sabaha karşı sığınma evine getirildim. Aradığında cevap vermek zorundayım, yoksa aileme..."

Genelev Sahibinden Kaçıyor

C.G., 37 yaşında, ilkokul mezunu. Anne babası o çocukken ayrıldı, onu yengesi büyüttü. 13 yaşında ağabeyinin şiddetinden kaçmak için evlendi. 14 yaşında anne oldu. 24 ve 23 yaşında iki oğlu var. Dört senelik evliliğinde yaşadığı şiddet yüzünden karakola sığındı. Düştüğü tuzakla genelevde çalışmaya başladı, sekiz yıldır seks işçiliği yapıyor. Üç gündür sığınma evinde.

"Hem benim, hem de eşimin ailesi karakolun kapısında beni vurmak için bekliyordu, karakoldaki polisler beni arka kapıdan kaçırdı. Boşandıktan sonra sokaklara düştüm. X şehrinde birisiyle tanışmıştım, denize düşen yılana sarılır misali sarıldım ona, beni karanlığa itti. Onlara daha çok para kazandırayım diye yüzümü estetik ameliyatla değiştirdiler, şimdi ailem görse tanımaz beni. Rahmimi aldırdılar, beş yıldır regl olamıyorum. İlk olarak iki sene önce ayrılmak istedim bu işten. Bana yardım edecek birilerini buldum, yurtdışına gitmek için pasaport çıkarttım, Ankara'ya pasaportumu alma-

ya giderken beni yakalayıp geri götürdüler. Tekrar çalıştırmaya başladılar. Ailemi tehdit ediyorlardı. Bana 30 milyarlık senet imzalattılar. Sonra beni başka bir şehrin genelevi transfer etmek istedi. Aracılık yapan kişi patronlardan 17 milyar aldı ve ortadan kayboldu, o para da üstüme kaldı. `İzne gidiyorum,` diye çıktım ve bir daha dönmedim. Şimdi öldürmek için beni arıyorlar. Artık çalışmak, oraların, patronların, müşterilerin kahrını çekmek istemiyorum. Ailem, bu işi yaptığımı bilmiyor."

Abisinden ve Eşinden Kaçıyor

S.Y., 21 yaşında, bir buçuk yaşındaki kızıyla sığınma evinde. Ağabeyinden dayak yediği için, 12 yaşında baba evinden kaçtı, hayatı yetiştirme yurtlarında, huzurevlerinde, sığınma evlerinde geçti. Dört sene önce âşık olduğu adamla evlendi ama bu kez de yeni ailesinin tavrı onu sokaklara itti.

"12-13 yaşındaydım evden kaçtığımda. Ağabeyimin dayağı yüzünden sara hastası olmuştum. En son hem bir sığınma evinde kalıyor hem de markette çalışıyordum. Markette tesadüfen eşimle tanıştık, evlendik ve bir kızımız oldu. Evliliğimiz dört yıl sürdü, ama ailesi hep karşı çıktı sığınma evinde kalan biriyle evlenmesine. Hep dışlandım. Şiddet ilk başta yoktu ama sonra o da yaşanmaya başladı. 13 yaşından sonra ailemi hiç görmedim. Hep yurtlarda, huzurevlerinde, sokakta, polisin yerleştirdiği otellerde büyüdüm. Ailem hiç arayıp sormadı beni. Annem ve ablamla bazen telefonda konuşuyorum ama ağabeyimin beni bulduğu yerde öldüreceğini biliyorum. Eşim çalışmıyordu, ev kirasını ödeyemiyorduk, en son tartışmamızda beni çocuğumla sokağa attı. Gidecek yerim yoktu. Polise başvurdum ama polis hiçbir şekilde yardımcı olmadı, hatta alaylı tavırlar sergilediler. Sonra başka bir semtte, beni buraya yönlendirdiler. Eşimden boşanmayı dü-

şünüyorum. Benim devletten tek beklentim sıcak bir yuva, çocuğum kreşe verilsin, ben bir iş bulayım istiyorum."

Kızını Kurtarmak İçin Kaçıyor

B.C., 45 yaşında, üç çocuk annesi, sığınma evinde kızıyla kalıyor. On altı sene önce de eşinden gördüğü şiddet nedeniyle üç çocuğuyla Mor Çatı'nın sığınma evinde iki yıl kaldı. Şimdi evi yok, işi yok ve on altı sene önce başladığı yerde, bu kez tek çocuğuyla.

"Buraya gelişimin nedeni oğlum. Evliliğimde çok şiddet yaşadım, boşandıktan sonra işe girdim, kendime yeni bir düzen kurdum. Şirketlerde, evlerde temizlik yaptım. Kimseye muhtaç değildim, ama az buluyordum, az yiyordum, ta ki geçen seneye kadar. Oğlum Ağrılı bir kız kaçırdı ve karşı taraf berdel olarak ortaokula giden kızımı istedi. Ben de kızımı vermemek için evimi terk ettim, buraya sığındım. Kendime kızımla beraber yeni bir hayat kurmak istiyorum. Kızımın okuluna baskın yaptılar, okulundan almak zorunda kaldım. Hem okulundan hem çevresinden oldu, psikolojisi bozuldu. Evimi oradan taşıdım, adresimi gizledim. Boşandığım dönemde ailem beni sildi, çocuklarım nedeniyle. Onları bırakmamı istediler sahip çıkmak için, bırakamadım çocuklarımı. İstanbul'da on altı senedir ayakta durmaya çalıştım. En son taşındığım yerde kiramı veremedim. Evi de, eşyayı da bıraktım. Bizim gibi kadınlara sahip çıkılması gerekiyor. Biz vatandaş değil miyiz? Amacım bir an önce ayaklarımın üstünde durmak, ev, iş bulmak, sonra buradan gitmek."

Ev Sahibi Tacizinden Kaçıyor

Z.T., 35 yaşında, ilkokul mezunu. Anne ve babasının dayağından kurtulayım diye 14 yaşındayken kendisinden 15 yaş büyük biriyle kaçtı. Üç çocuğu oldu. Sorumsuz kocası yü-

zünden çocuklarını yetiştirme yurduna vermek zorunda kaldı ve onları tam yedi sene hiç görmedi. Kendisini taciz eden ev sahibi nedeniyle, altıncı kez kurduğu evini dağıttı. Kırk beş gündür sığınma evinde.

"Beni buraya getiren şey, eşimin bana sahip çıkmaması ve ev sahibimin cinsel tacizleri nedeniyle sokakta kalmam. Belediyeye sığındım, onlar da buraya getirdiler. Evliliğim süresince eşim tarafından defalarca terk edildim, ilk terk ettiğinde henüz on yedi günlük evliydik. Hiç sahip çıkmadı, hiç çalışmadı, ben çalıştığımda da evdeki eşyayı satıyor kumar oynuyordu, sokağa atıyordu. Çocuklarım komşuların sayesinde büyüdü. Kaçarak evlendiğim için ailem bana sahip çıkmadı. Çocukları yurda verdikten sonra boşanma davası açtım ve aileme gittim, ailem de dövdü, dışladı. Devlet, millet çocuklarıma ve bana sahip çıksın istiyorum."

Ailesinden ve Eşinden Kaçıyor

A.Y., 28 yaşında, ortaokul mezunu, beş çocuk annesi, üç gündür sığınma evinde. On beş yıl önce başlık parası için evlendirildiğinde 13 yaşındaydı. Panik atak olmasına neden olan baba dayağından kurtuluş olarak gördüğü evliliğinde de hep şiddet yaşadı.

"Eşimden şiddet görüyordum aileme sığınıyordum, ailemden tekrar şiddet görüp eşime gönderiliyordum. Yıllar sonra yaşadığım şehri terk ederek başka bir şehre gittim. Beni bir sığınma evine yerleştirdiler. Cezaevi gibiydi, kapı devamlı üstümüze kilitlenirdi. Üç ay sonra oradan çıkışım verildi, sudan çıkmış balık gibi sokağa atıldım. Annemi aradım, `Beni geri vermeyecek ve dövmeyecekseniz geri gelmek istiyorum,` dedim. O gece telefonumu sattım ve ailemin yanına geri döndüm. Aynı şiddet yeniden başladı. Kendi başıma buraya gel-

dim. İner inmez otogar polisine müracaat ettim, onlar da Sosyal Hizmetler`i aradı. Aldığım cevap `Yerimiz yok, kendine bir haftalığına kalacak yer bul, oldu. Burası olmasaydı, başıma her şey gelebilirdi."

BİR YAŞAYAN...

Türkiye'de işçi sınıfı uzun süredir ortalıkta yok. Geçen yıl bir süreliğine de olsa adlarından söz ettiren Tekel işçilerini saymazsak bir işçi örgütlenmesinden, grevden, direnişten bahsetmek neredeyse imkânsız. İşçiler adına konuşanlar daha sonra bir partiye milletvekili olarak kapağı atmasına artık alıştığımız sendikacılar. Eskiden 15-16 Haziran, Kavel gibi direnişlerle adını sınıf mücadeleleri tarihine altın harflerle yazdıran işçilere ne oldu bilinmez ama görünen o ki 'proletarya' artık o bildiğimiz proletarya değil. Hal böyle olunca, kimse işçi sınıfı haberleri de yapmaz oldu. Lokal eylemler dışında... Ta ki Tuzla'dan birbiri ardına ölüm haberleri gelene kadar. Proletarya 'yaşamıyla' değil ama 'ölümüyle' gazetelerin birinci sayfalarında yer bulmaya başlamıştı. Günlük gazetelerde hemen her gün yer alan Tuzla işçilerinin haberlerini önce bir okuyucu olarak izledim. Her kafadan bir ses çıkıyordu, herkes kendi cephesinden bir şeyler söylüyordu ve işçiler ölmeye devam ediyordu. Farklı bir şey yapılmalıydı ve sadece ölüm değil akıp giden yaşam anlatılmalıydı. Bu duyguyla Tuzla'da örgütlü Limter İş Sendikası'nı arayarak bir tersane işçisiyle bir tam gün geçirip geçiremeyeceğimi sordum. Sabah erkenden onunla işe gitmek üzere servise binecek, tersaneye gidecek, çalışırken yanında olacak, iş bitiminde aynı servisle evine dönecek, karısı ve

çocuklarıyla geçirdiği vakitlere tanıklık edecek, evdekilerle de tersaneler hakkında konuşacaktım. Tuzla Tersanesi'nde montaj ustası olan Fedai Yerli ve ailesiyle böyle tanıştık.

Tersane İşçisiyle Bir Gün

22 Haziran 2008 / Sabah Pazar

Tuzla'da işçiler ölüyor, gemiler birer kara tabut. 1985'ten beri sayıları giderek artan ölü işçilere 2008'in başından beri on üç isim daha eklendi, şimdi onlar birer istatistik sadece: 98 ölü işçi. Bir Meksika atasözünde söylendiği gibi ölüler konuşuyorsa hâlâ 'kendilerinden halletmeleri beklenen bir mesele olduğu için' herhalde. Bazı insanlar ancak ölünce anlatabiliyor derdini, Tuzla işçileri de onlardan. SABAH Pazar olarak teybimizi 'kalan bir sağ'a, tersane işçisi Fedai Yerli'ye uzattık. Evinde, tersanesinde bir günü onunla geçirdik...

Yanaktaki Öpücük: Baba

Elif ile Ebru, babaları için duydukları korkuyu bir şiirle anlattılar bize: "Sabahı akşamı belli olmayan/ Yazı kışı eksik olmayan/ Tatil günü bile olmayan/ Tersane işçisi çocuklarıyız/ Sabah erkenden gönderir annem babamı işe/ Eli yüreğinde gözü yolda bekler dönecek mi diye/ İşte yan yanasınız tersane işçileri/ Bugün olduğu gibi büyütün iş ekmek mücadelenizi/ Ben de bir tersane işçisi kızıyım/ Sabah erken saatlerde bir öpücük konar yanağıma/ Akşamsa yarı uykulu gözleriyle bir gölge şeklinde/ Bir patlama yine bir ölüm haberi daha/ Babalar ölüyor, anneler dul, çocuklar yetim."

Üç Yıldır Tersane İşçisi

Fedai Yerli (34) Çorumlu bir montaj ustası. Yıllarca Ankara'daki fabrikalarda çalıştıktan sonra, üç yıl önce Tuzla'da işe başlamış. Tersanede çalışmayı tercih etmesinin en önemli nedeni, nispeten daha iyi para kazanması. Montaj yardımcısı olarak başladığı işte birkaç ay içinde usta olmuş. Gemilerin dış saclarını, iskeleyi ve omurgayı montajcılar kuruyor. Montajcı olduktan sonra usta maaşı almaya başlamış. Ama birkaç yüz YTL fazla kazanmanın bedelini çok geçmeden fark etmiş. "Bu hayatı, içine girdikçe anladım," diyor. Sigorta primi şimdiye kadar hep asgari ücretten ödenmiş, maaş bordrosunu hiç görmemiş, bu durumu iş müfettişine şikâyet ettiğinde ise, "Biliyoruz ama bir şey yapamıyoruz," yanıtı almış.

Kızlarını Göremiyor

En iyi ihtimalle saat 19.00'da tersaneden çıktığında, eve varma saati 20.30 Fedai Ustanın. Okula giden Elif (13) ve Ebru (12) 20.00'de uyudukları için onları bazen günlerce göremediği oluyor. Aynı evde yaşadığı kızlarını özleyerek geçiyor günleri. Tersaneden önce haftanın bir gününü mutlaka onlara ayırıp hiç değilse bir piknik yapabilirlerken, son dört sene-

dir çocuklarıyla iletişimi tamamen kopuk. Bu durumun onların karnelerine bile yansıdığını söylüyor.

Greve Katıldığı İçin Cezası Yolda!

Fedai Usta şu anda 16 Haziran'daki bir günlük grev nedeniyle işten atılma riskiyle karşı karşıya. Taşeronu onu Tuzla'nın en ucundaki tersaneye sürgün etmek istiyor, ama o buna karşı çıkıyor. Sürgün edildiği tersane hem çok uzak hem sağlıksız, yemekler bile 'rasta' adlı demir tozuyla dolu. İşverenin eyleme katıldığı için kendisini PKK'lı olmakla suçladığını söylüyor. Fedai Usta işten çıkarılırsa üretimden gelen gücünü kullanarak oturma eylemi yapacak.

Servis Hakkı Yok

Fedai Ustanın günü her gün 06.30'da başlıyor. Eşi Meryem ve küçük kızı Diren'le birlikte kahvaltı sofrasına oturuyor. 300 YTL kira ödediği Kaynarca'daki evinde ayaküstü bir kahvaltı yapıyor ilk iş. Sonra taşeron işçilerinin servis şansı olmadığından yarım saatte E-5 karayoluna kadar yürüyor, minibüsle tersaneler bölgesine ulaşıyor, oradan da yine epey bir yol kat ederek tersanesine kadar yürüyor. 08.30'da işbaşı yapıyor.

Kocasını Ağlayarak Bekliyor

Eşi Meryem Yerli (29), tersane işçisiyle evli olmayı şöyle tarif ediyor: "Bir tersane işçisinin karısı olmak bütün gününüzün korkuyla geçmesi, akşam geri dönecek mi diye düşünmek demek." Birkaç hafta önce eşinin eve geç geldiğini, telefonla da ulaşamayınca çocuklarıyla oturup ağladıklarını anlatıyor. Meryem Hanım, uzun çalışma saatleri nedeniyle kocasıyla sohbet edemediğini anlatıyor: "Eve yorgun argın geliyor. Duşunu alıp, yemeğini yiyor, çayını içiyor, rahat etmek istiyor haliyle."

Taşeronlaşma Politikası En Önemli Sorun

Fedai Yerli şimdiye kadar pek çok tersanede çalışmış. Bunun tek sebebi taşeronlaşma, "İşçi bile değiliz," diye anlatıyor durumu. Zaten şimdiye kadar yaşanan ölümlerde biri dışında hepsinin taşeron işçisi olması da bu bilgiyi doğruluyor: "Çoğu kez patronumuzun kim olduğunu bile bilmiyoruz." Birçok işçinin ölümüne tanık olmuş. 27-28 Şubat'taki eylemden sonra iskelelere filelerin konduğunu, paraşütü andıran emniyet kemerlerinin tahsis edildiğini, taşeronların kıyafetleri karşıladığını söylüyor: "Demek ki bunca insan ölmeyebilirdi." İş giysilerini alan patronların bu kez de günlük yevmiyelerini 55 YTL'den 40 YTL'ye düşürdüğünü anlatırken gülümsüyor.

Her Gün Zorunlu Mesai

12.00'ye kadar yoğun bir çalışmadan sonra, kırk beş dakikalık bir yemek molası var Fedai Ustanın. Mesaisinin 12.45'te başlayan ikinci bölümü normal koşullarda 17.00'de bitmesine rağmen, her gün 19.00'a kadar zorunlu mesaiye kalıyor. İşverenler mesai saatlerini ancak çalışma saatleri bir ayda 235 saati aşarsa ödüyorlar. Ne onun ne Tuzla'da çalışan diğer işçilerin zorunlu mesaiye 'Hayır,' deme şansı var, nedenini şöyle açıklıyor: "Zorunlu mesaiye üç kez gitmediğimiz takdirde, gerekçesiz çıkışımız veriliyor."

Haftanın Yedi Günü İş

Fedai Usta yıllardır hiç haftalık izin yapmamış. Ta ki bir ay önce yaptıkları eyleme kadar. Yıllarca cumartesi-pazar günleri 17.00'ye kadar çalışmış. Yasalar zorunlu mesai sınırı cumartesi günleri için 12.00, pazar günleri için ise 16.00 olarak tanımlamasına rağmen bu kanunsuzlukla yıllarca yaşamak zorunda kalmış. Onun için 'izin' kavramı sadece yıllık izin demek.

Son Söz Yerine...

Mesaisinin sonunda onu eve uğurlarken son sözü Fedai Ustaya veriyoruz: "Yirmi beş metreden düşersem bedenen ölmesem bile, hayatım biter. İsteklerim hayatımın karşılığı: Taşeronluk sistemi ortadan kaldırılsın; iş cinayetlerinin sorumluları yargılansın; günlük çalışma yedi buçuk saate çekilsin; sigortalar ana firma tarafından ve alınan gerçek ücret üzerinden ödensin; tersanelerin kapısı basına ve kamuoyuna açılsın; çay molaları verilsin; soyunma odaları düzenlensin; bekâr odalarında yaşayan tersane işçilerine sağlıklı ve ücretsiz barınma odaları yapılsın; ve örgütlenmenin önündeki tüm engellemeler kaldırılsın."

BAŞÖRTÜSÜNÜN ALTINDA SOL DA OLUR

Başörtüsü meselesi, Türkiye'nin yıllardır çözemediği bir sorun. Bu incecik 'kumaş' toplumda ne duvarlar yarattı, ne düşmanlıklara vesile oldu, hakkında ne senaryolar üretildi. Kimileri 'bayrak' diye niteledi, kimileri için 'türban' diye adlandırılmaktan hiç kurtulamadı, kimileriyse ona 'sıradan ve gereksiz bir bez parçası' muamelesi yaptı. Ama kim ne derse desin, onu başlarının üstünde taşıyan kadınlar için inançtı, hayattı, anlamdı... O yüzden okullarından içeri şapka ya da peruk takarak, daha fenası örtülerini çıkartarak girdiklerinde yaşamlarının en büyük incinmişliğini yaşadılar. Bazıları bu incinmişliktense, kendilerini evlerine kapatmayı, hayatın içinden çekilmeyi seçti. Bazılarıysa yüreği kan ağlaya ağlaya girdi okullarının hemen girişindeki soyunma kabinlerine her gün. Kuşak olarak, dindar kadınların başörtüsü nedeniyle üniversitelerde yaşadığı mağduriyetin yakın tanıklarıyız. Akdeniz'in küçük bir ilçesinden gelen ve ailesinde üniversiteye gidebilen ilk genç kız olan sınıf arkadaşım Cennet'in okuyabilmek için başındaki örtüyü çıkarttığı gün, gözlerinde oluşan hüznü hiç unutmadım. Kimilerine göre o örtü Cennet ve benim dünyalarımızın kapanmaz mesafesiydi. Buna hiç inanmadım. Kadere inanmadığım gibi.

Başörtülü kadınlar yıllar yılı sadece milliyetçi muhafazakâr kesimlerin 'yandaşı' ve sanki sadece başörtüsünden ibaretmiş gibi gösterildi. Sorunlarına da sadece bu kesimlerce reçeteler üretilebileceği varsayıldı. Oysa bu kadınlar ne sadece başörtüsünden ibaret ne de hepsi aynı mahallenin kızı. Dindar akımların yedek gücü gibi görülen bu kadınların kendilerini solda ifade edenleri de var. Hatta bazen 'aşırı' solda. Onlardan biri yasadışı Türkiye Komünist İşçi Partisi-Ekim'e yakın çizgisiyle bilinen Kızıl Bayrak dergisini İstiklal Caddesi'nde satan başörtülü genç kız olarak yansıdı gazetelere. Hakkında neler neler yazılmadı ki? O genç kız ne ilkti, ne de son.

Bir Elinde Kapital Bir Elinde Kuran-ı Kerim

23 Aralık 2007 / Sabah Pazar

Nafiye Kessioğlu ve Lalezar Kayalı hayatları boyunca kendilerini 'dindar' olarak tanımladı. Öteki dünya için namazlarından, oruçlarından, ibadetlerinden taviz vermediler ama bu dünya için de yerlerinin sosyalist cenah olduğunu düşündüler. Başlarını seccadeden kaldırıp mitinglere koştular. Evlerinde kutsal kitaplarla Marksist klasikler, duvarlarında Che posterleriyle dua afişleri yan yana durdu.

24 Kasım günü *Hürriyet* Gazetesi'nde 'Ezber Bozan Türbanlı Komünist' başlığıyla fotoğraflı bir haber yayınlandı. Ezber

bozması doğaldı, çünkü Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı seçilmesinin arifesinde yaşanan Malezya ve mahalle baskısı tartışmaları da göstermişti ki, toplumun büyük kısmı başını örten herkesi 'şeriatçı' sayıyordu. Ancak Taksim'deki Yunanistan Konsolosluğu'nun önünde *Kızıl Bayrak* adlı gazeteyi dağıtan bu başörtülü genç kızın fotoğrafı sonraki günlerde de aynı gazeteye konu oldu. Bu defa gazetenin genel yayın yönetmeni Ertuğrul Özkök o fotoğrafa bakarak "Türban siyasal bir simge olmaktan çıkıp bir nefret simgesi haline mi dönüşüyor?" diye sordu. *Kızıl Bayrak* satan genç kızdan hareketle, 'komünizmin sembolü' olan orak çekiç ile 'siyasallaşmış dinin' sembolü olan türbanın aynı karede buluştuğuna dikkat çekti ve bu fotoğraftaki örtünün 'basit bir inanç gereği' olduğuna kimsenin kendisini inandıramayacağını ekledi. Söz konusu genç kızın gözlerinde nefret okuduğunu öne süren Özkök, bu nefretin hedefini ise burjuvazi, hakim sınıflar ve laikler olarak tanımladı. Üstelik Özkök'e göre, yükselen hakim sınıf da 'türbanlı elitler' olduğuna göre ortada bir yanlışlık vardı ve solcular en son İran'da İslamcılarla ittifak yapmış ve sırtlarından bıçaklanmıştı.

'Türbanlı komünist' olarak lanse edilen genç kız bu fotoğraf ve yazıdan sonra büyük olasılıkla sırra kadem bastı, dağıttığı gazetenin telefonları günlerce açılmadı. Ancak bu ülkede başındaki örtüsüyle sosyalist kimliğini bir arada buluşturan tek kadın, o genç kız değildi. Onun gibi birçok kadın, emek örgütlerinde ve sol partilerde örgütleniyor, mücadele ediyor. Onlardan ikisiyle buluştuk ve bu iki farklı kimliği nasıl bir arada yaşattıklarını onlara sorduk.

Beni Olduğum Gibi Kabul Ettiler

Nafiye Kessioğlu (40) Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP) üyesi başörtülü bir kadın. İETT'de şoförlük yapan kocası Ya-

şar Kessioğlu da aynı partinin Sarıgazi belde başkanı. Üç çocuk annesi Kessioğlu, devrimci düşüncelerle ilk olarak evlendiği zaman tanışmış. Dindar bir ailede büyümesine rağmen, aktif bir sosyalistle evlenmekte sakınca görmemiş: "İkimiz de en başında birbirimizin inançlarına saygı duyduk." Rizeli olan Kessioğlu, evliliğinin ilk birkaç yılında eşinin çevresi nedeniyle başını açsa da, bunun kendisini mutsuz ettiğini fark etmiş, eşinin de "Rahat ol," telkiniyle tekrar örtünmüş: "O günlerde arkadaşlık ortamına uymak için başımı açtım, ama sonra önemli olanın benim kişiliğim olduğuna karar verdim. Beni ben olarak kabul etmeliydiler." ÖDP Ümraniye Örgütü'ne üye olan Nafiye Kessioğlu, yıllardır hem namazını kılıyor, orucunu tutuyor hem de sosyalist bir partide çalışmalara katılıyor, mitinglere gidiyor, yürüyüşlerde yerini alıyor. Bunu, "Evimin duvarlarında hem dualarım asılıdır, hem de Che Guevara'nın resimleri," diye anlatıyor. Hem dini sohbetlere katılan, hem de politik toplantılardan eksik olmayan Nafiye Kessioğlu aynı zamanda Sarıgazi'de kadın derneğinin de üyelerinden biri: "Ezilmeye, sömürülmeye karşı çıkıyoruz, bunun nesi yanlış olabilir ki," diye konuşan Kessioğlu, sosyalistleri 'saygı duyulacak insanlar' olarak niteliyor.

Dinin ve dindarlığın 'kişisel' bir şey olduğuna inanıyor Nafiye Kessioğlu. Bir yandan dini vecibelerini yerine getirirken, özgürlük istemeyi, erkeklerin kadınları ezmesine karşı çıkmayı çok doğal buluyor: "Solcuların hiçbir şeyi yanlış yaptığını görmedim. Cebindeki parayı, elindeki bir lokma ekmeği paylaşabilen, tanımadıkları insanların cenazelerini kaldıran insanların yaptığının nesi eleştirilebilir?" Evlendikten sonra özgürlük kavramıyla tanıştığını söyleyen Kessioğlu, "Toplantılara katılırken diğer kadınlar gibi 'eşim ne der' diye düşünmem. O da bana 'neredeydin' diye sormaz. Ben böyle insana nasıl saygı duymam?" diyor.

ÖDP'nin Resmi Üyesi

Son seçimlerde Ufuk Uras'a oy veren Kessioğlu, solcuların hep kötü anılmasından şikâyetçi. Her ay partiye üyelik aidatını sektirmeden ödediğini anlatan Nafiye Kessioğlu, başörtüsünün partide hiçbir zaman sorun olmadığını da belirtiyor: "Yazın denize gideriz, ben kapalı girerim, arkadaşlarım mayoyla. Kimse de kimseye niye böylesin demez. Çünkü yarın hak vaki olduğunda herkes kendi mezarına girecek." Sosyalistlerin kimsenin aç, işsiz kalmasını istemediğini dili döndüğünce anlatan Kessioğlu, bazen eşinin evde kaldığını eylemlere kendisinin gittiğini de vurguluyor. Ramazan'da çocuklarıyla birlikte oruç tuttuğunu, altı yaşındaki kızına sureler öğrettiğini söyleyen Nafiye Kessioğlu, öte yandan çocuklarıyla mitinglere de katıldığını belirtiyor. Bu dünyadaki insanlığı için sosyalist olduğunu, öteki dünya için de örtünüp, ibadet ettiğini söyleyen Nafiye Kessioğlu dinin politikaya alet edilmesine kesin bir dille karşı çıkıyor: "Din kendin içindir. Başım örtülü olduğu için solcu olmayacağım diye bir kural yok. Solcu oldum diye de açık olmam, dinsiz olmam gerekmiyor. Namazımı da kılarım, orucumu da tutarım, solculuk da yaparım."

ÖDP'lilerin komünist olduğu için yanlış anlaşıldığını, topluma göre komünistlerin kötü, dinsiz, baskıcı, eziyet eden ve sadece kendileri için özgürlük isteyen insanlar olarak görüldüğünü anlatıyor: "Hâlbuki ben de tanıdığım hiçbir solcu da bu tanımlara uymuyoruz."

Benim Partim EMEP

Lalezar Kayalı (25), tekstil işçisi bir sosyalist. 'Partimiz' dediği Emek Partisi (EMEP) ile geçtiğimiz Mart ayında tanışmış. Çalıştığı tekstil fabrikasında yaşanan bir eylemden sonra tanıştığı EMEP'le yolları bir daha ayrılmamış. On altı yaşından beri başörtülü ve bu kararı ailesinden herhangi bir bas-

kı görmeden kendisi vermiş. Bir yandan Açık Lise'ye devam eden ve on beş krediyi de tamamladıktan sonra üniversite sınavlarına girip İşletme Fakültesi'ne gitmeyi düşleyen Kayalı, EMEP'ten önce hiçbir siyasal partiyle organik bir ilişkiye girmemiş. Diğer partilerin işçilerin ve emeklilerin yanında olmadığına inanan Kayalı, başörtüsü sorununun hâlâ çözülememiş olmasına da öfkeli. "İşçilerin haklarını savunuyorlar, herkesin eşit olmasını istiyorlar," dediği sosyalistlerin taleplerini doğru bulduğunu söyleyen Lalezar Kayalı, "Ben normalde de solcuymuşum ama farkında değilmişim," diye konuşuyor. Toplumda herkesin eşit olmasını, kimsenin ayrımcılığa tabi tutulmamasını isteyen ve "Bizim partimize göre herkes eşittir, herkes aynı hakka sahiptir," diye konuşan Kayalı, hayatında ilk kez 1 Mayıs eylemine de bu yıl katılmış. 2007 1 Mayıs'ında EMEP kortejiyle birlikte Kadıköy'deki mitingde bildiriler dağıtmış, parti bayrağını taşımış. Eylemde hiçbir korkuya kapılmadığını, hatta bildiri dağıtırken izleyenlerin kendi elinden şaşırarak da olsa bildiri aldığını anlatırken gülümsüyor. Örgütlenme çalışmalarına aktif olarak katılan, ama bir yandan da işyerindeki mescitte her vakit namazını kılan, Ramazan'da orucunu asla ihmal etmeyen Lalezar Kayalı, son dokuz ayda yaşamı boyunca okumadığı kadar kitap okumuş. Onu en çok Gorki'nin *Ana*'sı etkilemiş, ama Steinbeck'in *Bitmeyen Kavga*'sını, İngazio Silone'nin *Fontamara*'sını da anlata anlata bitiremiyor. Şimdilerde bir yandan Nejat Elibol'un *Direnen Haliç*'ini bir yandan da Mevlana'nın *Mesnevi*'sini okuyor. "Şule Yüksel Şenler'in *Huzur*'unu okurken de mutlu oluyorum, etkileniyorum, Gorki'nin kahramanı Pavel'in annesini anlattığı satırları okurken de." diyor.

Herkes Özgür Olmalı

Lalezar Kayalı da, din ve siyasetin iki ayrı kavram olduğuna ve birinin ötekine müdahale etmemesi gerektiğine ina-

nanlardan: "Din içten gelen bir şeydir. Ben başörtümü siyasi bir amaç için takmıyorum, orucumu siyasi bir amaç için tutmuyorum, namazımı da siyasi bir amaç için kılmıyorum. Allah'ın emirlerini yerine getiriyorum." Başörtülü bir sosyalist olarak Kayalı'nın ülkede değişmesini istediği şeyler çok. İnsanların dış görüntüsüne göre değerlendirilmemesini istiyor, herkesin özgür olması gerektiğine, ifade özgürlüğünün mutlak olduğuna inanıyor ve en önemlisi toplumdaki nefret duygusunun bitmesi gerektiğini vurguluyor.

Ertuğrul Özkök'ün yazısını okumuş. Kimseden nefret etmediğinin altını çiziyor ve kimsenin olaylara kendi tarafından bakmaması gerektiğine, evrensel bir bakış açısının oluşturulması gerektiğine dikkat çekiyor. Öte yandan çiçeği burnunda bir sosyalist olarak sistemden taleplerini sıralamaya devam ediyor: "Polis kurumunun değiştirilmesi gerektiğine inanıyorum, toplumda güvenilirliklerini tamamen kaybetmiş durumdalar. Tabii vergi adı altında bizden alınan haraçlar da azaltılmalı. Yollarımız şantiye gibi, bunlar düzeltilmeli. Kadınlar daha özgür olmalı, daha fazla iş bulabilmeli. İşyerlerinde kadınlar cinsiyetiyle değil yaptığı işle değerlendirilmeli."

Çocukluğundan beri mimar olmayı düşleyen Lalezar Kayalı, son seçimlerde ailesinden gizli Ufuk Uras'a oy vermiş. İşçileri savunduğu sürece Emek Partisi'nde yer almaya kararlı.

İŞSİZLİK YORGUNU GENÇLER

İtiraf etmeliyim, Recep İvedik filmlerini izlemeyi reddedenlerden biriydim. Baştan aşağı kabalık ve küfürle dolu bir şeyi gidip bir de üstüne para vererek izlemeyi içime sindiremediğim için, serinin iki filmini de sinemada izlemedim. İlk Recep İvedik filmini uzun bir otobüs yolculuğunda 'mecburen' izledim, diğer seçeneklerin tamamı ondan daha kötü olduğu için. İkincisini de o günlerde benim için önemli olan birinin hatırını kırmamak için. Evet, her iki filmde de güldüm, inkâr etmeyeceğim. Ama sokakta aniden düşüveren bir insana gülmekten çok da farklı değildi. Oturup Recep İvedik filmlerinin sinematografik değeri, izleyicilerin sosyolojisi ve neden bu kadar çok izlendiği hakkında uzun analizler yapacak değilim. Beni bir gazeteci olarak ilgilendiren gelişme, daha sonra yaşandı. Kendisini Güngörenli olarak lanse eden Recep İvedik karakterine, gerçek Güngörenlilerden tepki geldiği zaman. Ne yapalım diye düşündükten sonra hakiki olandan işin hakikatini öğrenmeye karar verdik. Tabii bir gazete sayfasının sınırları elverdiği ölçüde. İstanbul'un Güngören, Güvercintepe ve Gülsuyu semtlerine gittik ve bu üç yoksul semtin gençleriyle buluştuk. Yoksulluğun bir gülme nesnesine dönüştüğü, o müstehzi gülüşlerin sahiplerinin yoksullarla karşılaştığında bazen korku bazen tiksinti yaşadığı İstanbul'un gecekondu semtlerinde karşılaştığımız gerçekler

bambaşkaydı. Evet, hepsi korsan da olsa Recep İvedik filmlerine aşinaydı, ama ne bir fantezi olarak kullanıldıkları filmler umurlarındaydı gecekondu gençliğinin, ne de haklarında üretilen yalan-yanlış düşünceler. Tek bir gerçekleri vardı: İşsizlik.

Fakiriz Ama Komiğiz

21 Şubat 2010 / Sabah Pazar

Güngörenliler "Recep İvedik bizden değildir!" deyince biz de varoşların yolunu tuttuk. Varoş gençliğine Recep İvedik hakkında ne düşündüklerini, yaşadıkları sorunları, nasıl eğlendiklerini ve hayallerini sorduk. Şu cevapları aldık: "Sinemaya hiç gitmedik, filmleri korsan izliyoruz, hiç tatil yapmadık, eğitimimizi yarıda bıraktık, en büyük derdimiz işsizlik, en büyük korkumuz geleceksizlik, en büyük hayalimiz iyi bir iş..."

Recep İvedik karakteri varoşları ne kadar temsil ediyor, varoş gençliğini ne kadar yansıtıyor? Sürekli Güngörenli olduğunu

söyleyen Recep İvedik'e Güngörenlilerin "O bizden değildir," demesi, bu sorunun sorulma vaktinin geldiğini gösteriyordu. Güngören Belediyesi'nin gençlik meclisi, sosyologların tam 646 kusurlu hareketini tespit ettiği Recep İvedik karakterinin, Güngörenli olamayacağına, ilçelerinin 'nezih' olduğuna dair bir açıklama yapmış, işin tuhaf tarafı hayali bir karakteri hemşerilikten attığını açıklamıştı. İlçelerinin adının bu tür bir filmde kullanılmasını istemediklerini, bunu engellemek için çaba harcayacaklarını söyleyen Güngörenliler açıklamalarında şunları söylüyordu: "Güngören, okumuş entelektüel insanların yoğun olduğu bir ilçedir. Gençlerin yaşlılara, erkeklerin bayanlara karşı nezaketi elden bırakmadığı bir yerdir. Güngören'in Recep İvedik gibi kaba, nezaket kurallarından bihaber bir karakter ile anılması doğru değildir." İlçelerinde 'İvedikvari' kimselerin olmadığı konusunda ısrarlı olan Güngörenliler, belli ki hayli öfkeliydi. Peki, gerçekten öyle mi? İstanbul'un varoşlarında doğan, büyüyen, yaşayan gençler Recep İvedik'e nasıl bakıyor? Gerçekten de filmde yansıtıldığı gibi okumamış, kaba saba, küfürbaz ve argoyu seven bir kitle mi bu varoş gençliği? Bu soruların yanıtlarını bulmak üzere fotoğrafçı arkadaşım Cenk'le birlikte bir günümüzü İstanbul'un varoşlarında geçirdik.

Güngören'den Farklı Bir Ses

Varoşlara yaptığımız ani yolculuğun ilk durağı elbette ki Güngören'di. Madem Güngörenliler bu kadar öfkeli, Recep İvedik hakkında ne düşündüklerini ilk önce onlara sormak gerekiyordu. Deneyimli şoförümüz Rıdvan Ağabeyin rehberliğinde, ilçe olduktan sonra hayli gelişen Güngören'de bir süre turladık, Güngören'in Tozkoparan Mahallesi'ndeki Genç Kuşaklar Derneği'nin kapısını çaldık. Adının dernek olduğuna bakmayın, aslında çoğunlukla yaşlıların vakit geçirdiği bir kahvehane burası. Genç Kuşaklar Derneği'nde çalışan Necmi Sönmez (32), gerçek bir Recep İvedik hayranı.

Necmi Sönmez (32)
Hiçbir Seçimde Oy Kullanmadım

"Recep İvedik bizi tam olarak yansıtmıyor, o onun yarattığı bir imaj. Bana göre Recep İvedik, insanlara karşı hem sevecen hem agresif. Recep İvedik'e küfürbaz deniyor ama kim küfretmiyor ki? Bir seneden beri kahvecilik yapıyorum. Önceleri otomatta çalıştım, perdecilik yaptım, kapanınca burada çalışmaya başladım. Bekârım ve hayatımda bir kere âşık oldum, 1999'dan beri de hiç sevgilim olmadı. Doğduğumdan beri Tozkoparan'da yaşıyorum. Yoksulluktan okuyamadım, ancak ilkokulu bitirebildim. Babamı çocukken kaybettim. Dört kardeşim var, hiçbirimizin maddi durumu iyi değil. Aylık gelirim 900 TL. Kira vermediğim için kıt kanaat geçiniyorum. Bu parayla günde bir paket sigara içiyorum, yemek yiyorum, bitiyor. Zaman zaman şans oyunları oynuyorum ama orada da şans yüzüme gülmüyor. Şimdiye kadar hiç tatil yapmadım. Sadece bir kere 1999'da arkadaşımla Alanya'ya gittim, o da tatil amaçlı değildi. Bu kahvehane dışında bir hayatım yok, gayet monoton yaşıyorum. Öğleden sonra 15.00'te başlıyorum işe, gece yarısına kadar buradayım, haftanın her günü izinsiz çalışıyorum. Hayattan hiçbir beklentim yok, hayal kurmak için bile para gerekiyor. Hayattan beklentim olsa burada ne işim var? Şimdiye kadar sinemaya hiç gitmedim. Beyoğlu'na en son dört sene önce gitmiştim. Recep İvedik filmlerini de korsanından izledim. Kurtlar Vadisi, Canım Ailem ve Parmaklıklar Ardında'yı beğeniyorum, bir de türkü dinlemeyi seviyorum. Şimdiye kadar hiç kitap okumadım. Bu semtten hiç çıkmıyorum, zaman zaman arkadaşlarla buluşuyoruz kahvede ve daha çok at yarışları konusunda muhabbet ediyoruz. Şimdiye kadar hiç oy kullanmadım, kime oy atayım ki? Hiçbirine inancım yok, herkes gelip çalıp çırpıp gidiyor. Bakın Tekel işçileri kaç aydır eylem yapıyor, muhakkak ki haklılar, insan boşu boşuna ölüm orucuna girmez ki."

Güvercintepe'nin Neşeli Gençleri

Varoş turumuzun ikinci durağı Başakşehir'e bağlı Güvercintepe Mahallesi. Olimpiyat Stadı'nın hemen arkasında yer alan mahalle, İstanbul'un dışında farklı bir dünya gibi. Kendi kuralları, kendi gerçekleri olan ve o kendine özgülüklerle kendi yağında kavrulan, zamandan koparılmış bir dünya. Ve o dünyada kendi aralarında neşeyle, güle oynaya yürürlerken rastladık onlara. Adları İlker, Coşkun, Süleyman, Serkan, Mert ve Cahit. Hepsi çok yakın arkadaş, bazısı okuldan tüymüş, bazısı işsizlikten turlayarak zaman geçiriyor, bazısı ise kendi tabiriyle 'takılıyor'. Onları Recep İvedik ve varoş gençliği hakkında sohbet etmeye ikna etmek için çok da zorlanmadık. Çünkü neşeli gençler, belli ki bir gazeteciyle konuşmak da neşelerine neşe katacak. Fotoğraflarını çektikten sonra, 12 bin kişinin yaşadığı mahalledeki tek parkta alıyoruz soluğu. İşte onların dünyaları...

İlker Polat (19)

Burada Herkes Küfreder

"Ortaokul mezunuyum, dört senedir Bakırköy'de kuaförlük yapıyorum. Aylık gelirim 600 TL. Cebime haftada 50 TL harçlık alıyorum, gerisini evdekilere veriyorum. İki kardeşiz, diğer kardeşim okuyor. Okumayı ve aslında polis olmayı çok isterdim ama kolumda dövme olduğu için o şansımı kaybettim. Doğduğumdan beri Güvercintepe'deyim. Ailem Sivaslı, ne zaman taşındıklarını bilmiyorum. Babam tekstilde çalışıyor. Recep İvedik'in bütün filmlerini izledim, bence gerçekten de varoşları yansıtıyor, izlerken çok da güldüm. Arkadaşlarla sürekli izlediğimiz bir film. Bence Recep İvedik filmi yalan değil, biz tam da öyleyiz, kavga ederiz, küfürlü konuşuruz. Herkesin ağzında küfür vardır, birçok genç uyuşturucu kullanır, içki içmeyen çok azdır. Boş zamanlarımda Sefaköy'e ya da Bakırköy'e sinemaya gidiyorum, sevgilimle dolaşıyorum, arkadaşlarıma takılıyorum. Sevgilim var ama evlenmeyi düşün-

müyorum, henüz çok gencim. Biz varoş gençliğinin sayılamayacak kadar çok sorunu var, hangisini sayayım bilemiyorum."

Coşkun Deniz (18)
İzmir'de Okumak İstiyorum

"Lise son sınıftayım, dershaneye de gidiyorum. Derslerim iyi. İdealim İzmir'de üniversite okumak. Hangi bölüm olursa olsun ama İzmir olsun istiyorum. Recep İvedik filminde varoşlar daha çok komedi tarzında yansıtılıyor. Her şeyi yansıtmasa da, çoğu şeyimiz tıpatıp o filmdeki gibi. Para yönünden, iş-işsizlik yönünden, sosyal aktivite yönünden hayatımız Recep İvedik filmlerinin bir kopyası adeta. Okul dışındaki vaktimi arkadaşlarımla geçiriyorum. Babam belediyede çalışıyor, biz Maraşlıyız, yaklaşık yirmi beş sene önce taşınmışız buraya. Beş kardeşiz, ağabeyim üniversitede okuyor, ablalarım evli, iki kardeşim de ilkokula gidiyor. Bizim sorunlarımız o kadar çok ki, bunun için bizim liseye gelmeniz yeterli. Mesela okul açıldığından beri matematik öğretmenimiz yok ve güya biz üniversite sınavına gireceğiz. Sınıflar 30 kişilik, o kadar kalabalık değil, çünkü burada çoğu kişi ilkokuldan sonra okumuyor. Zengin muhitlerdeki gençleri televizyondan izliyorum ve sadece şımarık olduklarını biliyorum."

Cahit Polat (20)
Recep İvedik Bizim Canlanmış Halimiz

"Şu anda sadece geziyorum. Daha önce bir benzin istasyonunda araba yağlarını kontrol ediyordum, şimdi iş arıyorum. Lise mezunuyum, üniversite sınavına girdim, iyi de bir puan tutturdum ama maddi durumumuz iyi olmadığı için tercih yapmadım. Üzüldüm ama yapacak bir şey de yoktu, ailemin borçları vardı. Bu yıl borçları hafiflettik, yine sınava girmeyi düşünüyorum. Otomotiv mühendisliği okumayı çok istiyordum ama olmadı, ne yapalım sağlık olsun. Babam devlet me-

muru, dört kardeşiz, ikisi okuyor. Birkaç yerle iş görüşmesi yaptım, şimdi beklemedeyim. Hem çalışıp hem de üniversiteye hazırlanmayı düşünüyorum. Bakalım ikisini bir arada yürütmeye çalışacağım. Recep İvedik filmlerini izledim, bence oradaki her şey çok normal. Siz bakmayın bizim arkadaşların böyle konuştuğuna, bunların mahallede konuştuğu şeyler de aynı şeyler. Adam gerçekleri yansıtıyor, kimse yalan söylemesin. Bence abartmaya da gerek yok, film adı üstünde senaryo yani. Recep İvedik bizim canlanmış halimiz, bizim şu anki durumumuzu yansıtıyor ve bunu biz bir şeyler öğrenelim de değişelim diye yapıyor. Bana hayallerimi soruyorsunuz, ailemin borçlarını bitirmekten başka aklıma gelen bir şey yok."

Süleyman Kısak (17)
Gezmeye AVM'lere Gidiyorum

"Lise üçüncü sınıftayım, dershaneye de gidiyorum. Endüstri Meslek Lisesi'nde elektrik-elektronik bölümündeyim, elektrikli ev aletleri teknisyenliği eğitimi görüyorum. Babam belediyede çalışıyor, Bingöl'ün Yedisu İlçesi'nden gelmişiz buraya, ben burada doğmuşum. Recep İvedik komik bir adam, bazı yerleri kaba, bazı yerleri saçma ama güzel film. Az çok yansıtıyor buraları. Varoş gençliği köşe başında takılır, alkol içer. Allah'a şükür ben temizim, yeşilaycıyım. Boş zamanlarımızda gitar, darbuka falan çalıyoruz. Eğlenmek için mahallede takılıyoruz bazen, alışveriş merkezlerine gidiyoruz gezmeye. Bir şey almak için değil, sadece bakınmak için gidiyorum Bakırköy'deki, Sefaköy'deki alışveriş merkezlerine. Bizim oralardan bir şey almamız mümkün mü sizce?"

Mert Demir (19)
Polis Olmak İstiyorum

"Ticaret Meslek Lisesi son sınıftayım, dış ticaret okuyorum. İnşallah polis olmak, kötüleri temizlemek istiyorum. Kötüle-

re karşı bir takıntım var. Bu bölgede yaşayan bir gencin sorunlarının olmaması mümkün mü? Bir kere çok uzak, dağın bir ucu, ulaşım bile sorun. Babam kendi tezgâhında parfüm ve saat satıyor, geliri çok değişken. 500 TL kira veriyoruz, geri kalanla da yaşamaya çalışıyoruz. Biz Selanik göçmeniyiz, buraya on sene önce taşındık. Üç kardeşiz, onlar da okuyor. Recep İvedik filmlerini izledim, bence çok makara bir adam, esprileri çok güçlü. Biraz küfürbaz ama varoşlar hep öyle."

Serkan Akgün (21)
Abartılı Ama Sonuçta Film

"Bir süre önceye kadar ayakkabı imalatında çalışıyordum. Haftada 200 milyon alıyordum, sigortam yoktu. Ailemle yaşıyorum, sekiz kardeşiz, diğerleri evli. Babam taksi şoförü. Maddi durumumuz, yalan olmasın biraz sıkıntılı. Geçenlerde evli olan ağabeyim kira parasını ödeyemediği için evden atıldı. Bizim ev de geçen gün yandı, yirmi bir senelik evimiz kül oldu. Şimdi kaymakamlığa yardım için başvurduk. Recep İvedik'i çok beğeniyorum, bence çok küfürbaz değil. Ben Şahan Gökbakar'ı havaalanında gördüm, hatta sohbet ettik. Ukala biri değil, sevindirici bir insan. İlk iki filmini izledim, Allah izin verirse üçüncüsünü de izleyeceğim. Biraz abartması var ama o kadar da olacak, sonuçta film çeviriyor adam. Benim hayata dair hayallerim var: Çalışıp bir araba almak, bir kafe açmak istiyorum. Allah izin verirse bunları yapacağım."

Gülsuyu Gençliği İşsizlik Yorgunu

Güvercintepe'deki gençlerle sohbetimizi bitirdikten sonra, soluğu Anadolu yakasında alıyoruz. Anadolu yakasının belki de en varoş mahallesinde, Gülsuyu'ndayız. Gülsuyu son durakta, sevgili kuzenim Rodi'nin de yardımıyla, arkadaşlarıyla hemencecik sıcak bir muhabbete girişiyoruz. Gülsuyu, İstanbul'un diğer semtlerine göre biraz politik bir mahalle,

çeşitli örgütlerin sloganlarıyla süslü duvarları, birçok kitle örgütü ve partinin afişleriyle bezeli mekânları da bunun göstergesi. Çoğunluğunu Güneydoğu'dan göçle gelenlerin oluşturduğu mahallenin delikanlıları da bu politik ortama doğmuşlar, o atmosferi solumuşlar, haliyle cümleleri de bundan bağımsız değil. İşte o cümleler...

Erhan Sarıtoprak (18)
Hem İşsiziz Hem de Küfürbaz
"Okulu lise birde bıraktım, okumayı hiç sevmedim. Okulu bıraktıktan sonra tekstilde çalıştım ama o da olmadı. Bir buçuk aydır işsizim. Bir kız arkadaşım vardı, o da yalan oldu. Yani hayatımda yolunda giden hiçbir şey yok. Çalıştığım dönemde aylık gelirim 600 TL civarındaydı. Babam servis şoförü, aileyi o geçindiriyor. Recep İvedik filmlerinin ikisini korsandan izledim, ama üçüncüsünü izleyemedim henüz. Sinemaya hiç gitmedim. Bütün zamanımı kahvehanede geçiriyorum, oyun oynuyorum. Bir müddet çalışıyorum, kazandığım parayı da böyle yiyorum. Recep İvedik karakteri buradaki insanları yansıtıyor. Burada da küfür etmeyen insan bulamazsınız, burada da herkes Recep İvedik gibi işsiz. Benim bir genç olarak hiçbir hayalim, hiçbir umudum yok, üstüne üstlük hiçbir şansım da yok. Şans oyunundan para kazansam, Gülsuyu'ndaki gençlerin hepsini kurtarırım."

İzzet Armutlu (33)
Recep İvedik Bir İstisna
"İki senedir kahvehane işletiyorum, öncesinde bir çiçekçide çalışıyordum. Artık bir insanın emri altında çalışmak istemedim çünkü hakkımı alamıyordum, sigortam yoktu. Kendi işimde ezilmeyi tercih ettim. Şimdi kendi yağımda kavruluyorum, en azından borçlarımı ödeyebiliyorum. Yakında evleneceğim. Ortaokula kadar okuyabildim, o zamanlar aklı-

mızda hep serserilik vardı, okumaya hevesimiz olmadı. Heveslenince de ailem masraf olur diye göndermedi. Babam işçi emeklisi ve biz on kardeşiz. Ailem Erzincan'dan göç etmiş. Gülsuyu'nda doğup büyüdüm. Bizim varoşlarda yaşayan gençlik olarak en büyük sorunumuz, işsizlik ve onun getirdiği ailevi problemler. Biz burada yaşayanlar çoğunlukla karamsarız, günü tüketerek yaşıyoruz. Recep İvedik filmlerinin birincisini izledim, bana çok da komik gelmedi, işin içine espriler girdiği için bizi ne kadar yansıtıyor emin değilim. Bizim aramızda da düşüncesizce, cahilce, kendini bilmeden yaşayanlar var ama hepimiz Recep İvedik'te yansıtıldığı gibi değiliz. Varoşlarda yaşayıp kendini çok geliştirmiş insanlar da var, bence Recep İvedik gibiler istisna."

Erdal Uslu (29)

Hiç Sinemaya Gitmedim

"Evliyim, bir çocuğum var ve altı aydan beri işsizim. Daha önce statik boya işi yapıyordum, sabah 08.00'den gece 01.00'lere kadar çalışıyordum, çok stresli bir işti, Şırnak'a kadar çalışmaya gitmişliğim vardır. 950 TL maaşım vardı, mesailerle 1300 TL'yi buluyordu. İş arıyorum ama bulamıyorum. Ailemle yaşıyorum ve işsizliğim evde sürekli bir sorun. Evi geçindiren kimse de yok, ben arada sırada minibüse muavinliğe çıkıyorum, günde 40 TL yevmiye veriyorlar. Bizim öyle çok büyük hayallerimiz yok, bir buçuk yaşındaki oğlum benim çektiklerimi çekmesin istiyorum. Ortaokul mezunuyum, ailem maddi yönden karşılayamadığı için okuyamadım ama oğlumu okutmayı çok istiyorum. Çocukken hem okuyordum hem de boyacılık yapıyordum. Ben Recep İvedik filmlerini gülmek için izledim, varoşların yaşam biçimini yansıtıyor mu diye bakıldığını sanmıyorum. Ben de sinemaya hiç gitmedim, filmleri korsan CD'lerden izliyoruz. Eğlenmek için yapabildiğim tek şey kahveye gitmek, kâğıt oy-

namak. Şimdiye kadar hiç tatile gitmedim, buradaki insanlar tatil diye bir kavramı bilmez."

Bedrettin Berke (29)
Hayatımızı Çekseniz Komedi Olur

"Bir aydır işsizim, asıl mesleğim torna tesviyecilik. O alanda iş bulamayınca bir süre lokanta sektöründe çalıştım. Lokanta kapanınca işsiz kaldım, şimdiye kadar en az 20 yere iş başvurusu yapıp, form doldurmuşumdur. Bir umut diye bekliyoruz. Doğma büyüme Gülsuyuluyum. Evliyim ve birkaç ay sonra baba da olacağım. Hayattaki tek amacım, sigortalı bir işimin olması ve çok değil, en fazla 800-900 TL kazanabileceğim bir gelir. Ailemi geçindirmekten başka bir isteğim yok. Çalıştığım dönemde izin günlerimde bile çalışmaya gidiyordum ki, fazla mesai yapayım da biraz daha fazla para kazanayım... İzin günümde eğlendiğimi, bir yerlere gittiğimi hiç anımsamam. İzin günlerimde çalışmıyorsam da zamanımı kahvede geçiriyorum. En son sinemaya 2005'te gittim, Üniversiteliler Tatilde adlı filmdi yanlış hatırlamıyorsam. Kadıköy'e de en son iki hafta önce iş aramaya gittim. Herhangi bir sosyal faaliyet amacıyla bir yere gitmek gibi bir lüksüm yok. Yılmaz Erdoğan, Cem Yılmaz, Recep İvedik gibi birçok kişi varoşlardan besleniyor. Şuraya bir kamera koyun, akşama kadar kaydedin, sonra da izleyin, gülmekten bayılırsınız. Yoksuluz ama komiğiz, her şeye rağmen yıkılmadık. Ama zenginler bizim gibi değil, onlar kendilerinden başka kimseyi düşünmüyor."

BAZEN BÜTÜN KÖTÜLÜKLER EL ELE VERİR

Bir filmin hikâyesini yapmak üzere ziyaret etmiştim Yasemin Alkaya'yı. Evinden yine bir Türkiye hikâyesi yazmak üzere olduğum hissiyle çıktım. Anlattığı öyle bir hikâyeydi ki kime ne kadar kızmam gerektiğinden, kızgınlığımı ifade etmek için yazının ne kadar doğru bir yöntem olduğundan emin değildim. Hayatta bazı anlar vardır: Seyretmek, bilmek, haberdar olmak, haberdar etmek yetmez. Mutlaka başka şeyler yapmak gerekir. Yapılamazsa o bildiğin şey, beter bir yük olur oturur insanın sırtına. Gazetecilik -eğer yaptığınız işe yabancılaşmadıysanız- bu yüklerin çokça sırtlanıldığı mesleklerdendir. Aslında bunları yazmak, lafı uzatmak yerine; size biri pavyona 'düşmüş', diğerleri şizofreninin en dibine yuvarlanmış üç kız kardeşin burnumuzun dibinde yaşadığı ve bizim ruhumuzun duymadığı bir Türkiye hikâyesi yazdığımı söyleyebilirdim. Belki de sözü bu kadar uzatmamın nedeni, sadece şu haber öyküsündeki iki satırın dahi bir şeyleri değiştirebileceğini umut etmemle ilgili. Geç de olsa yurttaşlarının farkına varan devlet mi, varlığının minik bir kısmını bu üç kardeşle paylaşmaya gönüllü bir zengin mi ya da içimizden herhangi birileri mi?

Yaşam Bu Kadar "Arsız"laştırabilir mi?

27 Nisan 2008 / Sabah Pazar

Yasemin Alkaya'nın gerçek bir yaşam öyküsünden yola çıkarak çektiği son belgesel çalışması Yaşam Arsızı, Türkiye'de şizofreni gerçeğine ışık tutuyor.

Elif, anne ve babasını kaybettikten sonra şizofren olan iki kız kardeşine yıllarca baktı. Sonra iki çocuk sahibi oldu ve yaşam onu bir gün korkunç bir tercihle baş başa bıraktı: Çocukların mı, kardeşlerin mi? Çocuklarını seçti ve kardeşlerini sokaklara, tecavüzlere, açlığa, yoksulluğa bıraktı. 'Yaşam arsızı' dedi kendine ve bırakıp giden kocasından sonra sadece çocukları

için yaşadı. Elif'in, Aysun'un, Funda'nın yaşamı, bir dostun, Yasemin Alkaya'nın vizöründen sinemaya yansıdı. Filmin adı baştan belliydi: Yaşam Arsızı.

Devrimci Babaların Kızları

Hikâyemiz 1970'li yılların ortalarında, Yasemin ve Elif'in henüz küçük birer kız olduğu zamanlarda Ankara'da başlıyor. Babaları devrimci olan bu iki küçük kız, biraz da mahalledeki dışlanmanın etkisiyle yakınlaşıyorlar birbirlerine. Anı defterleri bu sıcaklıkla doluyor, fotoğrafların arkalarına Nâzım'dan dizeler bu samimiyetle yazılıveriyor. Sonra yaşam onları başka başka kentlere savuruyor, ama iki küçük yüreğin büyük dostluğuyla hep birbirlerinden haberler almaya çalışıyorlar. Ve derken, içlerinden birinin, Elif'in boşanmaya karar veren anne-babası ve iki kız kardeşiyle yaptığı ve onu öksüz-yetim bırakan son yolcululuk. Elif annesini babasını kaybettiği o son kazayı mutlu çocukluğunun tek tanığı olan arkadaşına, Yasemin'e yıllar sonra şöyle anlatıyor: "Sabaha karşı 05.00'te Kızılcahamam'da gözümüzü bir açtık, otobüs eğilmiş, bükülmüş ve içinde hiç kimse yok, bir tek üçümüz varız." Elif, Funda ve Aysun'un hayatı bu kazayla değişti. Karslıydılar, kazayı duyan akrabaları hemen Ankara'ya geldi, Elif liseyi bitirir bitirmez üniversite sınavlarına bile sokulmadan alelacele Maliye'ye memur olarak sokuldu, kardeşleri de okullarına devam ettiler. Akrabalar görevlerini yapmış olmanın rahatlığıyla yaşamlarına geri dönerken, üç kız kardeş bir başlarına kaldı. Elif, kardeşlerine hem anne hem baba hem de abla olmuştu. İçlerinde en zekisi Funda'ydı, dersleri her zaman çok iyiydi. Üniversite sınavlarında sadece ODTÜ Bilgisayar Mühendisliği'ni tercih etti, "Ya burada okuyacağım ya da hiç okumayacağım," diyordu. Çok az bir puanla kaybetti ODTÜ'yü.

Anne, Baba, Abla Oldu

Elif annesinin parçalanmış cesedini gören kardeşinin, bu şoktan sonra tuhaflaştığını fark ettiyse de pek konduramadı. Bir gün işyerine bir telefon geldi, kardeşleri çırılçıplak soyunmuş, sokağa çıkmışlardı. Ondan sonra her gün karakolla, komşularla uğraşmaya başladı. Kardeşleri ellerindeki sigaralarla sürekli çıplak bir halde sokağa çıkıyordu. Sürekli uyuyan, sigarayı halıya-yorgana söndüren, çıplak gezen kardeşlerini 'isyankâr' buluyor ama 'hasta' olduklarını kabullenmek istemiyordu. Etlik'ten taşınarak sorunlardan kurtulacağını sandı Elif, Dikmen'de bir ev tuttu. Arkadaşları kardeşlerini hastaneye bırakıp hayatına bakmasını istiyorlardı, ama onun kardeşlerinden başka hayatı yoktu ki. En sonunda onları Ankara Numune Hastanesi'ne götürmeye ikna oldu, teşhis hemen konuldu: Kronik paranoid şizofreni. Hastanede kardeşlerinin saçlarını sıfıra vurdular ve hemen elektroşok yaptılar. O elektroşokla kardeşlerini tamamen kaybettiğini düşündü.

Çaresizliğin Böylesi

Anne-babasından kalan iki evleri vardı. O kadar çaresizdi ki o iki evi satıp bir cip almayı ve iki kardeşiyle binip bir uçurumdan ciple intihar etmeyi planlamaya başladı. O günlerde sonradan iki çocuğunun babası olan Mehmet'le tanıştı. Mehmet bir arkadaşının arkadaşıydı ve iki evi olan, intiharın eşiğindeki Elif'le çok ilgilendi. İlk başlarda tipini hiç beğenmediği bu adama kapıldı Elif. Onun isteğiyle evlerini sattı, Konya'ya yerleşti. Konya'da bir lokanta açtılar, ama bu defa evliliğinde şiddet yaşamaya başladı. Bu arada üst üste iki çocuğu olmuştu, çocuklarını babalarına bırakıp kardeşleriyle sokağa düştü. O günlerde pavyon hayatıyla tanıştı ve konsomatrislik yapmaya başladı. Kocasından ayrıldıktan sonra bir adamla tanıştı. Adam, 1.65 boylarında ve Doğuluydu. Elif'e sahip çık-

mak istedi, o kadar çaresizdi ki kabul etti. "Sana ve çocuklarına bakarım," dedi adam ama o günlerde Eryaman'da sokaklarda yatan kız kardeşlerine bakmayı reddetti. Ruhunun güzel olduğunu söylüyordu Elif'e, ona göre tek eksikliği imanıydı. Kardeşlerinden biri için başka bir çözüm önerdi Elif'e. Diyarbakır'da yoksul bir aile ayarlamıştı. Para karşılığında Aysun'a bakacaklarını söylemişlerdi, ama çevrenin gözünü boyamak için de evli görünmesi gerekiyordu. Aysun o yoksul ailenin oğullarından biriyle evlendirildi ve Diyarbakır'a gönderildi. Fakat zavallı kız, ne evlilikten haberdardı ne de niye gittiğinden. Bir ay sonra kardeşinin piknik tüpü dahil, çeşitli aletlerle dövüldüğünü öğrenince kız kardeşini Ankara'ya geri getirmek zorunda kaldı Elif. O günlerde yine karşısına çıktı eski kocası ve "Gel çocuklarına bak, ben bakamıyorum," dedi. En son Adana Akıl Hastanesi de kardeşlerini kabul etmeyince, bir tercih yapması gerektiğine karar verdi. Çocuklarını mı seçecekti, kardeşlerini mi? Birçoğumuza acımasızca da gelse, o umudu yani çocuklarını seçti ve kardeşlerini İzmit'te yaşayan halalarına yollamaya karar verdi.

İzini Kaybettirdi

Anne-babasını kaybettikten sonra tam on yıl kardeşlerinin sorumluluğunu alan Elif, hayatında daha önemli bulduğu iki varlığı çocuklarını seçmişti, ona göre kardeşleri için yapacak bir şeyi yoktu. Ceplerine biraz para koyarak, onları bir otobüse bindirdi ve izini kaybettirdi. Halaları Aysun'la Funda'ya sadece bir hafta katlanabildi, onları sokağa terk etmekte hiçbir sakınca görmedi. O sırada sokağa bırakılan Funda ile Aysun da ne yapıp edip Ankara'ya dönmüş ve eski mahallelerindeki evlerinin penceresinin altında sokakta uyumaya başlamışlardı. Ama oraya gelene kadar parklarda, bahçelerde, apartman boşluklarında yatmış, defalarca tecavüze uğramış, aç kalmış, çöplüklerden beslenmişlerdi. Güvenpark'ta geceledikleri bir

gün parkın bekçisinin onları önce yıkayıp, sonra da tecavüz ettiğini oyun gibi anlatıyorlardı.

O Kadın Olmasaydı

Sokakta onları gören vicdan sahibi bir kadın, bu iki genç kızın dramına seyirci kalamadı. Yaşlı kadın onlara önce mahallede bir yer yaptı, sonra güçsüzler yurduna yerleştirdi ve iki kardeş üç yıl güçsüzler yurdunda kaldıktan sonra, tekrar sokağa bırakıldı. Çünkü bu tür yurtlar, zekâ özürlülere hizmet veriyordu ve Funda ile Aysun birçok insandan daha zekiydi. Sokaklara dönünce tekrar eski mahallelerine geldiler ve yaşlı kadın onlara bir kez daha kol kanat gerdi. Bir ablası olduğunu duymuştu, kamu davası açtırdı ve böylece Elif'e ulaşıldı. Elif de on yıldır görmediği kardeşlerinden böylece haberdar oldu. Ancak bu davayla, babasından kalan 400 YTL maaş da kesildi. Hikâyemizin başındaki Yasemin ile Elif'in öyküsü de burada çakıştı. Elif, artık ünlü bir oyuncu olan çocukluk arkadaşı Yasemin Alkaya'ya o günlerde ulaştı, "Hiç iyi durumda değilim, bu çocukları senden başka bırakabileceğim hiç kimse yok," dedi. Yok olmayı tek seçenek olarak görüyor, suçluluk duygusuyla baş edemiyordu. Maaşının kesilmesiyle yeniden pavyonlara dönmüştü. Biri 17, diğeri 13 yaşında olan iki çocuğunu utandırmamak için başka bir kentte konsomatrislik yapıyor, zaman zaman onların yanına gidiyordu. Tek hayali, çocuklarının okumasıydı. Kendisi hep gazeteci olmayı düşlemiş ama olamamıştı. Yasemin Alkaya, arkadaşını hayatını yazmaya yönlendirdi ve mektuplar başladı. Tam dört yıl sonra o mektuplar, Yasemin Alkaya'nın yapımcılığını ve yönetmenliğini üstlendiği Yaşam Arsızı adlı filme dönüştüğünde, bunun en büyük şaşkınlığını Elif yaşıyordu.

Burası İsveç Olsaydı

Yasemin Alkaya, kendisini bu kadar yargılayıp, nefret yönel-

ten ama yine de hayata bu kadar bağlı olup arsız arsız yaşamaya devam eden Elif'in benzersiz bir kahraman olduğunu düşünüyor ve onu filminde bu gözle anlatıyor. Üç kız kardeşin gözleri yaşartan buluşmasına da vesile olan film, yanı başımızda yaşanan ve gözlerimizi kapadığımız gerçekleri tokat gibi suratımıza çarpıyor. Ablalarını yıllar sonra ilk kez gören Funda ile Aysun'un "Abla beni de götür," feryatları ise yürek parçalayıcı. Elif bundan on yıl önce yaptığı tercihin arkasında, kardeşleri için yapabileceği bir şey olmadığını düşünüyor. Çünkü ne 34 yaşındaki Aysun'un eski Aysun ne de 38 yaşındaki Funda'nın eski Funda'ya dönüşemeyeceğinin bilincinde. Bunu da, "Bu dönüşümü Kafka bile beceremez," diye anlatıyor. Yaşam Arsızı üç kız kardeşin dramının yanı sıra, Türkiye'de yaşayan 400 bin şizofren ile ailelerinin dramını da yansıtıyor. Aysun ve Funda şimdi Ürgüp'te bir bakımevinde kalıyor. Ama orası onların son durağı olmayacak. Çünkü devletin kimsesiz ve ailesinin bakamadığı şizofren hastalar için bir merkezi, hatta bir politikası bile yok. Elif'in sözleriyle bu film bir soru soruyor, "TC vatandaşı değil de, İsveç vatandaşı olsaydım, bu kadar mutsuz olur muydum? Kardeşlerim sokaklarda kalır mıydı, bu kadar korkunç bir hayatları olur muydu?" Ne dersiniz?

BİR TOPRAK GASPI HİKÂYESİ YA DA EZİDİLER

Gizemli bir halktır Ezidiler. Yaşadıkları baskılar, dışlanmalar, inançları hakkında üretilen yalan-yanlış bilgiler yüzünden içlerine kapanıp kalmışlardır on yıllardır. Kimileri şeytana taptıklarını iddia eder, kimileri Allahsızlıklarından dem vurur, kimilerine göreyse her Müslüman olmayan topluluk gibi 'gavur'durlar işte. Türkiye'nin doğusunda büyüdüğüm, gazetecilik besinimi çoğunlukla ülkenin doğu-güneydoğusundan aldığım halde 2008 yılına kadar yolum hiç kesişmemişti Ezidilerle. Ta ki Viranşehir'den, tanıdığım bir gazeteci ağabeyin telefonuna kadar. Viranşehir Gazetesi'nin sahibi, muhabiri, her şeyi Eyüp Seyrek ilçeye bağlı bir Ezidi köyünde yaşanan toprak işgalinden ve Ezidi halkının mağduriyetinden bahsedince, yollara düşmek şart oldu. Viranşehir, Şanlıurfa'ya bağlı olmasına rağmen, Mardin'in Kızıltepe İlçesine daha yakın bir yerleşim yeri. Fotoğrafçı arkadaşım Tijen ve her riskli haberde beni haberin kaynaklarına ulaştıran Kızıltepeli muhteşem şoförümüz Selahattin'le (daha sonra bizi korumak için üzerine silah aldığını duyduğumda 'muhteşem'liğine söyleyecek söz bulamamıştım) Viranşehir yoluna düştüğümüzde hayalimiz, güneşe duydukları muazzam sevgi yüzünden Burç Köyü'nün Ezidilerini güneşin doğuşuyla görüntülemekti. Ezidi köylüler, bir gazeteciye topraklarına tefeciler tarafından el konulduğunu anlatıp

anlatmamak konusunda kararsız kaldı önce. Hâlbuki yola çıkmadan önce köyün ilgililerıyle konuşmuş tefeci korkusundan Almanya'ya kaçan muhtarla bile bağlantıya geçmiştik. Köylülerin gözünün önünde köy meydanında Almanya'daki muhtarla uzun bir telefon konuşması yaptık. Bu konuşmaya tanık olduktan sonra ikna oldular ve konuşmaya başladılar. Kendilerini bildikleri zamandan beri sahip oldukları topraklarının nasıl silahla, baskıyla, şantajla ellerinden alındığını anlattılar. Biz de yazdık. Aradan iki yıl geçtikten sonra öğrendik ki, Sabah Pazar'da yayımlanan bu haber Ezidi köylülerin topraklarını geri almalarında işe yaramış. Sevindik...

Ezidi Köyünde Tefeci Korkusu

31 Ağustos 2008 / Sabah Pazar

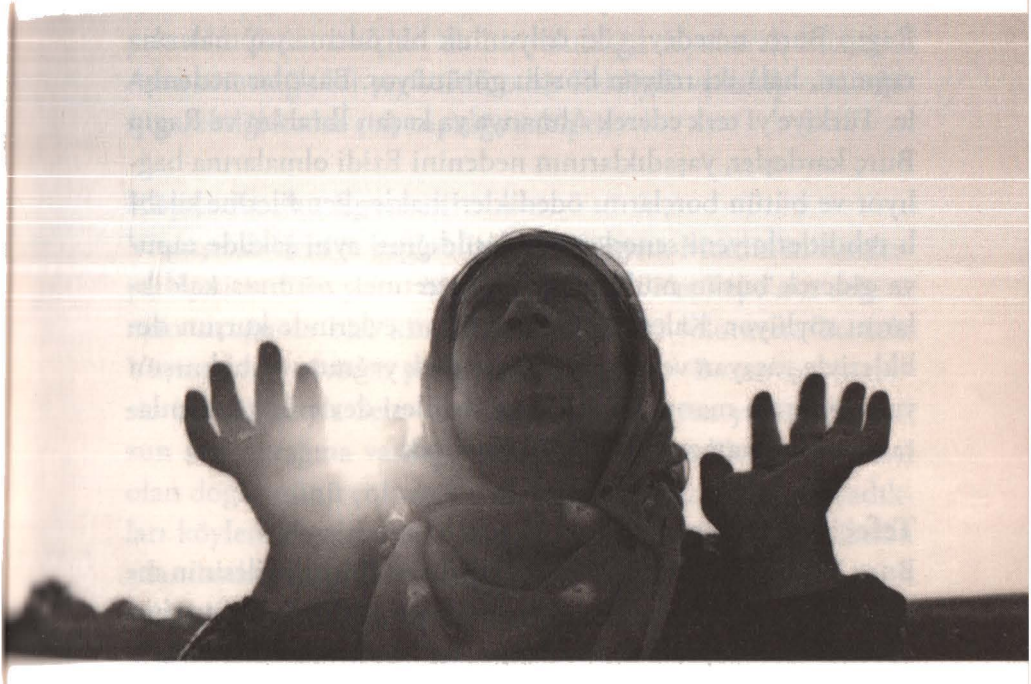

Sadece Ezidilerin yaşadığı Viranşehir'in Burç Köyüne, tefecilik yapan korucu aşiretler tarafından el konuldu. Köylülerin evlerini basan, kaleşnikofla tarayan tefeciler, köyün en önemli topraklarına sahip muhtar İbrahim Burç'un 1300 dönüm toprağına el koydu ve Burç ailesini silah zoruyla iki trilyon borçlandırdı. Burç ailesi baskılardan Türkiye'yi terk etti.

Viranşehir'deki Ezidilerin en önemli merkezlerinden biri olan Burç Köyü, tefeciler tarafından işgal edildi. Burç Köyü, Türkiye'de daha çok Batman, Urfa ve Mardin'de yaşayan ve

sayıları artık üç haneli rakamlarla ifade edilen Ezidilerin en önemli köylerinden biri. On sekiz haneli ve yaklaşık yüz nüfuslu köyün toprakları, bir yıldır yasadışı bir şekilde Ezidilerin elinden alınıyor. Dört yıl önce tefecilerden alınan 100 milyar borcun karşılığında bütün toprakları ve gayrimenkulleri ellerinden alınan köyün muhtarı İbrahim Burç ve kardeşi Ragıp Burç, neredeyse iki trilyonluk bir ödeme yapmalarına rağmen, hâlâ iki trilyon borçlu görünüyor. Baskılar nedeniyle, Türkiye'yi terk ederek Almanya'ya kaçan İbrahim ve Ragıp Burç kardeşler, yaşadıklarının nedenini Ezidi olmalarına bağlıyor ve bütün borçlarını ödedikleri halde, kendilerine silahlı tehditlerle yeni senetler imzalatıldığını, aynı şekilde tapuya giderek bütün mülkiyetlerini devretmek zorunda kaldıklarını söylüyor. Kaleşnikoflarla taranan evlerinde kurşun delikleriyle yaşayan ve her gece havai fişek yağmuru gibi kurşun yağmurlarına maruz kalan Burç köylüleri devletin yaşananlara sessiz kalmaması gerektiğini söylüyor.

Tefecilerden Borç Aldı

Burç Köyü için karanlık günler, köyün en önemli ailesinin reisi olan ve aynı zamanda muhtarlık da yapan İbrahim Burç'un dört yıl önce topraklarını sulamak için borç arayışına girmesiyle başladı. Bankaların düşük kredi vermesi nedeniyle bölgede yaygın olan tefecilerin kapısını çalan İbrahim Burç, on ayrı kişiden toplam 100 milyar borç aldı. Kuralı en baştan kabul etmişti. Tefeciden alınan borç bir yıl sonra ödenirdi, ama iki katıyla. O da 1300 dönümü bulan topraklarının verimliliğine güveniyordu. Topraklarında sulu tarımı yaygınlaştırırsa elde edeceği ürünle borcunu kolaylıkla ödemeyi planladı. Güneydoğu'da herkesin bildiği '8'in 1'i' kuralıydı bu. Çiftçi tefecilerden ihtiyaç duyduğu kadar para alır, ertesi yılın Ağustos ayının 1'inde hasattan elde ettiği ürünle borcunu yüzde 100 ya da 150 faizle öderdi. Ancak tamamı Ezidilerden olu-

şan Burç Köyünün muhtarı İbrahim Burç için bu kural işlemedi. Çoğunluğunu Viranşehir'in etkili aşiretlerinden Dotkanlıların oluşturduğu alacaklıları, borcunu ödediğinde, ilk hamleyi senetlerini ona geri vermeyerek yaptı. Hâlbuki içine kapalı bir halk olan Ezidilerden farklı olarak İbrahim Burç, onlarla içki masalarında, yemeklerde bir arada olacak kadar yakındı. Zaten borçları da bu yakınlığa dayanarak istemişti. Ama unuttuğu bir şey vardı, o bir Ezidiydi ve sahip olmaması gerektiği kadar çok toprağa sahipti.

Köyde Korku Egemen

Viranşehir Urfa'ya bağlı olmasına rağmen, Mardin'in Kızıltepe İlçesine daha yakın bir yerleşim yeri. Kızıltepe'nin cehennem sıcağında bizi klimalı arabasıyla 80 kilometre ötedeki Viranşehir'e götüren şoförümüz Selahattin Bozan'ın –herkesin bildiği adıyla Selo- korumasında başlayan yolculuğumuzun son durağına vardığımızda Ezidiler kendileri için kutsal olan doğan günü çoktan karşılamışlardı. Yüzyıllardır yaşadıkları köylerinde altlarında lüks cipleriyle dolaşan kaleşnikoflu adamlardan duydukları ürküntü o kadar büyüktü ki, bütün evleri kapıları kapalı bir köyle karşılaşmak hiç de sürpriz olmadı. Yılın bu mevsiminde cıvıl cıvıl olması gereken köy, bir ölüm sessizliğine bürünmüştü. Köyün ortak odasında oturduğumuzda kimse ismini vermek istemiyor, yaşananları birkaç cümle ile anlatıp, sözü yanındakine devrediyordu. Korku o kadar egemendi ki Almanya'daki Ragıp Burç'a ulaşarak, hikâyeyi önce ondan dinledik. Dört sene önce su kuyuları kazmak üzere yaklaşık on kişiden borç aldıklarını, ağabeyinin borcunu zamanında tam olarak ödediğini anlatarak başladı söze Ragıp Burç. Ama yasadışı bir şekilde borçlarına faiz uygulandığını ve bir liranın yirmi liraya yükseltildiğini, üstelik kendisine ve ağabeyine zorla senet imzalatıldığını söyledi: "Bankadaki hesaplarımıza, devletten gelen tarım destek-

leme yardımlarımıza el koydular, üstelik ödediğimiz senetleri geri vermediler."

Korucu Silahlarıyla Tehdit

Ardından arazilerinin ellerinden alındığını, silah zoruyla karşılaştıkları için kendi arazilerinin devrini yapmak zorunda kaldıklarını belirten Ragıp Burç, topraklarını ellerinden alan Dotkan aşiretinin büyük çoğunluğunun korucu olduğunu vurguluyor: "Aşiretçiliği kullanarak bize zulmediyorlar. Biz Ezidiyiz, bir aşiretimiz de yok, arkamızda kimse de. Devletin verdiği silahlarla bizim yaşam hakkımızı sınırlıyorlar, hatta ortadan kaldırmakla tehdit ediyorlar. Üstelik gündüz koruculuk yaparken, geceleri de Apocu oluyorlar."

Viranşehir'de kaldıkları süre boyunca, köyden her ayrıldıklarında Dotkan aşiretinin mensuplarının yollarına çıktığını, köşe başlarında kendilerini beklediklerini ileri süren Ragıp Burç, Turgut Özal döneminde Anavatan Partisi Viranşehir ilçe başkanlığı da yapmış. Söz konusu kişilerin kendilerine dört trilyonluk senedi zorla imzalattığını, yüz milyarlık borç almalarına rağmen, şimdiye kadar toprakları dışında nakit iki trilyonluk ödeme yaptıklarını, ancak buna rağmen yakalarını tefecilerden kurtaramadıklarını anlatıyor. 1300 dönüm sulak arazilerinin ellerinden alındığını, köylerinin yabancılar tarafından işgal edildiğini, halen köyde yaşayan yakınlarının sürekli tefecilerin sözlü ve fiili tacizine maruz kaldığını söyleyen Burç, kendisinin ve ağabeyinin can güvenliği nedeniyle Türkiye'yi terk ettiğini vurguluyor: "Ağabeyim Viranşehir'i terk etmeden önce kaymakama ve jandarmaya başvurdu. Aslında devlet bunları yapanları biliyor. Üstelik tefeciler bu işi resmi olarak da yapmıyorlar, devlete vergi de ödemiyorlar. Birkaç kez gözaltına alınmalarına rağmen, kimse bize sahip çıkmıyor." Can güvenlikleri sağlanmadan top-

raklarına dönemeyeceklerini söyleyen Ragıp Burç, amaçlananın da Ezidileri yüzyıllardır yaşadıkları topraklardan kopartmak olduğu inancında.

Akrabalar da Hedef

Ragıp Burç'la köy meydanında köylülerin huzurunda yaptığımız uzun telefon görüşmesinin sonucunda, artık biraz olsun güven duyan köylüler de rahatlamıştı. Muhtar İbrahim Burç'un yakın arkadaşı olan bir Müslüman köylü, Ezidilerin inançları nedeniyle baskı gördüğü konusunda onlarla hemfikir: "Karşı taraf aşiret olduğu için bu haksızlığı yapıyor. İbrahim bütün borçlarını kat be kat ödemesine rağmen, hâlâ para istiyorlar. Bu aile korkudan çarşıya çıkamıyor, evlerinden dışarı bir adım bile atamıyorlar." Köyün pamuk, arpa, buğday, mercimek ekimi konusunda çok verimli topraklara sahip olduğunu anlatan söz konusu köylü, "Bıraksalar herkesin durumu çok iyiydi, ama gelip köyün huzurunu bozdular," diye konuşuyor.

İbrahim Burç'un Almanya'da yaşayan ve yıllık iznini köyünde geçirmekte olan amcasının oğlu İsa Burç şu an ailenin temsilcisi olarak, tefeci aşiretlerin hedefi durumunda. Tatil için geldiği köyde haberi bile olmadığı borçların kendisinden tahsil edilmeye çalışıldığını söyleyen İsa Burç, tefecilerin gece ya da gündüz demeden evlerini bastığını söylüyor: "Benden hemen altı yüz milyar ödememi istiyorlar, sanki çok kolay bulunacak bir miktarmış gibi." Burç Köyünü Irak'a benzeten İsa Burç, çarşıya çıktığında sürekli küfürlerle karşılaştığını, etrafını çeviren insanların tacizlerine maruz kaldığını, o yüzden köyde hapis hayatı yaşamak zorunda kaldıklarını belirtiyor. Babası İbrahim Burç'un borçları yüzünden tefeciler tarafından birkaç kez kaçırılmaya çalışılan oğlu Ali Burç (17) da, tanımadıkları kişilerin sürekli evlerinin etrafında dolaştığını söylüyor. Babasının borcunu ödediğini, ancak istenilen paranın azalmak ye-

rine sürekli arttığını söyleyen Ali Burç, çıkar yol bulamayan babasının köyü hatta ülkeyi terk ettiğini anlatıyor.

Burç köylüleri yasadışı bir yoldan topraklarına el koyan tefeci aşiretler konusunda korkularına rağmen her şeyi anlattı. Şimdi onlar Tanrıları Melek Tavus'a güneşin doğuşunda ve batışında doğdukları topraktan kopmamak için de 'qawl' duası ediyorlar. Gökyüzüne açtıkları elleri, sonsuzluğuna inandıkları dünyadaki tek mekânları olan köylerinden ayrılmamayı diliyor. Tek umutları yükselttikleri sesin Tanrıları ile birlikte bayrakları altında yaşadıkları devlet tarafından duyulması.

Salih Şardaş
Evlerimiz Taranıyor

"Bütün bunların nedeni Ezidi olmamız. Çünkü bizi tutan, haklarımızı savunan kimse yok. Ben 1979'dan beri Almanya'dayım. Geçen sene ölen oğlumun mezarını yaptırmak için geldim, ama oğlumu buraya defnettiğime pişmanım, çünkü bu köy artık bizim değil. Devletin bu işe el atması lazım. Burç ailesi köyün en ileri gelen ailesidir. Babası vefat ettikten sonra köyü temsil etmek üzere oğlu İbrahim Burç onun yerine geçti. Şu anda tefeciler iki buçuk trilyon dolayında borçlandırmışlar kendisini. Ben gözlerimle İbrahim Burç'un karısının ve annesinin faizcilerin elinden kaçtığını çok kez gördüm. Biz yabancıların aramıza girmesini istemiyoruz, bu durum çok zorumuza gidiyor. Her zaman büyük haksızlıklarla karşı karşıyayız ve yarın önümüze daha neler getirilecek bunu bilmiyoruz. Azınlık olduğumuz için her taraftan baskı görüyoruz, evlerimiz taranıyor. Bazen gelip, 'Senin deden benim dedemden borç almıştı, onu sen ödeyeceksin,' diyecek kadar pervasızca kapımıza dayanıyorlar. Ödemezsek öldürmekle tehdit ediyorlar. İşin artık o kadar cılkı çıkmış durumda, amaçları bizi topraklarımızdan çıkartmak."

Mustafa Uğdur (22, Muhtarın Yeğeni)
Öldürülsek Bile Haksız Bulunuruz

"Biz Ezidiler azınlığız, haklı da olsak kimseye bir tokat bile vuramayız. Beni öldürseler bile çoğunluğa göre ben haksızım, çünkü Ezidiyim. Bazen boşuna Türk bayrağının altında yaşadığımızı düşünüyorum. Çünkü hiçbir hakkımız yok, o kadar çok istiyorlarsa Avrupa'yla görüşsünler, bizi buralardan atsınlar. Onlar bize istediklerini yaparlar, keyfi olarak evimizi basarlar, haraç isterler. Bizim o haracı vermeme şansımız yok. Şikâyet de edemeyiz, çünkü şikâyet etsek de başımız beladan kurtulmaz. Köyümüz tefecilerin işgali altında, ama biz hiçbir şey yapamıyoruz, çünkü sahipsiziz. Ben de kişisel olarak mağdurum, geçen yıl bir aşiret kızını kaçırdım, evlenmek istiyordum. Hem kızı elimden aldılar, hem de yüz elli milyar para ödemek zorunda kaldım. Üstelik onlardan kaçmak için on iki ülke dolaştım. Şimdi bile parayı ödediğimiz halde rahatça dolaşamıyorum."

Zeynep Burç (Muhtarın Annesi)
Evimizi de İstiyorlar

"Topraklarımızı zorla elimizden aldılar, oğlumu zorla tapuya götürdüler, bizi esir gibi çöllere saldılar. Bir seneden fazladır biz bu haksızlığı ve zulmü yaşıyoruz. Şu anda şu oturduğumuz evden başka bir şeyimiz kalmadı, üstelik bunu da istiyorlar. Nereye gidelim? Zaten toprağımız kalmadı, evimiz de mi olmasın? Eskiden topraklarımız vardı, işimiz vardı, şimdi öylece oturuyoruz. Ezidi olduğumuz için Müslümanlar bize haksızlık yapıyor. Onlar çok, biz azız. Devlet bize yardım etmeli."

Melek Tavus'un Halkı

Ortadoğu kökenli bir din olan Ezidiler, etnik olarak Kürt'tür, kutsal metinleri de Kürtçedir. Ağırlıklı olarak Irak'ın Musul kentinde olmak üzere, Suriye, Türkiye, İran, Gürcistan ve

Ermenistan'da da cemaatleri vardır. Ayrıca başta Almanya ve İsveç olmak üzere Avrupa ülkelerinde de birçok göçmen Ezidi yaşamaktadır.

Ezidi ismi, 'yaratılan' anlamına gelen 'yezda' sözcüğünden türemiş. Ezidilere göre Adem Peygamber'den sonra ikinci ataları 'Tanrı verdi' anlamına gelen 'Yezda'dır. Kendilerinin Hz. Adem'in terinden türediğine inanan Ezidiler, Tanrının kendi özünden, ateşinden ve nurundan Melek Tavus'u yarattığını, evreni biçimlendirme ve insanı yaratma görevini ona verdiğine inanıyorlar. Ölümden sonraki bir hayata inanmayan Ezidiler, insanın bu dünyada cezalandırılmasını ve ödüllendirilmesini savunuyor. Ezidilerin kutsal günleri çarşamba, istirahat günleri cumartesidir. En önemli bayramları olan yeni yıl bayramına 'sersal' diyen Ezidiler, her yıl nisan ayının ilk çarşamba günü, en güzel elbiselerini giyip kıra çıkarlar. Ezidilerde oruç dokuz günden ibarettir. Her üç günlük oruçtan sonra üç gün ara verilir. Şems yani Güneş için üç gün, Yezda için üç, Rojayahuda için de üç gün oruç tutarlar. Ezidiler kutsal kitapları Mishafı Reş'te yasaklandığı için marul, börülce, geyik eti, horoz eti ve balık yemezler, mavi renk giymezler. Üç gün oruç, üç gün bayramın sonunda Ezidiler, güneş ile birlikte yemek yemeği bırakır. Güneşin batışıyla bu süre sona erer. Sonradan Ezidi olunamayacağına inanırlar ve Şeytan'ın adını ve onun adını anımsatan hiçbir sözcüğü telaffuz etmezler.

LAL OLMUŞ DİLLER

Elazığ'da büyüdüm, annem ve babam Kürt'tü, ama ilk öğrendiğim dil Türkçe oldu. Türkçe'yle ilk kez ilkokula başladığı on yaşında tanışan öğretmen babam, bütün yaşamı boyunca öyle acılar çekti ki, çocuklarına Kürtçe öğretmemeye yemin etti. Babam yeminini tuttu ve biz kardeşlerimle birlikte evde neden ikinci (gizli) bir dil konuşulduğunu ve bu dili niye anlayamadığımızı uzun süre bilemedik. Ne zaman ki aklımız erdi ve babaannemizle Kürtçe dışında bir dille iletişim kuramayacağımızı gördük, anadilimizi en azından 'anlamak' için çaba sarf ettik. Babaannemiz bizimle Kürtçe konuşurdu, biz ona Türkçe yanıtlar verirdik. Zavallı kadın bizim yüzümüzden altmışında Türkçe öğrenmek zorunda kalmıştı. Derken darbe oldu. Okulumuza Batı'dan gelen öğretmenler "Sen buralı olamazsın, Egeli misin?" gibi sorular sorduklarında, çocuk aklımla bunu bir takdir ifadesi olarak algıladım. Güzel Türkçe konuşuyordum ve bana Batılı olmak yakıştırılıyordu. Yine yakından tanıdığımız biri "Sen Kürt İsmail'in kızı olamazsın, şu Türkçeyle en İstanbullu'dan daha İstanbullu'sun," dediğinde de aynı övünç duygusuna kapılmıştım. Ta ki, doğduğum yer itibarıyla kafama vurula vurula Türk olmadığım idrak ettirilene kadar. Anadilimle ilişkimin güdük kalması hep canımı yaktı. Başka dilleri bilmenin dilsizliği geçirmediğini geride bıraktığım yıllar-

da öğrendim. Aşağıda okuyacağınız haber, dilleri yok olmak üzere olan on milletin mensubunun dilsizliklerini anlamak-anlatmak üzere kaleme alındı.

Hangi Dilimizden Vazgeçelim?

8 Mart 2009 / Sabah Pazar

UNESCO'nun geçenlerde yayımladığı rapora göre dünya giderek kadim dillerini yitiriyor. Türkiye ise bu açıdan bereketli bir coğrafya. Rapora göre Anadolu'da konuşulan on beş dil her an yok olma riski altında. Bu dillerden onunun mensuplarını bir araya getirdik, dillerini, kültürlerini ve taleplerini anlatmalarını istedik...

UNESCO 21 Şubat'ta açıkladığı Tehlike Altındaki Diller Atlası'nda Türkiye'den on beş dilin de yok olmakla karşı karşıya olduğunu duyurdu. Buna göre on yıl önce bin kişinin

konuştuğu ve Türkiye'de sadece Siirt'te konuşulan Arami kökenli Hertevin dili her an yok olabilecek bir dil. Gagavuzca, Türkiyeli Yahudilerin dili Ladino ve Süryanice ikinci risk grubunda, ciddi anlamda tehlike altındaki diller. Abazaca, Hemşince, Lazca, Pontus Yunancası, Romani, Süryanice'ye benzeyen Suret ve Ermenice ise 'kesinlikle' tehlikede olanlar. Güvensiz durumda olanlar ise Abhazca, Adige, Kabar-Çerkes dilleri ve Zazaca. Atlasa göre sadece Türkiye'de konuşulan Kapadokya Yunancası, Diyarbakır Lice'deki Kamışlı Köyünde konuşulan Mlahso ve eski bir Kafkas dili olan Ubıhça ise tamamen kayboldu, artık bu dilleri bilen hiç kimse yok. Biz de insanlığın en önemli değerlerinden biri olan dile dikkat çekmek amacıyla, dilbilimcilerin hazırladığı atlasta yer alan on dilin mensuplarını bir araya getirdik ve birçoğumuzun ilk defa duyduğu dillerini bize anlatmalarını istedik... İşte Yaşar Nogay (Adigece), Remzi Yıldırım (Osetçe), Abdurahman Özdil (Çeçence), Sait Genç (Dağıstanca), Rahmi Tumay (Kabarteyce), Valentine Kuleva (Gagavuzca), Tuma Özdemir (Süryanice), Mahir Özkan (Hemşince), İsmail Avcı (Lazca) ve Caner Canerik'in (Zazaca) öyküleri, dilleri ve dilekleri...

İsmail Avcı (39, Araştırmacı)

"Ben Rize Pazarlıyım, yaklaşık yirmi yıldır Lazcanın yok olmaması için çalışıyorum. Lazca, Güney Kafkas dil grubundadır. Lazcanın Latin harflerinden oluşan otuz beş harfli bir alfabesi var. Geçen sene Laz Kültür Derneği diye bir dernek kurduk. Laz dili ve kültürü konusunda çalışma yürütmek isteyenler, bu dernek altında örgütleniyor. Türkiye'de Lazca bilen, anlayan insan sayısı yaklaşık 500 bin. Türkiye'de yok olma tehlikesi altında bulunan dillerin durumu bir enkazı andırıyor. Lazcanın birkaç üniversite çatısı altında geliştirilmesi gerekiyor, akademisyenlerin yetiştirilmesi gerekiyor. Toplumun Lazcaya, Lazların da anadiline bakışının değişmesi de

işin başka bir yönü. Uzun yıllar Lazların zekâları konusunda negatif fıkralar üretirseniz, o dili konuşan insanlar da konuştukları dili aşağılamaya ve çocuklarına öğretmemeye başlayacaktır. Devletin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan dillere karşı pozitif ayırımcılık yapması gerekiyor. Türkiye'de ben eminim nüfusun üçte ikisi Lazca diye bir dilin olduğunu bilmiyor. Bu dili bilen insanların çocuklarına mutlaka öğretmesi gerekiyor. Zaten devlet ne yaparsa yapsın televizyon da açsa, okul da açsa, enstitü de açsa, bu dillerde eğitim de verse halkların kendi dillerine karşı tutumları değişmedikçe herhangi bir başarı şansı yoktur. Bunlar yapılmazsa herhalde yirmi sene sonra olmayan dillerin yazılı metinlerini konuşacağız."

Abdurrahman Özdil (41, Avukat)

"Ben bir Çeçenim, dedelerimiz 1860'lı yıllarda Kafkasya'dan gelmiş. 1960'lı yıllarda köyden kente göçle birlikte dilimiz kaybolmaya başladı. Babalarımızdan, dedelerimizden binlerce yıl boyunca aldığımız bir mirası çocuklarımıza aktaramıyoruz. Bunun en önemli nedeni dilimizin yazıya geçmemesi. Fakat gerçekte, bu bir zenginlik. Çocuklarımıza yabancı dilleri öğretmek için dünya kadar para harcıyoruz ama kendi dilimizi öğretemiyoruz. Hâlbuki edebiyatı, kültürü ve anlatımı zengin bu dillerin yaşaması için ciddi önlemler almak gerekiyor. Kültürü dil taşıyor, dil gidince örf ve anane de gidiyor. Burada devlet kadar, anne-babaya ve çevreye de düşen görevler var. Bizim ülkemiz ve devletimizle hiçbir sorunumuz yok. Bizim dedelerimiz bu ülkede kan da vermiş, can da vermiş. Biz bu ülkenin birinci sınıf insanıyız, ancak dilimizle birlikte düğün törenlerimiz, cenaze törenlerimiz, her şey yok oluyor. Bundan muzdaribiz."

Mahir Özkan (33, Araştırmacı)

"Hemşince köken itibariyle Ermenicenin bir lehçesi ama za-

man içinde bugünkü Ermeniceyle farklılıklar oluşmuş. Çünkü yaklaşık dört yüz yıldır yazılı olmayan bir dil ve yaşanan coğrafyadaki diğer halklarla etkileşimden kaynaklanan bir farklılaşma var. Türkiye'de toplam Hemşinli sayısı altmış-yetmiş bin civarında ve bunların otuz-kırk bin civarı Hemşince konuşuyor. Hemşinceyi konuşanların azalmasının nedeni şu: Hemşinlilerde yaylacılık çok önemli. Yayla geçmişte dilin korunmasında çok büyük işlevler görüyordu. Köylerde iş yapılırken, çocuklar yaylalara gönderiliyordu. Yaylalarda da 'momi'leriyle yani babaanneleriyle kalıyorlardı. Babaannelerin de çoğu Türkçe bilmediği için çocuklar doğrudan Hemşince öğreniyordu. Şimdi herkes kentlerde yaşamaya başladı, çay toplama işi uzun sürmüyor artık. İşçi tutup, kısa sürelerde çayı toplayıp gidiyorlar. Dolayısıyla yayla bir yaşam alanı olmaktan çıkıp, bir turist mekânına dönüştü. Ben kişisel olarak Hemşinceyle ilgili derlemeler yapıyorum, Hemşince bir Latin alfabesi üzerinde çalışıyorum. Yaylalarda ihtiyarların mânilerini, türkülerini, masallarını, hikâyelerini, dualarını derliyorum. Hıristiyanlık öncesinden bile gelen dualar var."

Halit Yaşar Nogay (66, THY Emeklisi)

"Benim anadilim Adigece, yani Türkçede Çerkesce denilen dil. Kayseri, Tokat, Kahramanmaraş ve Orta Anadolu'da birçok bölgede konuşulan bir dildi eskiden. 1965 nüfus sayımına göre altı bin beş yüz kişi bu dil dışında dil bilmiyordu. Adigece dili, Kafkasya'da, yani bizim atavatan dediğimiz topraklarda konuşuluyor, yazılıyor, resmi dil olarak kullanılıyor. Fakat orası da bir federe cumhuriyet olduğu için, Rusça daha ağırlık kazanıyor. Türkiye'de zaten köy toplumundan şehir toplumuna intikalle beraber, dil ve kültür büyük ölçüde yok olma sürecine girmiş durumda. Adigeceyi Türkiye'de çok sayıda konuşan var fakat yazı dili olarak kullanılmadığı için, sadece konuşma dili olarak biliniyor. Şehirlerde yaşayan

insanlar süratle dili unutuyorlar. Yeni kuşaklar hemen hemen hiç bilmiyor. Dilin korunması için devletin desteğine, kültürel faaliyetlerin desteklenmesine ihtiyaç var. Dilin öğrenilmesi, kullanılır, konuşulur halde kalması için dil öğretimine destek verilmesi lazım."

Sait Genç (42, İşadamı)
"Türkiye'de Dağıstan kökenlilerin en önemli kısmını Avarlar oluşturuyor, ikinci büyük grup Kumuklar, üçüncü grup ise Lezgiler. Fakat bunların içerisinde en önemli kitleyi Avarlar oluşturuyor. Şimdiye kadar Türkiye'de ne dedelerimize ne de bize dil konusunda hiçbir sıkıntı yaratılmamıştır. Dillerin kaybolmasının tek nedeni şehirleşme. Dillerin okullarda öğretilmesinin zor olduğuna inanıyorum, bence bu sivil toplum örgütlerinin görevi olmalı. Türkiye'de iki yüz ile beş yüz bin arasında Dağıstanlı var. Dağıstan'da otuz üç tane dil konuşuluyor, biraz daha köylere indiğimizde konuşulan dil sayısı yüz ona kadar çıkıyor. Ben bunların her birini konuşturayım desem, inandırıcı olmaz. Kendi dilimle ilgili en büyük sıkıntının, Dağıstan'da yani atavatanda olduğunu düşünüyorum. Dağıstan'a gittiğim zaman da gençlerin dillerini öğrenemediğini görüyorum."

Valentina Kuleva (31, Yönetici)
"Biz Gagavuzlar olarak Oğuz boyundanız, öz Türkçeyi biz kullanıyoruz. Komünizm zamanında tamamen Rusça konuşuyorduk, kendi anadilimizi sadece evlerimizde konuşuyorduk. Şu anda Türkiye'de otuz bin Gagavuz var. Moldova'nın güneyindeki özerk Gagavuzya ise iki yüz elli bin nüfuslu ve 1994'ten beri eğitim dört dilde yapılıyor: Türkçe, Moldovanca, Rusça, İngilizce. Gagavuzcanın yok olmaya başlamasının nedeni ekonomik göçler. Türkiye'de dilinden uzaklaşmıyor ama Yunanistan'a, İspanya'ya, Brezilya'ya, Rusya'ya gidenler

dillerini tamamen unutuyor. Yunanistan bizi sadece Ortodoks Hıristiyan olduğumuz icin sahipleniyor ama o yüzden iş için daha çok Türkiye'ye geliyoruz."

Tuma Özdemir (43, Kuyumcu)

"Süryanice iki lehçeye ayrılır: Doğu Süryanice ve Batı Süryanice. Ben daha çok Batı Süryaniceyi konuşuyorum, Doğu Süryaniceyi de iyi bir şekilde anlıyorum. Süryanicenin giderek yok olma riskiyle karşı karşıya olmasının sebebi Süryanilerin topraklarında bu dili eğitim dili olarak kullanmamaları. Eğitim görülmeyen bir dil kaybolmaya müsaittir. Süryaniler otuz-kırk yıldır öncelikle Avrupa'ya ve dünyanın dört bir tarafına göç ediyor. Süryanice beş bin yıldır konuşulan bir dil, ilk harfler bu dilde yazıldı, ilk kanunlar olan Hammurabi kanunları bu dilde yazıldı, şehircilik bu dilde oluştu. Devletimizin bu antik dili koruması ülkemizin de yararınadır. İsa Mesih öğrencileriyle Süryanice konuştu. Bütün dünyada üniversitelerde Süryanice kürsüleri var, bizde bunun düşünülmesi daha yeni bir şey. Türkiye bu dili kaybederse, çok önemli bir değer kaybolacaktır."

Rahmi Tumay (Avukat)

"Çerkezce soyadım Tuma'dır. 'Tuma' bir asil ile az asil olandan doğma anlamına gelir, yani ben soy itibariyle melezim. Kabarteyce Adıge grubunun bir alt grubunu oluşturur. Aslen Maraş'ın Göksun kazasındanım. Kabarteylerin güzel bir tarafı var, bizim kazada on yedi tane Kabartey köyü var ve hemen hemen köylerde yetişen çocukların yüzde seksenine yakını anadilini konuşabilir. Uzunyayla'da da yetmişe yakın Kabartey köyü var, onların da ilk öğrendikleri dil anadilleridir. Ama zaman geçip de ben ilkokula giderken, Kabarteyce konuştuğumuz her bir kelime için, üç defa sopa vururlardı. Bu yöntemle asimilasyona tabi tutulduk. Kabarteycede güzel bir laf var: 'Dilini, şarkılarını, yaşam kurallarını yaşatamayanlar

soy olarak kalmaz.' Ben de kültür ve dil ne kadar yaşatılırsa, bundan birliktelik ve sevginin doğacağına inanıyorum. Biliyorsunuz asimilasyonun iki tarafı vardır; pozitif ve negatif ayrımcılık şeklinde. Sizin kanalınızla devlete bir çağrıda bulunuyorum, korkmasınlar, biz dilimizi, kültürümüzü yaşattığımız sürece bu toprağın sevgilisi olmaya devam ederiz."

Caner Canerik (36, Gazeteci)

"Tunceli Pülümürlüyüm. Zazacanın yaşaması için bireysel bazda çalışmalarım oldu. Dünya çocuk klasikleri arasında yer alan çeşitli öykü ve masalları Zazacaya çevirdim. Bilgisayar programlarını da anadilime kazandırdım. 2005 yılından beri Zazaca belgesel filmler yapmakla uğraşıyorum. Bizim 'Kırmançiki' olarak tanımladığımız dilimizin, konuşulduğu en merkezi yerlerden birisi olan Tunceli'de baskı politikaları ve asimilasyon çabaları bugün bu dilin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmasına yol açtı. Anadilde eğitim verilmemesi, son yüz yıl içerisinde üç önemli sürgün politikasına maruz bırakılması, 1960'lı yıllarda başlayan ekonomik nedenli göç, dili ve bu dille birlikte gelişen kültürü yok olma noktasına getirdi. Zazacayı kaç kişinin konuştuğu bilgisine ulaşmak mümkün değil, ancak Tunceli, Erzincan, Erzurum, Bingöl, Elazığ, Diyarbakır ve Urfa gibi illerde çok sayıda insan bu dili konuşuyor. Devletin ve özel kuruluşların bu dili ekonomik getirisi olan ve insanlara fayda sağlayan bir hale dönüştürmesi ilk aşamada yapılması gereken önemli bir görev. İnsanlara bu dilde düşündürtemedikçe, rüyalarını bu dilde görmelerini sağlayamadıkça, bu dilde seviştiremedikçe yapılacak her çalışmanın mahkûm olması kaçınılmazdır."

Remzi Yıldırım (48, Mali Müşavir)

"Osetler bugün Türkiye sınırları içinde büyük şehirlerin yanı sıra Yozgat, Sivas, Muş, Erzurum, Tokat, Bitlis ve Kars gibi

Anadolu şehirlerinde yaşıyor. Osetlerin Türkiye'deki nüfusu yirmi bin civarında. Bunların içinde dili bilenler on bine yakındır. Ancak bir dil konuşulamadığı, onu hayata geçirmediğimiz sürece ölmeye mahkûm. Ve Türkiye'deki dillerin önündeki en büyük handikap da bu. Biz Türkiye'de yaşayan Osetlerin çok az bir kısmı dilini okuyup yazabiliyor. Onun dışındakiler sadece konuşabiliyor. Dilini konuşmak, insanların birbirine düşman olmasını gerektiren bir vaka değil, dilini-kültürünü kullanan insanlar çok daha mutlu, çok daha sevecen olur."

II
KÜRDİLİ DURUMLAR

Niye Kürtler?

Sadece bir makama ad verseydi ne iyi olurdu 'Kürdili' sıfatı. Ve biz "Avuçlarımda hâlâ sıcaklığın var" tadında romantik hayatlar yaşasaydık. Ama Kürdilik çok zamandır, dram ve trajedi temalı tiyatro gösterilerine bile rahmet okutuyor. Yetmezmiş gibi bu rahmetten öyle trajikomik insanlık durumları çıkıyor ki, bir nevi güler misin ağlar mısın halleri. Fakat yaşananan ne olursa olsun insana dair ve insana özgü. Hem de birçoğu insanın en saf haline.

Tarihin en eski ve en bahtsız halklarından biri Kürtler. Dünyanın dört bir tarafına dağılmışlıkları bir yana, ait oldukları topraklarda çekiştirilmedikleri yan kalmadı. Buna rağmen kültürlerini korumadaki dirençleriyle ülke gündeminin ilk sıralarında hep yer buldular. Onlar bu kadar medyatik olunca, özne oldukları her fiil de onlar kadar konuşulur oldu haliyle. Gün geldi oynadıkları kumar oyunlarını yazmadan edemedik. Açılım denilen hamlede, söz onlardaydı, sorduk. Yaşadıkları yerler kirli ticaretlerin bataklığına dönüştüğünde, yolumuzu oraya düşürdük. 5 No'lu demek, zaten Kürt demekti, bildik, her hikâyeye kulak kabarttık. Bazen bir spor müsaba-

kasıyla anımsattılar kendilerini; bazen onlarca kadın, erkek, çocuğun ölümle tanıştığı korucu kurşunlarıyla. Anlayacağınız iyi de yapsalar, kötü de yapsalar, aklımız varlıklarını kabul etmeye bile yanaşmadığımız o halktaydı. 'Kürdili Durumlar' bu kulak kabartma hallerinin tanıklığıdır.

WÊ STRANÊ BEJE (O ŞARKIYI SÖYLE)

Şimdilerde okul mu, müze mi olsun diye tartışılan Diyarbakır Cezaevi'ni artık herkes biliyor; insanlığın hükmünün geçmediği yılları ve akla hayale gelmez işkenceleri. Bilenlerin dilinde adı 'Diyarbekir Zindanı'na dönüşen cezaevini, ta o zamanlarından bilenler de var bu topraklarda. Bilip de anlatamayanlar, anlatıp da inandıramayanlar. Zindandaki babasını aylarca göremeyen çocuklar, yakınlarının işkence dolu bedenlerini üç dakikalık görüşlerde izlemeye zorlananlar, zindan kapılarında büyüyenler, evlenenler, âşık olanlar ve ölenler. Diyarbakır Cezaevi benim çocukluğumun da en karanlık mekânlarından biri. 70'lerin başında doğup da, çocukluğu 80'lerin başına rastlayan hangi Kürt çocuğu bilmez ki Diyarbakır Cezaevi'ni zaten? Hangisinin dayısının, amcasının, babasının, teyzesinin, halasının yolu oradan geçmemiştir ki?

Annemin en sevdiği kuzenlerinden biriydi Kebire Teyze. Onun ağlamaktan kuruyan gözlerini her gördüğümde aklıma o karanlık mekân geldi, çocukluğum ve ilk gençliğim boyunca. İki oğlunu yitirmişti bu karanlık savaşın daha ilk yıllarında. Biri Dersim'in dağlarında, diğeri Diyarbakır Cezaevi'nde. En büyük 'keşke'si cezaevinde ölen oğlunun da, öyle günlerce-aylarca değil, diğer oğlu gibi bir defada ölmesiydi. Ölüme değildi 'ah'ı,

ölümün şekline, korkunçluğunaydı. "Oğlumu görmeye gittim, gözleri görmüyordu işkenceden," diye anlatırdı. Onulmaz bir hastalığa iki kardeşini kurban vermiş anneme, "Allah'a isyan etme, kardeşlerin güzel öldüler, ya benim yerimde olsaydın," derdi. Ve biz çocuklar, onun bu cümlelerini her duyuşumuzda Diyarbakır şehrinden uzak durmamız gerektiğini zannederdik. Kaf Dağı'nın ardında bir yerdi sanki Diyarbakır ve orada iyi insanlara kötü şeyler yapılıyordu. Kebire Teyze'nin öğretmen oğlu, 1982'de 20 Mart'ın, 21 Mart'a bağlandığı gece, tutulduğu hücredeki lavabonun evyesine kendisini oturur pozisyonda asarak intihar etti. Annesinin duruşmalarda taksın diye getirdiği kravatı geçirmişti boynuna. Eylemi Diyarbakır Cezaevi'nde bir ışık yaktı, ama onu öldürülen diğer kardeşiyle annesine sarmaş dolaş gören biz Karakoçan'ın çocukları, bu ışığın anlamını yıllar sonra öğrenebildik. Onun yaktığı ışığı anlatanlardan biri, o sırada orada olan gencecik-masum bir delikanlıydı. Adı Selim Dindar'dı.

Selim Dindar Cinayeti Planlı mıydı?

20 Aralık 2009 / Sabah Pazar

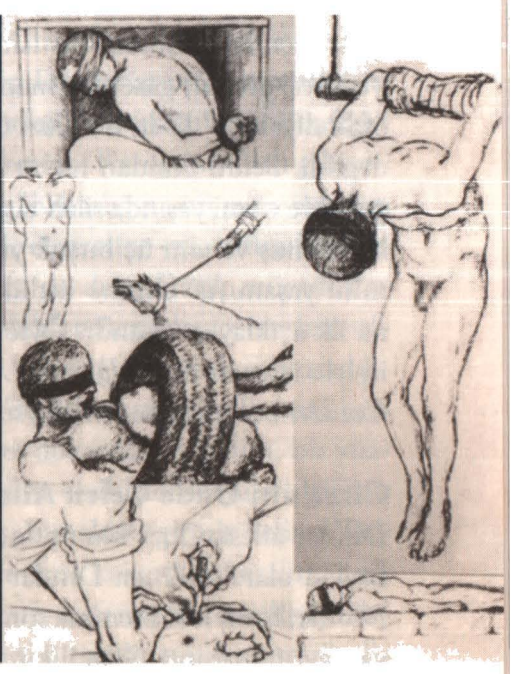

Cizreli işadamı Selim Dindar, iki hafta önce ardında birçok soru işareti barındıran bir cinayete kurban gitti. Yirmi yaşında girdiği Diyarbakır Cezaevi'nde yaşanan zulmü ilk kez kamuoyuyla paylaşan isim olarak tanınan Dindar ölmeden önce, o günleri anlattığı kitabının son rötuşlarını yapıyordu.

2 Aralık 2009 günü Bakırköy'de, Cizreliler Derneği'nde yaşanan silahlı saldırı, belki birçoğumuzun bir üçüncü sayfa haberi olarak okuyup geçtiği bir haber oldu. Gazetelere yansı-

yan, bir haraç tartışmasına karışan kişinin kaçarak Cizreliler Derneği'ne sığındığı ve arkasından gelenlerin o sırada orada bulunanları kurşun yağmuruna tuttuğu, Selim Dindar'ın (50) çoğu kafasına isabet eden yedi kurşunla öldüğü, yedi kişinin de çeşitli yerlerinden yaralandığıydı. Selim Dindar ismini görenler, önce şöyle bir durdu, bir isim benzerliği olabilir miydi? Çok geçmeden bunun bir isim benzerliği olmadığı anlaşıldı. Ve ertesi gün bir gazete şu manşeti attı, sekiz sütuna: "Bir Kürt öldü diyeler..." Evet, bir Kürt ölmüştü, ama o sıradan bir Kürt değildi. Selim Dindar, hiçbir politik görüşe mensup olmadığı halde yirmi yaşında silah taşıdığı için Diyarbakır Cezaevi'ne konulmuş ve tam üç buçuk yıl boyunca Diyarbakır cehennemini yaşamıştı. Üstüne üstlük bunu tüm Türkiye kamuoyuna ilk açıklayan insandı. Öyle ki onun yaşadıkları, şimdilerde ilgiyle izlenen *Bu Kalp Seni Unutur mu?* dizisinin Diyarbakır Cezaevi bölümünde neredeyse birebir senaryoya dahil edildi.

Cizre'nin Önde Gelen Ailesi

Dindar ailesi, Cizre'nin önde gelen ailelerinden biri. Cizre'de Seyyid olarak bilinen Dindar ailesinin babası Seyyid Selman Dindar, ismiyle müsemma son derece dindar ve mazbut bir hayat tarzına sahipti. Saatçilik mesleğinin muteber bir mensubu olarak uzun yıllar bu işle iştigal eden Seyyid Selman Dindar'ın altı oğlundan sadece üçü hayatta şimdi. Selim Dindar'ın küçüğü Mehmet, yıllar önce Cizre-Nusaybin karayolunda, yanında bulunan bir miktar para için şoförü ile birlikte katledildi. Ailenin diğer evlatlarından Cizre Ulu Camii imamı İhsan Dindar ise, evlerinde çıkan bir yangında vefat etti.

Selim Dindar'ın cezaevindeki hayatına dair çok şey yazıldı, çizildi. Ama onun bir de cezaevinden önce ve sonraki hayatı vardı. Acısının tazeliğine rağmen kapısını çaldığımız ağabeyi ve Cizre eski Belediye Başkanı Dr. Emin Dindar, bize kü-

çük kardeşini anlattı. Dr. Emin Dindar ise Ergenekon davasında tutuklu yargılanan ve adı pek çok fail-i meçhul olayına karışan Binbaşı Cemal Temizöz ve korucubaşı Kamil Atağ ikilisine karşı çıkmış, hiç kimsenin onlara karşı aday olmaya cesaret edemediği bir ortamda, Cizre'de belediye başkanlığına aday olmuştu. Seçimleri kazandı ama Temizöz ve Atağ ikilisinin müdahaleleri sonucu, Cizre Belediye Başkanlığı resmen gasp edildi. Sonradan Emin Dindar'ın oylarının yakıldığı ve bu şekilde Kamil Atağ'ın belediye başkanı seçtirilmek istendiği, birçok itirafla ortaya çıkmıştı. Kardeşini, "Adı gibi selimdi," diye başlıyor anlatmaya: "Kibarlığına mı yanayım, beyefendiliğine mi, mertliğine mi, cesaretine mi, mücadelesine mi? Cezaevinden çıktıktan sonra da demokratik mücadeleye devam etti, ama hiçbir zaman silahlı mücadelenin taraftarı olmadı." Kardeşinin Trabzon'daki askerliği sırasında anımsadıkları ise hâlâ iç acıtıcı: "Trabzon'da askerken bir gün beni aradı, firar edeceğini söyledi. Stajyer doktordum, gittim, bir yüzbaşıyla görüştüm. Yüzbaşının eline sivildeki dosyaları geçmiş ve yapmadığı hakaret kalmamış, bunalıma girmiş Selim. Yüzbaşıya dedim ki: 'Selim'in eli yaralıysa kangrense keselim, ama siz Selim'in beynini yormuşsunuz, kafasını mı keselim? Lütfen merhametli olun!" Askerliğini bitirdikten sonra İstanbul'a yerleşti Selim Dindar ve bir yandan Irak'la bağlantılı inşaat işleri, diğer yandan da İstanbul'da bakırcılık madencilik sektöründe yatırımlar yapmaya başladı. Kapalıçarşı'da sevilen ve sayılan bir esnaf olarak, herkesin güvenini kazandı. Bu arada evlendi ve şimdi on altı yaşında olan oğlu Heja doğdu. Hayata uyum sağlamaya çalışırken, diğer tutuklulardan farklı olarak Diyarbakır'ı her vesileyle anlattı. Bu durumu ağabeyi Emin Dindar şöyle yorumluyor: "Onun bu açıklamalarını hazmetmeyen karanlık güçler ve insanlar mevcuttu, bunu bilmiyor değildik. Çünkü 12 Eylül'ün Diyarbakır'ı dendiğinde akla Selim Dindar geliyordu." Soyadı gibi dindar bir insandı, beş va-

kit namazını kılar, ailesinin seyyid kökenleriyle gurur duyardı: "Ben ülkemi seviyorum, seyyidliğimi seviyorum, Cizreliliği seviyorum, Kürtlüğümü seviyorum. Sizin beni sevmeniz için Türk olmam mı gerekiyor?" diye soruyordu. Kardeşinin en çok öne çıkan özelliğinin insancıllık olduğunu anlatıyor Emin Dindar, hatta yıllar sonra işkencecileriyle karşılaşıp, onlara çay ısmarlayıp gözlerinin içine bakacak kadar belirgin bir insancıllıktı bu. Sözü yine ağabeyine verelim: "Bu kadar zulüm görmüş bir insanın ağzından hiçbir zaman sinkaflı bir kelime işitmedik. Diyarbakır Cezaevi'ni 'yöneten' komutan Esat Oktay Yıldıran'dan bahsettiği zaman hep ailesinin yüzüne nasıl baktığını merak ederdi. Bunu ölene kadar merak etti."

Kardeşim Bilerek Öldürüldü

Dindar ailesinin bütün fertleri gibi Selim Dindar da hiçbir zaman bir politik yapıya ve gruba angaje olmadı. Ailenin partiler üstü konumu nedeniyle, en önemli amacı doğup büyüdükleri bölgeye hizmet etmekti. Zaten cenazesine her partiden gelen siyasi temsilciler de bunun göstergesiydi: "On gündür hâlâ taziye misafirlerini ağırlıyoruz. Şu ana kadar neredeyse yirmi bin insan ağırladık." Sohbetimizin sonlarına doğru ağabey Dindar, kardeşinin öldürülmesinden hemen sonra Emniyet'ten yapılan 'siyasi yanı yok' açıklamalarının ise inandırıcı olmadığını anlatıyor ve çok önemli bir iddiayı ortaya atıyor: "Kürt Selim Dindar planlı bir şekilde öldürüldü." Bu cinayetin kamuoyuna yansıtılma şeklinin bir senaryo olduğunu, ancak olayın sıcaklığında bir Kürt-Türk gerginliği yaşanmasın diye açıklamaları sessizlikle geçiştirdiklerini söylüyor. Mahalle esnafından haraç aldıkları iddia edilen Samsunlu Ferhan Ak, oğlu Kürşat Ak ve Ulaş Çukurlu'nun kafe sahibi Ordulu İlhan Başaran'dan da haraç istemeleri ve Başaran'ın Cizreliler Derneği'ne sığınmasının bir senaryonun parçası olduğunu öne sürüyor. Dr. Emin Dindar, bir yandan kardeşinin

yaşamının bilinmeyen yönlerini anlatırken, bir yandan kardeşinin bilerek öldürüldüğünde ısrar ediyor. Ancak aile olarak bir Kürt-Türk gerginliğine neden olmamak için, cinayetin peşini hukuksal yollarla arayacaklarını ve perde arkasını aydınlatmak için varlarını yoklarını harcayacaklarını söylüyor: "Yedi tane kör kurşun olmaz, o kurşunların gözleri görüyordu, kulakları da işitiyordu. Onlar meziyetleri ve mahiyetleri fazla olan ve o meziyetlerin fevkinde olan bir Selim'i, bir beyefendiyi öldürdüler. Acımız büyüktür, bu acıyı ne ben, ne Cizreliler, ne Kürt milleti hazmedebiliyor. Ama bu demek değildir ki, yanlış yapacağız. Başka Selim'ler ölmesin ve hakkı da yerde kalmasın." Dr. Emin Dindar, bu dileklerini kardeşinin tamamlayamadan hayata veda ettiği ve Diyarbakır'ın o zamanlarını yazdığı kitabını yayınlayacakları sözüyle bitiriyor.

Yanıtlanması Gereken Sorular...

Selim Dindar'ın ağabeyi Dr. Emin Dindar'a göre cinayetten önce ve sonraya dair pek çok şaibe var. Aile olarak temkinli tavırlarına rağmen şu soruların bir önce yanıtlanmasını istiyorlar: "Haraç istenen yer ile bizim derneğin arasında Ordulular Derneği var. Kaçan kişi neden kendi hemşerilerine sığınmıyor da, bizim derneğe geliyor? Haraç istenen kişiye bir zarar vermek istiyorlarsa, adamın evi belli, işi belli, güzergâhı belli, kaçıp gidecek kadar önemli biri değil, neden o gün ve orası? Eğer bu bir kör kurşunsa, bir kişi neden sadece Selim'in kafa ve yüz bölgesine yedi mermi sıkıyor, diğeri de diğer altı kişiyi tarıyor? Olay gecesi polis, mermilerin iki silahtan çıktığını söylerken, neden daha sonra sadece bir silahın kullanıldığını duyurdular? Bir kişi yedi kişiyi aynı anda vurabilir mi? Olayda gözaltına alınanların hepsi serbest bırakıldı, sadece oğul Kürşat Ak tutuklandı. Baba neden serbest, silahı getiren kişi neden serbest, katil zanlılarını evinde saklayan kişi neden serbest? Saldırı sırasında silah kullandığı görgü tanıklarınca ifade edilen ve

daha önce de adam öldürmekten cezaevine atılıp şartlı tahliye ile serbest bırakılan ve mahalle halkı tarafından ilk kez o gün görülen Ulaş Çukurlu kim ve olayda kullanılan silahlardan biriyle polise teslim olduğu halde neden serbest bırakıldı?"

Diyarbakır Cezaevi'nden...

Selim Dindar, yazar Altan Tan'ın Diyarbakır Cezaevi'nde katledilen babası Bedii Tan'ın katilinin yargılanması için mahkemede ifade veren kişiydi aynı zamanda ve bunu yaparken henüz yirmi bir yaşındaydı. O yaşlarını ve yaşadıklarını şöyle anlatıyordu: "Zengin bir ailenin oğluyum. O dönemde eğlence içinde yaşıyordum. Hiçbir siyasi faaliyetim yoktu. Ama tabii Cizreliyim ve 12 Eylül 1980'i orada yaşadım, nasibimi aldım. Hiç PKK'lı olmadım ve PKK'lı da değilim. Diyarbakır Cezaevi'nde her birimiz tek tek lağım suyunun içine indiriliyorduk. Lağımın içinde nefesimiz kesilene kadar tutuluyorduk. O pisliği içmedim, yemedim diyen gururu yüzünden yalan söylüyordur. Elimde sigara söndürme izini görüyorsunuz. Yumurtalık bölgemde de sigara, kibrit söndürdüler. Mahkemede bir hemşerime tebessüm ettim diye bir gardiyan elime beş milimlik çivi çaktı. Ağzıma soktukları copu sağa sola döndürdüler, ağzımı bir yanından yırttılar." Selim Dindar bu açıklamalarıyla, kapalı kapılar ardında yaşanan bir tarihi ilk açıklayan isim oldu. Hasan Cemal'in Kürtler kitabında, Neşe Düzel'in Radikal için yaptığı söyleşide, birçok televizyon programında ve en son Çayan Demirel'in Altın Portakal alan filmi 5 No'luda en çok onun anlattıkları akılda kaldı, hatta *Bu Kalp Seni Unutur mu?*'nun kahramanı devrimci Sinan'ın yaşamına uyarlandı. Gayrı resmî mücadele tarihine 'Dörtlerin Gecesi' olarak geçen ve dört tutuklunun kendisini yakarak işkenceleri protesto ettiği gecenin de tanıklarından biriydi ve aklında kalan son cümle şuydu: "*We strane beje*", yani "O şarkıyı söyle." Şöyle anlatıyordu o geceyi de: "Ferhat Kurtay hem-

şerimdi, alevler küçüldüğünde Ferhat Hoca'nın başucuna gittim, eğildim, 'Hocam bir şeyler söyle,' dedim. Tıslar gibi bir sesle zorlukla, 'We strane beje' (O şarkıyı söyle) dedi. Evindar/Sevdalım adında çok sevdiği Kürtçe bir aşk türküsüydü bu. Ağlayarak türküyü söylemeye başladım. Tebessüm ederken yanaklarından etler dökülüyordu."

DİYARBAKIR CEZAEVİ'NDEN EDEBİYAT GÜNLERİ'NE

Son otuz yılda Kürt coğrafyası çektiği acıların yanı sıra enteresan değişimler de geçirdi. Cumhuriyet'in kurulduğu yıllardan beri günlük gazetelerin iki gün sonra gittiği, yayımlanan kitapların ancak Batı'dan ısmarlanarak takip edilebildiği, televizyon gibi bir icadın bile 'vizontele' olarak tanındığı bir coğrafyayken; çatışma koşullarının da etkisiyle Kürtler olan biteni anlamak için ne bulurlarsa okumaya, ne duyarlarsa dinlemeye başladılar. Kürt siyasal hareketinin taban bulması ve yerel iktidarları ele geçirmesiyle de nerede bir panel, nerede bir konferans, nerede bir toplantı duydularsa gidip kulak kabarttılar. Onlar için, onlara gelen bütün müzisyenleri coşkularıyla ihya ettiler. Onlar için düzenlenen festivalleri, resim sergilerini, tiyatro gösterilerini var güçleriyle desteklediler. Öyle ki Sezen Aksu'nun katıldığı Diyarbakır Newroz'u, Ciwan Haco'nun katıldığı Batman Kültür Sanat Festivali Anadolu topraklarının en kalabalık sanat olaylarına dönüştü. Yıllardır yapılan Diyarbakır Festivali'ne katılan her sanatçı, her yazar, her politikacı, her akademisyen kendilerini izlemeye gelenlerden duyduğu şaşkınlığı uzunca bir süre anlatmadan edemedi. On yılların getirdiği 'ihmal edilmişlik'le Kürtler, yaratıcı düşünceye olan açlıklarını her vesileyle gideriyordu artık. Bir Murathan Mungan imza gününde, Diyargaleria'nın önünde oluşan okur

kuyruğunu aynı hayretle izlediğimi anımsıyorum. Böyle günlerden birinde, 2006 Diyarbakır Edebiyat Günleri'nde tanıdım, dili, sonradan öğrendiği çok belli olan Türkçe'ye zar zor alışan, yarı Türkçe-yarı Kürtçe aksanıyla kendi edebiyatını anlatan Yılmaz Sezgin'i.

Dayak Yedi, Slogan Ezberledi, Yazar Oldu

26 Kasım 2006 / Sabah Pazar

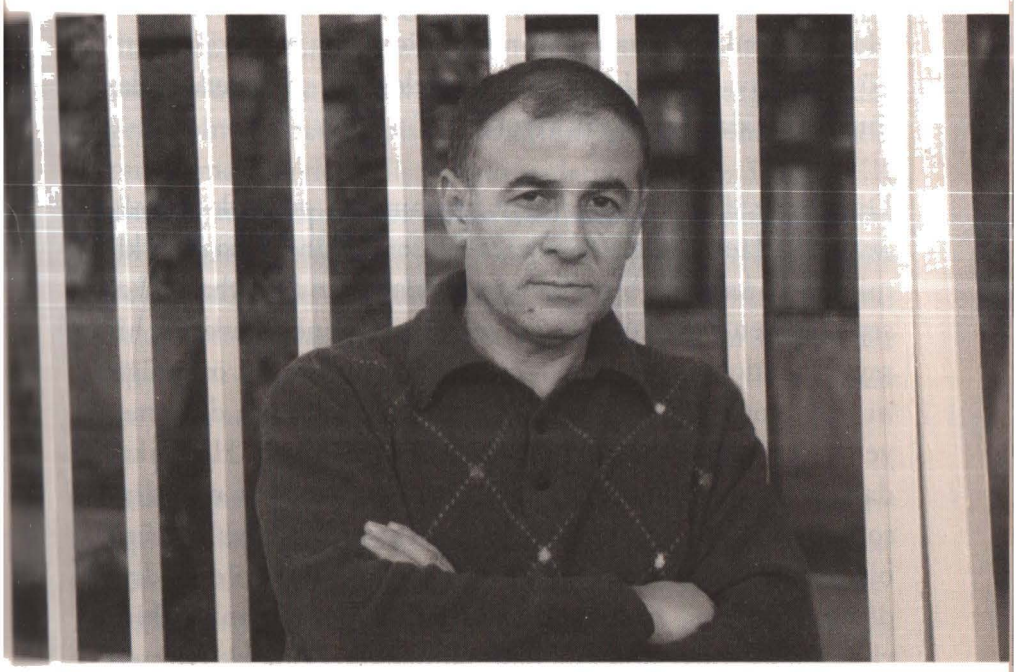

Yılmaz Sezgin cezaevine girdiğinde okuma yazma bilmediği için herkesten daha fazla işkence gördü. Ranzaların altında gizli saklı okumayı söktü. Şimdi iki kitaplı bir yazar, üçüncüsü de yolda.

Urfa'nın Birecik ilçesinde başlayan hayatı, 1980'in ilk aylarında tam yirmi yıllık bir kesintiye uğradı. 6 Mayıs 1980'de tutuklandığında on sekiz yaşındaydı. O güne kadar okulla, öğretmenle, kara tahtayla hiç tanışmamıştı. Sadece bir gün gittiği okulda, kendisinden küçük çocukların alaylarıyla karşılaş-

mış ve bir daha da okulun yanından bile geçmemeye yemin etmişti. Ta ki Diyarbakır Cezaevi'nin duvarlarıyla karşılaşana kadar: "Diyarbakır Cezaevi'nin bütün duvarlarında sloganlar vardı. Herkes okuyup ezberleyebiliyordu, ama ben okuryazar olmadığım için çok dayak yiyordum, çünkü bu sloganları okuyamıyordum. Benimle aynı koğuşta kalan Mehmet Ali Hoca akşamları ranzanın altında gizlice bana harfleri öğretti, böylece duvarlardaki sloganları heceleyerek okumaya başladım. Artık daha az dayak yiyordum."

Diyarbakır Edebiyat Günleri kapsamında tanıştık Yılmaz Sezgin'le. Heyecanla anlattı yazarlık serüvenini. Ona göre kimileri için karanlık bir dönemin mekânı olan Diyarbakır, her şeye rağmen bir okul da. Cezaevine girdiğinde herkesin bir şeyler okuduğunu ve bunu gördüğünde onlara çok özendiğini anlatıyor: "1984'te koşullar nispeten biraz daha düzelmeye ve içeriye gazeteler, dergiler girmeye başlamıştı. Hep arkadaşlara her şeyi birden öğreneceğim bir kitap yok mu, diye soruyordum. Devrimciliği, edebiyatı, sanatı, bilgiyi, kültürü bir anda öğrenmek için tek bir kitap yapılsa ne iyi olur diye düşünüyordum." En büyük hayali buymuş o zamanlar. İkinci hayali ise yıllar sonra da olsa, gülümsetecek kadar iyimser: "Bir gün dışarı çıkarsam, bir caminin minaresine çıkıp orada yaşadığımız her şeyi haykıra haykıra anlatmak istiyordum. Çünkü bize o cefaları çektirenleri dünyaya rezil etmek gerektiğine inanıyordum." Bu hayallerini arkadaşlarıyla paylaştığında, ona okumayı da, yazmayı da yavaş yavaş öğrenebileceğini söylediklerini aktarıyor. Ama cami minaresine çıkmaktansa başka bir şey önermişler ona: "Cami minaresine çıkarsan, sadece bir mahalle duyar, ama buradan çıktığında yazarsan, gazetelere konuşursan daha etkili olur." O günleri hatırladığında ağlamaklı oluyor Yılmaz Sezgin, yazdığı her iki romanı da vefa duygusuyla yazdığını anlatırken, "Yanımda ya-

nan, ölüm oruçlarında eriyen, günlerce çıplak betonda yatan, kan kusan arkadaşlarımı unutamıyorum," diyor.

'Sefiller'i Okudum'

Yılmaz Sezgin, 1983 yılında idam cezası aldı ve Sinop Cezaevi'ne sevk edildi. Üç yıl bir hücrede tek başına tutuldu. Sinop'un Sabahattin Ali'leri, Nâzım Hikmet'leri ağırlayan ünlü denize paralel zindanı bu kez yirmi bir yaşında bir genci almıştı nemli, pis duvarlarının arasına. Hücrede okuma yazmasını iyice geliştirdiğini anlatıyor Yılmaz Sezgin: "İlk okuduğum kitap Victor Hugo'nun Sefiller'iydi. Kütüphaneci kitabı bana getirdikten sonra her hafta gelip istiyordu. Ama ben o kadar ağır okuyordum ki, iki ayda ancak bitirebildim. Adam bir yandan da idam edilmeyi bekleyen bir kişinin bir kitabı bu kadar tutkuyla okumasını anlayamıyordu ve içten içe bana acıyordu."

Daha sonra Steinbeck'in Gazap Üzümleri'ni okumuş. Bu kitapları okurken dünyayı keşfettiği hissine kapılmış. Ruh halini, "Sanki ormanda yaşayan bir insanın ilk kez şehri görmesi gibi bir şeydi," diye anlatıyor. Cezaevinden çıktıktan sonra bir televizyon programına katılmak için gittiği Fransa'da Eyfel Kulesi'ne çıkmış: "Gerçekten de o kitapta her şeyin birebir resmedildiğini gördüm ve neden bir şaheser olduğunu bir kez daha anladım." Yazıyla kurduğu tutkulu ilişkiyi ise şöyle anlatıyor Sezgin: "İki kitap yazdım ama buna rağmen içimden bir şeyler beni dürtüyor sanki. Yazdıkça, içimden daha çok yazmak geliyor. Beni gençleştiren bir şeyler var yazıda." Yazarların topluma ve yaşadıkları döneme karşı sorumlu olduğunu vurgulayan Sezgin'in bundan sonraki hayali bir dönemin tanığı olmaktan öte, her dönem okunacak bir eser üretmek. Cezaevinde yazdığı ilk kitabı Sinop'ta İdam Geceleri 2002 yılında yayınlanan Yılmaz Sezgin'in ikinci kitabı Sayım Düze-

nine Geeeç! 2006'da yayınlandı. Şimdi harıl harıl üçüncü kitabının hazırlıklarını yapıyor.

İdamı Beklerken İlk Kitap

"Yazdıklarım edebi olmayabilir. Yazdıklarımın daha çok belgesel niteliği olduğunu düşünüyorum. Çünkü o sürecin ısrarla yazılması gerekiyor. Çok şey yaşadık Diyarbakır Cezaevi'nde. Öyle bir yerdi ki, anlatılması zor. Diyarbakır Cezaevi'nde duvarlarda sloganlar vardı, o sloganları okuyamıyordum ve sürekli dayak yiyordum. Ranzanın altında gizlice öğrendim harfleri, artık sloganları okuyabiliyordum. İdam cezası aldıktan sonra Sinop'a sevk edildim ve iki yıl tek başıma tutulduğum hücremde okuma yazmamı iyice geliştirdim. Zindanın acısı yoğundur; ama arkadaşlığı, toprak sevgisi çok güçlüdür. Bende bu duygular orada gelişti. Yazmam gerektiğine karar verdim ve Sinop'ta İdam Geceleri adlı ilk kitabımı bu inançla yazmaya başladım. Her gece idamı bekliyordum. O kitapta idamı bekleyen bir insanın duygularını, korkularını, heyecanlarını yazdım. Geçmişi bilmeyen geleceğini de belirleyemez. Sadece acıyı yazmak yetmiyor bunu biliyorum, bizi mutlu eden, coşku veren, yaşama bağlayan değerleri de yazmak gerekiyor."

İNTİHAR İKLİMİ

Batman... En derin yaram... Murathan Mungan'ın kalbinin doğusunda ölen kardeşleri gibi, kalbimin aynı yerinde ölen-ölüme zorlanan kız kardeşlerimin kenti. Tam on bir yıldır ölmekten usanmayan, o sonsuz bitimi aşkla kucaklayan, ancak bir ipin ucunda asılıyken ya da morgların soğuk dolaplarına konduklarında farkına vardığımız kadınların kenti. Bambaşka bir dünyadır Kürt coğrafyası kadınlar için: Sonsuz özgürlükle sonsuz esaretin bu kadar yan yana durduğu başka bir toprak parçası göremezsiniz. Babalar dağa çıkan kızlarını davul zurnayla düğüne gidermişçesine uğurlarken, bir ben-i ademin aşkına düşen öteki kızlarını ölüme göndermekten çekinmez.

2000 yılıydı. 'Hizbullah cinayetlerinin merkezi', 'faili meçhullerin başkenti', 'kayıp silahların yurdu' Batman, dünyada en çok kadının intihar ettiği kentti artık. Kadındım, Kürttüm, onlardan biriydim. İntihar ikliminin kıyılarında yetişmiş, kazara 'kendini kurtarmış' bir kadın. "Şimdi gazetecilik yapmayacağım da, ne zaman yapacağım?" diye düşmüştüm Batman'ın yollarına. İntiharın yaşlı-genç, eğitimli-eğitimsiz, zengin-yoksul her kadın için yaşamaktan daha yakın bir seçenek olduğu kentte, durmaksızın konuştuğum kadınlar, erkekler, yetkililer, yetkisizler tanıdığımı sandığım o coğrafyanın ruh halini en doğal

halleriyle özetlemişlerdi. Aylar süren çalışmamdan Batman'da Kadınlar Ölüyor kitabı[1] *çıktı. Güneydoğu'daki intiharlarla ilgili bu ilk kitaptan sonra pek çok araştırma yapıldı, kitaplar yazıldı, filmler çekildi. Türk medyasının ilk zamanlar manşetlerde değer biçtiği kadınların ölüme koşar adım gitmeleriyse önce üçüncü sayfalara, sonra kısa haber sütunlarına düştü, gün geldi haber değeri bile kalmadı. Oysa aradan on yıl geçtiği halde bu konuda hâlâ yazacak ne çok şey var!*

1 Müjgân Halis, *Batman'da Kadınlar Ölüyor*, Metis Yayınları, 2001

Batman'da Kadınlar Hâlâ Ölüyor

8 Ekim 2006 / Sabah Pazar

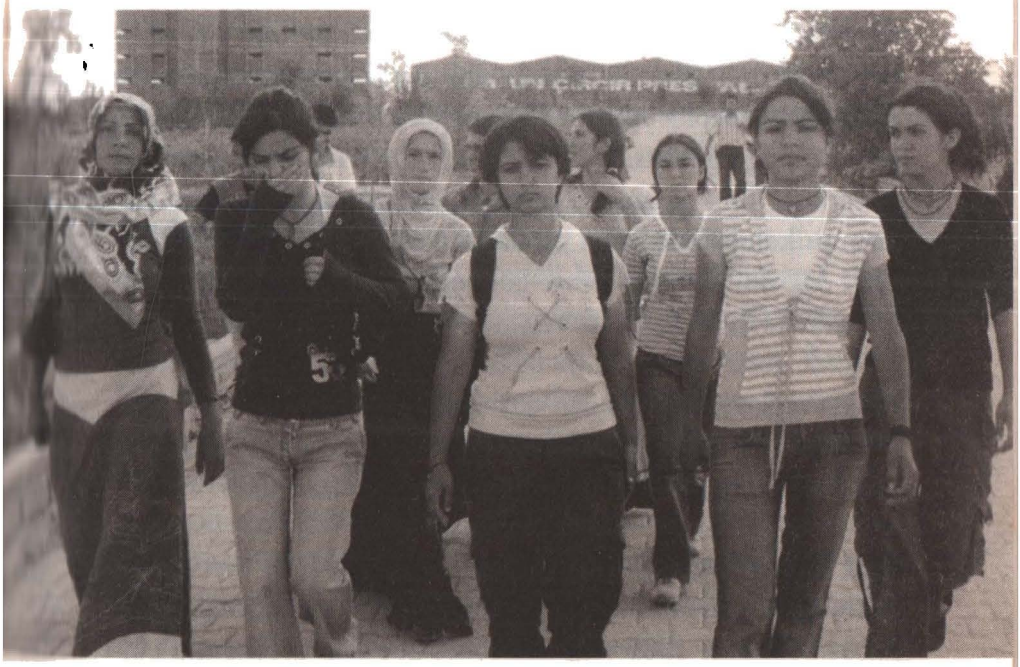

Dokuz genç kızın intihar karşıtı eylemiyle gündeme gelen Batman'da, aslında yaprak kımıldamıyor. Yakınlarını kaybedenlerde bile ölüm acısı birkaç gün sürüyor. Hiçbir çözümün üretilmediği kentte, kadınlar seslerini belki de ilk kez ölümleriyle duyuruyor. Batmanlı dokuz genç kız Türkiye'yi sarstı ama sadece Batman'ı etkilemedi. Kent intiharlara alışmış durumda. Çözüm belki de kadınları değil, erkekleri eğitmekte!

Batman, faili meçhul cinayetlerden sonra intihar olaylarıyla sarsılıyor. Bu yılın ilk beş ayında altısı kız, ikisi erkek sekiz kişi

intihar ederek hayatını kaybetti. Çoğu genç kız ve kadın yirmi dokuz kişi de çeşitli şekillerde intihar girişiminde bulundu. Batman Valiliği tarafından intihar vakalarına ilişkin hazırlanan bir rapora göre, Batman'da 2001-2006 yılları arasında iki yüz seksen bir kadın ve yüz yirmi bir erkek olmak üzere dört yüz iki kişi intihara teşebbüs etti, kırk üç kadın ve otuz yedi erkek olmak üzere toplam seksen kişi intihar etti. Batman'daki intihar olaylarının altında siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik sebepler yatıyor. Rapora göre, PKK ve Hizbullah'ın sebep olduğu güvensizlik ortamı ve işsizlik toplumu derinden sarsarken, 'lüks yaşamlara duyulan özenti', özellikle genç kızların psikolojisinde kalıcı yaralar açıyor. Son elli yılda yaşanan hızlı değişim, köyden kente göç, eğitim seviyesinin düşüklüğü, eski ve yeni kuşaklar arasında iletişim sorununa yol açtı. Bölgede gençlere aşırı baskı uygulanıyor, genç kızlar başlık parasıyla zorla, kendilerinden çok yaşlı insanlarla evlendiriliyor. Sorunlu aile yaşantısı, aile içi şiddet, bölgede batıl inanç ve hurafelerin yaygınlığı da intihar olaylarını artırıyor.

Her Yıl Artıyor

Batman Barosu tarafından hazırlanan raporda, söz konusu vakaların özellikle 1985 yılından sonra göç alan gecekondu bölgelerinde yaşandığı kaydedildi. İntihar vakalarının nedenlerini öğrenmek amacıyla çalışmalarını özellikle göç alan kenar semtlerde yoğunlaştıran Baro temsilcileri, Batman'da intihar olaylarında her yıl yüzde 100'lük bir artışın gözlendiğini tespit etti. Dünya genelinde kadınlardaki intihar oranının yüzde 25 olduğuna işaret edilen raporda, Batman'da intihar edenlerin yüzde 75'ini kadınların oluşturduğu ortaya koyuldu. Batman'da intihar eden kadınların oranı, erkeklerin oranının üç katı. Yüzde 10'u dini nikâhlı, yüzde 12'si ise resmi nikâhlılardan oluşurken, intihar yaşı ağırlıklı olarak on dört-yirmi beş arasında değişiyor. Kadınlar intihar girişiminde genelde ilaç, erkekler

ise ateşli silah ve askı kullanıyor. İntihar girişiminde bulunan erkeklerin yüzde 21'inin, kadınların ise yüzde 49'unun yirmi yaşından küçük olduğu; kadınların yüzde 60'ının bekâr, yüzde 40'ının ise evli olduğu belirlendi. Belediye bünyesinde kurulan Selis Kadın Danışmanlık Merkezi'ne son altı ayda yetmiş ikisi psikolojik danışmanlık, yirmi üçü eğitim, altısı ekonomik, üçü sığınma, ikisi hukuksal olmak üzere toplam yüz altı kadının başvuruda bulunduğu bildirildi. Merkeze danışanların yüzde 71.66'sının şiddete maruz kaldıkları ve en çok sözel, duygusal, fiziksel şiddet gördükleri ifade edildi.

Eşitlik İstiyorlar

Aile baskısının intiharlarda önemli bir etken olduğunu aktaran Hanım Eller Lokantası işletmecisi Müjgan Başkaya, annelerin mutlaka eğitilmesi gerektiğini vurguluyor. Batman Gençlik Evi'ne kursiyer olarak giden Mine Tunç, Batman ve Güneydoğu'daki intiharların sebebinin aile baskısı ve bilinçsizlik olduğunu belirtiyor. Batmanlı Ayşe Solmaz ise kadınların intihar etmesinin altında eşitsizlik, kadın haklarının uygulanmaması ve şiddet olgularının yattığını, erkeklerde ise işsizliğin birinci etken olduğunu söylüyor. Batman'da intihar eden on üç yaşındaki Tuba Tirki isimli öğrencinin anneannesi Ferice Çığır, torununun küçük yaşlarda bir kaza geçirdiğini ve akabinde sakat kaldığını, bu durumun da genç kızı etkilediğini belirtti. Oğlunun da para kazanmak için gurbete gittiğini anlatan Çığır, "Torunum daha önce de iki kez intihar girişiminde bulunmuştu. O gün sevinçle okula gitti. Yarım saat sonra okuldan arayıp torunumun okulun karşısındaki dört katlı binadan kendini attığını haber verdiler," diyerek acısını bizimle paylaştı.

'Kadın, Erkek Gibi Düşünüyor'

Batman Belediyesi bünyesinde faaliyet yürüten Selis Danışmanlık Merkezi'nde görevli sosyolog Gülistan Taşkın, kadına

yönelik şiddetin kadının yaşam alanını kısıtlayan, daraltan, birey olma iddiasını başlatmadan bitiren bir olgu olduğunu kaydediyor. En belirgin sonuçların intihar, fuhuş ve son dönemlerde sıkça gündeme gelen namus ve töre cinayetleri olduğunu belirten Taşkın, sözlerini şöyle sürdürüyor: "Toplum, kadına bir kalıp biçmiştir. O kalıplar elbise gibi kadına giydirilmek istenmektedir. Böyle olunca kadının toplumda birey olduğunu bilmesi zorlaşıyor. Erkek gibi düşünmeye başlıyor. Erkeğin değer sistemiyle düşünüyor. Bu da bir bireyin haklarının var olduğunu düşünmesini zorlaştırıyor. Bu durum daha çok otuz beş - kırk yaş ve üstü kadınlarda görülüyor."

Bir Medya Manipülasyonu

Batman'da geçtiğimiz günlerde 18 yaşındaki Saliha Demir, kendini asarak intihar etti. İntiharının ardından Batmanlı kızların intihara karşı yürüyüş düzenlediği ve 'İntiharlara Son' pankartlarıyla yürüdüğü öne sürüldü. Ancak gerçekler yansıyanın tam tersi. İddialar, birçok yayın organında 'dokuz cesur yürek' olarak lanse edilen dokuz genç kızın, Batman'da yayınlanan ve aynı zamanda DHA'ya haber servisi de yapan Batman Çağdaş Gazetesi tarafından yönlendirildikleri yönünde. Dokuz genç kız Saliha Demir'le arkadaş olarak lanse edilmelerine rağmen, onu hiç tanımamış. Saliha'yla tek ortak yanları, aynı mahallede oturmaları. Bu konuyla ilgili gazetecilere verdikleri demeçte şunları söylüyorlardı: "Saliha ile birebir görüşmüşlüğümüz yoktu. Sima olarak bile gazetelerde gördük. Çünkü okuyan ve dolaşan biri olmadığı için tanımıyorduk. Ama mahallemizde olması bizi çok etkiledi." Saliha'nın mezarını ziyaret etmek ve dua okumak amacıyla yaptıkları ziyaret, kamuoyuna 'muhteşem bir eylem' olarak yansıtılınca kendilerini basına kapatan kızların yaşadıkları süreç Batmanlı gazeteciler açısından çok açık. NTV Batman muhabirlerinden Ferhat Malgir, Saliha Demir'in intiharının sıradan oldu-

ğunu, mezarlığa yürüyüş şeklindeki ilk haberi Doğan Haber Ajansı'nın geçtiğini söylüyor. Kızların mezarlıkta bulunduğu anda oradaki tek muhabirin Batman Çağdaş Gazetesi muhabiri Reşat Yiğiz olduğunu söyleyen NTV muhabiri daha sonra 'protestocu' olarak lanse edilen kızlarla görüşmüş: "Kızlar bize sadece Saliha'yla aynı mahallede oturduklarını, mezar ziyareti yapmak istediklerini, pankart falan hazırlamadıklarını, dua edip ayrılmayı planladıklarını söylediler. Olanların DHA muhabirlerinin uyarlaması olduğunu, belirttiler. DHA muhabiri mezarlıkta onları şöyle yaparsanız iyi olur diye yönlendirmiş," diyor.

Erkekler Eğitilmeli

Saliha Demir'in ailesine taziye ziyareti yapan Batman Gazetesi'nin sahibi Ercan Atay, Saliha'nın yaşlı bir adamla evlendirilmeye zorlanmadığını söylüyor: "Babası yaşlı bir insanın kızını istediğini doğruladı. Ancak kızı vermemişler, zaten Saliha da adamın yüzüne ben seni almam demiş." Atay intiharları önlemek için çok farklı ama ciddiye alınması gereken bir öneride bulunmaktan da kaçınmıyor: "Burada aslında erkeklerin eğitilmesi gerekiyor ve bunun camilerden imamlar vasıtasıyla yapılması lazım. Devlet bunun için genç imamlar görevlendirmeli. Eski kafalı şeyhler, ağalar ölmediği sürece burada intiharlar da namus cinayetleri de bitmez."

İntiharlara Karşı Gerçek Yürüyüş Geçen Yıl Yapıldı

Batman'da intiharlara karşı gerçek yürüyüş geçen yıl yapıldı. Yaşanan intihar olayları, varoştaki kadınları harekete geçirdi ve Huzur Mahallesi kadınları, 'intihar' olaylarının son bulması için yürüyüş yaptı. Ahmet Kaya Parkı'nda toplanan yaklaşık yüz kadın, Hilal Mahallesi'ne kadar, kadın-erkek eşitliğini ve intiharların son bulmasını isteyen sloganlarla yürüdü. Yürüyüş esnasında 'İntihar sonumuz değil', 'Çözüm intihar

değil' sloganları atan grup, çeşitli pankartlarla kadın-erkek eşitliği istedi. Kadınlar, "İntihara sürüklenmek istenen biz kadınlar, artık kendimizi değil, bizi bu duruma getiren zihniyeti mahkûm etmeliyiz. Batmanlı kadınlar olarak, yaşamına son vermek için değil, yeni yaşamları oluşturabilmek ve kendi içimizde çözüm gücü olabilmek için her gün ileriye dönük bir adım daha atmalıyız," dedi.

'Kumaya Hayır Dedim...'

Adını açıklamak istemeyen Batmanlı bir kadın anlatıyor: "On beş yıl önce teyzemin oğluyla görücü usulü evlendirildim. Sekiz çocuklu bir aileye gelin gittiğimde yirmi yaşındaydım. Eşim İstanbul'daydı, ben damadı olmayan bir gelin olarak yaşadım. Kayınvalidem çok kıskançtı, yaptığım her şeyi eleştirir, kayınpederime şikâyet ederdi. Eşim annesinin dediğini yere atmazdı, annesinin emriyle ben sık sık dayak yemeye başladım, bu yedi sekiz yıl böyle sürdü. Önce Ankara'ya yerleştik, sonra inşaat mühendisi olan eşim yurtdışına çıktı ve bizi ailesinin yanına yerleştirdi. Bu arada iki oğlum ve bir kızım olmuştu. Yurtdışına gittiğimizde düzenli bir evle karşılaştım, iç çamaşırları bile çok düzenliydi. Bekâr bir evin bu kadar düzenli olması dikkatimi çekti ve sordum, o da şirketin kendilerine bir hizmetçi tahsis ettiğini söyledi. İnandım, çünkü bize kocanın dediğine inanılır diye öğretilmişti. Orada kalmakta ısrar ettim, ama ne yaptıysam hayır dedi ve bizi Türkiye'ye gönderdi. Döndüğü zaman hizmetçisiyle imam nikâhıyla nikâhlanmış ve bir kız çocuğu olmuştu. İlişkisini öğrendiğimde dünyam karardı ve o gece çocuklarımı alarak evi terk ettim, bir daha da geri dönmedim. Kadını kabul ettirme döneminde ben kadını kabullenmedikçe, ağzıma burnuma vurmaya başladı, bütün vücudumu morartmıştı. Şiddet yaşarken kendimi çok âciz hissediyordum. Darbeler öldürücüydü. Hep kendime neden bunu çekiyorsun diye soru-

yordum. Düşünün beni dövüyordu, bir saat sonra da kalk yemek yap diyordu.

'Erkek Nedir ki?'

Aileme sığındım, gözyaşlarım hiç kurumayacak sanıyordum. Bir süre sonra Selis'in tabelasını gördüm, oradaki kadın adı ilgimi çekti. Seanslardan sonra her gün bir çiçeğin açması gibi kendimle barışık hale geldim. Asla yılmadım, keşke geri dönseydim, ya da o kadını kabul etseydim demedim. Bir yıl önce bağlanan nafakayı eşim bir aydır kesti. Faturalarımı ödeyemedim bu ay. Nafakayı ödememek için resmi işlere girmiyor. Banka hesaplarını, arabasını, bütün mal varlığını kardeşlerine devretti. İki oğlumu istiyor. Mahkeme sürecinde tehditlere başladı. Toplumdan büyük bir tepki aldım. Benim durumumdaki kadınları gözlemeye başladım, biliyorum ki birçok kadın ekonomik sebepler yüzünden evliliğini sürdürüyor. Yıllar önce üniversite kazanmıştım ama göndermediler. Babama 'İstanbul'a okumaya giden kızlar oradan hamile dönüyor' demişlerdi. On beş yıl sonra baba evine geri döndüğümde, okula gitseydim, bu kadar mağduriyet yaşamayacaktım dedim. İntiharı düşündüm, psikoloğuma 'Ölmek istiyorum' dedim. Kendimi bir kelebek gibi hissediyordum ve sırtımda Kaf Dağı var gibiydi. Bir anlık boşluktan belki, birkaç defa ölmek istedim. Şimdi düşünüyorum da bir kadın kendini bildikten sonra, erkek nedir ki?"

Van Batman'ı geçti

Van Kadın Derneği'nin bu yılki kayıtlarına göre bölgede Doğu'ya doğru gidildikçe kadın ölümleri artıyor. Van'da bazı namus cinayetlerine de intihar süsü verildiği öne sürülüyor.

- N.Ö. kendini yakmak suretiyle intihara teşebbüs etti. (Ocak)

- Bostaniçi'nde yaşayan Z.Y. (25), kendini evlerinin kömürlüğünün tavanına asarak intihar etti. (Ocak)
- Van merkezde K.Ş.(12) isimli kız çocuğu kendini anten kablosu ile tavana asarak intihar etti. (Şubat)
- Van'ın Saray İlçesinde D.B. (14) isimli genç kızın, kendini eşarpla evinin bahçesindeki ağaca astığı belirtildi. (Şubat)
- Van'ın Özalp İlçesi'nde S.E. (24) isimli bir kişi, girdiği bunalım sonucu kendini asarak intihar etti. (Şubat)
- Van'da kendisinden yaşça büyük biriyle imam nikâhıyla evlendirilen M.G. (13), ilaç içerek intihara teşebbüs etti. (Mart)
- Van'ın Çatak İlçesi'nde H.G.(13), babasına ait silahla intihar etti. (Mart)
- Van Merkez'de B.G. (15), evde kimsenin bulunmadığı bir sırada hap içerek intihara teşebbüs etti. (Mayıs)
- M.Y., bilinmeyen bir nedenden dolayı ilaç içerek intihara teşebbüs etti. (Mayıs)
- G.A. (22), ilaç içerek intihara teşebbüs etti. (Mayıs)
- S.B., av tüfeği ile intihar etti. (Mayıs)
- F.A. (21), kaleşnikofla göğsünden kendisine ateş ederek intihar etti. (Mayıs)
- E.K (19), malzemelik olarak kullanılan odanın tavanına kendini asarak intihar etti. (Haziran)
- E.Ü. (14), evlerinin salonunda bulunan tül perdeyle intihar etti. (Haziran)
- Ö.K. (25), ilaç içerek intihara teşebbüs etti. (Haziran)
- Z.Ç. (25), psikolojik sebeplerden dolayı ilaç içerek intihara teşebbüs etti. (Haziran)
- K.G. (18), bir bardak çamaşır suyu içerek intihara teşebbüs etti. (Haziran)
- G.B. (16), ilaç içerek intihara teşebbüs etti. (Haziran)
- Ş.E. (17), ilaç içerek intihara teşebbüs etti. (Haziran)

- H.K (19), bileklerini keserek intihara teşebbüs etti. (Haziran)
- G E. (22), ilaç içerek intihara teşebbüs etti. (Haziran)
- G.Ö. (29), ilaç içerek intihar etti. (Haziran)
- E.Ü. (14), evlerinin salonunda bulunan tül perdeyle intihar ettiği tespit edildi. (Haziran)
- H.Ç. (18), jiletle bileklerini kesmek sureti ile intihar girişiminde bulundu. (Temmuz)
- Z.K. (23), hap içerek intihara teşebbüs etti. (Temmuz)
- M.B., ilaç içerek intihara teşebbüs etti. (Temmuz)
- T.Y., not ortalaması düşük olduğu için ilaç içerek intihara teşebbüs etti. (Temmuz)
- G.R. (28), ilaç içerek intihara teşebbüs etti. (Temmuz)
- H.O. (15), evlerinin bitişiğindeki tandır evinde kendini çamaşır ipi ile tavana asarak intihar etti. (Temmuz)
- H.B. (17), evlerinin ahırının tavanına çamaşır ipi ile asarak intihar etti. (Temmuz)
- Y.Y. (20), hap içerek intihara teşebbüs etti. (Ağustos)
- Ö.T (18), uyku hapı içerek intihara teşebbüs etti. (Ağustos)
- S. Ö. (18), kendini iple asarak intihara teşebbüs etti. (Ağustos)
- V.D. (49), kendini eşarbıyla asarak intihar etti. (Eylül)
- P.K. (21), ilaç içerek intihara teşebbüs etti. (Eylül)

DEVLETİN ELİNDE PATLAYAN BOMBA: KORUCULUK

4 Mayıs 2009 akşamı, işten eve henüz dönmüştüm. Gazeteci üniformamı çıkarıp, annelik ve kadınlık üniformamı giymeye hazırlanırken çaldı telefonum. Ekranda Mardin'in 0482 ile başlayan numarasını gördüğümde "Hayırdır inşallah," diyerek açtım. Arayan Kızıltepeli 'ülkücü' Selo'ydu. Her oralara gidişimde beni kast ederek "Abla kızmasın," diye ülkücü bıyıklarını kesen Selo bir felaket haberi veriyordu: "Abla Mazıdağı'nda büyük bir katliam olmuş diyorlar, atla gel." Kim yaptı, niye yaptı sorularının cevabını bilmiyordu ama bağlantılarından anladığı, olayın dehşetli bir şey olduğuydu. "Tam bir felaket, çok ölü var abla," diyordu. O sabah Mardin Havaalanı'nda yanlış anımsamıyorsam altı Sabah muhabiriydik. Bütün dünya basınında 'Bilge Köyü Katliamı' olarak yer bulan olayı izlemek için sadece biz değil, bütün gazeteler, bütün televizyonlar ve dünya basınından pek çok kuruluş da soluğu Mardin'de almıştı. Burada katliamın ayrıntılarını tekrarlamaya gerek yok, günlerce yazıldı, çizildi. Devletin önce PKK'ye mal ettiği, ardından 'töre cinayeti' demeyi tercih ettiği katliam aslında birilerinin ellerinde uzun süredir tuttuğu bombanın patlamasından başka bir şey değildi. O bombanın adı, 'koruculuk'tu.

Bilen bilir, Güneydoğu'da insanlar askerden çok, korucudan-itirafçıdan korkar. İnsanın başka bir halidir koruculuk, hadi söyleyelim 'en hain hali'. Ekşi Sözlük'te çok doğru bir tanım yapmış bir yazar, 'paramiliter örgütlenmenin Güneydoğu Anadolu tercümesi' diye. Öteki taraftan bakan diğer bir yazar ise 'devletin çalıştırdığı sigortasız kaçak terör işçileri' diye tarif ediyor onları. Ne taraftan bakılırsa bakılsın, bir vaka.

1986'da 'köy sınırı içindeki herkesin ırzını, canını ve malını korumak için' devreye sokulan koruculuk sistemi, çok değil on yıl sonra ne türden bir şey olduğunu göstermeye başlamıştı. 1996'ya kadar 23.222 korucu işledikleri suçlar nedeniyle görevlerinden alınmıştı. Hatta dönemin Başbakanı Erbakan bile korucuların eroin şebekesi gibi çalıştığını itiraf etmek zorunda kalmıştı. Bilge köyü bu itirafın tepe noktasıydı. Katliamın yakın akraba olan iki tarafının da avukatlığını yapmış olan Mardin Barosu eski Başkanı Cemal Artık bu tepe noktasını hem bir hukukçu hem de bir bölge insanı olarak yorumlamıştı.

Yirmi Beş Sene Geriye Gittik

10 Mayıs 2009 / Sabah Pazar

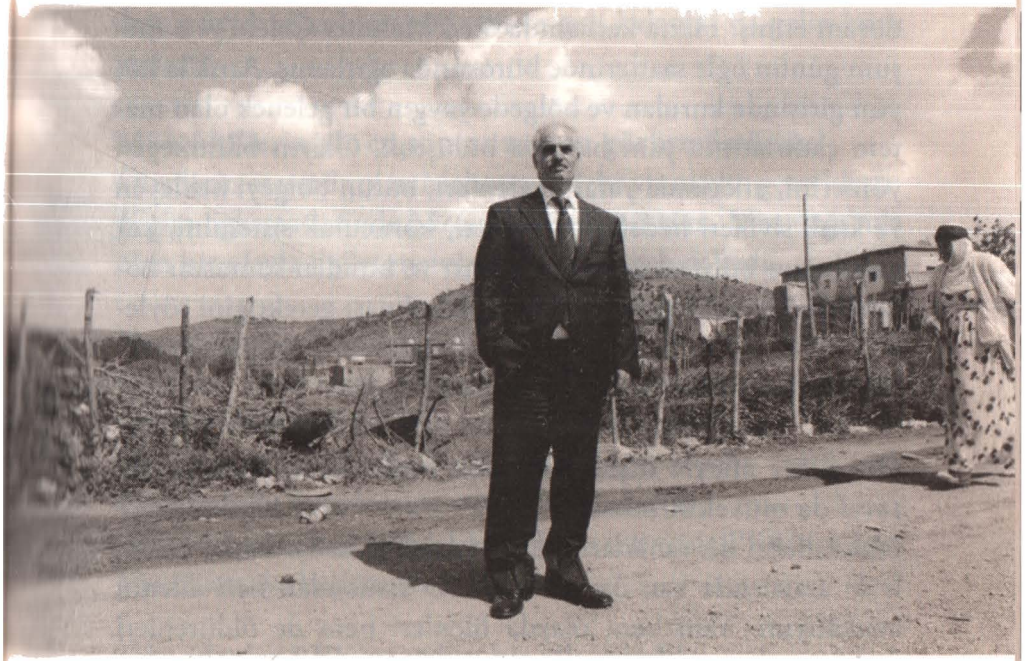

Bilge köyünde hayatını kaybeden ve sanık olan bütün Çelebilerin avukatı Cemal Artık'a göre koruculuk şiddeti teşvik ediyor. Koruculuğun kaldırılması gerektiğini söyleyen Artık, "Ancak geçimini bu işten sağlayanlara devlet iş sağlamalı," diyor

Cemal Artık (60), doğma büyüme Mardinli ve otuz beş yıllık bir hukukçu. Mardin Barosu'nun geçen dönem başkanlığını yürütmüş. Şu anda da yeni kurulan Artuklu Üniversite Derneği'nin başkanlığını ve Mardin Kent Konseyi'nin söz-

cülüğünü yürütüyor. Av. Cemal Artık'ı bu sayfaların konuğu yapan ise, onun Mazıdağı'nın Bilge köyünde yaşanan katliamla gündeme gelen Çelebi ailesinin avukatı olması. Çelebilerin yıllar önce yaşadığı, beş kişinin öldüğü ve aslında bir şekilde hâlâ süren kan davası döneminde onları mahkeme salonlarında savunmuş. Aileyle sonraki yıllarda da dostluğu hep devam etmiş. Hatta katliamda ölen Mehmet Çelebi'yi o meşum günün öğle saatlerinde bürosunda ağırlamış. Artık'la köyün girişinde kurulan ve bölgede yaygın bir gelenek olan matem çadırlarının yanı başında buluştuk. Olayın bilinmeyen yönlerini, arkasında yatan nedenleri, bütün bölgeyi bekleyen ve artık sivilleri hedefleyen şiddeti, koruculuk sistemini, koruculuğun bölgeye verdiği zararları ve bundan sonrasını konuştuk. Koruculuğun mutlaka kaldırılması gerektiğini söyleyen Artık, ancak bu işten geçimini sağlayanlar için alternatiflerin de geliştirilmesi gerektiğini söylüyor.

Öncelikle aileyle ilişkilerinizden başlayalım. Sanırım iki taraf da müvekkilinizdi.
Maktullerin de, sanıkların da 1994 yılına kadar başka bir aileyle aralarında kan davası vardı. O zamandan beri ailenin avukatıyım. Yani hem olayda ölenleri hem de öldürenleri mahkemede savundum.

O kan davasının sonuçları neler oldu?
Kan davası 1988'de başlamıştı, 1994'te karşı tarafın köyü terk edip Bursa'ya göç etmesiyle yeni bir aşamaya gelindi, ama hâlâ kan güdülüyor. O yıllarda beş öldürme olayı, bir o kadar da öldürmeye teşebbüs oldu. Çelebi ailesinden bir kişi fazla öldüğü için, karşı taraf göç etti.

Köyde ne tür değişiklikler oldu bu göçle?
Öncelikle göç edenlerin topraklarına iki taraf el koydu. Balık lokantaları açılmaya başlandı. İki taraf da zenginleşti.

1994'te PKK'nın köye yaptığı bir baskın sonrasında bütün köy korucu oldu.

Çelebi ailesinin Bilge köyüne daha sonra göç ettiği söyleniyor, doğru mu?
Ailenin bir kısmı köyde yaşıyordu, ancak bir kısmı Mazıdağı'ndaydı. Kanlıları göç edince geri kalanlar da gelip köye yerleşti.

Müvekkillerinizle en son ne zaman görüşmüştünüz?
Ölenlerin arasında olan Mehmet Çelebi'yle olayın gerçekleştiği gün öğle saatlerinde büromda görüşmüştüm. Mazıdağı'nda olan bir olayla ilgilenmemi rica etmeye gelmişlerdi.

Nasıl bir aileydi?
Özellikle ölen taraf sevilen, ekonomik durumları düzeldiği için dinlenen ve barış için araya giren insanlardı.

Koruculuğu benimseme nedenleri nelerdi?
Göç edenlerin kışkırtmasıyla, ailenin üzerinde PKK'nın baskısı oluşmaya başlamıştı.

Göç edenler PKK'ya yakın bir aile miydi?
Muhtemelen, duyumlarımız o yönde. PKK'nın baskını da bu yüzden gerçekleşmişti ve baskının sonucunda Çelebi ailesinden altı kişi ölmüştü. Baskının ardından bütün köy silahlandı. Tabii ki korucu maaşı cazip gelmişti.

Bu akraba iki aile arasındaki husumetler kulağınıza çalınmış mıydı?
Şunları özellikle belirtmek istiyorum. İlk günden beri bütün medyaya yansıyan 'nişan meselesi' iddiası gerçek değil. Bir kız isteme olayı da yok. Gerçek şu: Ölen taraf zenginleşmişti, öbür taraf yoksuldu. Saldırgan taraf koruculuğa yoğunlaşmış-

ken, mağdur taraf artık ticaretle uğraşmaya başlamıştı. Lokantalar açmışlardı, TIR filoları vardı. Diğer taraf sadece korucu olduğu için arada kıskançlıklar başlamıştı. El koydukları arazilerle ilgili aralarında 'Siz çok aldınız, bize az verdiniz,' tartışması oluyordu.

El konulan arazinin oranını biliyor musunuz?
Kesin bir rakam belirtmem mümkün değil ama, köyün yarısı diyebilirim.

Otuz beş yıldır adalet mekanizmasının içinde bir insan ve bölgede yaşayan biri olarak yakından tanıdığınız bu insanların bu kadar hunharca bir eylemi gerçekleştirdiklerini ilk duyduğunuzda ne hissettiniz?
Dehşete kapıldım ve iki saat öncesine kadar olayı çözemiyordum. Ta ki köye gelip birileriyle konuşana kadar. Gerek yakınlarını kaybedenlerle, gerekse de daha tarafsız olanlarla görüştükten sonra şu kanaate vardım: Bu olay 'vahşet'le izah edilemez.

Yaptığınız görüşmelerden olayın gelişimine dair edindiğiniz izlenim nedir?
Kanaatim şu: Onları tamamen temizleyip bütün köye sahip olmayı ve olayı PKK'nın üstüne yıkmayı amaçlamışlar.

Güneydoğuda insanların bu kadar şiddete eğilimli olması, ölümden ve öldürmekten bu kadar az korkmasını nasıl açıklıyorsunuz?
Bunu Güneydoğu'ya mal etmek yanlış. Dünya genelinde şiddete eğilim söz konusu. Seyrettiğimiz Amerikan filmlerini, geçenlerde Bakü'de üniversiteye yapılan saldırıyı hatırlayın. Ama Güneydoğu'da otuz yıldır devam eden bir şey var, bunun adına savaş ya da başka bir şey deyin, ama yaşanan realite insanların psikolojisini gerçekten etkiledi.

Artık insanlar ölümü yadırgamıyorlar değil mi?
Yadırgamıyorlar. Bu konuda araştırmalar yapılması gerekir.

Ailenin zenginleşen kısmı koruculuktan biraz uzaklaşmış mıydı?
Evet bunu söylemek mümkün. Bütün zamanlarını, geçimlerini ve özellikle gençlerini artık koruculuğa adapte etmiyorlardı. Ellerinden gelse, koruculuktan rahatlıkla çekilirlerdi. Çünkü böyle bir tehdit de kalmamıştı onlar için, ama diğer taraf için bunu söylemek biraz zor.

Koruculuk sisteminin başladığı yılları hatırlarsınız, nasıl başlamıştı, nasıl bir eğilim izledi ve nereye?
Ben baştan beri koruculuk sisteminin yararlı olmadığı inancındayım, şekil olarak da uygun değildi.

Kimler korucu oldu?
Ekonomik durumu çok bozuk olanlar sadece geçimlerini sağlamak için korucu oldu. Silah alabilmek için, kan davalısını yıldırmak için, düşmanına hâkimiyet kurmak için korucu olanlar oldu. Bir kısmı da mecburiyetten korucu olmak zorunda kaldı.

Nasıl bir mecburiyetti bu?
Bu mecburiyetin bir etkeni PKK'nın taarruzlarıydı, bir kısmı da devletin zoruydu. Köylerin boşaltıldığı süreçte ya korucu olacaklardı ya da gideceklerdi, bu iki tercih arasında kalıp koruculuğu seçenleri de azımsamamak lazım.

Nasıl bir zarar verdiler korucular bölgeye?
Zamanla bunlardan bir bölümü silahın da verdiği güç, askeri yetkililerle yakın ilişkilerin etkisi ve cehaletin de katkısıyla o gücü kaldıramaz oldular. Silah kaçakçılığına, esrar kaçakçılığına, faili meçhul cinayetlere bulaştılar. Böylece koruculuk

sistemi yozlaştı. Son dönemlerde özellikle 1999 yılından sonra, artık korucuların büyük bir bölümü görev yapmaz duruma gelmişti. Ama maaşın cazibesiyle koruculuğu bırakmadılar. Çünkü artık köylerde tarım yapılamaz duruma gelindi.

1999'dan sonra korucular neden işlevsizleşti?
Çünkü PKK'nın mücadelesi şekil değiştirdi. Eskiden köylere saldırılar yapılırdı, 2002'den sonra özellikle güvenlik birimlerini hedef alan eylemler geliştirildi.

Sizce devletin koruculara bu kadar lütufkâr davranmasının, pervasızlaşmalarına izin vermelerinin nedeni neydi?
Aslında o kadar olağanüstü yetkileri yok. Ama onlar var sanıyorlar. Askerler, komutanlar bölgeye belli bir önyargıyla geliyorlar. Bu önyargıyla köy korucularına karşı daha fazla güç veriyorlar ki, onları yanlarına çekebilsinler. Korucular da cahil oldukları için bunu fark edemiyor.

Bütün korucular böyle mi?
Hayır bunu söylemek haksızlık olur. Öyle korucular tanıyorum ki, hiç istemiyorlar bu işi yapmayı. Bir müvekkilim şunları söylemişti: "Bu paranın dörtte birini başka bir yerden kazansam, hemen bırakacağım." O nedenle bir şeye karşıyım dediğiniz zaman, bunun çözümünü de üretmek lazım. Yani bu işten geçimini sağlayan insanların devlet tarafından gözetilmesi gerekir.

Bu köy için de bu sorun geçerli mi?
Hayır, bu köydekilere koruculuk bitti dediğiniz zaman, çok etkilenmezler. Ama başka bir köyde 'bitti' dediğiniz zaman adamı öldürürsünüz. O adam ya dağa çıkacaktır ya da başka bir şey yapacaktır. Koruculuk mutlaka kaldırılmalı ama kaldırılırken de durumu iyi olmayanlar mutlaka bir işe yerleştirilmeli.

Bu tür toplumsal kıyımlarda eğitimsizliğin de önemli bir rolü var, değil mi?
Elbette, bunu yapmak için çok cahil olmak lazım. Bu insanlar bir harf dahi yalamış olsalardı bunu yapmaları mümkün değildi. Bunun için insanlıktan çıkmış olmaları lazım ve bunu da sadece cehalet açıklıyor.

Sizce onlarla omuz omuza olan komutanlar da şaşırmış mıdır bu duruma?
Onlar koruculari yönlendiriyorlar ve bu insanlar yönlendirilmeye müsait. Siz bu insanları kolaylıkla bana düşman hale getirebilirsiniz. Eğitimsizlik, yoksulluk, şiddet ortamı bir arada olunca oradaki komutanla oturup sohbet etmek onlara çok büyük bir şey gibi geliyor. Ona bu hâkimiyeti veren adamın söylediği herhangi bir söz onlar için Tanrı kelamı gibi oluyor.

Olaydan sonra karakoldan bir yetkilinin "Siz de gidin intikamınızı alın," dediği şeklinde bir iddia var. Bunu duydunuz mu?
Kesinleşmedikçe bir şey söylemem mümkün değil ama bu duyumları ben de aldım ve açıkçası irkildim. Bu olayda birileri korunmaya çalışılıyor. Hâlâ serbest olan iki kişi ve bazı yetkililerin onları koruduğu iddiaları da var.

Ciddi bir önyargı da var, değil mi?
Buraya gelen vali de, kaymakam da, diğer yetkililer de bölgeye önyargılı bakıyor. Ve bu önyargı öyle genişliyor ki, takip ettiğim dosyalardan bunun Yargıtay'a bile yansıdığını söyleyebilirim. Kişisel önyargıları bile anlayışla karşılamak mümkün ama bu bir devlet politikasına dönüştürülmemeli.

Bu olay planlı bir saldırı mıydı?
Detaylara baktığımızda planlı olduğu ortaya çıkıyor: O günün hava şartları çok önemliydi. Mutlu bir günde hiç kimse-

nin yanında silahın olmayacağını bildikleri de aşikâr. Özellikle kadınların ve çocukların bir odada olması, erkeklerin namazda olması ise dikkat çekici.

Mağdur tarafın avukatlığını üstelenecek misiniz?
Evet üsteleneceğim, çünkü bu olay bana çok dokundu.

Bunun bir kan davasına dönüşme olasılığı yüksek mi?
Bana göre bu olay kan davasına dönüşmez, bir tarafta erkek kalmadı çünkü. Makul karar verebilecek yaşta iki kişi var sadece, diğerleri on dört-on beş yaşında. Ama karşı taraf köyü terk etmek zorundaydı, bunu yapmaları iyi oldu.

Devlet ne yapmalı bu durumda?
Devlet birtakım şeyleri akıllı bir biçimde yapmıyor. Buradaki çoğu yatırım göstermelik.

Bu olay Mardin'in imajına da zarar verdi sanırım...
Mardin bir dünya kentidir, bir hoşgörü memleketidir, Kudüs'ten altta kalır bir tarafı yoktur. Böyle bir olay Türkiye'nin herhangi bir yerinde olabilirdi, çünkü insanlarda artık şiddet kültürü hakim. Açıkçası medyada çıkan haberlerle tam yirmi beş sene geriye gittik. Turistler rezervasyonlarını iptal etti, herkes korkuyor. Peki bunun kime ne faydası var? Burada cehalet, fakirlik daha mı çok artsın? Yazık değil mi bu insanlara?

DİYARBAKIRSPOR: FUTBOL, SADECE FUTBOL DEĞİLDİR

Hani bir söz vardır, 'İsa'ya da Musa'ya da yaranamamak' diye. O sözün bu ülkedeki en vücut bulmuş halidir Diyarbakırspor futbol takımı. 1968'de Dicle Gençlikspor ile Yıldız Gençlikspor'un birleşmesiyle kurulan Diyarbakırspor, 1970'li yılların sonunda ve 1980'li yılların başında birkaç sezon üst üste birinci ligde top koşturdu. Takım 2000'li yıllarda da birinci ligdeki performansıyla akıllarda kaldı. Ama onun kaderi de, adını aldığı kentin kaderinden farklı olmayacaktı. Salazar'ın 3F'sini, Kürt coğrafyasında uygulama planının bir parçası olarak 90'larda Ünal Erkan'lı OHAL'in takımı olarak kazındı sporseverlerin bellekle-rine. Bütün Kürtlerin Abdullah Öcalan'ın fanatik taraftarı olduğu Galatasaray'ı desteklediğini zanneden âli devletimiz, sözüm ona Kürtleri ondan soğutmak için kartlarından birini de Diyarbakırspor üzerine oynadı. Kulüp başkanının Vali yardımcısı olduğu, kongre üyelerinin polislerden oluştuğu, taraftarlarının Diyarbakır'da vatani görevini yaptığı erlerden devşirildiği yıllarda; adını taşıdığı kentin sokaklarında onlarca insan öldürülüyor, günün ağarmasıyla her gün yeni bir 'serhıldan' yaşanıyor, faili meçhul cinayetlerin kurbanları eşlerinin yanından alınıp götürülüyordu. Derken devir değişti, Gaffar Okkan şahsında bu kez 'güler yüzlü' bir devletle tanıştı kent halkı. Yüzün 'güleçliğini' yine o bildik formül sağlamıştı: 3F'nin futbolu.

Liglerin en 'sahipsiz kalan' takımlarından biri olan Diyarbakırspor, pek çok sezonda yönetimsiz kalma riskiyle yüz yüze geldi. Üstelik takım, niyetinden bağımsız, kentin ve bölgenin bir kısım insanı gibi korucu-itirafçı görünümünde bir maskeyi de yıllar yılı takmak zorunda kalacaktı. Bütün bunlara rağmen bazen taraftar da kendi oyununu oynadı. Diyarbakır'da Galatasaray'la yapılan özel maçta 'Seni severiz seni seveni de severiz' pankartıyla OHAL yönetimine kendi çapında bir gol atıp, şimdi bir İmralı sakini olan eski Bekaa sakinine selam çakmayı da ihmal etmedi.

OHAL uygulamasının bittiği dönemden sonra ise, kaderine terk edildi Diyarbakırspor ve Batılı taraftarın gözünde 'Kürtlerin takımı' haline geldi, hem de öyle bir misyonu ve niyeti olmamasına rağmen. Olanlar da ondan sonra oldu. "Bütün Kürtler PKK'lıdır, o halde Diyarbakırspor da PKK'nın takımıdır" şeklinde düz bir mantık işleten yurdum insanının doldurduğu tribünler, gittikleri her deplasmanda savaşa hazırlanırmış gibi beklemeye başladı onları. Onlara küfretmek için üretilen özel tezahüratlar, 'Apo'nun piçleri' diye başlayan marşlar futbol sahalarının yeni mastürbasyon aracıydı artık.

PKK'lı Olsak Tribüne Değil Dağa Giderdik

14 Mart 2010 / Sabah Pazar

Önce 26 Eylül'de Bursa'da 'PKK dışarı' sloganlarıyla bir meydan savaşı yaşandı yeşil sahada, sonra da 6 Mart'ta rövanş için gidilen Diyarbakır'da şiddet spora damgasını vurdu. Diyarbakırsporlu taraftarlar 'Bursa'da yaşanan olayların birikimi, Federasyonun adil olmaması ve onurlarını kurtarmak' diye adlandırdıkları 6 Mart gününü kendi cümleleriyle anlattı. Takımlarını 'Ne PKK, ne devlet, halkın takımı' olarak niteleyen taraftarlar, politik gerilimin içine çekilmek istendiklerini düşünüyor.

Her şey 26 Eylül 2009'da Bursa Atatürk Stadı'nda başladı. O gün Bursa deplasmanına giden Diyarbakırspor ve takımlarını desteklemek üzere misafir takım seyirci sıralarındaki yerlerini alan Diyarbakırlı taraftarlar, şimdiye kadar görmedikleri bir tepkiyle yüz yüze geldi. Kürt açılımının yüksek sesle telaffuz edildiği o günlerde, sanki ortada bir futbol maçı değil, on yıllardır hesaplaşması bitmeyen bir savaş yaşanmıştı. Sonuç; bir kısmı ağır olmak üzere çoğunluğu çocuk yirmi üç yaralı Diyarbakırlı taraftardı. Ancak her deplasmanın bir de karşı deplasmanı vardı ki, takvimler 6 Mart 2010'u gösterdiğinde o gün geldi çattı. Biraz sonra okuyacağınız gibi, aslında medya da, kulüpler de, emniyet güçleri de, iki şehrin halkı da o günün her zamanki deplasmanlardan farklı bir gün olacağını biliyordu. Maç günü gelmeden iki hafta önce Bursalı yöneticilerin 'Oteller bize yer vermiyor,' feveranı ile iyice gerilen ortam, Diyarbakır'da da aylar öncesinin hıncını çıkarmaktan başka bir şeye yaramıyordu. Çünkü herkes biliyordu ki, bir takım deplasmana gitmeden iki hafta önce otellerde yer arama telaşına düşmez, düşerse de bunu gazetelere demeç olarak vermez.

Kurulduğu 1968 yılı dışında adı futboldan başka neredeyse her şeyle anılan bir takım Diyarbakırspor. Olağanüstü hâl dönemleri nedeniyle 'devlet takımı', bir bölge takımı olduğu için 'PKK takımı' olarak o yaftadan bu yaftaya seyreden ömründe yüzlerce polis üyesiyle kongre yapmışlığı da var, Kolordu'dan gönderilen 'taraftar' askerlerle boy göstermişliği de. Bütün bu 'realitelere' rağmen Diyarbakır'ın deplasmanları adeta bir ırkçı saldırılar tarihi. Tabiri caizse ortalığın durulmasından sonra takımlarını sadece futbol için seven ciddi bir taraftar kitlesi de var artık. Dört taraftar derneği ve grubuyla evlerinde yaptıkları maçlarda on beş bin kişilik stadı hınca hınç dolduran, yakın deplasmanlara on otobüsle giden bu taraftarlar, 6 Mart günü Diyarbakır Atatürk Stadyumu'ndaydı ve kendileri açıkça ifade

edemese de dört gözle Bursa'nın ünlü Teksas grubunu bekliyorlardı. Hatta buna dair yaptıkları pankartta da, Bursa'nın taraftar grubunu temsil eden timsah'ı kesen Azrail imgesiyle de bu beklentilerini açıkça ortaya koyuyorlardı. Azrail demişken, hemen belirtelim Diyarbakır'ın en ünlü ve en delişmen taraftar grubunun adı Azrailler. Ve kendilerini 'Eceli gelmeyene dokunmayız, ama eceli gelene de acımayız,' diye tarif ediyorlar. Çoğu sol protest şarkılar ile Kürtçe marşların besteleri üzerine yeniden yazılmış tezahüratlarıyla da Türkiye futboluna bir renk getirmeye adaylar. Kimilerinin PKK marşı sandığı ama aslında Kürt kadınlarının özgürlük marşı olan ve PKK'dan çok önce bestelenen 'Herne Peş'in ezgileriyle söyledikleri "Yeşil kırmızı derdimin dermanı/ Yeşil kırmızı hayatın anlamı/ Olur mu burada İstanbul saltanatı/ Diyarbakırlıyız ölümüne sevdalı" sözleriyle de yaratıcılıkta sınır tanımıyorlar. Bursa-Diyarbakır maçından sonra ve Türkiye-Ermenistan maçından hemen önce Bursalı taraftarlarla yaptığımız söyleşiyi hatırlayanlarınız olacaktır, orada futbolun nasıl sadece futbol olmadığını Bursalı Teksaslılar gayet açık anlatmışlardı: "Şehitler ölmez dediğimizde Diyarbakırlılar bizi alkışlamadı." 6 Mart'ta yaşanan ve 17. dakikada tatil edilen maçtan sonra, sözü Diyarbakırspor taraftarına verme zamanının geldiğini düşündük ve arkadaşım Erkan Sevenler'le Diyarbakır'ın yolunu tuttuk. Takımları aleyhinde verilen üç maç seyircisiz ve bağımsız sahada maç oynama cezasının ertesi günü Diyarbakır Atatürk Stadı'nda buluştuğumuz her yaştan, her inançtan ve her gruptan Diyarbakır taraftarıyla yaşananları ve hissettiklerini konuştuk.

Bizi Politikleştirmek İstiyorlar

Çetin Öğe (37, Yeşil Kırmızı Taraftarlar Derneği Başkanı, bir petrol şirketinde çalışıyor)

"Ben doğduğumdan beri Diyarbakırsporluyum. 1987'den beri tribündeyim. Burada dört derneğimiz ve bir grubu-

muz var. Öz Gençler, Diyarbakırspor Taraftarlar Birliği, Diyarbakırspor 21 Taraftar Yardımlaşma Derneği var. İşimi aksatmamaya çalışarak bütün maçlara gidiyorum. Benim için futbol hayattır, futbolla yatıyorum, futbolla kalkıyorum. Diyarbakırspor'a 'devlet takımı' demek, 'PKK takımı' demek bir yıpratma politikasıdır. Çünkü Diyarbakırspor halkın takımıdır. Avrupa'ya gitme şansımız olsaydı, oradaki bütün statları dolduracak kadar büyük bir taraftar kitlemiz var. Taraftar grubumuzun bu kadar politikleştirilmeye çalışılmasının altında sadece art niyet yatıyor. Şunlar hiç görülmüyor; Denizlispor gelip burada bizi 2-0 yeniyor, biz onları on beş bin kişi ayakta alkışlıyoruz. Biz siyaseti sevmiyoruz. Türkiye'nin en milliyetçi kentlerinden biri olan Trabzon'un takımını bile burada çiçeklerle karşıladık. Bu taraftarı politikleştirmek konusunda bazı kesimlerin çıkarları var. Bazı siyasi partiler ve örgütler Diyarbakırspor'u siyasi amaçlarına alet etmek istiyor, ama bu oyuna gelmeyeceğiz. Bursa'daki maçta biz mağdur olduk ama kimse ondan bahsetmedi, Diyarbakır'da olaylar olunca herkes kıyameti kopardı. Evet, sahaya taş atıldı ama o kadarı her maçta oluyor. Bir FB-GS maçında hakemin kafasına on iki dikiş atıldı ama maç 90 dakika devam etti. Bursa'daki maç 100 bin TL para cezasıyla geçiştirildi ama bize üç maç tarafsız sahada oynama cezası verildi. Bu adalet midir? Bu takımın adı Diyarbakır şehriyle anılmasaydı, bu ceza verilmezdi. Çünkü onlara göre Diyarbakır'da doğan insan suçludur. 'PKK dışarı' sloganlarını duyduğumuzda, o küfürlü tezahüratlarla karşılaştığımızda üzülüyoruz. Bir gerilimin içine çekilmek isteniyoruz. İki bin yıldır bu topraklarda birlikte yaşıyoruz. Mesele ülkeyi sevmekse ve bu uğurda ölmekse, en fazla şehit veren illerden biriyiz. Ama biz hiçbir zaman ayırım yapmadık. Bu olayların en büyük sorumlusu Bursaspor yönetimidir ve Bursa taraftar gruplarıdır. Yaşananlardan Bursa halkını sorumlu tutmuyoruz. Biz de burada tepkimi-

zi gösterdik ve bu tepki normaldi. Levent Kızıl (Türkiye Futbol Federasyonu ikinci başkanı ve eski Bursaspor başkanı) bu yıl Bursaspor'u şampiyon yapacak ve Diyarbakırspor'u küme düşürmek için her şeyi yapacak, ona inat düşmeyeceğiz. Biz Anadolu takımlarının şampiyon olmasını isteriz ama entrikalarla değil. Hakan Şükür, sporun da bir Ergenekon'u olduğunu söylüyor, bence bu lafı düşünmek lazım."

Bursa Rüzgâr Ekti Fırtına Biçti
Fırat Güneş (35, Tribün lideri, Devlet Hastanesi'nde çalışıyor)

"Diyarbakırspor'la yaşamaya sekiz yaşımda statta top toplayarak başladım. Azrailler grubundanım. Benim için Diyarbakırspor sosyallik demek, eğlence demek, her şey demek. Takımın başarılı olması kente de yansıyor, herkes o hafta zaferi konuşuyor. Tüm deplasmanlara giderim. Yakın kentlere on otobüs kaldırıyoruz, ama uzak deplasmanlara daha kemik bir taraftar kitlesiyle gidiyoruz. Diyarbakırspor hiçbir siyasi partinin simgesi değildir, halkın kendi takımıdır. Eğer bir siyasi partinin takımı olsaydı, takımda sadece iki Diyarbakır çocuğu olmazdı. Takımdaki sporcular, Türkiye'nin mozaiği gibi. Her ilden, her fikirden insan var. Seyirci bazında da öyle, ama stada gelindiği zaman tek gerçek Diyarbakırspor'dur. Deplasmana futbol izlemeye gidiyoruz ve sürekli kötü tezahüratlarla karşılaşıyoruz, psikolojimiz bozuluyor. Sahada futbol oynanıyor, bizi siyasi bir örgütün benliğiyle bağdaştırıyorlar. Bursa'daki maça gelince, Bursalılar şunu bilmeli, bu topraklarda bizim atalarımızın kanı var, onların değil. Naim Süleymanoğlu'ndan sonra Bulgaristan'dan gelip Bursa'ya yerleşip bize bu ülkeyi sevmeyi öğretmesinler. En eski Bursalının iki göbek izi vardır bu topraklarda, ama biz bin yıllardır buradayız. Gitsinler tarih okusunlar önce. Bursalılar bizden özür dilemedikçe, Çanakkale'de yatan atalarımızın kemikleri

sızlayacak. Kendilerini 'ülkücü', 'faşist' siyasi partilere de alet etmesinler. Diyarbakır halkı duygusaldır, düşünün bir kuyunun başına gidip 'beyefendi' diye bağırırsanız, o sözcük yankı yapar ve size 'beyefendi' olarak geri döner. 'Lan' derseniz, size o kelime yansır. Burada yaşananlar Diyarbakır halkının birikmiş tepkisidir, bunun hiçbir siyasi partiyle-örgütle alakası yoktur. Bursa'da yaşanan olaylarda hiçbir takım yöneticisi taraftarını sakinleştirmek için bir müdahale yapmadı, futbolcuları da. Takımımızı ve oraya gelen Diyarbakır taraftarını kaderleriyle baş başa bıraktılar. Federasyon'da bölgeden hiçbir temsilci yok, olsaydı bu halkın duygusallığını orada anlatabilirlerdi. Buradaki maçta biz kendi gruplarımızla ve diğer grup temsilcileriyle hafta boyunca toplantı yaptık, olay çıkmaması adına. Fakat duygusallığın önüne geçemedik. Rüzgâr ektiler, fırtına biçtiler. Emniyet de yetersizdi, dışarıda binlerce polis vardı ama içeriye alınan taraftarlar sıkı bir şekilde aranmadı, aranmış olsaydı olayların önüne geçilebilirdi."

Herkes Bu Maça Endekslenmişti
Abdulkadir Bozkurt (46, Özgençler grubunun temsilcisi, Belediye işçisi)

"1981'den beri Diyarbakırspor'un yoluna baş koymuşum ve sağ oldukça bu yolda devam edeceğim. Ölmek var, dönmek yok. Çok haksızlıklarla karşılaşıyoruz. Bilhassa hakemler çok adaletsiz, en ufak bir şeyde zarar gören biz oluyoruz. Diyarbakırspor taraftarı politikayla ilgili olmayan bir kitledir, buna gerek de duymaz. Bu insanlar sadece futbolu seven insanlar. Ama her gittiğimiz yerde aşağılanıyoruz. Ve artık bundan çok rahatsız oluyoruz. Özellikle son zamanlarda Bursaspor yöneticilerinin bize karşı böyle bir kampanyası var, hâlbuki olaylardan sonra bir özür dilenseydi, olaylar bu kadar büyümeyebilirdi. Buradaki olayları da tasvip etmiyorum, ama aşağılandığımız için herkes stresteydi ve herkes bu maça endeks-

lenmişti. Ama Diyarbakır'da yaşananlar Bursa'da yaşananların yanında devede kulak kalırdı. Biz maçın devam etmesini beklerken, bir öğrendik ki futbolcular havaalanına götürülmüş. Ama her şeye rağmen biz taraftarlar olarak takımımızın arkasındayız ve takımımızın Süper Lig'de kalması için elimizden gelen desteği vereceğiz. Biz adalet istiyoruz başka hiçbir şey değil."

PKK'lı Olsam Stada Değil Dağa Giderdim

Nedim Şimşek (30, Müteahhit)

"Çok koyu bir Diyarbakırspor taraftarıyım, son on beş yıldır tribündeyim. Benim için önce çoluk çocuğumun ekmeği, ardından da Diyarbakırspor gelir. En büyük hedefim bir gün bu kulübün başkanı olmak. Üç çocuğum var, dördüncü çocuğum Diyarbakırspor. Ben ne devletim, ne PKK'yım, ne Ergenekon'um, ben halkım, bu takım benim takımım. Diyarbakırspor'a bu kadar altyapı sorunlarıyla mı 'devlet' takımı deniyor. Bursaspor'un Levent Kızıl'ı var, Diyarbakırspor'un kimi var? Lobisi güçlü adam ve Diyarbakırspor'a tabiri caizse kıydı. Bizim on bir milletvekilimiz var, hiçbirinden bir açıklama gelmedi. Biz sahipsiz bir memleketiz. Milletvekillerimiz bizim haklarımızı savunamıyorlarsa gidip Meclis'te oturmasınlar, gelsinler evlerinde otursunlar. Biz PKK'lı değiliz, PKK'lı olsaydık dağa giderdik, stada gelmezdik. Benim bir oğlum var ve Allah izin verirse oğlumu bu takıma futbolcu yapacağım, PKK sevdalısı olsaydım dağa göndermeyi hayal ederdim. Herkes diyor ki adalet mülkün temelidir, madem öyleyse GS-FB maçında hakemin kafası kırıldığında o adalet neredeydi? Eğer Diyarbakır'da bir zafiyet varsa, bu emniyetin zafiyetidir. Emniyet dışarıda aldığı güvenliği, içeride almadı. Diyorlar ki stat eski, taşları söktüler, onları attılar. Stadım eskiyse bana yeni stat yaptırın o zaman, benim bir İstanbullu'dan, bir Ankaralı'dan, bir Kayserili'den bir eksiğim yok ki. Bölge-

sel bir ayrımcılık yapılıyor, o zaman Ankara-İstanbul takımları birbirleriyle oynasınlar, lige de Batı Anadolu ve Doğu Anadolu ligleri densin. Yani biz gidip Irak'ta mı oynayalım? Ben bu ülkeyi bir Bursalıdan daha çok seviyorum, o bayrakta bizim kanlarımız da var. Bize futbol sahalarında 'PKK dışarı' diye bağıranlara ağır cezalar verilmiş olsaydı, bu olaylar olmazdı. Bizim kulüp yönetimimiz o gün Bursa'da takımı sahadan çekmiş olsaydı, bunlarla karşılaşmazdık. Taş atanları da haklı bulmuyorum, bana göre taş atan taraftar değildir. Ancak buna rağmen üç maç ceza verilmesi kararı yeniden gözden geçirilmelidir ve Bursa maçı da tekrar kaldığı dakikadan devam ettirilerek oynanmalıdır. Eğer futbol oynanmadan kazanılıyorsa, bizi 90 dakika dövsünler ama üç puanımızı versinler. O gün burada taraftarlarımıza ülkücü işareti yapan Bursasporlu Sercan'dan, seyircilerimize taş atan Bursaspor kalecisi İvankov'dan niye kimse bahsetmiyor? Ben hayatım boyunca ilk defa bu kadar çok basın mensubunu bizim maçı izlerken gördüm, peki basın bu olayların çıkacağını biliyordu da, Federasyon bilmiyor muydu, Emniyet bilmiyor muydu? Buradaki ortamı yumuşatamazlar mıydı, özür dileyemezler miydi? Herkes biliyordu, herkes farkındaydı."

Bizi Ötekileştiriyorlar
Tahsin Güçlü (40)

"Koyu bir Diyarbakırspor taraftarıyım, çocukluğumdan beri Diyarbakırspor aşkıyla yaşıyorum. Biz Diyarbakır halkı olarak, Diyarbakırspor taraftarı ve kulübü olarak Türkiye'de bir ötekileştirme politikasıyla karşı karşıyayız. Halk olarak asırlardır buradayız, sonradan gelenlerin maşa olduğu ötekileştirme politikasıyla karşılaşmak istemiyoruz ve bunu büyük bir tepkiyle karşılıyoruz. Benim babamın bir amcası ve iki dayısı Kurtuluş Savaşı'na katılmış, mezarlarının yerini bile bilmiyoruz. Bursa'da Bursa'yı güçlendiren nüfusun önemli bir kıs-

mını Diyarbakırlı tekstilci işadamları oluşturur. Bunu Bursaspor başkanı İbrahim Yazıcı iyi biliyor, şimdi kibrinden dolayı özür dilemiyor ama dilediğinde fayda edecek mi orası da muğlak. Bursa'da bizim arkadaşlarımız neden dövüldüler, bunu açıklamalılar. Bizi PKK'yla açıklıyorlarsa, o zaman bizi Federasyon'a neden aldılar, Federasyon da PKK'ya yataklık mı ediyor? Bursa'da çocuğuna kendisini siper eden babayla, kendisini İsrail askerlerinin kurşunlarına siper edip çocuğunu kurtaran Filistinli babanın ne kadar birbirine benzediğini hatırlayın. Biz bu duygularla buradaki maça gittik. Stadyumdaki on üç bin taraftarın içinde tabii ki kendi duygularına hakim olamayıp, çok basit de olsa eline geçen şeyi atanlar da olabilir. Evet, bu yanlıştır. Sorarım size, o gün iki bin beş yüz polis ne yaptı? Ortada hiçbir şey yokken, kale arkasında milleti tahrik edercesine kalkanlarla siper oluşturdular. Seyirci bunu tahrik olarak kabul etmez mi? Emniyet müdürü maça mı sahip çıktı, Bursaspor'a mı? Düşünün, Bursalı futbolcuların sahadan çıkıp havaalanına hareket etmesi arasında geçen zaman en fazla üç dakikaydı. Hakem emniyetin kendisine 'Maçı ertelediğini açıklarsan futbolcuları çıkaramayız,' dediğini açıkladı. Eee o zaman Emniyet'i Federasyon'un başına getirin, kararları onlar versin. Bu maç ertelendi kararı çıkmadan, kulübü haberdar etmeden nasıl futbolcuları gönderebiliyorsun? Hakem ayrıca diyor ki 'Benim arkadaşımın başına gelen taş ve bayrağımın yere düşmesi benim için her şeyi bitirdi.' Peki Bursa'daki Diyarbakırspor bayrağının inmesi niye maçı bitirmedi? Hakemin bayrağının inmesi bu halkın şerefinden daha mı üstündür? Bu cezalar gelmeye devam ederse Diyarbakırspor taraftarının tepkisiz kalacağını kimse düşünmesin. Bu takım eğer birilerinin takımı olsaydı, zamanında Shell kendi ismini takıma koyarak bunu önerdi, hâlâ da birçok benzer öneri geliyor. Ama Diyarbakırspor, isminden vazgeçmedi. Bize 'devlet takımı' diyenler, devletin politikaları nedeniyle üstü-

müzde oynanan oyunları kast ediyorlarsa o zaman gitsinler o cezaları devlete kessinler. Bursalılar internet sitelerinde diyor ki 'Bursa'ya köpekler girebilir Diyarbakırlılar giremez.' Bunun cevabını artık vermek gerekiyor: 'Diyarbakır, köpeklerin olduğu yere zaten girmez.' Ayrıca diyorlar ki 'En iyi Kürt ölü Kürttür', Bursalılar istedi diye de Kürtler ölmez. Bursaspor'un holigan taraftarları artık maşa olmaktan vazgeçmeli."

Onurumuzu Kurtardık

Mehmet Beyar (23, Azrailler Grubu kurucusu, üniversiteye hazırlanıyor)

"Fanatik bir taraftarım, altı-yedi yaşından beri maçlara geliyorum, küçüklüğümden beri grupların içindeyim. Azrailler iki yıl önce dört arkadaş tarafından kuruldu, şu anda üç yüz kişi civarındayız. 'Eceli gelmeyenin canını almayız ama eceli gelenlerin canını almaya hazırız' diye bir ilkemiz olduğu için grubumuzun adını Azrailler koyduk. Şu anda tribünde Maraton'un tam ortasında oturuyoruz. Bursa'daki maçtan önce Bursa tribün liderleri toplantılarında 'Diyarbakırspor geliyor, gün ülkeyi kurtarma günüdür' diyorlardı. Diyarbakırspor maçı ülkeyi kurtarma günüyse, Diyarbakır'da yapılan olaylar herhalde normaldir. Onlar ülkeyi kurtarıyorsa, bizim için de onurumuzu kurtarma günüydü. Bence burada yapılanlar hoş değildi ama öfkeli olmamız normaldi. Orada bizim gururumuz, onurumuz ayaklar altına alındı, neden şaşırıyorlar ki yaşananlara? Bizim çocuk taraftarlarımız bile ölümden döndü orada. Buradaki maçta Çevik Kuvvet seyirciyi tahrik etmek için elinden geleni yaptı, göstere göstere stadı dolaştı. Bundan önceki maçlarda bunu niye yapmadılar? Biz buraya gelen bütün takımları alkışlayarak gönderiyoruz, Bursa'ya neden böyle yapıyoruz bunu bir düşünmeleri lazım. Federasyona gelince, üç maç çok ağır bir ceza, çünkü Bursa'da yaşanan olaylarda Bursa'ya sadece 100 bin TL ceza verilmişti."

Küfredildiğinde Canlı Bomba Olmak İstiyorum

Mazlum Kaya (20, üniversiteye hazırlanıyor)

"Yaklaşık sekiz yıldır Diyarbakırspor tribünlerindeyim, Öz Gençler grubunun temsilcisiyim. Grubumuz 1981 yılında kurulmuş. Diyarbakırspor benim için sevgilimden, annemden, babamdan da öte bir sevda. Maçlarda aleyhimize atılan sloganlar beni çok rencide ediyor, onurumu zedeliyor, tüylerim diken diken oluyor, o sırada canlı bomba olup kendimi o tezahüratları yapanların üstüne atmak istiyorum. Biz PKK'lı olsaydık, Diyarbakırspor tribünlerinde koşturmazdık. Annemizden, babamızdan, sevgilimizden daha çok sevmezdik biz bu takımı. Medyanın Diyarbakırspor'a yaklaşımını da taraflı buluyorum. Bursa'daki olaylar bizim başkanın takımı ligden çekme kararını açıklamasından sonra tartışılmaya başlandı. O zamana kadar kimse bizim orada yaşadıklarımızı konuşmadı, ama burada yaşanan küçücük bir olay bile dünyanın en önemli olayı haline getirildi. Hatta buradan canlı yayın bile yapıldı. Bu olaylar önlenebilirdi, bize bir adım atana biz on adım atarız. Ama özür dilemek konusunda bile burnu büyüklük yapıldı. Biz Diyarbakırlılar olarak şiddete karşıyız, Türkiye'nin hiçbir taraftarının yapmadığını Diyarbakırspor taraftarı yapıyor, kendisini yenen takımı alkışlıyor. Biz bunu yapıyoruz diye kaybediyorsak, haksızlığa uğruyorsak, gereken cevabı vermeyi de biliyoruz. Sanmasınlar ki Diyarbakırspor taraftarı korkak, sadece centilmenlik yapmaya çalışıyoruz. Biz Bank Asya ligindeyken taraftar olarak fair play ödülü bile aldık."

Adil Olunsaydı Bunlar Olmazdı

Süleyman Akar (Tesislerden sorumlu asbaşkan)

"Takımımızın ve taraftarımızın gördüğü muameleden olağanüstü bir rahatsızlık duyuyoruz. Bursa'daki maçtan sonra basın sözcümüz bizzat altı yaralıyı ambulansa taşıdı, bayrağı-

mız indirildi, yirmi üç taraftarımız yaralandı. Zaten buradaki patlama, o olayların uzantısıydı. Bu patlama noktasına ise Bursaspor'un ilk maçta gereken cezayı almaması getirdi. Bursaspor 100 bin TL gibi komik bir ceza aldı ve bu ceza vicdanları rahatlatmadı. O zamandan bugüne gelindi. Taraftarımız her maçta Bursa'ya olan öfkesini belli etti ta ki Bursa takımı buraya gelene kadar. Yaşananlar önlenebilirdi, mesela bir özür dilenebilirdi, cezalar hakkaniyetli olabilirdi, yeterli güvenlik önlemi alınabilirdi. Güvenlik güçleri sadece Bursaspor'u korumak derdine düştü, buradaki olayları kestiremediler. 1987'de Gaziantep'le yaptığımız maçta dört taraftarımız öldüğü halde, maç kesilmedi ve 90 dakika oynatıldı. Üç maç seyircisiz ve tarafsız sahada oynama cezası aldık. Bu cezayı ilk maçta neden Bursa'ya da vermediler merak ediyoruz ve Federasyon'un bu soruyu yanıtlamasını bekliyoruz. İtirazımızı yapacağız, umarım bir maç cezaya düşürürler. Maçın da tekrarının olmasını bekliyoruz, adalet varsa böyle olmalı. Aksi bir şey olursa Federasyon bizden güven beklememeli, demek ki bu Federasyon bütün takımların değil Bursaspor'un Federasyonu olmuş diye düşüneceğiz."

Bursa'da Kolumdan Yaralandım
Sezgin Odabaşı (19, Taksi şoförü)

"İlk maçta evden kaçıp Bursa'daki maça gitmiştim. Altı kişiydik, formamızı giydik, atkılarımızı taktık. Çekirge'de biraz gezdik. Maçtan önce bir gerginlik yoktu ama stadın içine girince ne olduğunu anlayamadım. O kadar çok siyasi slogan atıldı ki. Ortamın sakinleşmesini bekledik ama daha sonra Bursaspor seyircileri koltuk fırlatmaya başladılar, hatta ben orada kolumdan yaralandım. Burada yaşananların tek sebebi, Bursa'da yaşanan olaylardır. Çünkü Bursa'da kimse maç izlemeye gelmemişti. Eski Diyarbakır milletvekillerine bile 90 dakika boyunca küfredildi, mesela Leyla Zana'ya. Hatta

'Ya Allah, Allahu Ekber' nidalarıyla üzerimize stada soktukları muslukları, fayans parçalarını bile attılar. Buradaki maça dair gözlemci raporlarında yazılan 'Bursalı futbolcular linç edilecekti' lafını da acizlik olarak görüyorum, burada devlet yok mu, polis yok mu? Bursalı taraftarlar buraya gelseydi, çok daha büyük olaylar olabilirdi, bundan eminim. Ama sayın vali ya da belediye başkanımız, statta bir anons yapsaydı, halk biraz daha yumuşayabilirdi."

Etkiye Tepki Verildi

Kayacan Yıldırım (21, Azrailler grup lideri)

"Bursa'da yaptığımız maç sırasında Bursa'ya gitmiştim. Gittiğimizde önce Bursa dernek başkanları bizi ağırladılar, bizim takımın atkısını hediye ettiğimizde hediyemizi kabul etmediler. O sırada olağanüstü bir şeyler olabileceğini hissetmiştim. Stada girdiğimizde önce siyasi sloganlar başladı, sonra da milletvekillerine küfürler. En son da Diyarbakır halkına küfürler havada uçuyordu. Biz gelen taşlardan korunmak için koltukları kırıp onların arkasına sığındık. Buradaki olaylar oradaki etkiye tepkiydi. Tarih Levent Kızıl'ı affetmeyecek. Eğer Salı günü mağlup sayılırsak, bu federasyona nasıl güveneceğiz? Bu adalet bize niye hiç gelmiyor, bilmiyoruz."

'VİRAN' OLMUŞ BİZİM ELLER

Urfa'nın Viranşehir İlçesinden gelen bir telefonla başladı haberin öyküsü. Telefondaki ses Güneydoğu'da şimdilerde ne yazık ki epey yaygınlaşmış olsa da, o günlerde henüz emekleme aşamasında olan yeni bir "sektörden" bahsediyordu: Fuhuş. Telefondaki sesin sahibi, ilçelerinde yapılan fuhuşun bildiğimiz açık arazide göz göre göre yapıldığını ve yöneticilerin de bunu görmezden geldiğini söylüyordu. Mevzu bel altı bir mevzuydu ve tanıdığımız hiçbir bölge erkeği bunu anlatmaya yanaşmazdı. Dönemin parasıyla saati 10 milyon lira karşılığında bölgeye getirilen çoğu yabancı uyruklu kadınlardan arta kalan kullanılmış peçeteler, prezervatifler ise kayalıkların bir tür açık hava randevuevine dönüştüğünün kanıtıydı. Bu haberi araştırırken fuhuş mafyasıyla bir nevi köşe kapmaca oynadık. O günlerde yakın dostumuz olan ve başka bir şehirden bizi korumak için gelen bir polisin yaptığı espriyse uzun süre aramızda şaka konusu oldu: "Tabancamda sadece on beş mermi var, ona göre hareket edin. Sizi en fazla bu kadar koruyabilirim."

Açık Hava Randevuevi

27 Ağustos 2006 / Sabah Pazar

Dünyanın ilk üniversitesinin kurulduğu Urfa'nın Viranşehir İlçesine fuhuş çeteleri dadandı. Bir yıldır büyük şehirlerden getirilen çoğu yabancı uyruklu hayat kadınları, ilçede büyük ilgi görüyor görmesine ama, halkın tepkisi infial düzeyinde.

Aldığı göçle nüfusu iki yüz binlere dayanan Şanlıurfa'nın Viranşehir İlçesi, fuhuşla ne yapacağını bilemez durumda. Son bir yıldır fuhuş çetelerinin gözdesi haline gelen ilçenin tarlalarında, kayalıklarında her gece kırk-elli arabalık konvoylar oluşuyor. Çoğunluğu Rus, Azeri, Moldovalı ve bir kıs-

mı da Türkiye'nin çeşitli genelevlerinde çalışan kadınlar ilçeye Antepli Mehmet ve ismi bilinmeyen ama çeteler arasında "A" olarak anılan çete liderleri tarafından getiriliyor. E-90 Karayolu'nun Mersin'den başlayan ve Habur Sınır Kapısı'na kadar uzanan hattında minibüslere doldurulan hayat kadınları, gece 03.00-04.00 arasında şehre sokuluyor. İlçenin Ceylanpınar ve Karacadağ yolu üzerindeki boş arazileri ve kayalıkları mekân edinen çeteler, müşterilerini de yine aynı mekânda ağırlıyor. Viranşehir Emniyet Müdürlüğü kayıtlarına göre, ilçede üç yüz evde izinli olarak fuhuş yapılıyor. İlçede fuhuşun yaygınlaşması, zührevi hastalıkların artmasını da beraberinde getirmiş. AB tarafından yapılan Üreme Sağlığı Projesi'nin sonuçlarına göre ilçedeki erkekler birden fazla kadınla, çok sayıda cinsel ilişkide bulunuyor. Yaygınlaşan fuhuşla ilgili görüşlerine başvurduğumuz Viranşehir Belediye Başkan Vekili Zühre Tatlı, ilçedeki kadınların büyük kısmının kocalarının bu kadınlara gittiğini bildiğini söylüyor. Tatlı, birçok kadının kocalarından bulaşıcı hastalık kaptığını, ama hastalığının farkına bile çok sonra vardığını anlatıyor. Tatlı'ya göre kadınlar, kocalarının kabahatlerini gizlemekten yana bir eğilim içindeler. Bu bilgiler, BM Türkiye Temsilciliği tarafından yapılan araştırmayı da doğruluyor. Geçtiğimiz günlerde açıklanan araştırmanın sonuçlarına göre, Urfalı kadınların neredeyse yarısı eşlerinin aldatmasını normal karşılıyor. On ile yirmibeş YTL arasında değişen fiyatlarla çalışan kadınlar, ilçede çok talep görüyor. Gün içinde ilçenin değişik caddelerinde salınarak, arz-ı endam eyleyen kadınlar, geceleri de mahallelere üç yüz-dört yüz metre uzaklıktaki Burç Kayalıkları, Sulutepe Göleti, Şair Nedim Ortaokulu'nun arkasındaki arsa ile ilçe merkezindeki boş inşaatlarda müşterilerini kabul ediyor. Üç ayrı şebekenin çalıştırdığı kadınlar, Burç Kayalıkları'nda müşterilerini ağaçların altında bekliyor. Pazarlık yapıp anlaştıktan sonra da, uygun bir kayanın arkasına geçiyorlar.

'Bunlar, Basit Kabahat Nevinden Hareketler'
Viranşehir Kaymakamı Dr. Yalçın Yılmaz

Viranşehir'in üç yıllık kaymakamı Yalçın Yılmaz, halktan fuhuşla ilgili ciddi oranda şikâyet dilekçeleri almış. Fuhuşu bir 'arz-talep' meselesi olarak yorumlayan Yılmaz, "Yasal olarak bizim yapabileceğimiz bir şey yok," diyor. Fuhuşun kamuya açık alanlarda yapılması karşısındaki tutumlarına dair sorumuzu ise şöyle yanıtlıyor: "Bunun için Emniyet'e operasyonlar yaptırmamız gerekir. Emniyet ve Jandarma'nın diğer işlerinin arasında bu sorun, 'basit kabahat'e giriyor ki, bunun cezası ancak para cezası olabilir." Şu andaki anlayışın kamunun o alana müdahale etmemesi yönünde olduğunu söyleyen Kaymakam Yılmaz, sorunu sivil toplumun çözmesi gerektiği görüşünde.

'Kamerayla Kaydettim'
Murat Sarıoğlu

"Arkadaşlarım ilçeye yabancı kadınların geldiğini, yol kenarlarında çalıştığını anlattı ve gidelim, dediler. Bir kamera edinip yanıma bir arkadaşımı alarak Demirel Mahallesi'nin arkasındaki kayalıklara gittim. Açık bir genelev gibiydi. Elliye yakın araba sıraya girmişti. Üç kadın kayalıkların üzerinde oturuyorlardı, beni müşteri sandılar ve 'Arabanın farını söndürüp gel,' dediler. Yaklaşınca kamerayı fark edip kaçmaya başladılar, müşterileri de motorlarına atlayıp uzaklaştılar. Arazi pisliklerle, peçetelerle ve prezervatif ambalajlarıyla doluydu. Bu kadınları getiren ve koruyan çetelerin içinde polisler de var. Ama esasında birtakım aşiretlerin ileri gelenlerine sırtlarını yaslamış durumdalar. O olaydan sonra beni çarşıda görenler tepki gösterdiler, 'Senin yüzünden kadınlar artık oraya gelmiyor, perişan olduk,' diye. Gidenlerin çoğu yevmiye ile çalışanlar, günlük yevmiyelerini onlara yediriyorlar."

'Burada Gençler Cinsel İlişkiye Susamış Durumda'

Çiftçi Ahmet Topkan, gençliğin yozlaştırılmak istendiğini ve fuhuşun bu yüzden arttığını savunuyor. Bölgede herkesin cinsel ilişkiye susadığını anlatan Topkan, "Bali ile başladı, fuhuş ile sürüyor, kumarhanelerle devam edecek," diye konuşuyor. İlçede frengi ve hepatitin arttığını, ancak insanların utançlarından dolayı hastalıklarını saklayarak, komşu illerde tedavi olduğunu söyleyen Topkan, fuhuşun özellikle DTP'li belediyelerde birtakım güçler tarafından yaygınlaştırılmaya çalışıldığını öne sürüyor. Viranşehir'in DTP'li Belediye Başkan Yardımcısı Zeki Ulumaksan, "Belediye Meclisi olarak bunu defalarca dile getirdik, yetkilileri göreve çağırdık ama kimse bir şey yapmadı," diye başlıyor söze. Halkın fuhuş karşısında çaresiz olduğunu söyleyen Ulumaksan, "Fuhuşun yaygınlaşması partinizin gücünün azalmasının sonucu mu?" şeklindeki sorumuzu biraz da tepkiyle şöyle yanıtlıyor: "Hayır partimizin gücü azalmış değil, bu bölgenin uyanmasını önlemek için harcanan bir çabanın sonucudur." Milli Eğitim emeklisi Eyüp Yeter'e göre "Viranşehir'de fuhuş o kadar yaygın ki, gençliğin ahlâkı ayaklar altında." Halkın kendi şehvi duygularını tatmin etmek için, kontrolsüz bir şekilde fuhuşa yöneldiğini söyleyen Seyrek, 'namuslu Viranşehirlilerin' bundan şikâyetçi olduğunu söylüyor. Fuhuşun yasakların azlığı nedeniyle tırmandığına inanan Seyrek, "Fuhuş yapan cezaevine gireceğini bilse bunu yapmaz," diye konuşuyor. Seyrek, çok önemli bir tehlikeye dikkat çekiyor: "Aileleler, bu sorunun evlerine, kızlarına bulaşmasından çok korkuyor. Böyle bir şey olursa namus cinayetleri artabilir. Devlet Viranşehir'e bu kadınların girmesine izin vermemelidir."

'İki Yakınım Zührevi Hastalığa Yakalandı'
Viranşehir Gazetesi Sahibi Eyüp Seyrek

41 yıllık *Viranşehir* gazetesinin sahibi Eyüp Seyrek, bölgenin

fuhuş sektörüyle bir kaosun içine girdiğini söylüyor. Seyrek'e göre ilçede fuhuşun yaygınlaşmasının arkasında birtakım güçler var. Fuhuş çetelerinin, birtakım aşiret bağlantılarının olduğunu söyleyen Seyrek, genelev kadınlarıyla ilişkiye giren iki yakınını 'kronik bel soğukluğu' hastalığı nedeniyle tedavi ettirmiş. İlçede görevli Dr. Ahmet Demir'in tedavi ettiği gençlerin şu an Karadeniz'e fındık toplamaya gittiğini anlatan Seyrek işin önemli bir püf noktasına da şu sözlerle dikkat çekiyor: "Gelen hayat kadınlarının çoğunun yaşları, kırktan yukarı, bir kısmı da İstanbul, İzmir, Ankara gibi kentlerde iş yapamayan kadınlar. Çok deneyimli, erkekleri üslup ve fantezi itibariyle kolaylıkla çekebilecek tipler. Hepsi işinin erbabı ve resmen sürümden kazanıyorlar."

Fuhuş, Yeni Bir Rant Kapısı

Tarımın önemli bir gelir kaynağı olduğu ilçedeki iki bankanın rakamlarına göre, son altı ayda fuhuş sektörüne akan para çok ciddi boyutta. Konuyla ilgili banka yetkilileriyle görüşen *Viranşehir* gazetesinden Eyüp Seyrek, "Kazanılan paraların yarısı fuhuşa akıyor diyebilirim," diyor. Halkın verimli arazilerini elden çıkarmasının an meselesi olduğunu vurgulayan Seyrek, İsrail'in bölgede toprak alımı yaptığını da öne sürüyor. Yoksulluk nedeniyle yerli kadınların da fuhuşa başladığına dikkat çeken Viranşehirli bir esnaf, kentte 3 bin kişinin fuhuş sektörünün içinde olduğunu ve bunun bininin erkek olduğunu öne sürüyor. Kayalıkların, evine sadece yüz metre uzaklıkta olduğunu söyleyen bu esnaf, "Bu aşağılık bir dram, siz evinizdesiniz yüz metre ilerinizde fuhuş yapılıyor. Ama siz sadece seyirci kalıyorsunuz," diye konuşuyor.

HAKKARİM.NET: BİR BAŞKADIR BİZİM ORALARDA ONLINE HAYATLAR

Sözlükler 'tutku' sözcüğüne farklı tanımlar getiriyor. Kimi 'saplantı' diyor. 'Asıl nedeninden kopup tek başına var olabilen, tehlikeye gebe bir duygu' olarak tarif eden de var, İsa'nın çarmıha gerilişiyle ölümü arasında geçirdiği acılara 'tutku' diyen de. Bu her yönden çekiştirilen sözcük Güneydoğu topraklarına düştüğünde takdir edersiniz ki, gayet Kürdili bir hâl alıyor. Her şeyi dibine kadar yaşama kültürüne sahip bir halk, mesele 'tutku' olduğunda da çarmıh-ölüm ikilemine rahmet okutacak bir performansa sahip olabiliyor.

Okey oyununu bilirsiniz. Hani şu kırmızı, mavi, yeşil, siyah renkli 106 taşla oynanan şans oyunu. İşte bu oyunun, Güneydoğu'daki adı 101. 101 oyunu bölgedeki bütün kahvehanelerde, kıraathanelerde yıllardır oynanır ve her 101 partisi kıran kırana geçer. Bunların bazısını yandan izlemişliğim vardır. Ancak internet versiyonunu yakın zamanda tesadüfen öğrendim. Bölgeden tanıdığım her erkeğin -ve bir kısım kadının- üye olduğu bir site aracılığıyla hem de. Bu üyelik, öyle bildiğiniz üyeliklere benzemiyordu. Kriterleri bayağı bayağı 'sınıfsal' diye nitelendirilebilecek bir kast sistemini çağrıştırıyordu. Ama işin iç yüzünü anlamam uzun sürmedi. İşte 'tutku' sözcüğü de orada devreye girdi ve haberin başlığına ilham kay-

nağı oldu. Elbette sitedeki herkes 101 oynamayı seviyordu ama erkekler tanımadıkları kadınlarla, kadınlar ise tanımadıkları erkeklerle. Taşları online ıstakaya sürerken arada yapılan sohbetlerin sonunda yaşanan aşkları, biten evlilikleri, olağanüstü randevulaşmaları öğrenmek için ise 101'in en çok oynandığı yerlerden Kızıltepe'ye gitmek gerekti. Batılılar istedikleri kadar 'matchmaking' (çöpçatanlık), 'dating' (buluşma) siteleri yapsınlar; bizimkiler işin kolayını da, cevherini de bulmuştu, hem ne bulma. Kendisiyle tanışmaya 'tenezzül' eden Tekirdağlı kadınla randevusuna toprağını satarak Trabzon takı seti alan romantik de, sitedeki nick name'siyle nam salan kabadayı da, ailesinden gizli salon alıp işleten uyanık da bizim oraların gerçeğiydi. Oralarda her yenilik, kendi meşrebince vücut buluyordu her zamanki gibi. Ve o meşrepte kadın online de olsa, 'namus'tu.

Doğu'nun Yeni Tutkusu

28 Mart 2010 / Sabah Pazar

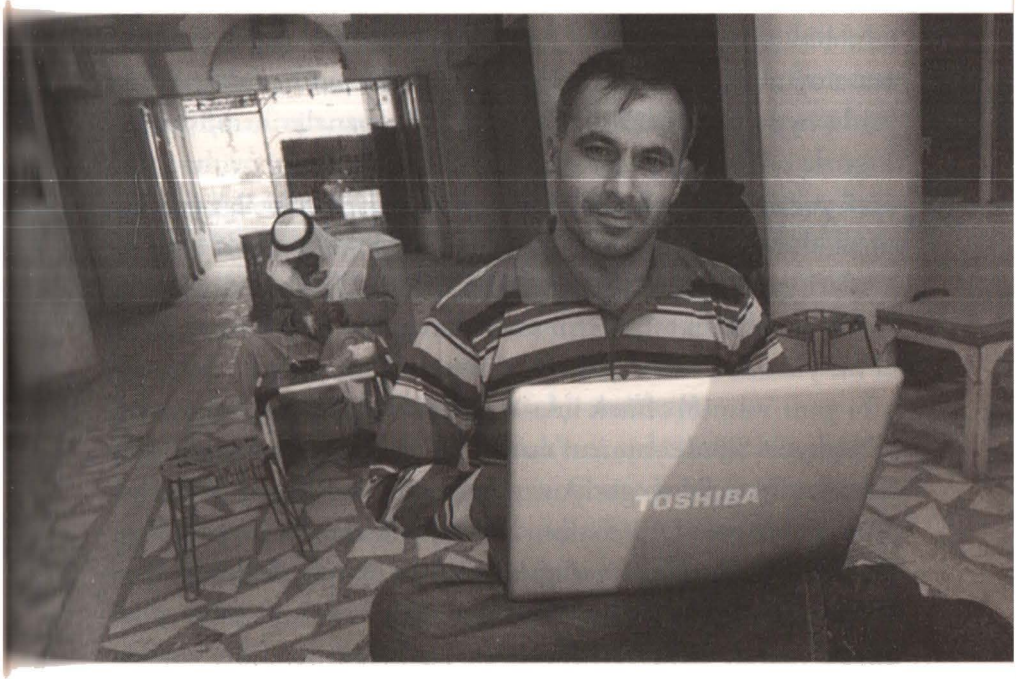

Güneydoğulu erkekler internette 101 oynamak için evini, arabasını, tarlasını, ineğini satıyor. Amaç hem oyun hem de kadınlarla tanışmak. Uğruna yuvaların dağıldığı, cinayetlerin işlendiği hakkarim.net tam bir sosyal fenomen.

Her şey Van 100. Yıl Üniversitesi'nin Hakkari'deki meslek yüksek okulunda ders veren bir öğretim üyesinin 2000 yılında açtığı bir siteyle başladı. Kendisi Erzurumlu olmasına rağmen Hakkari'nin adının sadece terörle anılmasına içerleyen İhsan Karagülle, Hakkari'yi tanıtan bir web sitesi açma-

ya karar verdi, adına da www.hakkarim.net dedi. Site önceleri şehri tanıtan ve günde en fazla yüz elli kişinin girdiği lokal bir alandı. Ancak daha sonra Doğu ve Güneydoğu'da bütün kahvehanelerde yaygın olarak oynanan ve okey oyununun bir versiyonu olan 101 oyununu siteye koyması yönünde yoğun taleplerle karşılaştı. Talepleri değerlendirince site tam bir patlama yaptı. Güneydoğulular, bu çok sevdikleri masa oyununu evlerinde, işyerlerinde, internetin ulaştığı her yerde oynamaya başladı. Öyle ki kahvehanelerin müşterileri gözle görülür derecede azaldı. Hem de sitede oyun oynamak paralı olduğu halde. Ancak sitenin bu kadar ilgi çekmesinin altında sadece oyun değil, Güneydoğulu erkeklerin özlemleri yatıyor. Sitede olmak için evlerini, arabalarını, ineklerini, tarlalarını satanların sayısı her geçen gün artıyor. Hatta bu yüzden evlilikler bitiyor, cinayetler işleniyor, salon sahibi yani 'admin' olmak için 10 ile 50 bin TL paralar gözden çıkarılıyor. Sitede yaşanan tanışıklıklarla bölgeye her gün onlarca kadın geliyor, geziyor, yiyor, içiyor ve bazen de tamamen yerleşiyor. Diyarbakır, Mardin, Batman, Şırnak, Van, Hakkari ve adını sayamadığımız bütün illerde, ilçelerde, hatta köylerde insanların hayatının merkezine oturan bu sanal hayatı merak ettik ve Mardin'in Kızıltepe ilçesinin yolunu tuttuk. Site o kadar yaygın ki, insanlar birbirlerini adlarının yanı sıra 'nick'leriyle de tanıyor, nicklerini şirketlerinin adı yapanlar bile var. Örneğin 'Berf' deyince kim olduğunu bilmeyen yok ya da 'Asilbey' adlı şirketin adının niye 'Asilbey' olduğunu. Çocuk yaştakinden altmış yaşındakine varana kadar sokakta rastladığımız herkese onların 'sistem' dediği web sitesinde ne bulduklarını sorduk. İngilizcelerini bilmedikleri 'ip, admin, op, cam, face, online' gibi kavramları yazıldıkları gibi telaffuz etseler de cevap açıktı: Bu coğrafyada gerçek yaşamda bulamadıkları her şeyi, kadınları, sohbetleri, sözleri ve hayalleri...

Oyun Nasıl Oynanıyor?

Sanal 101, tıpkı bir bina gibi altı ayrı katta oynanabiliyor. Her katta yüz yirmi beş oyun salonu var. Bu salonlarda oyunun adı nedeniyle en fazla 101 oyuncu olabiliyor. Para kısmı burada başlıyor. Her salon iki ayrı admin'e kiralanıyor. Bu kira bedeli salonun olduğu kata göre değişiyor, birinci kat en pahalı kat, altıncı kat ise en ucuz. Ancak altıncı kata oyuncu bulmak biraz zor. Birinci katta bir salonun aylık kirası 350 TL. Salonun sahibi iki admin, oyunculara istediği müdahaleyi yapma hakkına sahip, isterse oyundan atabilir, isterse IP'sini banlayarak (engelleyerek) o bilgisayarın siteye girişine engel olabilir. Ayrıca gold üye sistemi var, bunun için de ayrıca para ödeniyor ve gold üyeler istedikleri salonda oynayabiliyor.

Sitedeki Tartışma Cinayetle Sonuçlandı

Nurettin Demir (24, tüccar, nick'i Asilbey)

"2004'ten beri sistemdeyim. Nick'imi şirketimin adı yaptım. Evlendikten sonra biraz soğudum. O sitede hiç kaybetmediysem 25 bin TL para kaybetmişimdir. Dört salon aldım, hepsi elimden alındı. Şu andaki salonum kiralık, her ay 350 TL ödüyorum. Evlenmeden önce sadece çapkınlık amacıyla giriyordum. İkinci evliliğimi yaptım, beş çocuğum var. Site bir ticaret alanı haline geldi. Zamanında ben de yaptım, cahillik işte. Ama bu, yaşa bakmıyor, altmış yaşında adminler bile var. Bir ara hakkarim.net'i satın almayı bile düşündüm, 3 milyon Dolar'a kadar çıktım ama olmadı. Hatta dönüşte kaza yaptım, arabayla altı takla attım. Burada birçok evde üç tane bilgisayar vardır. Bu site çok insanın yuvasını da yıkmıştır. Sitedeki tartışmalar yüzünden adam bile öldürüldü. Batman'dan bir salonun admini Vanlı bir adminle sistemde tartıştı, sonra kalktı Van'a gitti onunla kavga etmek için ve bir daha kendisinden haber alınamadı. Çok sonra duyduk ki kafası kesilmiş halde bulunmuş. Kızıltepeli bir işadamına sistemdeki bir tar-

tışma yüzünden parktaki kapıcı silah sıktı. Burada sanal hayatla gerçek hayat karışmış durumda. Şimdi eşime de bilgisayar aldım, ben girince o da giriyor, eşli 101 oynuyoruz."

Gece 03.00'e Kadar 'Sistem'de
Zeynel Karakoç (52, işçi emeklisi, nick'i Babaozan)

"Üç yıldır sistemde 101 oynuyorum. Arkadaş tavsiyesiyle girdim, baktım güzel bir ortam var, kaldım. Birçok kullanıcı adım var. Bir yandan oyun oynarken bir yandan da arkadaşlarla sohbet ediyorum. Tanımadığım insanlarla arkadaş olmayı, onlarla oyun oynamayı seviyorum. Sistemde tanıştığım bazı insanlarla yüz yüze de görüştüm. Diyarbakır'dan, Ankara'dan, İstanbul'dan, Mersin'den, Zonguldak'tan birçok arkadaşım oldu. Bulunduğumuz ortam itibariyle herhangi bir sosyal aktivite yok, o yüzden genelde zamanımızı internette oyun oynayarak geçiyoruz. Şu anda emekli olmama rağmen bir arzuhalci ofisim var, işim yoksa hep sistemdeyim. 1998'den beri internet kullanıcısıyım, bazen gece üçlere kadar online'ım. Ben para ödemiyorum ama adminler her ay bulundukları kata göre para ödüyor. Ben tüm katlarda oyun oynuyorum. Şu anda binlerce insan admin olmak için sırada. Günde on saat sistemde kaldığım oluyor."

Bu Site Üzerinden Sanal İtibar Sağlanıyor
Zeyni Elbir (33, serbest meslek)

"Sistemde bazı salonlar çok gözde, çünkü orada kadın op (operatör) ve oyuncu daha fazla. O yüzden kira parasına ek olarak, bu tür gözde salonların karaborsası oluşmuş durumda. İnsanlar binlerce Lira karşılığında bu salonları sahiplerinden satın alıyor, ayrıca her ay kira ödüyorlar. Bütün mesele kızlar. Sistemde tanıştıkları kızlara araba alanlar var. Bu site aracılığıyla buraya her gün kızlar gelir. Neden 101 diye merak ediyorsanız, burada kahvehanelere gidin kimse normal okey

oynamaz, herkes 101 oynar. Çabuk oynandığı ve hemen bittiği için cazip bir oyun, sohbet de güzel. Gelenler daha çok admin'ler ve op'larla konuşur, bu da admin'lere ve op'lara sanal da olsa bir itibar sağlar. İnsanlar sanal itibarlarıyla hava atıyor açıkçası. Şu anda Güneydoğu'da bütün internet kafeler bile siteye gold üyelik yapmış durumdalar ve onlara 'cafe gold' deniyor, çünkü müşteriler sadece sistemde olmak için geliyor. Kafeler üç ayda 110 TL ödüyorlar ve sayıları Türkiye genelinde beş bini aşmış durumda."

Oyun Bahane Mesele Sosyal Açlık

Doğan Elbir (31, sitenin eski denetmeni, nick'i Berf)

"Eskiden sitede denetmendim. Şikâyetleri değerlendiriyorduk, engellenen insanları ve içerikleri kontrol ediyorduk. Şimdi kontörle bile gold üye olunabiliyor. Herhangi bir gelirim yoktu, sekiz saat bedava internet dışında. Yönetimde olduğum için salon alıp arkadaşlarıma parayla satabiliyordum, mesela bir arkadaşıma yedi milyara salon sattım. Normalde satış yasaktır. Oyunun bölgeye yayılma sebebi aslında sohbet. Bizde Batıya oranla kız sayısı çok az. Baktılar 'sistem'de bir kız, konuştular, MSN'e geçtiler, orada kamera açtılar, kavgalar oldu, evlenen oldu. Benim yüze yakın kadın misafirim gelmiştir Kızıltepe'ye. Kardeşimin sevgilisi bu siteden. Kızıltepe bölgesi olarak, altmış salonumuz var. Sitede yasadışı bir şey yapıldığı, mesela Kürtçe konuşulduğu, slogan atıldığı zaman engellenir. Bu siteden çok mağdur olan da var, evlenen de. Milletvekilleri bile giriyor. Engellendikleri için Başbakana dilekçe yazıyorlar. İlk buluşmaya takı setiyle gidenler, kızlara Peugot 306 araba alanlar, evden kaçıp buradaki erkeklerin yanına gelen kızlar... Ne ararsanız var."

Murat Sezer (27, şoför)

"Aylık gelirim 1500 TL, her ay 350 TL salon kirası ödüyo-

rum. Dört yıldır sistemdeyim ve çok eğleniyorum. Aynı zamanda çok güzel bir arkadaş ortamı var. Beş yıllık da evliyim. Reel ortamda kuramadığımız arkadaşlıkları sanal ortamda kurabiliyoruz. Geçen hafta Mardin'den evli bir kadın arkadaşım geldi ziyaretime. Fakat para da kaybettim. 5 bin TL'ye salon almak istedim, parayı verdim ama adamı bir daha bulamadım."

Beş Bin Ziyaretçimiz Var
İhsan Karagülle (sitenin sahibi)

"Hakkari'ye tayinim çıktığında insanların okeyden çok daha zevkli bir oyunu oynadıklarını gördüm. Oyunu talepler üzerine bilgisayara uyarladım ve 1 Mayıs 2005'te siteye koydum. Bu kadar ilgi beklemiyordum açıkçası. Sitenin ilk beş yıl hiçbir geliri yoktu. Oyun daha çok Orta Anadolu ve Doğu, Güneydoğu'da biliniyordu. Bu yüzden başlarda Doğu'dan giriş daha fazlaydı. Ama şu anda üye sayımız yüzde 55 Doğu, yüzde 45 Batı illerinden. Sitede gerçek hayatta yan yana gelmeyi akıllarından geçirmeyen birçok karşıt görüşlü insan aslında kimlik ve görüşlerinden önce insan olduklarını fark ederek dostluklar kuruyor. Moda tabirle açılımın sanal ayağı, hakkarim.net'te 2005'ten beri yaşanıyordu zaten. Günlük tekil ziyaretçi sayımız dört yüz elli-beş yüz bin civarında, üç yüz yirmi beş bin kadın, bir milyon dört yüz altmış bin erkek üyemiz var. 2008'de bulunduğumuz ilde vergi rekortmenleri içinde ilk ona girdik. Türkiye'de ilk olan bir gelir modeline öncülük yaptık. Yazdığımız oyun yazılımlarını işleterek değil, kiralayarak gelir modeli oluşturduk. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki en büyük siteyiz, Türkiye'deki en büyük il sitesiyiz (istanbul.com'dan daha fazla ziyaretçimiz var). Oyun ve eğlence sektörüne yönelik büyüme planlarımız var. Oyun insanlar için bir araç, oyun oynarken dostluklar kurmak oyunu daha cazip kılıyor. Seviyeyi sağlamak için de on

bin kişilik dev bir yönetim kadromuz var. Yöneticilerimizi denetlemek için de elli kişilik bir üst yönetim kadromuz bulunuyor. Salonlarımız zaman zaman hava parası karşılığında devrediliyor, bunu biliyoruz ama kiralanan bir şeyin satışı kanunen de yasak. Bu salonları tespit edince kapatıyoruz. Buna rağmen bir salon için 10-15 bin TL hava parası verip mağdur olan kişiler de var."

Admin Olmak, Köy Ağası Olmak Gibi
İsmail Kılıç (27, çiftçi)

"Mardin'in plakası 47 diye, sistemde 47 nolu salonu almak için 7 bin TL ödedim. Salon satışı yasakmış. Geri almak için 4 bin TL daha harcadım. Sitede admin olmak, bir köyün ağası olmak gibi. Kimse admin'in sözünden çıkamaz. Yüz tane tebaanız olduğunu düşünün, istediğin kişiyi o köyden atabiliyorsun, istediğin kişiyi op yapıp daha çok yetkilendirebiliyorsun. Benim kişisel olarak bir kazancım yoktu, adama para kazandırıyorduk. Salon elimden alınınca siteye pek takılmamaya başladım. Normal üye olarak haftada bir giriyorum. Sitenin sahibi İhsan Karagülle'ye ulaşmaya çalıştım salonumu geri almak için ama ona ulaşmak Tayyip Erdoğan'a ulaşmaktan bile daha zor."

İneğini, Tarlasını Satan Var
Aydın Bozan (37, çay ocağı işletiyor)

"Dört yıldır 101 oynuyorum. Şimdi op'um, zamanında admin'lik de yaptım, ama 350 TL para ödemek bana akıllıca gelmedi. Şimdi akşamları eve gidince takılıyorum. Tamamen paraya bağlı, paran varsa orası bir kadın cenneti. Kadının uçak biletini alıyorsun, bir hafta otelde ağırlıyorsun, yediriyorsun, içiriyorsun, gezdiriyorsun, hediyeler alıyorsun, gönderiyorsun. Kadınları kandırarak borçlarını ödeten erkekler de var. Geçenlerde bir kadın, karşımda iki saat göbek attı.

Bence bu kadar yaygınlaşmasının nedeni birinci olarak işsizlik, ikincisi de buradaki erkeklerin kadın yüzü görmemeleri. Öyle insanlar var ki, tarlasını satıyor, ineğini satıyor gidip sitede salon alıyor. Yüz dönüm tarlasını satan, arabasını satan, evini satan bile var. Cizre'den bir çocuk tanıyorum, bütün evini, işini, arabasını bir kıza kaptırdı, şimdi Antalya'ya gidip garsonluk yapacak ama yol parası yok. Evlerde huzur kalmamış, evlilikler bitiyor, kadınlar kocalarını kaybetmemek için mecburen kabul ediyor. Buranın bir köyünde geçenlerde adam karısını boşadı, üstelik bir çocuğu vardı, kadın yalvardı 'kapında köle olurum beni atma dışarı' diye, adam dinlemedi. Tekirdağlı bir kız getirdi, kız adamı çarptı ortadan kayboldu, adam ardından intihar etti."

BAŞKA TÜRLÜ 'ŞEHİR ÇOCUKLARI' BUNLAR

Diyarbakır'ı severseniz, her şeyiyle seversiniz. Ona bakarken güzellik-çirkinlik aramaz gözleriniz. Karşılıksız sevmeye benzer biraz da. Ama bilirsiniz ki siz onu sevdikçe o da sizi 'kendisinden' biri yapar. Ona her koşuşunuzda bir tanıdıklık hissiyle selamlar sizi. Dar küçelerinde gezinirken gölgesiyle serinletir yaz sıcağında, açlıktan kazınan mideniz için her köşebaşında bekleyen ciğercileri hazır ve nazırdır, hele kavuran yaz günlerinde buz gibi karpuzunun tadına doyulmaz. Surlarından Mezopotamya'ya dalar gider gözleriniz, hanlarından beş yüz yıl önceye yolculuk yaparsınız, çarşıları sizi alıp götüren bir dünyadır Ortadoğu'dan Avrupa'ya, Uzakdoğu'ya. Dicle'nin bereketi şehrin tamamına yayılmıştır adeta. Gün gelir sadece Diyarbakır'ı değil, Diyarbakırlı'yı da aynı iltimas hissiyle seversiniz. Diyarbakırlı'nın o kendine özgü aksanı 'müzik' gibi gelir kulağınıza. Konuşsunlar, hiç susmasınlar istersiniz. Her kentin nev-i şahsına münhasır tipolojileri vardır ama, o kent Diyarbakır'sa bir efsaneye kulak tıkayamazsınız. 'Qırık' derler adlarına ve teknolojinin gelişmesi, şehirleşmenin yaygınlaşmasıyla sayıları giderek azalsa da Diyarbakırlılık en çok onlara yakışır.

Bir Fiskaya Var Diyarbekir'den İçeri...

24 Aralık 2006 / Sabah Pazar

Diyarbakır'ın harbi delikanlıları Qırıkları anlattığı Fiskaya şarkısıyla listeleri alt üst eden genç müzisyen Şoreş'in albümü, kentin kendine özgü Türkçesiyle caz müziğini bir araya getirdi.

"Fiskaya'dan o yani/ Dicle çayi dolani/ İkide bi pozili/ Pantorimin fermani/ Bi ayi iki ayi/ Ayilar armut sayi/ Teprenme ula kundir/ Sator elimden qayi/ Ocaxtaki beroştir/ Beroşin içi boştir/ Zibonin kefi xoştir/ Çunki qawat serxoştir..."

Fiskaya, Diyarbakır'ın çok eski bir semti. Semtin adıyla müsenna Qırıklarının meskenlerinden biri. Yukarıda okuduğunuz satırlar ise, son bir yıldır başta Diyarbakır olmak üzere Güneydoğu'nun bütün kentlerinde bangır bangır çalınan bir şarkının ilk sözleri. Sözleri Mustafa Gazi'ye ait şarkıyı, yine Diyarbakırlı olan genç bir müzisyen Şoreş söylüyor. Gerçek adı Devrim olmasına rağmen, onu herkes Şoreş (Kürtçe devrim) olarak tanıyor.

Fiskaya Neresi?

On bin adet basılan ve ilk birkaç ayda tükenen bu ilginç albüme ve genç müzisyene geçmeden önce Fiskaya'yı yakından tanımak gerek. Diyarbakır'ın ilk yerleşim yerlerinden olan Fiskaya, Dicle'nin Diyarbakır'ı en güzel seyrettiği yerlerden biri. Hemen arkasından yükselen mahpus duvarları gibi kale duvarları, üç boyutlu bir manzara resmi gibi. Dicle Üniversitesi'ne gidenler, uzaktan da olsa tam karşılarında görür bu resmi. Yol kavisler alarak dolaşır Fiskaya'nın bir yanını. Fiskaya'nın sokak aralarında nehir yatağına doğru inen merdivenlerin üzerinde kadınlar ve çocuklar kendi halinde otururlar. Kadınlar elinde örgü şişleriyle bir şeyler örerler sürekli. Hallerinden memnun bir şekilde, "Lo kuro fotrafê çûçikê min rind bikşinê (Oğlum, benim oğlanın fotoğrafını güzel çek)," diye seslenirler gelen gazetecilere. Merdivendeki çocuklar da tozun içinde emekleyerek yürümeye çalışır.

Diyarbakır'ın Şövalyeleri: Qırıklar

Gelelim Fiskaya'nın harbi delikanlıları Qırıklara. Yine bir Diyarbakır çocuğu olan yazar Altay Martı Qırıkları şöyle anlatıyor: "Hepsi de bedenlerinin bir yarısında şövalyelik, diğer yarısında cellatlık taşır. Onlar Diyarbakır Qırıklarıdır. Bakışları, yürüyüşleri, davranış kalıpları birbirine benzer. Ceketleri omuzlarındadır hep. Zulalarında satır taşırlar. Ayakkabıları

sivri burun, yumurta topuktur ve mutlaka arkasına basılmıştır. Tizbah (tesbih) olmazsa aksesuarı eksik kalır. Çok da hazır cevaptırlar sonra. Sigara içtiğini gördüğünüz bir fırlamaya 'Oğlum o elindeki ne! Niye içiyorsun?' diye sorduğunuzda hiç istifini bozmadan, hatta dumanı da yüzünüze savurarak cevabı patlatır: 'Sana ne! Babanın cigarası mıdır!' Bir Qırık, satırı ve jileti iyi kullanmalıdır. Bakışı, yürüyüşü, sesinin tonu ürkütücü olmalıdır. Bunlar hiç aksamamalıdır ki hugi (haraç) yiyebilsin, paralanabilsin. Onun da bir dolu masrafı vardır çünkü! Sabaha ciğer kebabıyla başladıktan sonra, sayısız çay içen Qırık ara sıra da Bedendibi' ne esrar çekmeye gider. Maksat kafa bulut olsun! Esrar bulamadığı zamanlarda pek dert edinmez. Pembe-beyaz ve sarı bomba iki zavallı haptır ve leblebi gibi satılır. Çekil sota bir köşeye, yap 'hableme'ni. Başka bir özelliği de kolay kolay başka bir kenti, o kentin insanlarını beğenmemesidir Qırık'ın. Mardin'e bozuk plaka der, Urfa'nın yüzüne bakmaz, Antep'i şehirden saymaz, Siirtli'yi küçümser, Diyarbakır'ın saf keriz tiplerine de dudak büker. Bir de 'pis burjuva' çocuklarından hoşlanmaz. Onların adı da 'pisküvit çocuği' dır. Tek saygı duyduğu kesim 'şehir çocukları'dır. Her gördüğü yerde selamlar, bir yerde oturuyorsa hafifçe yerinden kalkıp elini göğsüne götürüp başını eğer. Onlarla konuşurken dehşetli efendidir. Bulunduğu mekân neresi olursa olsun, önce kendisi kalkmışsa hesabı ödeyip çekip gider, kendisinden önce biri buna yeltenirse adamı elinden kolundan tutup para verdirmemek için her türlü vücut hareketini yapar. Paraya köpek muamelesi yapmak bir hayat tarzıdır, keyif verir Qırık'a. Ya aşk? Aşık da olur elbet Qırık. 'Onun da kalbi vardır, o da insandır.' Bu aşklar akıl almaz bir yoğunluk taşır, ama senin benim aşkıma benzemez. Bir ceylana sevdalanır Qırık, fakat bunu hiç açık etmez. Bazen kızın bile haberi olmaz. Artık iki tür kız vardır Qırık'ın hayatında. Sevdiği kızın adı 'dava', diğer bütün kız-

lar 'bacı'dır. Kafası dumanlandığında etrafındakilere bir-iki anlattığı olur. Özlem çeker, iç çeker, aşk acısı çeker, gözüne uyku girmediği geceler olur, ama öldür Allah gidip davasıyla konuşmaz. Niçin? Yakışmaz da ondan. Aşk hem engellenemez ve güzeldir, hem de köpek gibi utanılası bir şeydir. Kızı şöyle bir-iki kapı önünde görme kader, alışverişe çıkmışsa ağır ağır takip etmek yeterlidir."

"Önce Utandım"

Şimdi sıra bir başka Qırık'ta; Qırıkları bütün Türkiye'ye tanıtma iddiasında olan genç bir müzisyende, nam-ı diğer Şoreş'te. Küçük yaşında dedesinin klamlarından (türkü) etkilenerek başlar müziği sevmeye: "Dedem çarşıdan yeni ceketler alıp mahalle mahalle dolaşır, eski ceketi olanları alır, yenisiyle değiştirir ve bu arada bir miktar para da alırdı. Mahalleler arasında gezerken doğaçlama türküler söylerdi. O dönemde çevresi tarafından sevilen bir dengbejdi (doğaçlama türkü söyleyen) dedem." Henüz çocuk yaşta kulağı dedesinin ezgileriyle dolan bu genç adam, 1978 Diyarbakır doğumlu. Medya Kültür Organizasyon Merkezi'nde (MEDKOM) başlayan müzik hayatı, sonra Dicle Sanat Merkezi bünyesindeki Koma Denge Aşiti'de devam etmiş: "MEDKOM'a gittiğimde merkezin sorumlusu müzikle ilgilendiğimi duyunca, sen de bir şarkı söyle, dedi. Utandım, söyleyemedim, kalktım, gittim. Bir yıl sonra döndüm." Şarkısını bir yıl sonra söylemeye başlar Şoreş. Ve o gün bugündür yitik hikâyelerin, yitik seslerin çağdaş yorumunu yapar. Ardından da Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde müzik öğretmenliği eğitimi gelir. Şoreş'in müzik hayatında Fiskaya'nın ve daha birçok şarkısının söz yazarı ve bestecisi olan Mustafa Gazi'nin, herkesin tanıdığı adıyla Seyda'nın rolü büyük. Güneydoğu'da alanındaki uzman kişilere halk arasında 'Seyda' demek bir saygı göstergesi. Van'da bir yandan eğitimini sürdürürken, bir yandan da çeşitli kafe-

lerde canlı müzik yapmaya başlar. Bu arada bölgenin olağanüstü koşullarından dolayı çeşitli şekillerde engellenir, müzik yaptığı mekânlar kapatılır: "Kapıya bir tane bekçi koyardık, polis geldiğinde bizi uyarsın diye. Kürtçe müzikleri değiştirip, Türkçe parçalar okurduk." Van'da çok güzel tepkiler almışlar daha sonra, herkes gelip onları dinlemeye başlamış.

Blues'in Diyarbakırcası

Şoreş'in albümü Fiskaya, Hemdila, Berivan, Ne go ere ne go na, Nebu, Rozerin, Tuzik ve Gulizer isimli sekiz parçadan oluşuyor. Müzikal açısından da oldukça zengin olan albümde blues ezgilerinin yanında jazz ve poprock melodilerine de rastlamak mümkün. Fiskaya'yı dinlerken modern Kürt müziğinin arayışları içinde etnik müziğe getirilen yeniliklerin yanı sıra; blues, jazz, poprock ve senfonik motiflerle harmanlanmış, diğer yandan da geçmişin izlerini süren bir çeşitliliğe rastlıyor dinleyici. Öte yandan Diyarbakır'da günlük hayatta konuşulan Qırık dilinin müziğe yansıması da, albümün diğer bir ilginç yönü. Qırıkların Türkçesi'ni Kürtçe'den alınmış kelime ve vurgulardan oluşmuş farklı bir Türkçe olarak tanımlamak mümkün.

Şoreş, albümü üniversite eğitimini sürdürdüğü Van'dan hafta sonları Diyarbakır'a kaçarak yapmış. Albümüne çok güvense de, firma tercihini yanlış yaptığını düşünüyor. Aşanlar Müzik tarafından yapılan albümün yapımcılığını diğer firmaların, çalışmalarını "absürt" bulduğu için üstlenmediğini anlatıyor. Güneydoğu'dan çıkan albümlerin ajitatif yönüne alışan müzik firmalarının, "memleketin acılarını paylaşmadıkları" gibi politik bir eleştiriyle kendilerine destek olmadığını, o yüzden kafe ve barlarda kazandığı parayla albümün giderlerini kendi cebinden karşıladığını söylüyor. 2005'te çıkan albüm on bin adet basılmış ve çoktan bitmiş: "İnanılmaz güzel

tepkiler aldık, yurtdışından bile arayan, soranlar aldı. Çünkü Diyarbakır'da günlük kullandığımız dili, bluesla harmanladık ve farklı bir şey yaptık." Albümdeki altı eserin bestesi Mustafa Gazi'ye ait. Şoreş, tam bir "Seyda" hayranı. Şimdilerde Kürtçe beddualar derleyen Mustafa Gazi, Diyarbakır'da herkesin yakından tanıdığı, oldukça orijinal bir insan.

Varsa Yoksa Müzik

Şoreş, kültür merkezlerinde çalışırken bile politikayla çok ilgili olmamış. "O işi politik ağabeylere bıraktık. Tabii ki sorunlara karşı duyarlıydım ama benim işim sadece müzikti," diyor. Ona göre, Diyarbakır'ın tam da kendisinin yaptığı gibi bir müziğe ihtiyacı var. Bu konuyla ilgili düşüncelerini açıklıkla anlatıyor: "Zaten yeterince kan akmıştı, böyle bir çalışma insanları rahatlatmış oldu." Şoreş'in Qırıklarla ilgili düşünceleri de gayet dürüstçe, "Ben de onların içinden geldim. Amcam ise gerçek bir Qırık," diye konuşuyor. Qırıkları çok delikanlı insanlar, mahallede olup biten her şeyden haberdar olan, zenginden alıp fukaraya veren, sürekli düzene karşı adamlar olarak tanımlıyor.

Van'daki eğitim hayatı bitince Ankara'ya yerleşir Şoreş. Daha önce tanıdığı profesyonel müzisyenlerle iletişime geçer ve adını "Ütopya" koydukları bir grup kurarlar. Tuşlu çalgılarda Savaş Gençavcı, bağlamada Battal Kılıçarslan, bateride Ali Vardağlı'nın Şoreş'le birlikte diğer solisti de İlker Çakmak. Yaklaşık dört yıldır birlikte çalışan Ütopyacılar, çağdaş halk müziği derlemeleri de yapıyor. Çeşitli barlarda sürdürdükleri performanslarının yanı sıra, önümüzdeki yaz grupla birlikte bir türkü albümü projesi için kolları çoktan sıvamışlar. Şoreş'in ikinci solo albüm çalışması ise başka bir koldan yürüyor: "Türkü albümü de, benim albümüm de biraz farklı olacak. Farklı bir altyapıya sahip olacaklar." Bir yandan albüm

çalışmalarıyla ilgilenirken, TRT'den birkaç dizinin müziğini yapma teklifi de almış Şoreş. Şimdi harıl harıl bu çalışmalara enerjisini aktarırken, bir yandan birkaç ay sonra doğacak oğlu Ali'yi, bir yandan da tek ukdesinin gerçekleşeceği günü bekliyor: Diyarbakır'da konser vermek.

FİSKAYA

Fiskayadan o yani
Dicle çayi dolani
İkide bi pozili
Pantorimin fermani

Bi ayi iki ayi
Ayilar armut sayi
Teprenme ula kundir
Sator elimden qayi

Ocaxtaki beroştir
Beroşin içi boştir
Zibonin kefi xoştir
Çunki qawat serxoştir

Baxçalarda eluce
Gel yanıma bu gece
Sen sator ol ben piçax
Otirax şarap içax

Awêle bax awêle
Xirnik yapişmiş têle
Yaw ma olirmi bêle
Dinen imanan söle

Adim Evdoştir benim
Qafam da xoştir benim
Gelen giden karişi
Zar behtim reştir benim

Ûla yırtıx qablama
Yêter baxtin ablama
Walla gözun oyaram
İçine isot qoyaram

Ûrfeqapi Enzele
Yorildim gide gele
Ûla gameş bax hele
O ne raqraqtır êle

Hadê gene eyisen
Belaş tirşik yiyisen
Çaxtirmadan gulisen
Sen ne anan gözisen

Qûşbaz Evdo qelleştir
Hebeş oxli hebeştir
Zaten dedesi keştir
Nenesi de şeşbêştir

Ûla yuzsuz çilaqa
Yeter bû qeder şaqa
Şaqalarin yuzunden
Oldim qlinik waqa

Kerize bax kerize
Demir soxi prize
Kerizin kêş babasi
Gene girmiş qrize

Way dede yirtix dede
Bedre binete erde
Eyiptir sölemesi
Hanê tûmanin nêrde

Oy ninni kezep ninni
Qirdoqeza böl bini
Bini bölmaxtan wazgêç
Qafama duşti sini

Xeber vêrin babama
Pisikler çıxmiş dama
Şatir Eyşonin oxli
Firlamadır fırlama

EMPATİ NE YANA DÜŞER USTA?

Adlarını ilk duyduğumuzda sevinmiştik. Onları da, converse'lerini de sevmiştik. İlk defa bir grup genç, sivil olmaktan bahsediyordu, 'rahatsızız' diyorlardı. Çarpıcı, yaratıcı eylemler yapıyorlar, kamuoyunun dikkatini bu ülkenin kanayan yaralarına çekiyorlardı. 19 Ocak'larda Agos'un önündeydiler, başörtüsü eylemlerinde ön saflarda. The Marmara'da kanlı 1 Mayıs'ı anımsatan pankartı asan onlardı. Daha sonra pek çok toplumsal duyarlılık platformunda görür olduk onları. Derken bir gün, bir telefonla Diyarbakır'a gitmeyi teklif ettiler. Beraberlerinde götürmek istedikleri birkaç gazeteciden biriydim. Seksen yıllık asimilasyona karşı gayet 'şirin' bir kampanya örgütlemişlerdi: "Biraz da biz Kürtleşelim" diyorlardı. Ama bilmiyorlardı ki, İstanbul'dan bakılınca iyi bir fikirmiş gibi görünen pek çok şey oraların gerçeğine uymazdı. Uymadı. Uymamak bir yana, eğreti durdu. Belki kendilerine Kürt demeyen geri kalan ülke çoğunluğu onlarla aynı anda, aynı niyetlerle "Bu Kürtçe ne mene bir dil?" diye merak etme hissiyatında olsaydı, yaptıkları az buçuk ayakları yere basan bir şeye dönüşebilirdi. Ama ne yazık ki, bizzat doğup büyüdükleri evlerin iklimi bile ülkenin doğusunu anlamaktan çok uzaktı. Kürtler yıllardır kendilerine uzatılan her mikrofona, her teybe o kadar çok şey anlatmıştı ki, yine yaptılar, belki bu kez bir duyan olur bu iyi niyet-

li gençleri diye. En çok dinlediler ama yine anlattılar. Ezcümle, bundan üç yıl kadar önce bir avuç Türk genci koyun koyuna mezarlarda yattıkları bir halkı 'keşfetti', onların dilini öğrenmek, onların türkülerini söylemek, onların yemeklerini tatmak istedi, evlerine misafir oldu.

Diyarbakır'da 'Empatik' Bir Gün...

24 Mayıs 2008 / Sabah Cumartesi

İki ay önce ilan edilen 'Biraz da Biz Kürtleşelim' projesinin finali Diyarbakır'da yapıldı. İyi niyetli bir girişim olmanın ötesine geçemeyen proje, her şeye rağmen umut vericiydi.

Empati... Sözlükler, bu yüzyılda epey rağbet gören bu sözcüğü şöyle açıklıyor: "Bir insanın, kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamasıdır." Aynı kaynaklar empati sayesinde insan ilişkilerinin gelişeceğini, insanlar arasındaki kavgaların azalıp, zamanla yok olacağını da vurguluyor. 18 Mayıs'ta Di-

yarbakır Havaalanı'na inen bir grup genç, haki giysili yaşıtlarından 'empati' sözcüğüyle ayrıldıklarını söyleyerek attılar ilk adımlarını. Gençtiler, sivildiler. Kendilerini 'bu ülkenin hastanelerinde doğmuş, okullarında okumuş, Kürt meselesindeki gelişmelerden rahatsız bireyler' olarak tanımlıyorlardı. Diyarbakır'da doğan yaşıtlarıyla 'muhabbet dili' oluşturmaya gelmişlerdi. Ne var ki, ayrı dünyaların insanları oldukları daha o ilk tanımdan belliydi. Geldikleri kentin kendileriyle yaşıt çocuklarının çok azı onlar gibi hastanede doğmuştu. Birkaç ay önce 'Biraz da Biz Kürtleşelim' diye yola çıkmışlardı. Birçok dili bildikleri halde Kürtçe 'slav' yani 'merhaba' bile diyemediklerini fark etmişlerdi. Hâlbuki tanıdıkları bütün Kürtler öyle ya da böyle Türkçe konuşuyordu. Kürtler Saadettin Kaynak şarkıları, Neşet Ertaş türküleri söylerken, kendileri Şıvan Perver'den, Ciwan Haco'dan bihaberdi. Bütün Kürtler, Türklerin Orta Asya'dan gelip Malazgirt Ovası'ndan Anadolu'ya girdiğini bilirken, onlar 'kart-kurt' sesleri dışında bir şey duymamışlardı. Yoksa Kürtler de hep Anadolu'daydılar da, onlara mı anlatılmamıştı? Haklarında bu kadar az şey bildikleri insanlara nasıl kız vermişlerdi, onlardan nasıl kız almışlardı? Hasılı kelam, ortada cevaplanamayan epey soru vardı. Merak ettiler ve anlamak için 'empati' kurmaya karar verdiler. Ve şimdiye kadar yapılanlardan farklı olarak, 'cebren ve hileyle' değil, 'gönüllü' olarak Kürtleşmek istediklerini açıkladılar. Fikir 'orijinal'di, epey ilgi gördü. Cumhuriyet tarihi 'Türkleşme'yi seksen yıla yaymıştı ama onlar 'empatik' bir şekilde iki ay koydular önlerine. Kürtleşmek için özel hocalar tuttular. Mevlüt Aykoç'dan Kürt olmayı, Rojin'den Kürtçe terennüm etmeyi, Cafer Solgun'dan Kürt tarihini öğrendiler. Araya da çeşni olarak Kürt yemeği yapmayı, halay çekerek Kürt usulü dağıtmayı kattılar. Exhmede Xani'nin ünlü aşk destanı Memû Zin'i okudular, Kürt filmleri izlediler. Zaten Kürtlerle Türkler bir arada yaşamayacak-

sa batsındı bu dünya. Hızlandırılmış Kürt kültürü derslerinden bu sloganla düştüler, Diyarbakır'daki 'Biraz Kürtleşmiştir' diplomasını kendilerine verecekleri mezuniyet törenine.

'Bölücü' Meyve Tabağı

Gazi Köşkü'nde çilek, kayısı ve erikten yapılan 'sarı-kırmızı-yeşil' renkli kahvaltıda espriler havada uçuşuyordu. Zamanında trafik ışıklarının renklerinin bile değiştirildiği kentte, gerçekten manidar bir espriydi yapılan. Diyarbakır semaları topraklarını 'iyi niyetle' ziyaret eden gençleri rahmetini yağdırarak karşılarken, belediyenin tahsis ettiği otobüs onları kentin yerlilerinin 'küçe' dediği sokaklarında bir geziye çıkardı. İlk durak Hançepek'teki 1. yüzyıldan kalma ve sadece beş ailenin cemaatini oluşturduğu Süryani Kilisesi'ydi. Ardından Balıkçılarbaşı'ndaki kapalı pazara gidildi, Diyarbakır'a gelmişken 'puşi'siz dolaşmak olmazdı. Hâlbuki etraflarına baksalar, neredeyse hiç kimsenin puşi takmadığını göreceklerdi. Bu 'empatik oryantalizm'le Ulu Cami ve Cahit Sıtkı Tarancı'nın evi gezildi, beş- on kuruş için gönüllü rehberlik yapan çocukların başı okşanarak dinlendi Kürt tarihi. Kentin halktan en kopuk, ama bütün gazetelerin yer aldığı Sanat Sokağı'nda okudukları bildiriler Kürtçe ve Türkçe hazırlanmıştı. Kürt sorununda çözümü askere havale etmenin yanlışlığını, otoriter ve milliyetçi dilin halkları birbirinden kopardığını anlatırken, halk yanlarından umarsız bir şekilde geçiyordu. Deneyimleriyle biliyorlardı ki, gelenlere bir şey olmaz. Onlar, gelir, konuşur, gider, ne olursa geride kalanlara olur. Diyarbakırlı yaşlı bir adam, "Kızım bu genç sefiller kafayı mı yemiş, bu devirde kim Kürt olmak ister?" derken tam da bu korkuyu dillendiriyordu. O sırada sokakta tedbir alan sivil polisler bile kendi aralarında yaptıkları konuşmalarda, "Bunlar dışarıdan geldi, bildirilerini okurlar, giderler," diyorlardı tehlikenin 'içeride' olduğunu vurgularcasına. Ardından belediyenin konferans

salonunda Dicle Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinden gelen gençlerle buluştular. Aralarından biri Almanya'daki Mardinli arkadaşının Kürt olduğunu öğrendiğinde annesinin Kürtler hakkında söylediklerini anlattı. İtiraflar çarpıcıydı: "Zihnimde bir Kürt imgesi vardı, onları töhmet altında bırakıyordum. Diyalog halinde olmadığım bir kitleyi önce tanımlamaya, tanımladıkça kurgulamaya, kurguladıkça da hataya düşmeye başladım." Arap olduğunu söyleyen bir başkası ailesinin kendisine Kürtleri 'fitneci' olarak tanıttığını aktarıyor, bunun yanlış olduğunu öğrendiğinde duyduğu şaşkınlığı dile getiriyordu. Bir diğeri Kürt deyince aklına gelenin önceleri 'bıyıklı, çirkin adamlar' olduğunu söylerken, "Biz sizi tanımıyoruz," diye sürdürüyordu sözlerini. Naif bulduğu projede yer alma gerekçesini ise sözlerinin sonunda itiraf ediyordu: "Aslında genetik olarak Kürdüm ama beyaz Türk gibi yetiştirildim." Türkiye'de en korktuğu yerin Mardin kırsalı ve Fatih Çarşamba olduğunu anlatan arkadaşı da, devletten çok korktuğunu söylerken, toplumdaki nefretin etkisinden kurtulmak istediğini anlatıyordu.

'Kuyruklu' Bir Kürt

Onları uysallıkla dinledi Diyarbakırlı yaşıtları. Söz onlara geldiğinde "Bizden kimliğimizi istiyorlar, açıp yaralarımızı gösteriyoruz," diye kurdular ilk cümlelerini. İlkokul çağında İdil'den Ankara'ya göç eden bir Kürt genci Türklerle ilk tanışmasını şöyle anlattı: "Okula ilk başladığım gün kuyruğum olabileceği düşünüldüğü için sınıfta bana yer bulunamamıştı." Yaşamının tamamını Diyarbakır'da geçirdiğini söyleyen bir başka gencin sözleri ise durumun gerçek bir özetiydi: "Bugüne kadar Türkleri hep polis, asker, hakim, savcı yani devletin memuru olarak tanıdım, onların hiçbiri sivilleşmiş kapı komşularımız olmayı tercih etmedi." O akşam Dengbej Evi'nde verdikleri Türkçe ve Kürtçe repertuvarlı konserde,

seyirci sıralarında oturanların büyük kısmı ise kendileri gibi gençler değil, orada vakit geçiren Kürt müzisyenler ile mahalle halkı oldu. İstanbul'da kendi elleriyle hazırladıkları 'Biraz Kürtleşmiştir' diploması ise empatinin 'sembolik' olamayacağının kanıtıydı. Etkinlikler biterken, herkesin temennisi ertesi gece Kürt ailelerin yanında yaptıkları stajın akıllarında unutulmayacak izler bırakmasıydı. Sözün özü... Bir grup Türk genci şimdiye kadar annelerinin babalarının öğrettiklerine, sistemin onlara dikte ettiklerine karşı çıktı. Kürtçe diye bir dilin varlığını, Kürtçe türkülerin de onları duygulandırabileceğini öğrendiler. Başka bir tarihten ve edebiyat geleneğinden haberdar oldular. Ama keşke Kürtçeyi de İngilizceyi, Fransızcayı ve Almancayı öğrendikleri ciddiyetle öğrenselerdi. Keşke, 'çawani' sözcüğünün 'nasılsınız' anlamına geldiğini hemencecik unutmasalardı. Niyetleri iyiydi iyi olmasına ama her iyi niyetin sonu cennete uzanmıyordu.

BARIŞ İYİ BİR ŞEYDİR

Sabun köpüğü gibi gelip geçiyor hayatımızdan siyasi muhayyilelerimiz. Artık ilk telaffuz edildiği zamandan başka bir şey ifade etse de bir zamanlar umut olan bir sözcük vardı: Açılım. Epey de popülerdi. Açmaktan geliyordu, hatta açılmaktan. Bazılarına göre 'taviz' vermek de denebilirdi. AKP Alevilere-Kürtlere taviz veriyordu, CHP kara çarşaflılara. Ortak nokta ise o meşhur kelimeydi: Uzlaşma. Oysa uzlaşamadık biz hiç. Kimse vazgeçmedi, vazgeçemedi kendi gerçekliğinden. Çünkü o gerçeklik yalnızca kayıplar ve acılarla değil korkular ile de yoğrulmuş sanrılara dönüşmüş durumda. Sadece bir şeylerin doğru olmadığını, düzeltilmesi gerektiğini bilmek yetmiyor. O nedenle, her açılım bir kör dövüşüne dönüştü. Herkes tutabildiği dala yapıştı. Olan arada ezilenlere, kırılıp dökülenlere, savrulup gidenlere oldu. Yıllar geçiyor ve biz hâlâ 1990'lardaki ateşkeslerin patırtısını hatırlamaya çalışıyoruz. Bir yandan toplu mezar haritaları yayımlanıyor gazetelerde sekiz sütuna manşet, diğer yandan dağ başlarında çocuklarının bedenlerinden arta kalanları topluyor anneler. Eskilerde çocuklarının görüşüne giden ana-babaların cezaevi önü silüetlerinin yerini, şimdi anne-babalarının görüşüne giden çocukların silüetleri alıyor. Açılamıyoruz bir türlü. Açılıp da bir 'oh be' deyip kurtulamıyoruz varoluştan kaynaklanan dertlerimizden. Çoğu kez var ol-

mamayı diliyoruz ya da başka türlü var olmayı. İkisi de amansız dilekler biliyoruz. Şimdilerde dilemekten başkası gelmiyor elimizden. Bizim yerimize, bizim için daha iyisini düşündüklerini söylüyor birileri. 'Hayır'ımız güçsüzleştikçe, maruz kalıyoruz amansız kötülüğe. Az sonra okuyacağınız satırlar, otuz yıl savaş koşullarında yaşayan ve bundan iki yıl önce 'ekmek' diye umuda sarılan bir garip halkın içinden geçenlerdir.

Diyarbakır'ın 'Açılım' Halleri

1 Kasım 2009 / Sabah PAzar

Kürt açılımı Diyarbakır sokaklarında umut ve umutsuzlukla karışık bir ruh haliyle bekleniyor. Diyarbakırlılar bir yandan 'barış' sözcüğünü dillerinden düşürmezken, bir yandan da savaşın sürmesinden duydukları korkuyu gizleyemiyor.

Diyarbakır'dayız... 21 Ekim günü Kandil ve Mahmur'dan gelen grupları karşılamak için bir milyona yakın kişinin toplandığı yerde, otuz yıllık çatışmalı süreçte en çok acı çeken kentlerden birinde yani. Amacımız her kesimden politikacının fikirlerini en yüksek sesle söylediği bu kritik süreçte, Diyarba-

kırlıların ne söylediğini, ne beklediğini ilk ağızdan dinlemek. İlk durağımız tarihi Hasanpaşa Hanı. Fotoğrafçı arkadaşım Cenk'le Kahvaltıcı Kadir'de kahvaltımızı ederken, bir yandan da gözlerimiz hanın dört bir yanını tarıyor, Kürt açılımı konusunda adını soyadını gizlemeden konuşabilecek ve fotoğraf çektirebilecek yüzler arıyoruz. Ve çok geçmeden anlıyoruz ki, mevzu Kürt sorunu ve barış umudu olduğunda, bütün Diyarbakırlılar, değil isimlerini gizlemek, altlarına imza atarak konuşmaya hazır.

Barış İyi Bir Şeydir

Hanın ortasındaki kahvede o gün ikram edilen ve günün sonunda sayısı otuzu bulan ilk çayı, kahveci Abdullah Ayhan'ın (29) masasında içiyoruz. Kendi halinde bir adam Abdullah Bey, kendisi doğrudan bir acı yaşamasa da, kentteki her iki kişiden birinin savaşın mağduru olduğunu söylüyor. "Ben doğduğumdan beri bu savaş var ve artık bu savaşın sürmesi gerekmiyor. Gelişmeler bizi mutlu ediyor, ancak bu mutluluğun tek taraflı değil, her iki tarafı mutlu edecek şekilde olması gerekiyor," diye konuşuyor. Diyarbakır'da her işsizin bir ara denediği kahvecilik mesleği onu tatmin etmiyor ve eğer gerçek bir barış olursa, iş sahalarının açılacağını ve işsizliğin ortadan kalacağını hayal ediyor Abdullah Ayhan.

Hasanpaşa Hanı'ndaki kuyumcu dükkânının önüne attıkları taburelerde otururken buluyoruz Alaattin Uzbaş (39) ve Kutbettin Uzbaş (44) kardeşleri. Aslen Diyarbakır'ın Silvan ilçesinin Çaldere köyündenler. Ancak on altı sene önce köyleri yakılınca, çareyi Diyarbakır'a gelmekte bulmuşlar ve onlar için 'barış' bir türlü alışamadıkları kent hayatından kurtulup, köylerine dönebilmek demek. 1996'da amcalarının oğulları Mehmet Uzbaş'ı bir faili meçhul cinayette kaybetmişler. "Sadece sekiz kişinin değil, dağdaki herkesin inmesini istiyoruz.

Bu savaş hem Türklerin hem de Kürtlerin malına, canına mal oldu ve kim kan istiyorsa Allah onun kanını götürsün," diye dua ediyor Alaattin Uzbaş. Kendisini Türkçe ifade edemediği için sorularımızı Kürtçe yöneltiyoruz ağabey Kutbettin Bey'e. Köyünün yakılmasını, "Hayvanlarımız bile canlı canlı yakıldı," diye anlatıyor gözleri dolu bir şekilde. Kurşunun adres tanımadığını, milliyet ayırt etmediğini dile getirirken, doğrunun çoğu kez ne kadar basit olduğunu şu sözlerle ifade ediyor: "Barış iyi bir şeydir." Batı'da 'şov' olarak nitelenen karşılama töreniyle ilgili olarak ise, "on yıldır taştan yastıklarda yatan çocuklarını karşılamaya giden bir halkın özleminin önünde değil DTP, hiç kimse duramazdı," diyor.

Çınar'ın Karaveri köyünden o gün Diyarbakır'a alışverişe gelmişti Cevher Akıcı (40). Kucağında çocuğuyla ilk önce fotoğrafçı arkadaşım fark etti onu, sonra da ben yanaştım yanına ve ona yine kendi anadilinde Kürt açılımıyla ilgili ne düşündüğünü sordum. Birdenbire ağzına dayanan teybin şaşkınlığı bile, içinden gelenleri söylemesine engel olamadı Cevher Hanım'ın: "Bu konuda ne denebilir ki, bunca lafın üstüne. Allahu Teala her iki tarafa da akıl fikir versin, her iki tarafa da yardım etsin. Bizim elimizden dua etmekten başka bir şey gelmiyor. Karşılayanların arasında değildim, ama gelişmelerden elbette ki memnunum, bu savaşın bitmesini kim istemez ki."

Toprağın Altı Cenazelerle Dolu

Vakit öğleyi bulduğunda, yönümüzü Diyarbakır'ın en önemli ibadet merkezlerinden biri olan Ulucami'ye çeviriyoruz. Öğle namazından çıkan cemaatin büyük kısmını yaşlı erkekler oluşturuyor ve daha biz bir şey demeden sıcacık gülümsemeleriyle beliriyorlar yanımızda. Onlardan ilki emekli bir esnaf olan Mahmut Amuran (70), açılımdan duyduğu mutlulukla yıllardır yaşadığı İstanbul'dan memleketine gel-

miş. Dilinin döndüğünce savaşa ayrılan kaynakları anlatıyor bir öğretmen edasıyla ve savaşın bitmesiyle Türkiye'nin zengin bir ülke olacağını düşünüyor. Seksen iki yaşındaki Mehmet Bayram ise, hiçbir Kürdün Türkiye'den ayrılmayı düşünemeyeceğini söylüyor, fakat kurduğu cümlelerle bu konudaki bazı sorunlara işaret ediyor: "Kardeş gibi yaşamamız lazım. Biz Türkiye'nin içinde dilimize, kütüğümüze sahip olmak ve beraber yaşamak istiyoruz." Otuz yılda iki tarafın da büyük kayıplar yaşamasına rağmen, en büyük kaybı Kürtlerin yaşadığını söylüyor ve "Bu toprağın her karışı, cenazelerle dolu," diyor.

Teybimizi uzattığımız herkesin bu kadar politize olmasının iyi mi kötü mü olduğunu düşünürken, tabiri caizse biraz daha 'sıradan' insan bulmak üzere yönümüzü pek çok yerli yiyecek ve içeceğin satıldığı Balıkçılarbaşı'na çeviriyoruz. Gezici tezgâhında sınırdan kaçak sokulduğu belli olan saatler satan Hamit Zengin'e (41) orada rastlıyoruz. Ve daha ağzını açar açmaz anlıyoruz ki, bu kentte 'politik' olmayan birine rastlamak oldukça zor. Avrupa'dan gelmesi beklenen PKK'lı grubun Türkiye'ye girememesine epey tepkili ve o yüzden söylemi hayli sert Hamit Bey'in: "Ben bu savaşta hem ağabeyimi hem de yeğenimi kaybettim. Böyle devam ederse açılım falan olmaz. Ergenekon hükümeti tehdit ediyor ve bu gerici, faşist, şoven bir dalgadır." Üstelik talepler konusunda da epey radikal, Kürtlerin federasyonlaşmasına engel olunmaması gerektiğini söylüyor. "Bu halkın hepsi PKK'lıdır," diyecek kadar da iddialı. Hamit Bey, CHP'yi, MHP'yi, hatta 'savaş medyası' olarak adlandırdığı basını 'barbar'lıkla itham ediyor ve Türk milliyetçiliğinin yükselmesinin bir iç savaşa neden olabileceğini ileri sürüyor: "Açılım yapıldı ama şimdi yeniden operasyonlar başladı, yarın cenazeler gelirse, bu halk da ayaklanır, Türk halkı da ayaklanır."

Barut Kokusundan Bıktık

Gün ilerledikçe, bazen açık açık bazen de sohbete karışarak konuştuğumuz birçok insandan edindiğimiz izlenim, bir yandan Kürt açılımının yarattığı umuda tutunmaya çalışanların varlığı, bir yandan da Türkiye'nin batısında yükselen Türk milliyetçiliğine karşıt olarak yükselen bir Kürt milliyetçiliğinin görmezden gelinemeyecek bir aşamaya gelmesiydi. Otuz yıllık savaşın içine doğanlar, başka bir dil bilmiyor ve hem kaderlerinin değişmesini, hem de yaşamın normalleşmesini istiyor. Artık 'normal' bir yaşamı özlediğini açıkça söyleyenlerden biri de, Kürtçe Çarşiya Şevıti (Yanık Çarşı)'da dükkânı olan Adnan Aydın (45). Bölge halkının AK Parti hükümetinden beklentisinin büyük olduğunu anlatarak başlıyor sohbetimize ve muhalefetin tepkisini 'açılıma çomak sokmak' olarak değerlendiriyor. Ortaokul mezunu Adnan Aydın konuşurken kendisini o kadar iyi ifade ediyor ki, bölemiyoruz su gibi akan konuşmasını: "Biz artık barut kokusundan, silahların gölgesinden kurtulmak istiyoruz. Acının, gözyaşının rengi yoktur, acılarımız aynıdır. O gün bölge halkının yaşadığı sevinç, bu renksiz gözyaşlarının dinme ihtimalinin doğmasındandı. O insanlar savaşmak için gelmediler ki..." 'Barış'ın bin yıl sonra bile olsa bir gün geleceğine inanıyor Adnan Bey, ama 'madem şimdi böyle bir halka yakalandı, neden şimdi olmasın?' diye soruyor. Türkiye'de birçok kesimin süreci kendisine göre okuduğunu, ama gerçeklerin anlaşılması için bazen bakılan tarafın değiştirilmesi gerektiğini söylüyor. Bir esnaf olarak çoğu günü siftah yapmadan kapattıklarını anlatıyor ve şu soruyu soruyor: "Siyasi ve ekonomik bir geleceği olmayan bir toplumun sonu ne olabilir?" Adnan Aydın, CHP ve MHP'nin bütün Kürtlerin nezdinde itibarlarını bir daha kazanmamak üzere kaybettiğini söylerken hükümete şu çağrıyı yapıyor: "Biz size inanmak istiyoruz."

Bu defa yönümüz, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin hemen yanındaki kentin en lüks alışverişi merkezi Diyar Galeria. Pek çok yazarın imza günü düzenlediği Kültür Kitabevi'nin sahibi Azad Abur'un (28) ısmarladığı kaçak çayı yudumluyoruz onu dinlerken: "CHP ve MHP açılıma kendi menfaatleri doğrultusunda şiddetli bir tepki verdiler ve bu tepkiyle açılıma ara verilmesine neden oldular. Evet bu bir moral bozukluğu doğurdu ama, yine de bir umutsuzluktan bahsetmemek gerekiyor." Başbakanın düşüncelerini saygıyla karşıladığını, sürecin zamana yayılmasının belki de daha doğru olabileceğini söylerken, en büyük temennisi barışın gelmesiyle Diyarbakır'ın politik havadan sıyrılıp, biraz daha geniş düşünebilmesi. Bu temenniye katılmamak mümkün değil elbette. Hemen ardından bu kez Diyarbakır'ın en önemli semtlerinden Ofis'te dinlediğimiz bir genç kızın isyanı tam da bu temenniyle ilgili.

Politika Değil Edebiyat Konuşmak İsterdim

Sanat Sokağı'ndaki kafelerden birinde iki arkadaşıyla sohbet ederken rastlıyoruz Dicle Üniversitesi Ziraat Mühendisliği öğrencisi Gülten Ozan'a (21). Ve konuşmaya başlar başlamaz anlıyoruz ki, 'olağanüstü' dönemlerde doğup, hep 'olağanüstü' yaşayan insanların 'umutlu' olmalarını beklemek için henüz erken. Açılım onu mutlu etmemiş, hatta samimi bile bulmamış. Fiilen hiçbir şeyin değişmediğini, bunun da kendisini umutsuzlaştırdığını anlatırken, "Sadece süslü kelimeler var, ikna edici hiçbir şey yok," diyor. Bir genç olarak politik süreçleri bu kadar takip etmek zorunda olmasını, politikayı bu kadar iyi bilmesini bile öfkeyle karşılıyor ve "Ben sizinle açılım değil, edebiyat konuşmak isterdim," diyor. Ona kendisini neyin ikna edeceğini sorduğumuzda ise, bir kez daha anlıyoruz ki, Türkiye'nin batısıyla doğusu arasındaki hava çok başka, sanki iki ayrı atmosferden, bileşimi başka gazlar soluyor iki ayrı halk ve bu iki ayrı ruh haline yol açıyor. Sorumuzu şöyle

cevaplıyor Gülten Ozan: "PKK'nın muhatap alınması gerekiyor. Sizce Kürt sorunu ile PKK arasında hiçbir bağın olmaması mümkün mü? Eğer düşman olarak görüyorlarsa bile, barışmak için düşmanı muhatap kabul etmeliler. Bu insani ilişkilerde de böyle değil midir, konuşmazsanız nasıl uzlaşabilirsiniz?"

Dicle Üniversitesi öğrencisi Ali Muşdağ da (24), Kürt açılımını hükümetin seçim politikası ve AB uyum yasalarının bir bahanesi olarak görüyor. Aslen Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesinden olan ve kendisini 'Kürt Alevisi' olarak tanımlayan Muşdağ, Batı illerinde yapılan açılım karşıtı gösterileri de 'milliyetçi' olarak niteliyor. Ona göre artık biraz da Türklerin, Kürtlerin hassasiyetini anlaması lazım. Kürt sorununun varlığının kendisine ana dilini kaybettirdiğini, kültürünü yaşatmadığını söylerken 'Türkiye'de yaşayan insanlar'ın artık gözlerini açması gerektiğini belirtiyor.

Sevinmek Bana Reva Görülmüyor

Ziraat mühendisi Rıza Tayfur (28) ise, çözümün Kürtlerin dilini ve kültürünü kabulle başlaması gerektiği görüşünde. Ancak otuz dört kişinin gelmesi onu da umutlandırmamış. 'Neden' diye sorduğumuzda şu yanıtı alıyoruz Rıza Bey'den: "Çünkü bundan önce umutlarımız çok kırıldı. Kürt çocuklarını her gün kendi inkârına dayalı eğitim sistemine mecbur bıraktırarak, gönüllü birliktelik olamaz. Küçükken bilincinde değiliz, ama on beş yaşına geldiğimizde öyle çelişkilerle karşılaşıyoruz ki, bu çelişki bizi dağa da götürür, anarşizme de, intihara da. Ben ölmeme umudum arttığı için sevineceğim ve bu bana reva görülmeyecek, bunu bana hangi samimiyet açıklayabilir?"

Diyarbakır'da bir günümüz, kentin her yanında, her yaştan, her cinsiyetten, her meslekten insanla konuşarak geçti... Gü-

nün sonunda ortaya çıkan manzara şuydu: Silahların konuştuğu her dakika, yüzyıllardır birlikte yaşayan bu iki halk, birbirinden daha fazla uzaklaşıyor. Dağlardan bomba seslerinin, kurşun seslerinin yükseldiği her saniye, 'kardeş' olması gereken iki halk, 'bu taraf' ve 'o taraf' haline dönüşüyor. Bin türlü umutsuzlukla dağlara çıkanlara, ovalarda 'umut' kaynakları yaratılmadıkça 'tarafların' ellerindeki silahlar daha bir ışıldıyor, dillerindeki sözcükler daha bir keskinleşiyor. Ve bu iki halk birbirlerinin acılarına kulaklarını açmadıkça, birbirlerinin sevinçlerine ortak olmadıkça, birbirlerinin dillerinde birbirlerini selamlamayı öğrenmedikçe biz gazetecilere daha çok iş düşeceğe benziyor...

III
'EMNİYET'Lİ HİKÂYELER

Niye Polisiye?

İlk polisiye kahramanım, Kemalettin Tuğcu ve Ömer Seyfettin travmalarını atlatmama yardımcı olan Cingöz Recai'ydi. Bir tür yerli Arsen Lüpen'di. Peyami Safa'nın Server Bedi takma adıyla yazdığı hikâyelerde Cingöz Recai her macerasında hınzırca çalar ve kendisini yakalamak isteyen polislerle fena halde dalga geçerdi. Özellikle polis amiri Mehmet Rıza'yla kedinin fareyle oynadığı gibi oynardı. Ahlâksız zenginlerden alır, yoksullara verirdi Robin Hood edasıyla. Çapkındı ve çapkınlık da yakışırdı. Sherlock Holmes'u, Hercule Poirot'yu, Agatha Christie'yi sonra keşfettim. Polisiye tutkumun başladığı onlu yaşlarım hâlâ yayımlanan suç ve suçlu edebiyatıyla ilgili her kitabı okumamı ve kaçırdıklarım için sahaf tozları yutmamı sağlıyor. Şükür ki son yıllarda dünya polisiyesine beş basan Ahmet Ümit gibi namlı bir yazarımız var da artık yerli suç öykülerine doyuyoruz.

Polisiye edebiyatına bu kadar düşkün olmama rağmen, hiç polis-adliye muhabirliği yapmadım. Bilinçli bir tercih değildi ama herhalde eril bir alan olduğu için cezbetmedi ilk yıllarda. Zaten Türk basını da her biri ayrı bir yaşamın son nokta-

sı olan ve karakollarda, adliyelerde biten bu haberlere, üçüncü sayfa dolgusu olmak dışında kıymet vermedi. Çok özel durumlar dışında içinde şiddetin envai türlüsünün olduğu hayatların arka planlarını, en sağlam korku filmi senaryolarını bile geride bırakacak dramları kurcalamaya ne bu haberleri kovalayanların vakti oldu ne de onlardan böyle bir şey beklendi. Sabah gazetesinin Hafta Sonu Ekleri için takip ettiğim ve birazdan "'Emniyet'li Hikâyeler" başlığı altında okuyacağınız haberler ve öyküleri, çok sınırlı da olsa, çoğunluğu kadın ya da eşcinsel olan ve ancak ölümleriyle fark ettiğimiz bu hayatlara ve arkasındaki hikâyelere ışık tutma çabası.

ÇOCUK PORNOSU

2006 yılının Kasım ayı tüm Türkiye'yi sarsan korkunç bir haberle başladı. O kadar korkunçtu ki, önce kimse inanmak istemedi. Çünkü habere konu olan, on yedi aylık bir kız bebekti. Herhalde uzun yıllardır gazete sayfalarına adının baş harfiyle geçen en küçük insancıktı. Küçük N.N.B, annesi F.B'nin de gözetiminde tecavüze uğramış, tecavüzler kamerayla kaydedilmiş ve görüntüler yurt dışından yayın yapan porno sunuculara (serverlere) aktarılmıştı. Olay, İzmir'in Menderes ilçesinin Yeniköy'ünde geçiyordu ve otuz altı yaşındaki annenin, sürekli ağlayan kızını ilçedeki sağlık ocağına götürmesiyle açığa çıkmıştı. Alkolik olduğu ve seks işçiliği yaptığı belirlenen kadın, N.N.B'den daha büyük üç çocuğunu yetiştirme yurduna bırakmıştı. Bebeğin vücudundaki izlerden defalarca tecavüze uğradığını tespit eden doktorların ihbarı sonucu, anneyle aynı evi paylaşan ve daha sonra porno çetesinin üyeleri olduğu açığa çıkan üç erkek gözaltına alındı, sonra da tutuklandı. Türkiye günlerce bu tüyler ürpertici skandalın ayrıntılarını takip etti. Ancak yaşananların bununla sınırlı olmadığını, N.N.B'nin sadece açığa çıkan bir vaka olduğunu, ulaştığımız bir ismin Türkiye'de porno sektörünün geldiği yere ilişkin anlattıklarından öğrendik.

"İhbarlarımız Dikkate Alınsaydı, Bebeği Kurtarabilirdik"

12 Kasım 2006 / Sabah Pazar

Yaklaşık on yıldır çocuk pornosuna karşı mücadele eden Marmarisli bilgisayar yazılımcısı Bülent Sevinç'ten büyük iddia: "Suç duyurularım dikkate alınsaydı on yedi aylık bebek daha erken kurtarılabilirdi." Menemen'de ortaya çıkan skandalın faillerini polise ve jandarmaya defalarca şikâyet ettiğini öne süren Sevinç, kendisi ve arkadaşlarının İzmir ve ilçelerinde yayın yapan porno sunucuları (serverleri) tespit ettiklerini, açık adresleri ve IP numaraları ihbar ettiklerini, ancak dikkate alınmadıklarını iddia ediyor. Sorularımızı yanıtlayan Bülent Sevinç'in yenilir yutulur cinsten olma-

yan iddialarına göre, bebek N.N.Y'nin görüntüleri Ramazan Bayramı'ndan birkaç gün önce Amsterdam, Vancouver ve Seattle'daki sunuculara (serverlere) Torbalı'dan aktarıldı. Görüntülerin bu kentlerdeki pedofillere satıldığını öne süren Sevinç, "Bebeğin görüntüleri yakında internete de düşer," diye konuşuyor. İşte Bülent Sevinç'in sorularımıza verdiği tüyler ürperten yanıtlar:

Çocuk pornosuyla nasıl mücadele ediyorsunuz?
Çocuk fuhuşu uluslararası bir çetenin işi. Bu çetenin yılda 20 ile 80 milyar Dolar elde ettiği bir gelirden söz etmek mümkün. Türkiye çocuk pornosunda ilk sırada, ikinci sırada Rusya, üçüncü sırada ise Endonezya ve Tayland var. Biz de çeşitli uluslararası derneklerle, sivil toplum örgütleriyle ilişkiler kurarak mücadele ediyoruz. Kontak kurduğumuz yerlerin arasında dini kurumlar, komünist partiler, kadın kuruluşları da var.

Türkiye çocuk pornosu izleme sıralamasında mı ilk sırada?
Hayır sadece izlemede değil. Aynı zamanda çocuk pornosu yayını yapan sunucular (serverler) ve en fazla görüntü aktarılan ülke olarak da birinci.

Sizin tespit ettiğiniz kaç sunucu (server) var?
Sunucuların (serverlerin) yeri konusuna şimdilik girmeyelim, biz skandal patladıktan sonra ilgili birimlere yerlere ilişkin bilgileri aktardık. Ancak şunu söyleyebilirim, daha çok uydu modemle bağlanıyorlar. Üzüntüyle belirtmeliyim ki, yetkililer bu konuda mesleki bilgisizlik içinde.

Sadece bu konuyla ilgilenen bir gönüllü grubunuz olduğunu biliyoruz. Kaç kişisiniz?
Mesleğinde uzman yüzlerce kişiden oluşuyoruz. Resmi olarak yakında Çocuk Eğitim Sağlık Koruma Derneği adı altın-

da dernekleşeceğiz. Hackerların kurucusu olduğu bir dernek olacak. Yaklaşık 100 hacker var aramızda. İnternetteki aramalarımızda bu konuyla ilgili siteleri bulup çökertiyoruz. Yeni TCK'ya göre bu bir suç ama, umarız ki sitelerini çökerttiğimiz yerler şikâyetçi olurlar. Yani iyi hackerları bu konuya kanalize ediyoruz, suç duyurularının işe yaramadığı durumlarda bunu yapmakta sakınca görmüyoruz. İzlemelerimize göre Türkiye'de çocuk pornosu ticaretinin en fazla yapıldığı yer de İzmir.

İzmir kaynaklı çocuk pornografisi daha çok sokak çocukları üzerinden mi yapılıyor?
Hayır herkes, her çocuk onlar için potansiyel bir aday. Para eden her şeyi pazarlayan bir zihniyete sahipler. En çok ev kadınları ve küçük erkek çocuklarının görüntüleri para ediyor uluslararası piyasada.

Çocukları kaçırarak mı yapıyorlar, yoksa habersiz mi?
Kaçırarak da yapan var. Örneğin on üç yaşında bir kızı kaçırdılar, ırzına geçip pazarladılar, fotoğraflarını da uluslararası sunuculara (serverlere) sattılar. Bunu yapanların isimlerini önümüzdeki günlerde savcılıklara ulaştıracağız.
Diğer bir kaynak ise yetimhaneler. Örneğin bu bebek yetiştirme yurduna gitti, 15 yaşına gelmeden orada da tecavüze uğrayacağından eminiz. Bu sektörün Türkiye'deki piri sübyancı öğretmen Oktay İmamoğlu ile Piç Hakan olarak tanınan kişi. Bu ikisinin aktardığı yüzlerce görüntü var ve bunlar gibi yüzlerce aracı var. Örneğin bu bebeğin fotoğrafları uluslararası piyasalarda çok para edecek.

Skandal patlamadan önce bebeğin görüntülerini internette tespit ettiniz mi?
Benim bir yıldır Marmaris, Ödemiş, Tire Cumhuriyet Savcılıklarına verdiğim dilekçeler var, İzmir bölgesindeki por-

no sunucularla (serverlerle) ilgili. Ramazan Bayramı'ndan üç gün önce Yılmaz Varlı'nın bu bebeğin ırzına geçtiği, annesini pazarladığı ve bu olayın Menderes yöresinde olduğu bilgisi geldi bize ulaştı. Tire Cumhuriyet Başsavcısı Veli Özdek'i aradım. Yıllık izindeymiş, nöbetçi savcı ile konuştum. Bana dilekçe yaz, yolla dedi. Yani sözlü ihbarımı dikkate almadılar. Olay patlak verdiğinde iş gereği Lüleburgaz'daydım, arkadaşlarım beni aradılar ve Amsterdam, Seattle, Vancouver'daki bazı sunuculara (serverlere) Torbalı ve Selçuk'tan bu bebeğin görüntülerinin aktarıldığını tespit ettiklerini söylediler. Lüleburgaz Emniyeti'ne gittim. Onlar da dernek üyeleri savcıya dilekçe versin, arama kararı çıkarılsın diye yanıt verdiler. İrtibatlarımız sonucu öğrendik ki bu bebeğin görüntüleri Amsterdam'da, Seattle'da, Vancouver'da elden ele dolaşıyor, pedofillere satılıyor. Yani bu on yedi aylık bebeğin görüntülerinin bu üç kentteki porno sunuculara (serverlere) aktarıldığından eminiz. Yakında da internete düşer.

Siz diyorsunuz ki Torbacı Yılmaz bu uluslararası porno şebekesinin adamlarından biri?
Yılmaz Varlı gibi tipler internetten anlamaz, bu görüntüleri başkaları çekiyor. Karşılığında esrar alıyorlar ya da iş görüyorlar. Bunları çeken ve pazarlayan kişiler iyi giyimli, genç, eğitimli, uyuşturucu kullanan, lüks arabalar kullanan kişiler.

Bu görüntülerin fiyattaki değerini de biliyorsunuzdur...
İlginç (ilginçlikten kasıt pornografik) bir görüntünün bir karesi 100 Dolar'dan aşağı satılmaz. Video kamerayla görüntü daha iyi para ediyor. Bu görüntüleri bölüp, tek tek fotoğraf halinde de pazarlıyorlar. Kaç para edeceğini siz hayal edin.

Sakıncası yoksa şu ana kadar kaç site çökerttiğinizi öğrenebilir miyim?

Bu yasal olarak suç, söylemesem daha iyi. Ancak uluslararası çeteye verdiğimiz zararın 2 milyar Dolar civarında olduğunu söyleyebilirim. Biz sitelerini çökertiyoruz, onlar ertesi gün yenisini açıyorlar. Ödemiş ve Tire Cumhuriyet savcılıklarına, yayın yapan sunucuların (serverlerin) açık adreslerini bile verdim. Ama o yerler hâlâ basılmadı.

Evleri de mi tespit ettiniz?
- Evet evleri de tespit ettim. IP adreslerinden bunu kolaylıkla yapabiliyoruz. Sunucular (serverler) evdeydi, baskın yapılmadı, şimdi o sunucuları (serverleri) başka yerlere kaçırdılar.

Bu ihmal nelere mal oldu?
Çocuğun tecavüzüne mal oldu. Bu çetenin beli kırılabilirdi. Alenen bu kadını satıyorlardı. Bu evi biliyordum ve söyledim. Çocuk zaten tecavüze uğruyordu, ama belki daha fazla darp olmazdı.

Çete sizin bunu yaptığınızı biliyor mu?
Tabii ki biliyorlar. İnternet üzerinden sık sık ölüm tehditleri alıyorum.

Mağdurlar size nasıl ulaşıyor?
Daha çok internet üzerinden ulaşıyorlar. Ama biz de özel bir araştırma yapıyoruz sürekli olarak. Daha çok Ege Bölgesi'ni bilsek de, örneğin Diyarbakır'da çok yoğun olarak çocuk fuhuşu yapıldığını biliyoruz. Fevzipaşa ve Suriçi mahallelerindeki internet kafelerden aktarılan çok sayıda çocuk istismarı görüntüsünü de tespit etmiş durumdayız. İzmir'de ise kaynak bölgeler Salihli, Ödemiş, Torbalı, Selçuk ve Menderes ilçeleri.

Çetenin mensubu kaç kişi var bu bölgede?
Çocuk pornosuyla ilgili çetenin ayakçılar da dahil olmak üzere iki yüz kişi olduğunu tahmin ediyoruz.

Bu sitelere üyelik paralı mı?
Evet paralı. Bir kere üye olup kredi kartınızı kaptırdınız mı kendinizi kurtaramazsınız. Zaten bunlara üye olan kişiler ABD'nin, Avrupa'nın zengin pedofilleri. Türkiye'den üye var ama az. Türkiye hammadde sağlayan kaynak ülke. Bunun esas müşterisi dışarıda.

Bu haberi okuyan insanlar çocuk pornosuyla ilgili bir siteyle karşılaştıklarında ne yapmalılar?
Böyle bir site tespit ederseniz, kesinlikle görmezden gelmeyin, savcılığa bildirin, polise bildirin, bize bildirin. Bana e-mail adresimden ulaşabilirler. Tespiti yaptığımızda sitede fotoğrafı-görüntüsü olanları bulmaya çalışıyoruz. O sunucunun (serverin) hangi ülkeden olduğunu teknik olarak kolaylıkla buluyoruz, IP numarasını alıp, siteyi direkt çökertiyoruz.

Yıllardır yazılım sektörünün içindesiniz. Türkiye'de çocuk pornografisinin artan bir seyir izlemesini neye bağlıyorsunuz?
Kesinlikle kamu görevlilerinin bilgisizliğine ve mesleki acemiliğine bağlıyorum.

Bu konuda uzman biri olarak anne-babalara çocuklarının bilgisayar kullanımıyla ilgili ne önerirsiniz?
Bilgisayarı genel kullanımın açık olduğu yere koymaları gerek. Ama bunun en iyi yolu yine eğitim. Aileler bu riski saklamayacak ve çocuklarına kendilerini korumaları gerektiğini anlatacak.

Bilişim suçlarıyla nasıl mücadele edilmeli?
Bilişim polisini eğitimli insanlardan seçmek ve buna para ayırmak gerek. Bunları yakalayacak polisin, jandarmanın elinde gerekli bilgisayar donanımı bile yok, ne tespit edebiliyorlar, ne de delillendirebiliyorlar.

Bu tür sitelere Türkiye'den girmenin önüne geçilemez mi?
Engellenebilir ama bizim o kadar gücümüz yok. Yani top devlette. Bizim elimizden gelen bu kadar. Büyük tehditler alıyoruz ve karşımızdakiler çok güçlü insanlar.

Gönüllü grup nasıl çalışıyor?
Yakında dernekleşecek gönüllü grupta her meslekten ve yaştan insanlar var. Sabah'a konuşan iki gönüllünün anlatımları şunlar:

X Hanım (Hemşire): Gelir seviyesi yüksek beyaz yakalı kişiler arasında elden ele belli CD'ler dolaşıyor. Bunlardan grubu haberdar ediyorum. Bu konuyla ilgili mail yazıyorum. Mağdurlardan haberdar olunca gruba iletiyorum.

Y Bey (Öğrenci): Çocuk pornosuyla ilgili araştırmalar yapıp, gruba bilgi veriyorum. Manisa, Tire, Basmane ve Buca'da liseli kızların çekilmiş görüntülerini gruba ilettim. Geçen yıl endüstri meslek lisesinden bir kızın sevgilisiyle sevişme görüntüleri elden ele dolaşıyordu, ki kız daha sonra intihar etti. İzmir'de bu tür CD'ler Buca, Basmane ve bitpazarı'nda satılıyor. Ortaokullarda, liselerde neredeyse her öğrencinin elinde var. CD'leri kendi aralarında takas ediyorlar. Fiyatları 2-3-4 milyon civarında. Sekiz-Dokuz yaşındaki çocukların porno görüntüleri var CD'lerde. Ama bu CD'ler daha çok Bursa'dan geliyor. Bursa'da birtakım çiftlikler var. Bu çiftliklerde Çingene ve Kürt çocuklarına porno filmler çektiriliyor ve bu filmler doğrudan yurtdışına gönderiliyor. Çünkü çok pahalı filmler.

Bülent Sevinç'in 2006/1026 Dosyada Bulunan Suç Duyurularından Biri

Cumhuriyet Savcılığına
Marmaris

Internet üzerinden çocuk pornosu ve uyuşturucu ticareti yapılmaktadır. Dünya üzerinde çocuk pornosu yayını yapan yasadışı serverlerin %90'ı Türkiye ve Rusya'dadır. (Her ülkeye dağıtılan IP seri numaralarından serverlerın IP seri numaraları www.traceroute.org programıyla bulunabilir. Bu serverlerin adresleri ve haritadaki konumları www.geobytes.com/traceroutelocator.htm adresiyle bulunabilir.)

Sahipsiz veya sokakta yaşayan kız ve erkek çocuklara tecavüz edilip pazarlandıktan sonra bunların tecavüz görüntüleriyle hem tecavüz edene, hem tecavüze uğrayana şantaj yapılmakta ve bu kişilere suç işletmektedirler; örneğin kapkaç, hırsızlık, uyuşturucu madde taşınması gibi. Bu tecavüz görüntüleri "avi" formatından "jpeg" formatına çevrilmekte ve porno yayını yapan serverlere satılmaktadır. Para ise internet üzerinden ödenmektedir. Örnek olarak beş saniyelik bir video görüntüsü fotoğrafa çevrildiğinde en az yüz yirmi adet kaliteli fotoğraf elde edilmekte, yaklaşık 12 bin Dolar gibi bir para etmektedir. Mağdur ne kadar küçük ve fotoğraflar ne kadar ilginçse o kadar çok para etmektedir. Müşteriler ise Amerika ve Avrupa'daki zengin pedofillerdir.

Bu kişiler görüntüleri kameralı cep telefonu, dijital fotoğraf makinası, dijital el kamerası ile çekmekte. Internete ise IP numaralarının tespit edilmemesi için internet cafe, kablosuz internet bağlantı hizmeti veren yerler, uydu modemi veya çalıştıkları iş yeri veya okulun bilgisayarından aktarmaktadır-

lar. Bu aktarımı yapanlar genellikle on beş-yirmi beş yaş arası öğrencilerdir.

Pazarlıklar genelde www.mynet.com'da psikoloji-sağlık-sanat kanallarında yapılmaktadır. Bu yasa dışı görüntüler önce yasal porno yayını yapan adult sitelere veya basit, gözden uzak, bedava alan adı veren sitelere aktarılmakta, oradan paylaşıma açılmaktadır.

Bu kişiler mesken olarak kolluk kuvvetlerinin bilgi ve donanım sahibi olmadığı taşra yerleri seçmektedir. Örnek olarak 38.96.2.14 IP numaralı www.collegepussy.com sitesine yaklaşık elli adet fotoğraf maille yollanmış, buradan da 69.90.63.62 IP numaralı www.orospu.info adlı siteye, oradan da binlerce siteye bu resimler dağılmıştır.

BABASININ GÖMDÜĞÜ KİMSESİZ

Gazetecilik işe hislerin, yakınlıkların ve daha bir sürü sübjektif etkenin dahil edilmemesi gereken mesleklerdendir. Ancak böyle icra edilirse hakkıyla yapılmış olur. Dünyanın en acı şeyine bile tanık olsanız, göreviniz olayın tüm yönlerini, taraflarını bulup ortaya çıkartmak ve kamuoyuna iletmektir. On beş yıllık gazetecilik hayatımda can arkadaşım Metin Göktepe'yle ilgili her haberi kenarda tutarsak, iki haberde mesleğimin bu olmazsa olmaz ilkesine uygun davranamadım. İlki meslek hayatımın ikinci yılında haberleştirdiğim bir intihar öyküsüydü. On dokuz yaşını bir incir dalına asıp giden Hayrettin Çelik'in sahipsiz bedeni Kimsesizler Mezarlığı'na gömülmek üzereydi. Habercilik dürtülerimi bir yana bırakıp, gencecik bir insanın adının bile olmadığı bir mezarı olmasın diye iki hafta boyunca arayıp bulmuştum Antakya'daki Çelik ailesini. Tesadüf bu ya bir kan davası için memleketlerini terk edip Antakya'ya yerleşen aile Kürt çıkmıştı ve tam 45 dakika boyunca gurbete çalışmaya gittiğini sandığı oğlunun aslında öldüğünü babasına zor bela anlatabilmiştim kırık dökük Kürtçemle. Sonrası gerçek bir dramdı. Yıllar sonra bu kez mesleğin on üçüncü yılında karşılaştığım hikâyeyle dehşete düştüm. İnsanlık dışı bir yoksulluğun hakim olduğu iki göz odalı evde bazı geceler aç yatacak kadar sefalet içindeki Gezginci ailesinden, yaşadıkları dra-

mı dinlerken fotoğrafçı arkadaşım Erkan Sevenler'le şaşkınlığı, isyanı, utancı bir arada yaşadık. Türkan Gezginci açlıktan emziremediği 10 günlük bebeği Rojda'yı kucağında sallayarak sorularımızı yanıtlarken, parasızlıktan okula gönderemediği yedi yaşındaki kızı Pınar da yanı başımızdaydı. Neredeyse hiç Türkçe bilmediği için sorularımızı Kürtçe yanıtlayan Türkan Gezginci'nin yaşam öyküsü gerçek üstü bir film gibiydi.

Canavar Bir Erkek, Çaresiz Bir Kadın, Ölü Bir Çocuk

17 Şubat 2008 / Sabah Pazar

Annesinin burnunu kesen babası, cezaevinden çıktıktan birkaç ay sonra dört yaşındaki Hasan'ı dişleriyle öldürdü, gizlice gömdü ve mezarında bira içti. Hasan'dan geriye ömrü boyunca cezaevinde yatacak canavar bir baba, iki kızıyla yoksulluğa ve açlığa direnerek yaşamaya çalışan bir anne kaldı.

O gün sokakta arkadaşlarıyla oyunlar oynadı Hasan, Alipaşa'nın çamurlu sokaklarında koşturdu, durdu. Hava kararduğında babası, halası ve kardeşiyle yaşadığı yeni evinde bir kö-

şede sinmiş, arkadaşlarıyla içki içen babasını izliyordu yarı uykulu. Babasının arkadaşlarının kendisine 'piç' demesine içerliyor, ama çocuk haliyle bir şey yapamıyordu. Onun öfkelenmemesi için dua ederken, iri gölgesini fark etti üstünde. Ahmet Kaptan elindeki yemek kaşığıyla her yerine vuruyordu. Düştüğü yerden Kürtçe yalvarmayla karışık ağlarken, babası darbelerinin şiddetini artırmaya başladı. Filmlerde gördüğü canavarlar gibiydi baba. Kaşıkla indirdiği darbelerden tatmin olmamış olacak ki, Hasan vücudunda hissettiği sert ısırıklarla feryadını yükseltti. Canavarın dişleri daha sert geçmeye başladı küçücük bedenine. Acıdan bayıldığını düşündü güzel çocuk. Yanılmıştı.

Küçük Mezarda Âlem

Annesinin güzel oğluydu Hasan Gezginci (4). Annesi Türkan Gezginci'nin (23) imam nikâhıyla evli olduğu Ahmet Kaptan'ın üç çocuğundan ikincisiydi. Belki şanslı olsaydı hep 'güzel' kalacak, kızların kalbini çalacak, kadersiz annesinin hayatını değiştirecekti. Ama öyle olmadı. Babası Ahmet Kaptan'ın annesinden kopardığı günden birkaç ay sonra, bütün Türkiye onun ölü fotoğraflarıyla tanıştı. Hep öfkeli olan, sürekli sarhoş gezen ve esrar içen babası 2007 Kasım ayının ilk haftasında onu kafasına kaşıkla vura vura ve tam on yedi yerinden ısıra ısıra öldürdü. Çocuk son nefesini verdiğinde kafasını kaldırıp saate baktı canavar baba, gece 03.00'tü. Cesedin başında üç saat bekledi Ahmet Kaptan, sonra yakınlarında oturan akrabaları Fesih ve Saim Kaptan'ın kapılarını çaldı. Onlara, "Oğlumu öldürdüm, yardım edin de gizlice gömelim," dedi. Apar topar sepetli bir motosiklet ayarladılar. Hasan'ın soğumaya başlayan bedenini bir battaniyeye sarıp, Diyarbakır'ın dışındaki sık ağaçlıklı yapısıyla bilinen Hevsel Bahçeleri'ne doğru yola çıktılar. Gözden ırak bir yer aradılar uzun uzun ve Hasan'ın küçük bedenini gömdüler buldukla-

rı yere. Canavarlıklarını yürekleri sızlatan bir seremoniyle tamamladılar; Hasan'ın mezarının üstünde bira ve sigara içtiler. Sonra da hiçbir şey olmamış gibi oradan uzaklaştılar.

Her Şey O Gece Başladı

Hasan'ın feci bir şekilde öldürülmesiyle sonuçlanan olaylar zinciri üç yıl önce korkunç bir gece başladı. O gece, Bağlar'ın Muradiye Mahallesi'nin belleğinde hep taze kaldı. Yoksuldular, evsizdiler. En az onlar kadar yoksul olan dedesi Abdullah Gezginci (65), ablası Pınar, kardeşi Ahmet, annesi Türkan ve babası Ahmet'e iki gözlü evinin bir odasını vermişti. Yaşlı adam kızının çocuklarıyla sokaklarda yatmasına dayanamamıştı. Ahmet Kaptan zalim bir adamdı, karısına ve çocuklarına kötü davranıyor, çalışmıyordu. Ara sıra çapa yapmaya, hayvan gütmeye gidiyor, oradan kazandığı paraları da alkole ve esrara yatırıyordu. Türkan, annesinin kuzeni olan kocasından hem korkuyor, hem de çaresizliğine yanıyordu. Ancak ne kadar zalim olsa da ilk karısını bıçaklayarak öldüren bu adamın, ne kendisini ne de çocuklarını öldüreceğini aklından bile geçirmiyordu. Zaten geçirse de elinden bir şey gelmeyecek kadar seçeneksizdi.

2005'in 20 Aralık gecesi esrarı biten kocası ondan ısrarla kendisine 'mal' bulmasını istedi. Bu isteğe direnen genç kadın şiddetli bir kavganın sonucunda onu içki şişeleriyle baş başa bırakarak uykuya daldı. Neredeyse her evden bir silahın çıktığı, uyuşturucu kullanımı ve fuhuşun çokça görüldüğü, cezaevini ikinci ev bilenlerin yaşadığı Muradiye Mahallesi'nin 2. Sokağı o gece canhıraş bir çığlıkla uyandı. Üç çocuk annesi gencecik bir kadın daha bir haftalık bebeği Ahmet'in beşiğine kan damlata damlata zorluyordu üstüne kilitlenen kapıyı. Önce kardeşleri uyandı Türkan Gezginci'nin çığlıklarına, sonra da dört yaşındaki Pınar'la, iki yaşındaki Hasan. Acıdan gözleri görme

hissini, kulakları duyma duyusunu yitirmişti sanki, burnu ise ateş düşmüşçesine yanıyordu. Uykusundan bu yangının acısıyla uyandı. Güzel yüzünü hokka gibi süsleyen burnunun sadece bir burun deliği suratında duruyordu, ekmek bıçağıyla kesilen gerisi düştü düşecekti. Kapıyı tekmeyle açtılar ve hastaneye gittiğinde ilk şaşkınlığı geçen doktorlar hemen diktiler burnunu ama artık burnunda bir yamayla geçirecekti ömrünü. Elindeki bıçak izleri de dikilir dikilmez, hastaneden kaçarak çıktı. Burnunu kesen kocası tutuklanmıştı.

Sığındığı baba evinde çocuklarına hem annelik hem babalık yaparken, Ahmet Kaptan'la olan evliliğini de bitirmeye karar verdi. Hâlâ gençti, hâlâ güzeldi. Komşuları Kasım, onu babasından istediğinde 'bir kurtuluş' diye başladı ikinci evliliğine. Ama onunla da sadece imam nikâhıyla evlenmişlerdi. Çobanlık yapan kocası çocuklarını da kabul etmişti. Ama genç adam kendi çocuğunu da kucağına almak istiyordu. Evlenir evlenmez hamile kaldı bu yüzden. İki aylık evliyken, hayatının kâbusu olan ilk kocası iki yıllık cezasını tamamlayıp tahliye oldu, ilk yaptığı iş de iki oğlunu annelerinden almak oldu. Türkan Gezginci ve kocası, Ahmet Kaptan'la aynı şehirde yaşamayı göze alamadılar ve Elazığ'ın bir köyünde buldukları çobanlık işini de fırsat bilerek, kadının büyük kızı Pınar'ı da yanlarına alarak Diyarbakır'ı terk ettiler. İlk birkaç ay her şey güzeldi genç kadın için. Başını sokacak bir evi, az buçuk da olsa para kazanan ve kendisini seven bir kocası vardı. Sadece oğullarından ayrı kalmak çok gücüne gidiyor, buna alışmaya çalışıyordu. Birkaç ay sonra aldı kara haberi. 'Güzel oğlu' artık yoktu.

Karakola Gelen İhbar

Hasan'ın öldürülmesinden beş gün sonra Muradiye Mahallesi Karakolu'nun telefonu acı acı çaldı, karşı taraftaki yaşlı ses, eski damadının torunu Hasan'ı öldürdüğünü söylü-

yor, mezarın yerini tarif ediyordu. Arayan Hasan'ın dedesi, annesi Türkan'ın babası Abdullah Gezginci'ydi. Ona da bu bilgiyi Ahmet Kaptan'ın kardeşi vermişti ve ihbarı kendisinin yapamayacağını, ama onun bu cinayeti ihbar etmesi gerektiğini söylemişti. Güvenlik güçleri tarif edilen yere gittiklerinde, yeni kazılmış küçük bir mezarla ve yanında çok sayıda bira şişesiyle karşılaştı. Cesetteki diş izleri açık seçik görünüyordu. İzleri gözaltındaki babanın diş kalıplarıyla karşılaştırdıklarında gerçek ortaya çıkmıştı. Canavar baba önce ısrarla inkâr ettiği cinayeti kabul etmek zorunda kalmıştı, ama çocuğun kendisinden olmadığını düşündüğü için cinayeti öfkeyle işlediğini ileri sürüyordu. Ancak yapılan testler, Hasan'ın yüzde 99 oranda bu canavar babanın öz çocuğu olduğunu da ortaya koydu.

Bir Başına Kaldı

Türkan Gezginci ikinci eşi Kasım'dan oğlunun öldürüldüğünü duyduğunda, dünya başına yıkıldı sandı. Apar topar döndü memleketine. "Yüreğim yandı," diye anlattığı o acıdan birkaç gün sonra ikinci kocası kendisinin de öldürüleceği korkusuyla, beş aylık hamileyken onu bıraktı gitti. Küçük oğlu Ahmet, tanık olduğu cinayetten sonra devlet tarafından bir yurda yerleştirildi. En küçük çocuğu Rojda'yı tek başına doğurdu. On yedisinde evlendiği Ahmet Kaptan tarafından doğrandığında yirmisindeydi, şimdi yirmi üçünde. Biri mezarda, dört çocuk annesi.

Katil Hiç Çıkamayacak

Duruşmalar boyunca cinayeti işlediğine pişman bir görüntü sergiledi Ahmet Kaptan, taşkınlık çıkartmadı. Mahkeme heyetinde olumlu bir izlenim bırakmak için elinden geleni yaptı. Ancak cinayet o kadar korkunçtu ki, Diyarbakır Barosu'ndan hiçbir avukat onu savunmak istemedi. Üç aylık yargılamalar-

dan sonra kendi öz çocuğuna birden fazla kez işkence ederek canavarca ölümüne neden olmak suçundan TCK'nın 82/1 Maddesi gereğince, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çarptırıldı. Cinayetin korkunçluğu mahkeme heyetini de o kadar etkilemişti ki, Ahmet Kaptan'ın hiçbir indirimden faydalanmaması için onlar da ellerinden geleni yaptı.

Bu kararla Kaptan, ömrünün tamamını cezaevinde geçirecek, ama Hasan hep dört yaşında kalacak. Kardeşleri Pınar, Ahmet ve Rojda onun güzelliğinin hikâyeleriyle büyüyecek. Annesi Türkan, yoksulluğun ona yaşattığı acıları dikişli burnundan süzülen gözyaşlarıyla ömrü boyunca taşıyacak.

BASMANE CİNAYETİ

13 Aralık 2007'de 'İzmir'de kesik baş cinayeti' başlıklı haber ajanslardan geçer geçmez, Sabah Ekler'in yayın yönetmeni Elçin Yahşi "İzmir'e git, bu işten güzel bir hikâye çıkar," dedi. Fakat günlerden perşembeydi, Pazar Sabah eki matbaaya cuma günü gidiyordu. Üstelik daha öğlen olmadan gelen, İzmir'de bindikleri teknenin batmasıyla onlarca mültecinin öldüğü haberini de toparlamak gerekiyordu. Yani aynı anda biri cinayet, diğeri neredeyse toplu katliam olan iki haberi araştırmam, haberlerin taraflarıyla konuşmam ve çok gecikmeden yazıp İstanbul'a göndermem için sadece 8-10 saatim vardı. Gerekli organizasyonu yaptıktan sonra, ilk iş İzmir Emniyet Müdürlüğü'nden kesik baş cinayetini araştıran Cinayet Büro ekibine ulaştım. İhtiyacım olan yardım sözünü aldıktan sonra ertesi gün İzmir'deydim. Zamanla yarışırken tek şansım, iki olayın tanıklarının da Basmane civarında olmalarıydı. İzmir'e ayak basar basmaz, şansım yaver gitti; Cinayet Büro'nun genç amirleri benimle bütün bilgilerini paylaştı, adres bilgilerine varana kadar. Kesik baş cinayetinin sanığı Elmas Gem, bu haber yayımlandıktan yaklaşık bir yıl sonra Tevfik Korkmaz'ı öldürmek suçundan on beş yıl hapis cezasına çarptırıldı.

Ferdi Diye Tanındı
Erkek Elmas Olarak Kafa Kesti

16 Aralık 2007 / Sabah Pazar

Kimilerinin Ferdi, kimilerinin Erkek Elmas olarak tanıdığı Elmas Gem, baba gibi bildiği 'Çakır Baba' lakaplı Tevfik Korkmaz'ı birlikte içki içtikleri gecenin sabahında önce altı yerinden bıçakladı, sonra kafasını kesip bir poşete koydu ve sokaklarda gezdi. Cinayetin ardındaki sır perdesini araştırdık.

İzmir'de son yılların kimilerine göre 'en yaratıcı', kimilerine göreyse 'en vahşi' cinayeti işlendi. Cinayeti işleyen 'Erkek Elmas' lakaplı gencecik bir kadındı, gerçek adı Elmas Gem'di

(22). Elmas, altmış iki yaşındaki Tevfik Korkmaz'ı kendisine iftira attığını iddia ederek önce bıçaklamış, sonra da cesetten kestiği kafayı yanına alıp sokakta dolaşmaya çıkmıştı. Cinayetle ilgili her gazetede yalan-yanlış birçok bilgi yer aldı. Ama ne yaşananlar yazıldığı gibiydi, ne de kimse gerçeği merak etmişti. Cinayetin ardından geldiğimiz İzmir'de Elmas Gem'in yaşadığı yer olan Basmane'yi, ayakkabı boyacılığı yaptığı Tepecik'i gezdik. Olayın ilk elden görgü tanıklarıyla, Elmas'ı yakından tanıyanlarla ve Emniyet yetkilileriyle görüştük. Karşımıza bir 'kaybeden'in hikâyesi çıktı.

Fatma'dan doğma, Doğan'dan olma Elmas'ı herkes 'Ferdi' diye tanıyordu. Çünkü kendisini bildiğinden beri hep erkek olmak istemişti. On üç yaşında erkek giysileri giymeye, erkek gibi davranmaya başladı. Kırk beş kiloluk kara kuru bedeninde cinsiyetini belli eden hiçbir emare olmaması da işine geldi. Yıllar sonra Cinayet Büro polislerine bu durumu şöyle anlatıyordu: "Hep erkek olmak, erkek gibi görünmek istedim." Racon kesen, erkeklerle birlikte tanımadığı kişilerin düğünlerine gidip çapkınlık yapan Ferdi'nin, gerçek cinsiyetini cinayetten sonra öğrenen birçok kişi, cinayet kadar buna da çok şaşırdı.

Erkekliğe Özendi

Gazetelerde yazılanın aksine Diyarbakırlı değildi Elmas, Balıkesir Ayvalık'ta doğmuştu. Ve yine yazılanlardan tamamen farklı olarak anne babasını on yıl önce kaybetmemişti. Babası 2002'de, annesiyse 2004'te hastalık sonucu ölmüştü. Kimilerine göre bir süre Kadifekale'deki ağabeylerinin yanında yaşamış ancak daha sonra Basmane'nin karanlık ve izbe sokaklarını, o sokaklardaki metruk evleri mekân eylemişti. Polisin 'bimekân' (adli kayıtlarda, kaldığı yere dair göstereceği bir adres olmayan kişi) olarak tarif ettiği tiplerdendi. Babasının

ölümünden sonra, babasının arkadaşı Tevfik Korkmaz, 'sokağa düşen' Elmas'ı yanına aldı. Korkmaz da sokaklarda hurdacılık yapan, kâğıt toplayan evsizlerdendi. Tek amacı kızın 'kötü yola' düşmemesiydi. Yine gazetelere yansıyanın aksine Elmas, Çocuk Esirgeme Kurumu'nda hiç kalmadı. Polis yetkililerinin tabiriyle devlet ona nüfus cüzdanından başka hiçbir şey vermemişti.

Ayakkabı Boyadı

Anne ve babasını kaybedene kadar ailesiyle yaşayan bir genç kızdı. Onun için her şey üst üste yaşadığı bu iki kayıpla başlamıştı zaten. Annesiz, babasız, evsiz, barksız ve işsizdi. Kendisini kadın gibi hissetmediği için genç kızların yaptığı işleri yapmayı aklından bile geçirmedi. Bir boya tezgâhı ayarladı kendisine ve Tepecik'teki Eşrefpaşa Devlet Hastanesi'nin önünü mekân tuttu. Oradaki en yakın dostu ise hastanenin tam karşısındaki Kardelen Çayevi'ni işleten Kemal Zengin'di. Soğuk havalarda onun çay ocağında ısınmaya, çay servislerinde ona yardım etmeye başladı. Kim bilir belki de aradığı baba sıcaklığını onda bulmuştu. Yıllar sonra poşete koyup getirdiği kesik kafayı da ilk ona göstermek istedi. Zengin, olayın dehşetinden hâlâ kurtulamadığı için sorularımızı yanıtlamak istemedi önce. Ama sonra ağzından ilk çıkan ifade, "İyi çocuktu," oldu. O da Elmas hakkında çok şey bilmiyordu: "Ben onun kız olduğunu bile bilmiyordum. Her şeyi erkek gibiydi; sesi, vücudu. Sessiz, sakin bir çocuktu. Buradaki herkes ona yardım ederdi. Karşıdaki hastanenin doktorları, hasta bakıcıları, buradaki esnaf..." Elmas'ın iki ağabeyi olduğunu, birinin yakın zamanda cezaevinden çıktığını söylüyor ama İzmir Emniyet Müdürlüğü Cinayet Büro yetkilileri bu bilgiyi doğrulamıyor. Belli ki Elmas'ın herkese anlattığı ayrı bir hikâyesi vardı. Sabahın yedisinde, elinde Tevfik Korkmaz'ın kafasının olduğu poşetle kapıya dayandığında bir yandan kızı dinlerken,

bir yandan da yakındakilere "Buraya polis gönderin," dediğini anlatıyor Zengin. Öte yandan da Elmas'ın Emniyet'te verdiği "Namusuma dil uzattı, bana iftira attı, o yüzden öldürdüm," ifadesini gerçekçi buluyor: "Namusuna çok düşkündü." Emekliliğinden sonra üniversitede okuyan kızı için açtığı çayevinde kendisine kader arkadaşlığı yapan Elmas'ın belki de erkeklerin tacizinden kurtulmak için erkekleşmeye karar verdiğini söylerken, "Allah ona yardım etsin," diye konuşuyor. Aynı caddede bir bakkal dükkânı işleten Ecevit Tokay ise, Kemal Zengin'in aksine Elmas hakkında farklı izlenimlere sahip. Erkek olduğunu sandığı bir insanın hem kadın hem de bir cinayet zanlısı olarak karşısına çıkması onu da çok şaşırtmış. Elmas'ın erkeklerle birlikte hovardalık yapmak için düğünlere gittiğini, orada içki içip âlemlere katıldığını söyleyen Tokay şunları söylüyor: "İki üç senedir buralardaydı. Çok sakin biriydi. Herhalde yanındaki adamın gazına geldi."

O Gece...

Tepecik'ten ayrılıp cinayetin işlendiği Basmane'ye geldiğimizde karşılaştığımız yoksulluk dehşet vericiydi. Basmane 1300 Sokak'ta Tevfik Korkmaz'la aynı metruk binayı paylaşan bir başka evsiz Ömer Yılmaz geçimini kâğıt ve plastik toplayarak kazanıyor. Geçim dediysek de, sadece aç kalmamak için kazanılan birkaç kuruştan bahsediyoruz. İçi tam bir harabe olan binanın bir odasında bir senedir kedisi Pamuk'la yaşıyor. Yan oda komşusu Tevfik Korkmaz'ı "Çakır Baba" olarak tanıyor ve Korkmaz'ın Elmas'ı çocukluğundan beri tanıdığını anlatıyor. "Çok iyi adamdı, kimsesi yoktu. Bir kardeşinin polis olduğunu söylüyordu, ama ben tanımıyorum." O gece kâğıt toplamaktan döndükten sonra şarabını alıp odasına çekilen Yılmaz, daha sonra yaşananları şöyle anlatıyor: "Elmas, Mehmet Aydoğan ve Çakır Baba, babanın odasında içmeye başladılar. Gelip benden de şarap istediler, verdim.

Birkaç saat sonra çıktıklarını duydum. Ama altıda gelmişler, işi bitirmişler." Ömer Yılmaz, Elmas hakkında birçok insanın anlattığından farklı iddialara sahip. Kâğıt toplayıcılığı yapan Mehmet Aydoğan'ın, Elmas'ı para karşılığı erkeklere pazarladığını söylüyor. Aydoğan'ın, Tevfik Korkmaz hakkında kızı yanlış bilgilendirdiğini ve genç kadının içkiden sonra aldığı uyuşturucu hapların etkisiyle, bu hunharca cinayeti işlediğini öne sürüyor. Başsız cesedi ilk bulan Ömer Yılmaz, Elmas'ın Korkmaz'ı altı yerinden bıçakladıktan sonra kafasını kestiğini anlatıyor: "Odanın kapısı açıktı, içeri girdim, Çakır Baba kanlar içinde yatıyordu, kafası yoktu. Şoke oldum. Şarabın üzerine 15 milyonluk mercimek gibi haplardan içince, kimse babasını bile tanımaz be abla." Cesetle karşılaştıktan sonra önce bir arkadaşını çağırıyor Ömer Yılmaz, sonra da Basmane Karakolu'na gidip cinayeti haber veriyor. Yılmaz gazetelerde yayımlanan bir yanlış bilgiyi daha, anlattıklarıyla düzeltiyor. Elmas ve Mehmet Aydoğan'ın birkaç sokak ileride bir evde birlikte yaşadıklarını ve Korkmaz'ın yanına zaman zaman içki içmek için geldiklerini söylüyor. Genç kadını gariban bulan Tevfik Korkmaz'ın ona yıllarca yardım ettiğini söylüyor ve Elmas'ın erkek gibi giyinmesi karşısında yaptığı yorum ise şöyle oluyor: "Manyaktı abla..." Ömer Yılmaz'ı aynı sokaktaki Öz Malatya Oteli'nin sahibi Ali Rıza Solak da doğruluyor. Genç kadının fuhuş yaptığını, serseri bir şekilde yaşadığını söyleyen Solak'ın onunla ilgili fikri hayli tedirgin edici: "Psikopattı."

Buca Cezaevi'ndeler

Cinayetten sonra onu iyi tanıyanların bildiği tek yere, Tepecik'e doğru gitmişti Elmas. Kimilerine göre bunu herkese kendini doğru tanıtmak için yapmıştı, âleme ibret olsun istemişti. Cinayeti soruşturan Emniyet güçleri, Elmas'ın bu cinayeti aklı başında bir şekilde işlediği kanaatinde. Onlara göre

genç kadın zaman zaman alkol alsa da, uyuşturucu bağımlısı olduğuna dair hiçbir emare yok. Kadının "Namusum için öldürdüm," diye verdiği ifadeyi inandırıcı bulan Emniyet yetkilileri, Elmas'ın yakınlarına da ulaşamamış. İlk sorgularının ardından tutuklanan Elmas Gem ve Mehmet Aydoğan şimdi Buca Cezaevi'nde yargılanmayı bekliyor. Belli ki bu cinayetin ardından daha çok konuşulacak ve karanlıkta kalan birçok detay zaman içinde ortaya çıkacak. Ama görünen o ki Erkek Elmas, Türkiye'nin en namlı kadın suçluları arasındaki yerini şimdiden aldı.

BİR YILDIZ KAYDI

2000'li yılların başında dünyanın adını bile duymadığı bir şehrimiz, kadınlarının ölüme atlamasıyla 'ünlendi'. Ardından pek çok 'orijinal' suçumuz oldu, ama kim derdi ki 'dünyanın ilk gey namus cinayeti'ne de imza atacağız? 'Suç' hanemize bunu da eklerken, her şey yine bize özgüydü. Mesela katil olduğu artık aşikâr olan babanın bir türlü bulunamaması, hiçbirimizi şaşırtmadı. Bu satırları Ahmet Yıldız'ın ölümünden üç yıl sonra yazarken, Kuzey Irak'ta bir yerlerde olduğu söylenen babaya dair herhangi bir uluslararası aranma kararı çıkarılmış değildi. Ama acıdır ki, Ahmet'in ölümüyle 'eşcinsel aşk' daha fazla konuşulmaya başlandı. LGBT mücadelesi çok önceden başlayan bir mücadeleydi ancak 'namus'u kadınla anmaya kodlu belleğimiz, erkeğin de 'namus' uğruna yok edilebileceğini onun gidişiyle öğrendi. Namus; uğruna kadın-erkek herkesin kurban edilebildiği bir totemdi. O 'out' olmayı seçmeseydi, biz 'normaller' LGBT örgütlerinin varlığını bilmiyor olmayı tercih edecektik belki de. Ahmet Yıldız'ın babasına benzemeyen, çocuklarını cinsel kimlikleriyle kabul eden anne-babaların var olduğunu bilmeyecektik. Cinsel yönelimler ve kimlikler hep bir utanç vesikası gibi yer edecekti birçoğumuzun belleğinde. Belki bir süre daha Zenne gibi filmler çekmeye cesaret edemeyecektik. Ahmet gidişiyle, tıpkı Urfa'da traktör altına atılarak öldürülen

Rabia, bir koyun gibi boğazı kesilerek öldürülen Sevda gibi bir 'aydınlanma'ya vesile oldu. Acıklı olan ancak kayıp vererek 'aydınlanan' bir toplum olmaktaki ısrarımızdı. O aydınlanmanın ne kadar yeterli olduğuysa başka bir tartışmanın konusu. Çünkü bu ülkede gözlerden ırak arka sokaklarda parayı bastırarak eşcinsel-transseksüel seks satın alan ve sonra da 'taş fırınlığı' kimseye kaptırmayan erkekler hiç de az değil.

Yalan Söylemedi, Maskesini Çıkarttı, Onur Duydu, Öldürüldü

26 Temmuz 2008 / Sabah Cumartesi

Şanlıurfalı bir ailenin oğlu olan ve gey kimliği nedeniyle 'namus cinayeti'ne kurban gittiği öne sürülen Marmara Üniversitesi öğrencisi Ahmet Yıldız'ın hikâyesini, son mektubundan ve yakın arkadaşlarından öğrendik.

Ahmet Yıldız komşularına göre 'sessiz sedasız, kendi halinde' bir gençti, ama onu tanıyanlar aktivist bir eşcinsel olduğunu biliyorlardı. Hatta San Francisco'da yapılan Eşcinseller Toplantısı'nda geçen yıl Türkiye'yi temsil etmişti. Ama 15 Temmuz'da Üsküdar'ın Bulgurlu Mahallesinde yaşanan bir ge-

lişme bütün ezberleri bozdu. Yirmi altı yaşındaki genç, gittiği pastanenin önüne park eden bir aracın içinden açılan ateşle ağır yaralandı ve kaldırıldığı hastanede yaşamını yitirdi. Ancak bu herhangi bir cinayetten çok farklıydı, çünkü ailenin tek oğlu Ahmet geçen yıl ailesine cinsel kimliğini açıklamış ve hayatı tamamen değişmişti. Üstelik Adana'da yaşayan ailesi cenazesine günlerce sahip çıkmamış, yaşarken yalnız bırakılan Ahmet'in cesedi öldüğünde de kimsesiz kalmıştı, ta ki dayısı gelip Yenibosna'daki Adli Tıp Kurumu'ndan cenazesini alana kadar. Ahmet Yıldız cinayeti Türk ve dünya medyasında 'İlk eşcinsel namus cinayeti' diye duyuruldu. Bu cinayeti kimlerin işlediği ya da azmettirdiği henüz soruşturma aşamasında ama gerek Ahmet Yıldız'ın 'Abi' takma adlı sevgilisi, gerekse onu 19 yaşından beri tanıyan, ismi bizde gizli Yaşar ve Yusuf takma adlı arkadaşları, ailesinden aldığı tehditlerin şahidi. 'Abi' lakaplı sevgilisi, Ahmet Yıldız'ın geçen Kasım ayında Üsküdar Savcılığı'na gidip suç duyurusunda bulunduğunu, Şanlıurfa kökenli büyük bir aşirete mensup olan ailesinin telefonlarını açmadığını anlatıyordu. Ailesinin evlerinin kapısına kadar geldiğini söyleyen 'Abi', şikâyet dilekçelerini dikkate almayan yasal mercilerin bu cinayetin sorumlusu olduğunu öne sürüyordu. Gey sitelerinde 'blackberry' nickini kullanan Ahmet Yıldız, cinsel kimliğiyle onlu yaşlarında tanışmış, daha o yaşta 'farklılığını' fark etmiş ve neden böyle olduğunu merak etmiş. Ölmeden önce yazdığı 'Yalan söyleme, maskeni çıkart ve onur duy' başlıklı mektupta bu özelliğini şöyle kaleme almış: "Benden yaşça büyük gey arkadaşlarıma en çok soru yönelttiğim konular; uzun ilişkilerini yürütürken karşılaştıkları zorluklar ve ebeveynlerine (eğer olmuşlarsa) out olduktan sonra onlarla geçirdikleri süreçlerdir."

Ahmet'in Son Mektubu

'Out' olmak, Lezbiyen Gey Biseksüel Transeksüel Travesti (LGBTT) literatüründe aileye açılmak demekti ve Ahmet, ar-

kadaşlarının deneyimlerinden kendi ailesinin out olunmaması gereken tipte bir aile olduğunu anlamıştı. Çünkü Rusya'ya meyve-sebze ihracatı yapan babası Doğulu bir Kürt ve annesi de İslamiyet'e çok bağlı yaşamayı tercih etmiş bir anneydi. Hatta onun bu dindarlığı erken dönemlerde Ahmet'i de etkilemiş ve çocuk Ahmet geyliğinin günah olduğunu düşünerek, bir süre dine yönelmiş, böylece cinsel kimliğinin değişeceğini ummuştu. Ama ne namaz ne oruç onu değiştirmişti. Ahmet küpe takan erkeklere tepki veren, kısa etek giyen kadınlara namussuz gözüyle bakan ailesinin gey kimliğini daha çocuk yaşta fark ettiğini ama görmezden geldiğini anlatıyor: "Sürekli sorular sordular, sıkıştırdılar, araştırdılar. Cep telefonumu, bilgisayarımı kurcalamak, kardeşimle beraber yaşamaya zorlamak, kapılarımı dinlemek gibi, benzerlerini çok hatırlamak istemediğim birçok olay yaşadım. Özgürlüğümü elimden almaya çalışıyorlardı durumumu öğrenmek için." Bütün bu yaşananlar onu 'out' olma kararı vermeye itmiş ve öyle bir zaman gelmiş ki söylemek zorunda kalmış: "Söyledim. Babama. Telefonda. Şimdi bile kalp atışımı hızlandıran bir diyalogdu. Uzun zamandır gey olduğumdan emin olduğunu kardeşime söyleyen ve öğrenince bana neler neler yapacağını söyleyen babam artık telefonda sadece şoke olmuştu. Günlerce birbirimizi aramadık." Üniversitede okurken, bir yandan da OKS'ye giren çocuklara özel ders veren ve öğrencilerinin yüzde 95'i sınavda başarılı olan Ahmet, ebeveynlerin çocuklarını istediği modele sokmak için ne gibi oyunlar oynayacağını, hangi maskeleri takacağını biliyordu. Sekiz ay kadar görüşmedi ailesiyle. Görüşmeden geçecek zamanda onların durumu kabullenmelerini bekledi. Ama inançları, örfleri ve ananeleri, ahlâksal olayları kendi iç dünyalarında bile tartışmaya asla izin vermeyen cinstendi. En çok sevgiyi koz olarak kullanmaya çalıştılar. Onun durumuna üzüldüğü için işleri bozulan babasından, durumunu kaldıramayan kardeşinden, üzüntüden kilo-

lar kaybeden annesinden bahsettiler. Son ataklarından biri ise doktor bulmak oldu. Babası gelecek, onu doktora götürecekti ve tedavi olup, sağlığına kavuşacaktı. Onlara göre gey olmak hastalıktı: "Anlattım onlara. Gey olmak insanların ela gözleri olması, siyah saçları olması, kıllı olması, ayrık parmaklı veya birleşik parmaklı olması gibi genlerle taşınan bir özellikti." Bu gelişmeden sonra Ahmet Yıldız ailesiyle bir kez yüz yüze görüştü ve anladı ki onların inançlarına göre yaşaması, kendi mutluluğundan daha önemliydi. Bu görüşmeden sonra silahlar doğrultuldu, SMS'ler geldi, aramaların ardı arkası kesilmedi. Ailesini kazanmak istemesine rağmen, yaşananlar Ahmet'i onlardan vazgeçme noktasına getirdi. Mektubunun son satırlarında ise yalandan kurtulduğu için onurlu olduğunu söylüyor, ancak arkadaşlarına anlayışsız ailelere açıklama yapmaktan kaçınmalarını öğütlüyordu.

Onu Bu Kadar Çok Severken Nasıl Öldürürler?

Cinsel kimliklerini 'gizli' yaşamayı tercih eden Yaşar ile Yusuf, Ahmet'in yakın arkadaşları. İkisi de 32 yaşında. Bakış açılarını Yusuf şöyle özetliyor: "Ben şimdiye kadar nefes aldığımı, yürüdüğümü söyleme gereği duymadım, gey olduğumu niye söyleyeyim, bu da onlar kadar doğal bir şey." Yusuf ailesine cinsel kimliğini açıklamış ama Yaşar bir-iki yakın arkadaşı dışında kimseye bunu anlatmamış: "Bu bizim özelimiz, kimsenin bilmesine gerek yok. Görünüşte sokaktaki insandan farkımız yok, ama odamıza girip kapımızı kapattığımız zaman yaşadıklarımız, tenine dokunduğumuz zaman etkilendiğimiz kişi sadece bizi bağlar. Davranış biçimimden dolayı kimse bana geysin diyemiyor. Bunu söylemek beni özgürleştirmeyecek. İyi bir ailem, iyi bir işim, iyi arkadaşlarım var. Bunları neden kaybedeyim ve altmış yaşına gelmiş iki insanı neden kırayım." Yaşar ile Yusuf, Ahmet'i 2001'de internetteki bir chat grubunda tanımış, onları tanıştıran da Ahmet ol-

muş. İkisi de Ahmet'le hiçbir zaman sevgili olmamış ve o zamanlar 19 yaşında olan Ahmet'i hep kardeş olarak görmüşler: "Düşünmüyordu, içinden geldiği gibi konuşuyordu, rahattı." Bir süre 'Ayılar' olarak bilinen grubun içinde olmuşlar ama daha sonra bu grubun aktivist olmadığını, daha çok cinsel ve sosyal bir ağ gibi kullanıldığını düşünerek ayrılmışlar. Ahmet'le tanıştıkları dönemde onun gey kimliğini sindirdiğini ve sağlıklı biri olarak yaşadığını anlatıyorlar, ancak bir dönem dini inançları nedeniyle çelişkiye düştüğünü de ekliyorlar: "Bunun günah olduğunu düşünüyordu, içindeki eşcinsel duyguyu kendini dine vererek yok edeceğini düşünmüştü." İkisi de ağabeylik yaptıkları Ahmet'e ders çalışmasının, okulunu bitirmesinin ve toplumda önemli mevkilere gelmesinin önemini anlatmış uzun uzun: "Bizim için önemli olan yaşlılık. Gençken çok şey yaşayabilirsiniz ama yaşlandığınızda eski gücünüzden bir şey kalmıyor. Bunları Ahmet'e öğrettik, o yüzden çok iyi bir öğrenci ve öğretmen oldu."

İnanmak İstemiyoruz

Görüşmemizde Yaşar ile Yusuf, son bir yıl içinde Ahmet'ten uzaklaştıklarını, bunun nedeninin de onun son bir yıl içinde girdiği sosyal çevre olduğunu anlatıyor. Anlaşıldığı kadarıyla gey kimliğini açık yaşamak isteyen Ahmet'le, daha gizli kapaklı bir yaşamı tercih eden ikili arasında bu konuda bir fikir birliği oluşmamış: "Ahmet'in görüştüğü insanlar bizim görüşmek istediğimiz insanlar değildi. Biz Ahmet'e biraz katı geldik ve bu yüzden onu ihmal ettik." İkisi de Ahmet'in Adana'da yaşayan Şanlıurfalı ailesinin evine defalarca gidip misafir olacak kadar yakın olmasına rağmen Ahmet'in aldığı radikal kararlar onları biraz uzaklaştırmış, ta ki ölümünden birkaç ay öncesine kadar. Ahmet'in ailesinden tehditler aldığını biliyor olmalarına rağmen, kim bilir belki de elinden yemek yedikleri bir annenin, oğlunu bu kadar çok se-

ven bir babanın böyle bir kararı alabileceğine ikisi de inanmıyor, inanmak istemiyor. Yıldız ailesinin önce 'yapma, etme' şeklindeki telkinlerinin, daha sonra aleni tehdide dönüştüğünü bilmelerine rağmen, "Onların Ahmet'i öldürtebileceğine inanmak istemiyoruz," demekten de kendilerini alamıyorlar. Ancak Yaşar ile Yusuf'un bu izleniminin önemli bir nedeni de Yıldız ailesinin üçünün de cinsel kimliğini bilmemesi. Ahmet'in, babasının işleri bozulunca özel ders vermeye başladığını, hatta para biriktirerek kardeşine de gönderdiğini anlatıyorlar. Ahmet'in yeni girdiği çevreden aldığı güçle ailesine açıldığını ve buna pişman olduğunu, iletişimlerinin de bu dönemde yeniden başladığını anlatırken, biraz da kendi pişmanlıklarını sergiliyorlar: "Ailesinin tehdit ettiğini söylüyordu ama çok ciddiye de almıyordu, yoksa okula gitmezdi, pastaneye rahatça girip çıkmazdı, Taksim'e gitmezdi. Ama bize söyleseydi, biz onu korurduk."

BİR 'YANLIŞ' İDAM HİKÂYESİ

Darbecilerin yargılandığı günlerdeyiz. Avukatları bile onları savunmamak için duruşmalardan çekilirken, darbe girişimcileri de mahkeme salonlarında hesap veriyor. 12 Eylül tarihi yeni kuşaklar için bir şey ifade etmese de, 30 yıl öncenin gençliği ülkenin gördüğü son askeri darbeyi hiçbir zaman unutmadı. Uyduruk yargılamalarla darağaçlarına gönderilen gençlerin adıysa, onların belleğinde hep canlı kaldı. O gençlerden biri Serdar Soyergin'di. Bir devrimciydi. Sarı uzun saçlarından dolayı 'Sarı Serdar' olarak anılırdı. 12 Eylül darbesi olduğunda hem Adana'da hem de Mersin'de karıştığı iddia edilen eylemlerden dolayı aranıyordu. Aranırken bile Adana Eğitim Enstitüsü'nde öğrenimini sürdürdü. Aynı zamanda Çukobirlik Fabrikası'nda çalışıyordu, sendikal faaliyetlerde de aktifti. Serdar Soyergin, siyasal yaşamına Acilciler'de başladı. Dönemin bir başka temel özelliği olan ayrışmalar sırasında Acilciler'den ayrılıp HDÖ (Halkın Devrimci Öncüleri)'ne geçti. Çukobirlik'te sendika çalışmaları sırasında HDÖ ile TKP karşı karşıya geldi. Darbe sonrası bir araya gelen Serdar ve arkadaşları 'darbenin devrimcileri sindirme çabasına karşı direnmek ve sol içi çatışmalara son vermek' gerektiğine karar verdiler. TKP'lilerle çatışmayı sona erdirme kararını bildirme görevi Serdar'a verildi. Serdar Soyergin, sol içi çatışmayı durdur-

mak niyetiyle girdiği kahvede bir yanlış anlama sonucu çatışmanın ortasına düştü. Ve oradan uzaklaşmaya çalışırken kendilerini durduran askeri araçtaki Yüzbaşı Bülent Angın'ın ölümüyle sonuçlanan bir başka eylemden yakalandı. İdam edildi. Yıllar sonra bir tanık ortaya çıktı ve gerçekleri açıkladı. Soyergin ailesi yüreklerine gömdükleri acıyı isimlerini gizleyerek dahi olsa ilk kez paylaştı.

'Yüzbaşıyı Süleyman Öldürdü, Onun Yerine Serdar'ı Astılar'

21 Ekim 2007 / Sabah Pazar

Serdar Soyergin arkada, en solda sarışın olan.

14 Eylül günü Adana'da yaşanan bir çatışmada bir yüzbaşıyı öldürmekten yakalanan ve kırk gün içinde idam edilen Serdar Soyergin, işlemediği bir suçtan mı asıldı? Alper Yalman ve Soydemir ailesi, tankçı yüzbaşıyı Süleyman Aydemir'in öldürdüğünü açıklayarak, yetkilileri dava dosyasını yeniden açmaya çağırıyor.

"Her koyun kendi bacağından asılırmış/ ben ise asıldım boynumdan/ bir şafak vakti incecik/ belli ki koyun olma-

dığımdan/ ateş oldun boynuma yetti gücün/ tohum oldum sessiz ağıtların şafağına/ incecik sızı kaldı urganda."

Bu satırlar suçsuz yere idam edilen arkadaşın ardından yazıldı. Ve bu satırların yazarı yıllar sonra ortaya çıkarak, tarihi bir yanlışlığı açıkladı.

Serdar Soyergin (22), bundan yirmi yedi yıl önce 14 Eylül 1980 günü bir çatışmada yaralı olarak gözaltına alındı ve bir yüzbaşıyı öldürmekle suçlandı. Beş gün içinde duruşması yapıldı, kırk gün içinde 25 Ekim 1980'de de idam edildi. Ancak ölene kadar yüzbaşıyı öldürmediğini haykırdı, hatta elinde silah bile olmadığını. Ama onu kimse dinlemedi ve yirmi iki yaşında Adana Kapalı Cezaevi'nde asıldı. O sırada yanında olan arkadaşı Süleyman Aydemir de 15 Mart 1981'de bir çatışmada ölene kadar, "O yüzbaşıyı ben öldürdüm, Serdar'ı benim yerime astılar," dedi durdu. Şimdi yıllar sonra bir tanık ortaya çıktı ve Soydemir'in işlemediği bir suçtan asıldığını, esas suçlunun yedi ay sonra ölen Süleyman Aydemir olduğunu söylüyor. Yalman, Soydemir dosyasının yeniden açılmasını ve itibarının iade edilmesini istiyor.

Serdar Soyergin'le ne zaman, nerede tanıştınız?
Serdar Soyergin benim on dört-on beş yaşlarından beri tanıdığım mahalle arkadaşımdı. 1978 ortalarından 12 Eylül 1980'e kadar Adana Çukobirlik Fabrikası'nda geçici işçi olarak beraber çalıştık.

Nasıl bir insandı, neler yapıyordu, işçi miydi, öğrenci miydi?
Serdar son derece barışçı, neşeli, yardımsever aynı zamanda yurtsever biriydi. En genel anlamda solcu ve devrimciydi. 14 Eylül 1980'de tutuklanıncaya kadar hem Çukobirlik'te geçi-

ci işçi statüsünde çalışıyor hem de 1978'de Ecevit azınlık hükümetinin aldığı bir kararla açılan hızlandırılmış Eğitim Enstitüsü kurslarına gidiyordu. Başarılı bir öğrenciydi ve kurstan sonra öğretmen olarak atanmayı ümit ediyordu.

Yüzbaşının öldürüldüğü eylemin nasıl geliştiğini anlatır mısınız?

12 Eylül 1980, hafızam beni yanıltmıyorsa bir cuma günüydü. 14 Eylül ise pazar günü. Gece sokağa çıkma yasağı uygulanmaktaydı. 13 Eylül akşamı buluştuk ve tedbir olsun diye o gece evlerimizde kalmayalım dedik. Başka bir mahallede oturan yine Çukobirlik'te işçi olan bir ağabeyimiz de bizi davet etmişti. 13 Eylül'ü 14 Eylül'e bağlayan geceyi gayet neşeli ve aynı zamanda endişelerle geçirdik. Elbette ki temel konumuz cuntanın yapacakları ve 'acaba işten atılır mıyız' endişesiydi. Serdar 14 Eylül sabahı, 'ben Kuruköprü'deki kahveye gideceğim arkadaşlarla buluşacağım,' diyerek evden ayrıldı. Ben de kendi oturduğum semte gittim.

O eylemde Serdar Soyergin'in üzerinde silah var mıydı?

Kötü haber çabuk yayılırmış. Serdar'ın gittiği kahvehanede kavga çıktığı, yoldan geçmekte olan bir askeri birliğin kavgaya müdahale ettiği ve silahlı çatışma çıktığı haberi gecikmedi. Daha sonra olayın gelişimini öğrendim. Serdar, Çukobirlik'te örgütlü bulunan Çukosen isimli sendikanın solcuların yönetimine geçmesi için çok çaba harcamış bir arkadaşımızdı. Nihayetinde yapılan ilk genel kurulda Çukosen yönetimine solcu arkadaşlar ezici bir çoğunlukla seçildiler. Sendika yönetiminde etkili olmak isteyip de olamayan daha doğrusu seçilemeyen pek çok sol gruptan insanla sürekli bir tartışma, karşılıklı suçlama halleri sürüp gitmekteydi. İşte çatışmanın olduğu kahvehanede de bu türden bir tartışma kavgaya dönüşmüş, o sırada devriye gezen askerler olaya müdahale etmiş ve

silahlar patlamış. Tankçı Yüzbaşı Bülent Angın çatışmada ölmüş, Serdar Soyergin bacağından yaralı olarak yakalanmış. Yüzbaşıyı asıl öldüren Süleyman Aydemir ise kaçmış. Görenlerin daha sonra anlattıklarına göre Serdar'ı yaralı olarak yakalayan askeri birlik, onu bir cemsenin arkasına ayağından bağlayarak şehrin ortasında sürüklemiş.

Soyergin'in yargılandığı davanın iddianamesini gördünüz mü? İddianamede neler yazıyordu?

İddianamede, Serdar Soyergin'in olay esnasında bir güvenlik görevlisinin göğsüne silah dayayıp tetiğe bastığını, fakat silahın ateş almadığını ve resmi görevliyi öldürmeye tam teşebbüsten yargılanması gerektiği ifade ediliyordu. Ve elbette ki iddianamede yasadışı THKP-C örgütü üyesi olduğu gibi suçlamalar da yer alıyordu. Daha sonra Serdar'ın elinde olduğu ileri sürülen ve patlamayan silahın ne olduğu konusunda hiçbir bilgiye rastlanmadı.

Ailesiyle görüştünüz mü, konuştunuz mu?

Serdar'ın idamından sonra annesiyle bir kez sokakta tesadüfen karşılaştık. Hiç konuşamadık, sadece birbirimize sarıldık. Çok sonraları ailesinin baskılar nedeniyle Adana'yı terk ettiğini öğrendim. Ancak nereye gittiklerini daha bir ay öncesine kadar da öğrenememiştim. Serdar'ın babası idamından bir yıl kadar önce kanserden vefat etmişti. Evin iki erkek üyesinin peş peşe ölümü, aile için dayanılması güç bir durum olmalı.

Süleyman Aydemir hakkında ne biliyorsunuz?

Süleyman Aydemir aslen Denizliliydi. Siyasi ve sendikal ortamlardan tanışırdık. Adana İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nde öğrenciydi. Devrimci ve solcuydu. Sanırım Devrimci Sol örgütüyle ilişkileri olmuş, daha sonra görüş ayrılığına düşmüş ve THKP-C/HDÖ grubuyla birlikte hare-

ket etmeye başlamıştı. 14 Eylül'deki olaydan sonra Adana'yı terk etmişti.

Onunla en son ne zaman konuştunuz? Size neler anlattı, Serdar Soyergin'in idamıyla ilgili neler söyledi?
Süleyman Aydemir Adana'yı terk ettikten sonra İstanbul'a gitmiş. Serdar'ın idamından sonra yakın arkadaşlarından onu nerede bulabileceğimi öğrendim. 1980 yılının son ya da 1981 yılının ilk günleriydi sanıyorum, İstanbul Merter'de salaş bir kahvehanede buluştuk. Yanında tanımadığım birkaç arkadaşı daha vardı. Çok samimi olarak bana aslında Serdar'ın cuntacılar tarafından kendisinin yerine idam edildiğini anlattı. "Beni yakalayamayınca Serdar'ı astılar, Serdar benim yerime idam edildi," diyerek üzüntüsünü dile getirdi. Bunları anlatırken gözlerinin buğulandığını ve çok üzgün olduğunu hatırlıyorum. Aynı zamanda hem iddianamede yazılı olanlarla hem de o güne kadar basındaki haberlerle uyumlu şeyler söylüyordu.

Süleyman Aydemir nasıl öldü?
Süleyman Aydemir üç arkadaşıyla birlikte sanırım 1 Mart 1981'de, İstanbul Bahçelievler'de, bir apartman dairesinde kuşatılmış ve polisle giriştiği çatışmada öldürülmüştü.

Siz Serdar Soyergin'in idamını nasıl değerlendiriyorsunuz?
Serdar'ın idamı bana göre intikam duygularıyla işlenmiş siyasi bir cinayettir. Hem zaten idam hükmünü imzalayan hakim yakınlarına "Bize yukarıdan emir geldi, elimiz kolumuz bağlı, başka bir şey yapamayız," yollu ifadelerde bulunmuştu.

Dosyanın yeniden açılması gerekir mi?
Bu dava ve benzer davaların yeniden görülmesi, Türkiye'nin geçmişiyle hesaplaşması demokrasisinin olgunluğuna işaret etmesi bakımından hem gerekli hem de elzemdir.

Bir Eylül Günü

Yoksul bir ailenin çocuğuydu, bir yandan Çukurova Üniversitesi Eğitim Enstitüsü'nde okurken, bir yandan da Çukobirlik'te çalışıyor, ailesini geçindirmeye uğraşıyordu. Babasını kanser illetinden bir sene önce kaybetmişti ve iki kız kardeşiyle, annesinin bütün yükü omuzlarındaydı. Adana'nın yoksul mahallesindeki tek göz evlerinde, karakolun karşısında otururken tanıştı devrimci düşüncelerle. Önce okulda öğrencileri, sonra fabrikada işçileri örgütlemeye girişti ailesinden gizli gizli. Ailenin tek erkek evladının bulaştığı işlerin pek farkına varmadılar, ta ki evlerine polis baskınları yapılana ve baskınlar sıklaşana kadar. Yakınları bu sessiz, kendi halinde çocuğa neler olup bittiğini anlayamıyorlardı, ne kadar büyük bir kabahat işlemiş olabilirdi ki? Ne için arandığını da bilmiyorlardı, bulunursa başına gelecekleri de: "Politik faaliyetleri yüzünden endişeleniyorduk. Ama elimizden bir şey gelmiyordu. Her baskında evdeki bütün fotoğraflarını alıp götürüyorlardı."

Takvimler 12 Eylül'den iki gün sonrayı gösterdiğinde Soyergin ailesinin evi yine basıldı ve evdeki küçük kız kardeş alınıp götürüldü. Evlerini talan edilmiş halde bulan anne ve abla, olanları komşulardan öğrendi. Ama yıllar sonra bile bildiklerinin ne kadar doğru olduğundan emin değiller: "Bunlar kahvede oturuyormuş, bir çatışma olmuş ve bir yüzbaşı ölmüş. Önce asker bastığı için mi çatışma olmuş, çatışma olduğu için mi asker basmış hâlâ bilmiyoruz." Evin tek oğlunun o çatışmada kasığından yaralandığını, bir yüzbaşıyı öldürmekle suçlandığını, küçük kız kardeşin de bir tehdit unsuru olarak alınıp götürüldüğünü öğrendiklerinde duyduklarına inanamamışlar. Tedavi edilmeyen yarasının üstüne, kardeşine gözünün önünde yapılan ve günlerce süren işkenceler de eklenmiş.

Soyergin'in yakınları yıllar sonra bile o anlara döndüklerinde, hâlâ ürkek ve çekingenler. O yüzden ne isimlerinin bilinmesini istiyorlar ne de fotoğraflarının yayınlanmasını. Belki de yıllar içinde kurdukları düzeni, kurdukları çevre ilişkilerini bir kez daha kaybetmek istemiyorlar.

Serdar Soyergin'in işlemediği bir suçtan yargılanmasına, beş gün sonra, 19 Eylül'de başlanıyor ve ilk duruşmada idam cezasına çarptırılıyor. Ancak ne avukat tutulmasına izin veriliyor, ne olay yerinde bulunmayan –kendisinin ısrarla olmadığını söylediği- silahıyla ilgili sorulara yanıt aranıyor. Yani belki de Türkiye'de 'adalet' ilk kez bu kadar hızlı tecelli ediyor: "Biz Serdar'ı idam kararı verildikten ve dosya Yargıtay'a gönderildikten sonra sadece bir kez görebildik. İki askerin kucağında getirilmişti, uzaktan gösterdiler bize. Cezasının bozulacağına o kadar inanıyordu ki. Size bir şey söyleyeyim mi, idam edilmeseydi de ölecekti, çünkü bacağı kangren olmuştu." Cezaevinin önüne her gittiklerinde erlerin bile Yargıtay kararını beklemeden, "Biz onu asacağız," dediğini anlatıyorlar.

Soyergin ailesi, idamın gerçekleştiğini radyodan öğrenir. Ne suçtan haberleri vardır, ne yargılamadan, ne de idamdan: "İnfazın gerçekleştiğini öğrendiğimizde mezarlığa gittik. Cenazesi bize verilmedi, mezarlıkta ağaçların üstünde bile polisler vardı, etrafımızı sardılar ve biz Adana'dan ayrılana kadar iki yıl boyunca üzerimize doğrultulan silahlarla yaşadık." Mezarlıktan döndüklerinde kapılarına asılan kâğıdı ise hiç unutamıyorlar. "Bu evde bir terörist yaşıyordu ve idam edildi," içerikli resmi belgeyi hemen yok etmişler. Aile de yüzbaşıyı Süleyman Aydemir'in öldürdüğünü yıllar sonra öğrenmiş, ama yapacakları hiçbir şey olmadığına inandıkları için, acılarıyla yaşamayı tercih etmiş: "Serdar'ın idamı ailemizin

de hayatına mal oldu. Herkes bizi dışladı ve memleketimizi terk etmek zorunda kaldık."

Soyergin'in yakınları biraz da arkadaşlarının desteğiyle, Serdar Soyergin dosyasının yeniden açılmasını istiyor: "Suçsuz yere idam edildi, gerçekten suçlu bile olsa adil bir şekilde yargılanmalıydı."

Bunca yıl sonra 'bir keşkeniz var mı' sorusunu ise şöyle yanıtlıyorlar: "Diyorum ki, keşke o gün çatışma yerinde ölseydi de, o kadar işkence görmeseydi, kırk gün boyunca ölümü bekleyerek yaşamasaydı."

Soyergin'in arkadaşları ise bir yandan dava dosyasının yeniden açılmasını isterken bir yandan da Adana Şehir Mezarlığı'nda bulunan, harap bir şekilde bırakılmış mezarını onartmak için kampanya başlattı. Adana Şehir Mezarlığı bu yıl 24 Ekim'de 78 kuşağını ağırlayacak.

İŞKENCENİN ELLERİ

Almanya'da bir kadın eceliyle ölmüştü, Türkiyeli'ydi. Ablasının, üye olduğum bir gruba yazdığı e-posta yoluyla haberdar olmuştum ölümünden. Görünüşe bakılırsa ölümünde yazılacak bir şey yoktu. Ancak o çok uzun mektubu sonuna kadar okuyunca durumun hiç de o kadar basit olmadığını anladım. Hemen Almanya'da yaşayan abla Berrin Tümay'a yazıp kız kardeşinin öyküsünü Sabah Gazetesi'nde yayımlamak istediğimi söyledim. O da elli yaşında henüz toprağa verdiği kardeşinin hayatına dair bütün ayrıntıları paylaştı. Acısı çok tazeydi: "Bir çukur. Çukurun etrafında insanlar. Dostlarımız, akrabalarımız, arkadaşlarımız, güzellikleri ve en lanetli günleri paylaştıklarımız, birbirimizi acımasızca, kıyasıya hırpalayıp, sonra da kaybettiklerimizi gömdüğümüz çukurun etrafında omuz omuza durduklarımız. Şu anda, bu satırları yazarken benim gerçeğim, tırnaklarımın arasında kalan ve belki de hiçbir zaman temizlenmeyecek, kara, ıslak, sert toprak. Oysa toprak ne kadar sıcaktır, ne kadar bereketlidir ve bu ocak ayının buz gibi bir gününde, sıcak, sarı güneşin altında insanın parmaklarının arasından nasıl da akar gider. İnsanın içini nasıl da ısıtır. Toprağın beni bu kadar üşütebileceğini hiç düşünmemiştim. Tırnaklarımın arasında toprak. Ellerim, yüreğim buz gibi." Zerrin Tümay'ın yirmi üç yaşında yaşadığı işkencenin,

yıllar sonra ölümüne neden olmasının hikâyesini ablasının bu samimi satırlarının ışığında yazdım. Ve yazarken, onunki gibi nice hikâyenin karanlıkta kaldığını ve belki de hiçbir zaman gün ışığına çıkamayacağını düşündüm.

Bir Kadın Yirmi Yedi Yıl Önce Öldürüldü, İki Ay Önce Gömüldü

9 Mart 2008 / Sabah Pazar

8 Ocak'ta Almanya'da bir kadın öldü. Adı Zerrin Tümay'dı, mülteciydi. Ölüm nedeni, bundan yirmi yedi yıl önce Gayrettepe'deki Birinci Şube'nin karanlık hücrelerinde boğazını sıkan iki eldi.

Ülkenin üzerine karabasan gibi çöken kara Eylül'ün üzerinden neredeyse bir yıl geçmişti. Yüreği sola sevdalı iki kız kardeş, aradan geçen zamana rağmen hâlâ başlarına bir şey gelmemiş olmasına şaşırıyor, kapıları her çalındığında "Bizi de almaya geldiler," diye irkilerek bekliyordu. Çok bekleme-

leri gerekmedi. Berrin ve Zerrin Tümay kardeşlerin hayatı 1981'in 30 Ağustos'unda evlerinden alınıp götürüldükleri günden sonra, bir daha hiç eskisi gibi olmadı. Sabaha kadar evde bekletildikten sonra tam iki buçuk ay sordular da sordular o zamanın ünlü binası Gayrettepe'deki Birinci Şube'de. 12 Eylül'den önce küçük kardeş Zerrin TED Koleji'ni bitirmiş, sonra da gazeteciliği çok sevdiği için Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu'ndan mezun olmuştu. Dönemin ünlü gazetelerinden Politika gazetesinin Ankara bürosunda ve DİSK'e bağlı Hür Cam İş Sendikası'nda çalışmıştı. Gözaltına alındığında yirmi üç yaşındaydı. Onu alıp götürenlerin tek derdi, aynı zamanda Politika gazetesinin yazı işleri müdürü olan kocası Aydın Şenesen'e ulaşmaktı. Kapatıldığı hücreden çıkarılıp tezgâha çekildiğinde "Aydın nerede?" diye soruyorlar, ardından elleriyle boğazına yapışıyor, sıktıkça sıkıyorlardı. Zerrin yaşadıklarını yan hücredeki ablasına, "Abla üzülme fazla bir şeyim yok, sadece gırtlağımı sıkıp duruyorlar," diye esprili bir şekilde anlatıyordu.

İlk Felç Metris'te

İşkenceli sorgular aylar sürdü. Ardından Zerrin Tümay için Metris günleri başladı. Hiçbir suçu yoktu, o yüzden kapatıldığı yerden bir an önce çıkmak istiyor, ama mahkeme bir türlü başlamıyordu. Bir gece ranzasından tuhaf bir ses yükseldi. Ablası Berrin ve yakın arkadaşı Reha İsvan yanına koştuklarında konuşamıyor, sağ tarafını hareket ettiremiyor, nefes almakta güçlük çekiyordu. Sadece korkudan dışarıya fırlamış gözleriyle etrafındakilere bakıyordu. Yüzü mosmor olmuş, gözleri yuvalarından fırlamıştı. Uzunca bir süre deliler gibi doktor çağırdılar. Koca metal kapıyı, pencereleri yumrukluyor, seslerini duyurmaya çalışıyorlardı. Epey uğraştıktan sonra doktor nihayet geldi ve Zerrin'in hemen hastaneye gitmesini sağladı. Ama hastane, şifa evi olacağına kâbus evine dönüşmüştü.

Tam teşekküllü Haydarpaşa Askeri Hastanesi'nde felç nedeni tespit edilemedi. Hastalığı araştırıldı mı araştırılmadı mı, orası bile muammaydı. Anne ve babası, felçli kızlarını hasta yatağında ayağına vurulan prangayla ziyaret edebildiler. Bu arada ablası küçük kardeşinin tahliye edilmesi için dilekçeler yazıyor, felcin nedeninin cezaevi koşulları olduğunu düşündüğü için Zerrin'in hapisten çıkarılmasını talep ediyordu. Mahkeme bu sıralarda başladı, ancak Zerrin hastanede olduğu için ilk celseye götürülmedi. Hastaneden Metris'teki B-3 koğuşuna geri döndüğünde vücudu minicik kalmıştı. Zar zor hareket ediyor ve konuşurken epey çaba harcaması gerekiyordu.

Bir Yıl Sonra Tahliye

Kendisinden bir süre sonra tutuklanan kocasıyla o halde ilk kez Metris'in kütüphanesinde buluştu. Hastalığı ilerliyor, tahliye talepleri yineleniyor ama çok hasta olmasına rağmen bir türlü dışarı çıkamıyordu. Askeri savcı durumunu bilmesine rağmen, on iki yaşında tuttuğu bir hatıra defterini delil olarak gösterip, tahliyesini engelliyordu. Ablasının üniversite döneminde yazdığı mektuplardan, şiirlerden ve fotoğraflardan oluşturduğu kenar süslü defter, başına bela olmuştu. Savcı, elindeki pembe defterin sayfalarını karıştırırken bir yandan da parmağını tehditkâr bir şekilde sallıyor ve "Bakın, Dağlar Dağlar yazmış," diyordu. Salondakilere dönüyor, bir kalp içine yerleştirilmiş bir yarısına Che'nin diğer yarısına sevgilisinin resmini yapıştırdığı sayfayı sallayarak, Zerrin'in ne kadar anarşist, terörist, 'komonist' olduğunu kanıtlamaya uğraşıyordu. Bütün engellemelere rağmen, Zerrin tutuklandıktan bir yıl sonra tahliye edildi. Evde iyi bir bakım sayesinde, bedeninde bazı arazlar kalmasına rağmen düzeldi. Metris'te kalan ablasını ve kocasını ziyaret etmeye başladı. Haftanın iki günü, yaz demiyor kış demiyor, Bostancı'dan kalkıyor Metris'e görüşe ve duruşmalara gidiyordu. TKP İs-

tanbul davası yıllarca sürdü ama, ablası Berrin ile kocası Aydın da bir yıl sonra serbest bırakıldılar. Abla Almanya'da politik sığınmacı olarak yaşamaya karar verdi, Zerrin ve Aydın da beş yıl boyunca Bodrum'da yaşamlarını sürdürmeye çalıştı. Pansiyonculuk, meyhanecilik gibi işler yaptılar.

Mülteci Bir Yaşam

Ancak Aydın'ın sırtında sadece TKP davası değil aynı zamanda Politika Gazetesi Yazı İşleri Müdürü olmasından dolayı açılmış yüzlerce yıl ceza istenen davalar da vardı. Yeniden aranmaya başlanmıştı. Onların da mülteci olmak dışında seçenekleri kalmamıştı. Zerrin Tümay, 1986'da yaşamının yirmi sekiz yılını geçirdiği ve her şeyden çok sevdiği ülkesini terk etmek zorunda kaldı. Karı-koca Almanya'da TKP'nin kontrolünde yayımlanan Türkiye Postası Gazetesinde gazeteci olarak çalışmaya başladı. Duisburg'da da göçmen gençler için hazırlanan İbibik adlı dergide redaktör olarak çalışmaya başlamıştı ki, hayatının ikinci dönemi başladı.

İkinci Kez Evlendi

Ülke değiştirmek sıkıntıların birini bitirmiş, diğerini başlatmıştı. Zerrin Almanya'ya geldikten bir süre sonra kısa süren bir yüz felci geçirdi, ama hafif bir şey olduğu için üstünde fazla durmadı. 1993'e gelindiğinde Aydın Şenesen'le evlilikleri de bitmişti. Felçten sonra, Berlin'e gitti ve orada hayatının aşkı olan ve on beş yıl evli kalacağı ikinci kocası Rainer Kristuf ile tanıştı. Birbirlerini çok sevmişlerdi. Tanıştıklarının dokuzuncu ayında, Zerrin'in 35. yaş gününde yaşanan şey ikisinin de hayatını karartti. Allah'tan Rainer o sabah evdeydi, çünkü Zerrin ikinci büyük felci geçirdi ve üç hafta yoğun bakımda kaldı. Ölmesi an meselesiydi. Rainer bu süre içinde onu bir an bile yalnız bırakmadı. Zerrin hasta yatağında konuşamayacak durumdayken onun parmağına yüzük takarak, hayata ye-

niden sarılmasına yardım etti. Ama ikisi de Zerrin'in hayatını değiştiren felç yüzünden, çok istedikleri halde, çocuk sahibi olamadı. Zerrin'in hastalığı yıllar sonra ilk kez Alman doktorlar tarafından o dönem araştırıldı. Doktorların yaptığı araştırmalarda Zerrin'in boğazını sıkan o acımasız ellerin izleri çift taraflı olarak net bir şekilde görülüyordu. Ellerindeki filmlerde boğazının ön tarafında bulunan atar damarlar üzerinde ve çene kemiklerinin altında çift taraflı parmak izleri vardı. Raporu açıklayan doktor, bu hasarın ancak elle yapılmış olabileceğini söylüyor ve bu tür bir boğazlanma olup olmadığını soruyordu. Bir sıkıştırma neticesinde damar çeperleri birbirine yapışmış, basınçla akan kan, yapışmış çeperi açmış, yırtılmasına neden olmuştu. Araya kan toplanmış ve kalınlaşmıştı. Kan pıhtısı Metris'te beynin sol yanını, yıllar sonra Almanya'da da sağ yanını tahrip etmişti. Ancak yaşama isteği ağır basmış ve damarların tıkalı olan bölümlerinde vücut kendi kendine bypass yapmış, kılcal damarlar kanın akması için bir köprü oluşturmuşlardı. Ameliyat, hasarlı kısım kemik altında kaldığı için yapılamıyordu. Zerrin o gün kurtuldu ama hayatının en güzel yıllarını sol tarafı felçli olarak sürdürmek zorunda kaldı. Geçirdiği ikinci felcin sonucunda, sol eli spastik olan kolunu hiç kullanamıyordu. Bazen eli kızgın ocağın üstüne düşer, elinin yandığını ancak yanık kokusundan fark edebilirdi. Sol bacağı ve ayağı da felçliydi. Bu ayağının üstüne evde ancak baston yardımıyla basabiliyor, sokağa yardımla ya da tekerlekli iskemleyle çıkabiliyordu. Sağlıklıyken giymeyi pek sevdiği ince topuklu ayakkabılar, yüksek konçlu şık çizmeler onun için hayaldi. Ses telleri de felçten kalıcı olarak etkilendiği için tek tonlu konuşabiliyor, birini sevdiğini söylerken bile azarlar gibi söylüyor, tek tonlu, mekanik bir ses çıkarıyor, heyecanlandığı zaman ne söylediğini anlamak güçleşiyordu. Çok hassaslaştı o günden sonra, alıngan birine dönüştü. Yaşadıkları onu sertleştirdi, içine kapanmasına neden oldu.

Özlem Dolu Bir Hayat

Ülkesine ilk kez ikinci kocasıyla evlendikten sonra 1996'da geldi. Yaşlı anne-babasıyla hasret gideriyor, onlarla evlerinin balkonunda lak lak ediyor, ayağını bile sokamadığı denizi uzaktan izlemekle yetiniyor, işkence çekerek de olsa çok sevdiği vapura biniyordu. Bostancı'daki iskelenin karşısındaki kahve en sevdiği mekândı. Her geldiğinde doyasıya döner ve çiğ börek yiyordu. Çok kalamıyordu, çünkü sevgili köpeği Ponpon'u çok özlüyordu. Ama esas özlemleri çok başkaydı. Eteklerini beline toplayarak üstüne gelen dalgalarla oynamak, engin sularda kulaç atmak, iki ayağının üstünde dengede durabilmek için neler vermezdi. Merdivenleri ikişer ikişer inip çıkmak, tabağına konmuş bir et parçasını bıçakla kesebilmek, sütyeninin çengelini tek başına takabilmek, bağıra çağıra şarkı söylemek süslüyordu hayallerini. En çok da sevdiğine iki koluyla sımsıkı sarılabilmek. Rainer'le Berlin ve Münih'te geçen yıllardan sonra, yalnız yaşamaya karar verdi Zerrin. Artık ablasının da yaşadığı kent olan Essen'deydi. Heyecanla ev aradı, buldu, dayadı, döşedi, ama içinde bir kışı bitiremedi. Ve yine hayatının en güzel yıllarından birinde, tam da ellinci yaşını sevdiklerine bir parti vererek kutlamayı planlarken, son nefesini verdi. Ablası onu bulduğunda göğüs kafesinde birkaç dakikalık oksijen kalmıştı. Mosmor olmuş dudaklarına tuhaf bir gülümseme oturmuştu ve kocaman açtığı kara gözlerini tavanda bir noktaya dikmiş bakıyordu. Berrin, küçük kardeşinin gözlerini kapatamadı. Ve o bakışın, Zerrin'in yaşamının bu biçimde son bulmasına sebep olan acımasız ellerin kâbusu olmasını diledi. Zerrin Tümay, şimdi İstanbul'da yatıyor. Onu yaşarken savunamayan ülkesine bir ölü olarak döndü, sessiz, sitemsiz.

ZİYNET'İN HİKÂYESİ

Ziynet Mersin'in acı dolu hikâyesinden o bu dünyadan gittikten tam bir yıl sonra haberdar oldum. Cinayet davası, gazetelerde kısa haberler sütununa düşmüştü. Ölümü gazetelerin üçüncü sayfalarına geçecek kadar önemsenmişti. Sonra her öldürülen kadın gibi, bir istatistik olarak kalmıştı. Kadın ve insan hakları örgütleri, Ziynet'in davasına müdahil olmak için başvurmuş, ancak müdahillik talepleri kabul edilmemişti. Ama bir ailenin toplu işkencesine maruz kalan bu gencecik güzel kadını unutturmamak, yaşadıklarını başka kadınların yaşamaması için görünürleştirmek gerekiyordu. Bunun için İzmir'de yaşayan ailesinin kapısını çaldığımda, 'bir umut' diye sarıldılar yazılacak satırlara. Kızını kardeşinin oğluna zorla veren annesiyle baştan sona Kürtçe yaptığım söyleşi çoğu kez hıçkırıklarla kesildi. Anneyi dinlerken duyduğum dehşet dolu ayrıntılardan soru soramadığım anlar oldu. Bir acıyı tekrar anımsatır olmak, kötü bir duyguydu. Yıllara yayılan hikâyeyi dinlerken, bir kez daha insanoğlunun acımasızlığına ve kadınların bu topraklarda yazılan kaderine isyan ettim. O yüzden Ziynet'in öyküsünü içimde fazlasıyla duyarak ve kendimi onun yerine koyarak yazdım.

Ziynet'in Çilesi Ölümle Bitti

13 Nisan 2008 / Sabah Pazar

Ziynet Mersin, dört defa bitirmek istediği işkence dolu evlilikten, canını vererek kurtuldu. Ardında onu her defasında kocasına gönderen pişman bir aile, üç küçük çocuk ve sadece fotoğraflarda kalan bir güzellik bıraktı.

Ne Olmuştu?

Ziynet Mersin, 16 yaşında evlendirildi, sekiz yılda üç çocuk sahibi oldu. Evliliği boyunca dayak yedi, elleri ayakları bağlandı, vücudunda sigara söndürüldü, cinsel organına yanık naylon damlatıldı. Evliliğini dört defa bitirmek iste-

di, her defasında ailesi tarafından geri gönderildi. Son kez gönderildiğinde, bir daha dönemedi ailesine, çünkü 6 Kasım 2007'de, 24 yaşındayken, kocası Alaattin Mersin tarafından göğsüne sıkılan tek kurşunla öldürüldü. Cinayetin davası İzmir'de sürüyor.

Ziynet'ti adı. Bu adı mücevher gibi gözlerine bakıp koymuştu ailesi. Kara kaşlı, kara gözlü insanların yurdu Lice'de, yeşim rengi gözleriyle doğduğunda ailenin en güzel kızı olacağı belliydi. İki yaşındayken taşındıkları İzmir'de yine Doğu'nun gelenekleriyle ama nispeten daha özgür büyüdü. Ailesinden aldığı dinî eğitim nedeniyle genç kızlığından itibaren beş vakit namazını hiç aksatmadı. Alaattin Mersin, dayısının oğluydu. Evlilik yaşı geldiğinde halasının güzel kızının adını fısıldadı ailesine, "Ziynet olursa evlenirim, yoksa evlilik benim neyime," dedi.

İdare Et Çocuğun Var

Kardeşi, karısı ve oğlu selamsız sabahsız Diyarbakır'dan geldiklerinde 'Tanrı misafiri' diye karşıladı onları Ziynet'in annesi Esma Kılıç. Niyetlerinin küçük kızlarını istemek olduğunu öğrendiğinde, hiç dinlemedi kızını, zorla da olsa evlenecekti.

İlk üç ay her şey güllük gülistanlıktı. Sonra bir gün Kılıç ailesinin İzmir'deki evlerinin telefonu acı acı çaldı, "Anne kurtar beni," diye ağlıyordu Ziynet. Kocasının kardeşinin tokadıyla başlamıştı dayak, haksızlığa isyan eden Ziynet'in karşı çıkışıyla da bütün ailenin toplu dayak seansına dönüşmüştü. O günden sonra dünyası tersine döndü. İlk çocuğu doğduğunda bile dayağın sonu gelmemişti. Ailesi bu eziyeti daha fazla izlememeye karar verdi. Öyle şiddetli dayak yiyordu ki, dört aylık çocuğundan ayrılmayı bile göze almıştı. Mosmor vücuduyla geldiği ailesinin yanında sekiz ay kaldı. Kocası-

nın ailesi aylar sonra kapılarını çaldığında "Söz veriyoruz, bir daha bunlar yaşanmayacak," yeminleriyle ikna ettiler ailesini. Ama bu sözlerini sadece yirmi gün tutabildiler. Annesinin "İdare et, çocuğun var," telkinleriyle elinden geldiğince dayanmaya çalışıyordu ama nafile. Ziynet, İzmir'e ikinci dönüşünde dört ay kaldı. Kılıç ailesi, Ziynet ile Alaattin'in bir araya gelmesinin tek koşulu olarak çiftin İzmir'de yaşamalarını öne sürdü. Mersin ailesi de bu koşulu kabul etmek zorunda kaldı. Üstelik tek sorun ikilinin evliliğindeki sorunlar değildi. Herkes birbiriyle kavga ediyor, evde sürekli cam çerçeve aşağı iniyordu. Kılıç ailesi kızlarının bu gergin ortamdan kurtulmasıyla, evliliğindeki sorunların da azalacağını umuyordu.

İzmir-Diyarbakır Hattı

İnciraltı'nda etrafı tuğlalı, üstü naylonla kaplı bir barakaya yerleştiler. Kış soğuğunda bir soba ve bir halıyla idare ediyorlardı. Bu arada ikinci çocukları doğdu. Genç kadın etraftaki bahçelerde yevmiyeli işçi olarak çalışıyor, kocası da evde çocuklara bakıyordu. Tam her şey yoluna girmiş gibi görünürken, Alaattin birden karakter değiştirmeye başladı, kendisine bir satır aldı. Nereden bulduğu belli olmayan paralarla içki içmeye, geceleri dışarıda geçirmeye ve eve geldiği gecelerde karısını dövmeye başladı. Paraların kaynağı çok geçmeden belli oldu; Diyarbakır'daki Mersin ailesi.

İzmir'e gelmek de çözüm olmamıştı, bu kez de Mersin ailesinin baskısıyla Diyarbakır'a taşındılar. Kayınpederi yine söz vermişti Ziynet'e, ona Diyarbakır'daki evlerinden birini verecekti. Ama aslında daha dönüş yolunda kurduğu bir cümle olacakların habercisi gibiydi: "Sen Diyarbakır'a bir gel, biz sana gösteririz." Takılarını elinden almakla başladılar işe. Bu kez dayakla yetinmiyordu kocası, kayınbiraderleri, kaynana-

sı, kayınpederi ve eltisi. Sistemli bir işkence kararı almışlardı ve kurban Ziynet'ti. Eltisinin kendisini dövmesine karşı çıktığı için bir gece önce ellerini, sonra ayaklarını bağladı kocası ve onu tam üç gün üç gece bağlı tuttu, aç ve susuz bıraktı. Üçüncü gecenin sonunda su isteyen karısına, eltisinin idrarını içirirken gözlerindeki şeytanca pırıltıları gördü genç kadın. Sonraki günlerde kollarında sigara söndürdüler, memelerini ve cinsel organını naylon damlatarak yaktılar, zorla ilaç içirip ölmesini sağlamaya çalıştılar, yüksek bir yere baş aşağı asıp kafasına vurdular da vurdular. Bazen cinsel organındaki ve makatındaki yanıklar o kadar acı veriyordu ki, oturamıyor, sadece çömelmek zorunda kalıyordu. Üstelik biri işkence yaparken ailenin geri kalan üyeleri bunu zevkle izliyor, hatta bazen "Şöyle yap, böyle yap," diyerek işkenceyi yönlendiriyorlardı. Bu arada üçüncü çocuğunu da doğurdu.

Dava Açtı

Hem evin hem de apartmanın kapısı üstüne kilitleniyordu ama o kaçmak için her fırsatı kolluyordu. Birkaç kez yakındaki ablasının evine kaçmayı başardı. Üstü başı kanlı, yırtık pırtık giysileriyle gittiği ablasının evinde sürekli sayıklıyor, "Başıma vurmayın, ayaklarıma ellerime vurun," diye yalvarıyor, kimseyi tanımıyordu. Vücudu açlıktan ve işkenceden minicik kalmıştı.

İzmir'deki ailesi olanları haber alınca, bu kez bir daha vermemek üzere alıp götürdü Ziynet'i. Kafasına aldığı darbeler yüzünden sersem gibi olan, sürekli bayılan, ağzından köpükler saçan kızlarını aylar süren bir tedavi ve bakımla kendisine getirdiler. Adli Tıp Kurumu'nda kadının vücudundaki işkence izleri hemen tespit edildi ve başta kocası olmak üzere, Diyarbakır'daki bütün aile fertlerine dava açıldı. Ardından da boşanmak için dilekçe verdi genç kadın.

Ziynet bir buçuk yıl dayaktan uzak ama çocuklarından da kopuk bir yaşam geçirdi İzmir'de. O günlerde birtakım resmi işlemler için Diyarbakır'a giden büyük ağabeyiyle temasa geçti Alaattin ve ailesi. Aile yeminler ediyor, gelinlerini istiyordu. Üstelik "Bizde boşanma olmaz, Ziynet ya bizimdir, ya kara toprağın," demekten de geri kalmıyorlardı. Ağabeyi ailenin vereceği sözleri tutacağına inandı. Bu inançla ailesini arayıp, Ziynet'in kocasıyla barışmasını ve evine dönmesini istedi.

Beni Öldürecekler

Ama Ziynet için verilen sözlerin hiçbir kıymeti yoktu. "Bir daha gidersem, beni öldürecekler," diyor başka bir şey demiyordu. İnat etti, direndi, ama bu kez de çocuklarına kavuşma arzusu galip geldi ve genç kadın İzmir'de yaşamak şartıyla evliliğine geri döndü. Çocukları geldiği gün o mutlulukla mevlit okuttu evde. Birkaç haftayı Kılıç ailesinin yanında geçiren çift, eşyalarının ulaşmasının ardından evlerine yerleşti. Ziynet eskisi gibi bahçelerde çalışıyor, merdiven temizliğine gidiyor, kocası da çocuklarıyla ilgileniyordu ama Diyarbakır'la yaptığı gizli görüşmeler de gözden kaçmıyordu. Sorunsuz geçen yedi ayın sonunda bir gün kocasının kendisinden sakladığı 250 YTL'yi yatak denkinin altında buldu. Parayı nereden bulduğunu sorduğunda, "Babam gönderdi, silah alacağım," yanıtını aldı. İkna olmadı, ama konuyu kapattı. Birkaç hafta sonra askerden izinli gelecek olan kardeşinin heyecanını yaşıyordu, gerilimi artırmak istemedi.

5 Kasım 2007'yi 6 Kasım'a bağlayan gece, Ziynet ve Alaattin Mersin'in Balçova'daki Yıldırım Beyazıt Sokak 44/A No'lu evlerinin kapısını önce Ziynet'in ablasının kocası çaldı. Ziynet'in evinde sakladığı kayınvalidesine ait altınlardan birkaçını ödünç almak üzere uğramıştı. Evde, gözle görülür bir gerilim vardı, Alaattin sigara üstüne sigara yakıyor, Ziynet

ise enişteşinin biraz daha oturması için ısrar ediyordu. Adam uzun kalmadı, altınları alıp, 20.30 sularında ayrıldı. Yarım saat sonra oradan geçen başka bir yakınları kapılarını çaldığında açan olmadı. İçeriden çocukların sesleri geliyordu, ama ışıklar kapalıydı. Anlam veremedi ama üstünde de durmadı.

Ertesi gün her şey açığa çıkmıştı. Enişteşinin ayrılmasından sonra, daha önce başlayan kavga devam etmiş, Alaattin Mersin soba demirini karısının kafasına vurmuştu. Kadın o darbeyle baygın bir şekilde yere düşerken, adam da sakinleşmek üzere dışarı çıkmıştı. Alaattin Mersin kendisi sakinleşene kadar, Ziynet'in de ayılacağını umduğunu anlattı ertesi gün karakolda. Ama eve geldiğinde karısı başının arkası kanlı bir şekilde yerde yatıyordu, ölmemişti, hâlâ nefes alıyordu. Bir süre ölmesini bekledi. Üç küçük çocuk da annelerinin can çekişmesinin tanığıydı. Yakın zamanda Diyarbakır'dan bir taziye için İzmir'e gelen babasının getirdiği silahı kullanmaya o sırada karar verdi. Kalbinin üstüne bir yastık koydu ve tetiği sadece bir kez çekti.

Ellerinde Saçları Vardı

Asker oğlunu bekleyen anne Esma Kılıç, kızından ödünç aldığı elektrik süpürgesini sabah erken saatte babasına verip gönderdi. Kapıyı Alaattin açtı, süpürgeyi aldı ve kızını soran babasına, "İşe gitti," dedi. Baba şüphelenmeden oradan ayrılırken birkaç yüz metre ötede iş bekleyen, Ziynet'in hamallık yapan ağabeyinin telefonu çaldı. Kayınpederini evden gönderen Alaattin, taksicilik yapan bir yakınını arayıp, karısını öldürdüğünü ve gelip kendisini buradan uzaklaştırmasını söylemişti. Evden ayrılırken, çocuklarının yanı sıra yanına kayınvalidesinin altınlarını ve parasını da almayı unutmamıştı. Ablasının öldürüldüğünü öğrenen Ziynet'in askerden bir saat önce gelmiş kardeşi, yanında annesiyle koşarak

gitti ablasının evine. Kapı kilitliydi. Arkadan balkona tırmanıp eve girdiğinde, ablasının çoktan soğumuş cesediyle karşılaştı. Göğsündeki deliği gördükten hemen sonra bayılıverdi ablasının cesedinin üstüne. On beş dakika baygın yattı. Ablasının ellerindeki saçları, ağzındaki kanı ve boynundaki tırmıkları gördüğünde, inanılmaz bir çığlık attı önce. Kapı içeriden açılmıyordu, kırk dakika baş başa kaldı çok sevdiği ablasının cesediyle. Polislerin balyozla kırdığı kapıdan çıktıktan bir süre sonra bir haftalığına Manisa Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde tedavi gördü.

Alaattin Mersin cinayetten sonra İzmir'den çok fazla uzaklaşamadı, birkaç saat sonra Manisa'nın Akhisar İlçesinde yakalandı. Gözlerinin önünde annesini öldürdüğü çocukları Yunus, Emre ve Bensu bir uçakla Diyarbakır'a gönderilirken, o da tutuklanarak Buca Cezaevi'ne koyuldu. İnsan hakları örgütlerinin de müdahil olmak istediği Ziynet Mersin cinayeti, İzmir 1 No'lu Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülüyor. Alaattin Mersin'in müebbet hapis istemiyle yargılandığı dava için Kılıç ailesinin tek isteği, cinayeti yönlendiren ailenin diğer üyelerinin de yargılanması ve ceza alması.

ANNELER VE KIZLARI

Dedikleri gibi "Kızlar annelerinin kaderini (mi) yaşar," gerçekten? Beş çocuk doğurduktan sonra bu dünyadan genç yaşında göçüp giden bir annenin en büyük kızıydı Semra. Tıpkı annesi gibi gencecik yaşında 'verilmişti' o adama, hayatı kurtulsun diye. Elazığ'ın garip bir köyünde doğmuştu. İstanbul'un balçığa bulanmış mahallelerinde soğuktan titreyerek manav tezgâhında beklemektense, Fransa'da bir kasabada yaşamak elbette ilk başta 'kurtuluş'tu. Yaşı henüz on beş olsa da. Üstelik yüzünü çok az görse de, halasıydı annesi yerine koyacağı kayınvalidesi. On sekizine girmeden aldı oğlunu kucağına. Ve çok geçmeden başladı cehennemi. Suçu güzel olmaktı. 'Güzel' karısını sudan sebeplerle dövmeye başlayan 'kuzen koca', kimsesiz karısının annesine en çok benzeyen haline, içine kapanıklığına o kadar çok güveniyordu ki, dayağın dozunu her geçen gün artırıyordu. Gidecek bir yeri, sığınacak kimsesi yoktu Semra'nın. Gecekondusu her an yıkılma tehditi olan İstanbul'daki babasına gidemezdi. Gitse bile kardeşlerine tıpkı masallardaki zulmü eden üvey annesine katlanamazdı. Dayakla yaşamanın daha iyi olduğunu düşündü, zaten çocuğundan ayrılması da imkânsızdı. Yıllarca katlandı bu hayata, ta ki annesi aklına düşene kadar. Oğlu da büyümüştü artık. Bir kutu haptı tutunduğu. Arkasında ne bir sözcük bırakacaktı, ne bir ilenme, öylece

çekip gidecekti. Hayat değiştiremeyeceği kadar zordu. O günlerde çaldı telefonu. İsviçre'ye gelen gazeteci kuzeni sınırın öte yanındaki teyze kızını görmek istiyordu. Bir daha hiç duymayacağını düşündüğü memleket kokusunu almak üzere gitti yıllardır görmediği kuzeniyle buluşmaya. Onda 'anne yarısı' teyzesinin sıcaklığını göreceği umuduyla. Yeni boşanmıştı gazeteci kuzeni, ona umuda dair cümleler kurdu yıllardır hiç duymadığı. Kadınca bir hisle gözlerindeki karanlığı gördü. Semra, yılların birikmişliğini anlatmaya başladığında, hayatının tamamen değişeceğini bilmiyordu. O buluşmadan sonra 'bir kutu hap'ı çıkardı önce hayatından, sonra dayakçı kuzen kocayı. Polis, 1 kilometre yakınına girmesini bile yasakladı kocasının. Bir Fransıza âşık oldu, birbirinden güzel üç kız kardeş verdi oğluna. Az sonra hikâyesini okuyacağınız Tuğçe, Semra kadar şanslı değildi.

Babası Annesini Kocası da Onu Öldürdü

27 Ocak 2008 / Sabah Pazar

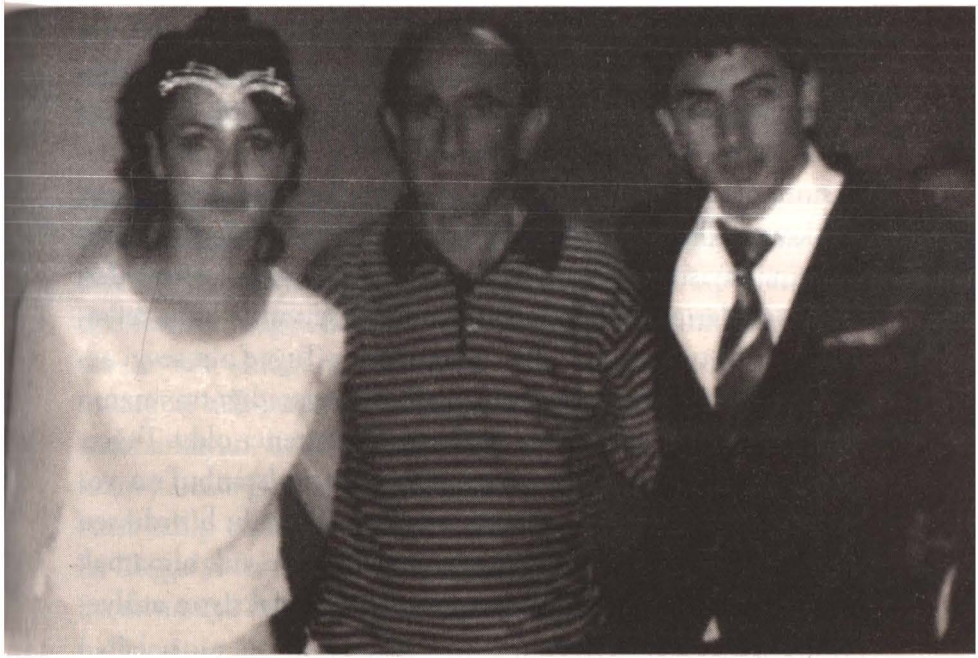

Çocuk yaştayken babasının annesini öldürmesiyle kimsesiz kalan Tuğçe Akkurt, akraba evlerinde 'sığıntı' olarak geçen hayatını değiştirmek için Vedat Ayata ile evlendi. Ancak evliliğinin üçüncü ayında kocası tarafından güpegündüz atkıyla boğularak öldürüldü.

Küçük Tuğçe henüz yedi yaşındaydı. O gün de yeni başladığı okuldan henüz dönmüş, üzerindeki önlüğünü fırlattığı gibi dışarıda oyun oynamak için bekleyen arkadaşlarının yanına koşmuştu. Annesinin "Evin önünden uzaklaşma," uyarısına

"Tamam," anlamında bir el işareti yaparak, kendisini dışarıya atmıştı. Babasının işi nedeniyle Mersin'de doğmuştu ama bir süre önce taşındıkları Erzurum'a, belki de memleketleri olması nedeniyle çok kolay uyum sağlamıştı. Zaman zaman kavga etseler de anne babasıyla mutlu bir hayatı vardı. Ancak Tuğçe'nin 'küçük kavgalar' sandığı gerilim sandığından çok daha şiddetliydi. Ve öyle bir an geldi ki Akkurt ailesinin mutedil hayatı, 1999'un Eylül ayında tam anlamıyla alabora oldu. Minik Tuğçe'nin çok sevdiği babası Zakir, bir kavga sırasında canı kadar sevdiği annesi Saliha'yı öldürmüştü. Babasının öfkeyle işlediği cinayet onu hem annesiz hem babasız bırakmıştı. Tuğçe'nin bundan sonraki hayatı halasının, amcasının, dayısının evinde bir 'sığıntı' olarak geçti. Akrabaları onu çocuklarından ayırmadı, ama hiçbir şey anne-baba şefkatinin yerini tutmazdı. Belki de bu yüzden Tuğçe'nin sevgi açlığı hiçbir zaman geçmedi. Küçücük yaşta yaşadığı travmanın etkisiyle, eğitim hayatında başarısız bir öğrenci oldu Tuğçe. Akrabaları İstanbul'a taşınınca, o da onlarla İstanbul'un yolunu tuttu, zaten başka çaresi de yoktu. İlkokulu bitirdikten sonra okuyamadı. Hem yakınlarına daha fazla yük olmamak hem de yeni bir hayata adım atmak için konfeksiyon atölyelerinde çalışmaya başladı.

Evinin Kadını Olmak

Kendi parasını kazanmak onu daha iyi hissettiriyordu. Ama onun esas muradı bir an önce kendi evinde yaşamak, kendi evinin kadını olmaktı. Bu hayalleri kurarken tanıştı Vedat Ayata'yla. O da kendisi gibi Erzurum Narman'lıydı. Eski adı Pertuvan olan Narman'ın Gökdağ Köyünden gelmişti ikisinin de ailesi. Adını binlerce metre yükseklikteki, bir yüzü gök mavisi dağdan alan köydeki anneannesi Tuğçe'nin hayatı boyunca en sevdiği kişiydi. Ne İstanbul, ne yeni girdiği çalışma hayatı anneannesine duyduğu özlemi bitirebiliyor-

du. Bu duygular içindeyken dayısının kayınbiraderinin oğlu Vedat'ın gösterdiği ilgiden hoşlanmaya başladı. Evlerine sık sık gelip giden bu kara yağız gencin buluşma tekliflerini önce duymazdan gelse de, bir süre sonra karşı koyamadı. Kim bilir belki de hayallerinin beyaz atlı prensiydi Vedat. Hem tanıdık, bildik bir ailenin oğluydu. Bu güvenle açtı yüreğini ve iddialara göre bir süre sonra da bedenini. Vedat'ın "Nasılsa evleneceğiz," sözleriyle ve 'sığıntı' olmaktan kurtulacak olmanın hasretiyle onun pembe panjurlu ev hayallerinin ortağı oldu.

İmam Nikâhıyla Düğün

Ancak Tuğçe'nin akrabaları bu ilişkiyi duyar duymaz, hemen evlenmelerini istediler. Ayata ailesi bir baltaya sap olamayan oğullarının, Tuğçe ile flört ettiğini, üstelik samanlığın da çoktan seyran olduğunu duyduklarında, yapacakları bir şey olmadığını anlamışlardı. Girdiği her işte birkaç günden fazla tutunamayan, komşularının deyimiyle 'hayta' oğullarının bir kızın kanına girmesiyle, yapacakları tek şeyin o kızın 'namusuna sahip çıkmak' olduğuna karar verdiler. Alelacele istediler Tuğçe'yi dayısından. Kız tarafı da hiç nazlanmadı, canlarına minnetti. Alt komşuları olan Bingöllü İsa Özipek'ten mahallelerinin alt tarafındaki Bingöllüler Lokali'nin kiralanmasına yardımcı olmasını istedi Ayata ailesi. Kahvehaneden bozma bu mekânda yapıldı Tuğçe ile Vedat'ın düğünleri. İkisi de evlendiğinde 17 yaşındaydı, o yüzden resmi nikâhları yapılamadı, 'şimdilik' kaydıyla imam nikâhıyla girdiler dünya evine. 2007'nin Ramazan Bayramı ile Kurban Bayramı arasına sıkıştırılan düğün törenlerinden hemen sonra, Vedat'ın ailesinin Samandıra Veysel Karani Mahallesi'ndeki evlerinde yaşamaya başladılar. Vedat'ın inşaat makineleri operatörü babasının dört çocuğu daha vardı. Vedat, iş buldukça çalışıyor, bulmadığı zaman da evde yatıyordu. Tuğçe, evliliklerinin ilk birkaç haftasında kocasının ailesiyle aynı evde yaşamaya ses çı-

karmasa da, bir süre sonra Vedat'ın verdiği sözleri tutamayacağını anlamaya başladı. Kendi evinde değil, yine birilerinin evindeydi ve hâlâ 'sığıntı'ydı. Bu arada belki de nasıl korunacağını bilmediği için evlenir evlenmez hamile kalmıştı ve bunu kocası ile onun ailesinden saklamıştı. Tek güvencesi, evlendikten sonra da çalışarak eve getirdiği paraydı. Ama o çalışırken kocasının saatlerce uyuması, iş aramaması giderek daha çok üzüyordu onu. Evliliklerinin üçüncü ayına kafasındaki bu sorunlarla girdi.

Hayatımızı Değiştirelim

2008'e yeni ailesinin evinde giren Tuğçe Akkurt, takvimler 11 Ocak'ı gösterdiğinde uzun uzun düşündükten sonra bir karar verdi ve evden bu kararla çıktı. Evdekilere "İşe gidiyorum," dedi. Gerçekten de işe gitti ama sadece maaşını almak üzere. Maaşını alır almaz, İstanbul'un Anadolu yakasındaki Harem Otogarı'na gitti ve Erzurum'a kalkan ilk otobüse attı kendini. Amacı hem çok özlediği anneannesini görmek hem de ne zamandır kocasına söylediği "Yaşamımızı değiştirelim," sözünü biraz emrivakiyle de olsa hayata geçirmekti. Böylece çok sevdiği kocası onu merak edecek, özleyecek ve onu kaybetmemek için istediği şeyi yapacaktı. Vedat karısının akşam eve dönmemesi üzerine adeta çıldırdı. Aradığı hiçbir yerde onu bulamıyordu, iş arkadaşları da nereye gittiğini bilmiyordu. Ailesi ise genç gelinlerinin habersiz bir şekilde evi terk etmesini affedilmez buluyordu. Vedat karısına üç gün boyunca ulaşamadı. Üçüncü günün sonunda Tuğçe kocasını arayıp, Erzurum'da olduğunu ve onu merak etmemesini söyledi. Her şey olup bittikten sonra Vedat karakoldaki polislere şunları anlattı: "Tuğçe bana, 'Sen de gel. Ben o eve gelmek istemiyorum. 18 yaşımızı doldurmamıza az kaldı. Resmi nikâhımızı yapar, burada bir ev tutarız. İş bulur, geçinir, gideriz,' dedi." Tuğçe'nin Erzurum'da neler yaşadığını, neler yaptığını kimse bilmiyor.

Belki yaşlı anneannesi "Madem orada bu kadar mutsuzsun, git kocanı da al gel," dedi. Belki de, kimse kendisine sahip çıkmadı. Çünkü Tuğçe 16 Ocak'ta kocasını arayarak, İstanbul'a doğru yola çıkacağını, sabah saatlerinde Kavacık'ta kendisini karşılamasını söyledi. Anlatılanlara göre niyeti kocasını ikna etmekti. Ama aslında eceline geldiğini bilemedi genç kadın. Ailesinin "O gelini istemiyoruz, gitme, görüşme," uyarısına karşın genç adam, sabah saatlerinde Kavacık'taki otobüs duraklarında Erzurum otobüsünü beklemeye başladı. Genç kadın otobüsten indiğinde yanında bavulu yoktu, belli ki niyeti hemen dönmekti. Eve de gitmek istemediğine göre, gemileri yakmaya kararlıydı. Karısını karşılayan genç adam, onun eve gitmek istemediğini görünce, konuşarak ikna etmek istedi. İşsizdi, cebinde doğru dürüst parası da yoktu ki bir taksiye binsinler. Kavacık'tan Fatih Sultan Mehmet Köprüsü istikametine doğru yürümeye başladılar. Genç kadın "Nuh" diyor, "Peygamber" demiyordu. Uzun uzun yürüdüler, kim bilir belki de daha önce buluştukları bir yerdi istikametleri. Köprünün ayağındaki Çiftlik Caddesi Fidanlık Çıkmazı olarak bilinen alana ulaştılar. Adı sokak olsa da, bu kuytu alan köprüde görevli polislerin bile bellerindeki silaha rağmen tek başına yürümekten çekindikleri bir yerdi. Sık ağaçlıklı, caddeden bakan hiç kimsenin içeriyi göremediği Çıkmazın hemen üstündeki kayalık alana nasıl çıktılar, orada ne konuştular, sadece ikisi biliyor. Ama bir süre sonra karısının inadına daha fazla sabredemeyen Vedat Ayata, boynundan çıkardığı atkısını genç Tuğçe'nin boynuna dolayıp sıkmaya başladı. Sıktı, sıktı, sıktı... Karısı hareketsiz kalana kadar devam etti. Bıraktığında genç kadın boş bir çuval gibi kayaların üstüne düştü.

Cesedi Gizledi

Tuğçe'nin cesedi bulunduğunda kafasındaki ve yüzündeki yaraların kayaların sivri uçlarına sürtünmekten oluştuğu anla-

şıldı. Cesedi kayalık alanın hemen yanındaki uzun otların üstüne çeken Vedat Ayata, umutla başladığı aşk öyküsünden katil olarak çıkmıştı. Tuğçe ise 'sığıntı' olarak başladığı hayatına ettiği isyanı, yaşamıyla ödemişti, hem de karnındaki iki buçuk aylık bebeğiyle. Hayallerinin prensini, hayallerinin şehrine götürmek üzere gelen genç kadın, İstanbul'a geldiğinin ilk saatlerinde hayallerini köprünün ayaklarına bırakmıştı. Bir 'sığıntı'ydı. Hayata sığınamamıştı. Yaptığının bilincine vardığında cesedin dışarıdan görünmesini engelleyen Vedat Ayata, Gaziosmanpaşa'daki akrabalarının evine gitti ve oradan babasını aradı, "Tuğçe'yi öldürdüm," dedi. Ama cesedi gizleme çabalarında başarısız olmuştu çünkü yoldan geçenlerin ihbarıyla bulunan cesedin üzerinden iki atkı çıktı, biri genç kadının soğuktan korunmak üzere taktığı, biri de kocasının onu hayattan kopardığı atkıydı. Vedat Ayata, cinayetten hemen sonra babasının telkiniyle teslim oldu. Yaşı 18'den küçük olduğu için Çocuk Şube Müdürlüğü ekipleri tarafından sorgulandı ve cezaevine kondu. Ayata ailesi, çocuklarının katil olmasından sonra, yaşadıkları evi terk etti. Tuğçe'nin ardından ise "Gençti, güzeldi, hamarattı, ölümü hak etmedi," diyen komşularının kurduğu cümleler kaldı.

IV
SEVDİĞİM(İZ) İNSANLAR

Niye Sevdiğim İnsanlar?

Doğru anladınız. Kitabın bu bölümü fazlasıyla subjektif. Öylesine bir söyleşi harmanı değil. Adını aldığı bölüm gibi sevdiğim ve artık 'demode' bulunsa da birtakım önceliklerin insanlarını topladım bu bölüm altında. İnanca, ilkeye, ideale 'demode' deyip geçiştirmenin-görmezden gelmenin basitliği bir yana, Mehmet Eroğlu'nun bir kitabına verdiği isim gibi kış uykusuna yatan belleklerimizin en derinlerine gömdük onları. Çeşitli yıllara yayılan bu söyleşiler o belleği derin uykusundan uyandırmak içindi. Gazete sayfasında yayımlandığı günlerde ancak denk gelenlerin okuduğu bu cümleleri ve bu cümlelerin sahiplerini tarihin en büyük yardımcıları olan kitaplara taşımak boynumun borcuydu.

Kimini yakından tanıdım, kimi çocukluğumun kahramanıydı, kimi ise yetişkin çağlarımın idolü. Bazıları adı var kendi bilinmez maceraların görünmez isimleri oldu, bazılarıysa hayata attıkları imzalarla girdiler yaşamım(ız)a. Kimi kadın, kimi erkek bu isimlerle gazetecilik vesilesiyle yakın olma, onlara merak ettiğim her şeyi sorma imkânı buldum. Işık diye fitilli gaz lambasını bilirken bana kenti ve Edison'u çağrış-

tıranlar da var aralarında, beş yaşımın masallarına yetişkinken inanmamı sağlayanlar da. Murat Uyurkulak'ın deyimiyle vaktiyle bir ihtimal olan ve çok güzel olan devrime inancımızın temelini atan ağabeylerin yadigârlarını da tanıyacaksınız bu bölümde, çocukluğumun şapkalı kahramanının ilk sevdalısı olan muhteşem kadını da. Cümleleriyle dünyayı fethedip kendi topraklarında yabancı olanlar, mahallelerinin sınırlarını cesurca aşanlar, kırk yıl öncenin acısına şimdiymiş gibi ağlayanlar ve sınıflarına gönüllüce ihanet edenler. Onlar benim sevdiğim insanlar.

EVRİM ALATAŞ
KÜRTLER VADİSİ'NİN KIZIL SAÇLI KIZI

90'lı yılların başları. Türkiye uzun yıllar sonra ilk kez Kürt basın geleneğiyle tanışıyor. Yıllar içinde o sürece emek verenlerin verdiği adla 'özgür basın' geleneği, aslında şimdilerde üniversitelerde ders konusu olabilecek kadar öğretici bir zaman dilimini kapsıyor. Hem habere ulaşma yöntemleri hem haber peşinde koşarken yitirdikleri yaşamları hem bombalanan gazeteleri hem öldürülen dağıtımcıları ama bütün bunlara rağmen ortaya çıkardıkları (ve o dönemde başka hiçbir yerde yayımlanmayan) gerçekleriyle dünya gazetecilik tarihine geçecek bir deneyimin sahibi oldular Kürt gazeteciler. Üniversiteliyken okuru olduğum Özgür Gündem'in manşetinde yer alan 'İnsanlık Sürükleniyor' haberi gazeteciliğimi şekillendiren birkaç haberden biridir. Haberlerin sunumu itibarıyla da, 'renkli' medyaya gazetecilik dersi veren ve her kapatıldıklarında başka bir adla gazetecilik yapmaya devam eden geleneğin özelde Diyarbakır'da, aslında bütün bürolarında yaşananlar, yenilerde Press filmine de konu oldu. İşte o gelenek pek çok iyi gazetecinin ve yazarın da yetişmesine vesile oldu. Geçtiğimiz yıl çok genç bir yaşta yitirdiğimiz Evrim Alataş da onlardan biriydi. Otuzlu yaşlarına onlarca haber, iki kitap ve bir de film sığdıran Evrim arkadaşımdı, dostumdu. Tercihini içine doğduğu kültür ve coğrafya nedeniyle 'öteki'lerden yana yapması şaşırtıcı değildi. Bilir-

siniz bazen öyle doğar, öyle büyürsünüz ki asla 'öbür' tarafa geçemezsiniz, genetiğiniz izin vermez buna. Zaten bir süre sonra tanık olduğunuz her şey, vicdanınız haline gelir, isteseniz de gidemezsiniz. İşte Evrim de genetiği vicdanına dönüşen, gazetecilikle yetinmeyen, üretmekten hiç vazgeçmeyen, yaşadığı bütün güçlüklere rağmen gülmeyi ve güldürmeyi yaşamının ana prensibi sayan gencecik, güzel bir kadındı.

Biz Gördük Evrim, Biz Gördük...

18 Nisan 2010 / Sabah Pazar

Mayoz Bölünme Hikâyeleri ve *Her Dağın Gölgesi Deniz'e Düşer* kitaplarının yazarı Evrim Alataş otuz dört yaşında kansere yenildi. Kitaplarında ve yazılarında tercih ettiği ironik ve esprili dille bir okur kitlesi yaratan Alataş, ilk politik Kürt filmi olan ve Kürtçe çekilen *Mın Dit* (Ben Gördüm) adlı filmin de senaryo yazarıydı.

Ölen bir arkadaşın ardından yazmak zordur. Hele de onun portresini ölen çok başka bir kadınla yan yana koymak ve bıraktığı izleri, tanımayanlara, hiç tanımayacak olanlara son kez

anlatmak ölesiye zordur. Üstelik kaleminden çıkan her kelime sanki senin kelimense, dalgasını geçtiği her durum senin aklından geçmiş gibiyse neredeyse imkânsızdır. Bu yazı o zorun ve imkânsızlığın denemesidir, affolsun ve onun ruhuna gitsin.

Yazdıkça Pişen Bir Kalem

Gazeteciliğe aynı yıllarda başladık Evrim Alataş'la, o *Özgür Gündem*'de ben *Evrensel*'de. Birbirine çok yakın iki yerde doğduk o Malatya'da ben Elazığ'da. Aynı kültürel ortaklıkların iki insanıydık Alevi olarak, Kürt olarak ve kadın olarak. Çok haberde yolumuz kesişti, çok sofrada birlikte oturduk, çok şeye birlikte güldük, çok şey için birlikte üzüldük. Sonra henüz yirmi bir yaşındayken bir illete tutuldu, adı kanserdi. Onu en kadın yerinden yakalamıştı kanser, göğsünden. "Evrim kanser olmuş," dendiğinde hepimizin ilk kapıldığı dehşet daha dün gibi. Ama hepimizin zihninde kanseri bile önemsizleştiren onun o "Ben bu hastalığı yenerim," tavrı da hâlâ zihnimizin bir yerlerinde. Evrim'in hayatı 1975'te başladığı Malatya'nın Akçadağ'ının Gölpınar Köyünde başladı. Ardından önce İstanbul'a düşürdü yolunu sonra da belli ki ölmek için Diyarbakır'a, tıpkı Kürtlerin bir başka kalemi Mehmed Uzun gibi. İmzasına önce gazetelerde aşina olduk; *Yeni Politika*'da, *Demokrasi*'de, *Özgür Bakış*'ta ve daha nicelerinde. Gazeteciliği hem mutfağında yaptı hem de o yıllarda kurşunların Teksas'ı aratmayacak derecede gazetecilerin kafalarının üstünden vız vız geçtiği Güneydoğu'da. Bir yandan kanseriyle mücadele etti, bir yandan da yazdı, yazdı, yazdı. Yazdıkça pişti, piştikçe yazdı ve artık *Birikim*'in, *Radikal 2*'nin, *Esmer*'in, *Tiroj*'un en çok okunan kalemlerinden biriydi.

Hayatla Hep Dalga Geçti

Her yazısı Kürtlerde ve aslında bütün ötekilerde bir 'Ohh be' ile okunurdu. Acıyı, şiddeti anlattığı her satırında o esprili di-

liyle güldürmeyi de bilirdi Evrim. Zaten o yüzden ilk kitabı *Mayoz Bölünme Hikâyeleri*'nde bölgedeki çatışmalı dönemde yaşanan trajikomik hikâyeleri anlatmayı tercih etti. Öyle öykülerin tanığı olmuştu ki, paylaşmadan edemedi. Onlardan biri 2000 yılının Mart ayında Zeytinburnu'nda polislerin yemek yediği bir lokantada yaşanan bir olaydı. Evrim'den dinleyelim: "Masalarda bir tuzluk vardır ki insanın gözünün içine içine bakar. Yüzü de tanıdıktır. Polislerimiz düşünür düşünür, sonra kendi aralarında 'Apolardan bu!' der ve harekete geçerler. Operasyon başlar. Karadenizli lokanta işletmecileri apar topar emniyete götürülür. Emniyet müdürü, 'Olay yayılmadan bırakın şunları,' diyince bizim uşaklar serbest bırakılır. Reklam bu ya, iyisi kötüsü olmaz. Bu işten tek kârlı çıkan ise tuzluk üreticisi olur." Ona göre, direnenlerin direnç noktalarından biriydi dalga geçmek, o erdem de aslında yazana değil, yaşayanlara aitti. Ve acının, aptallığın, zulmün olduğu hikâyeler yerine halkların kendi ironilerini yazmayı daha iyi buluyordu. Ama bir yandan da dizilerde yaratılan 'oryantalist Kürt tipleri'ne, uzaktan bakıp kafalarındaki Kürdü yazanlara da kahkahalarla gülmeden edemiyordu. Kendisi nasıl Diyarbakır'da oturup Afrika'daki siyahları yazmıyorsa, birileri de kafalarındaki Kürtleri yazmamalıydı ona göre ve Kürtleri yazmak Kürt yazarların boynunun borcuydu. Otuz dört yaşının son anına kadar bu boyun borcunu ödemenin çabasıyla yaşadı Evrim.

Fidel'e Borcunu Ödedi

Türkiye'nin önde gelen devrimcilerinden Teslim Töre'nin yeğeniydi Evrim, adları bu topraklara nam salan Deniz'ler çocukluğunun canlı kahramanlarıydı. Ülkedeki çelişkilerle, Alevi ve Sünni mahallesi olarak ayrılan kayısı ağaçlarıyla bezeli köyünde tanışmıştı henüz çocuk yaşında ve ilk 'antifaşist' eylemi askerlerden sakladığı oyuncak silahıydı. Ailesinden biri-

leri hep cezaevinde oldu. Tadelleyle, dondurmayla, muzla cezaevi kapılarında tanıştı ve bunları ne zaman görse aklına hep dört duvar geldi. Bir köyünü unutamadı bir de çocukluğunun en can arkadaşı, kuzeni Fidel'i. On yedi yaşında yitip giden Fidel'i. Onu öyle unutamadı ki, ilk romanının kahramanı yaptı, *Her Dağın Gölgesi Deniz'e Düşer* dedi Fidel'le. İletişim Yayınları'ndan geçtiğimiz yılın ortalarında çıkan roman, aslında Fidel'in, Gölpınar'ın, Türkiye'nin gerçek hikâyesiydi. Gazetecilik hayatı boyunca tam sekiz kez gözaltına alındı Evrim, bir tanesi Diyarbakır'daydı. Yıllar sonra olanları şöyle anlatıyordu yine o kendine özgü tarzıyla: "Savcı benim küçük olduğumu, hatta kendi oğluyla yaşıt olduğumu, bu nedenle acıdığını ve serbest bıraktığını söyledi. Ben yıllarca niyeyse savcıya şükrettim, beni kurtardı diye. Ardından bir iddianame ki ne iddianame... Meğerse tutuklanan kişi falanca örgütün Diyarbakır sorumlusuymuş, ben de Diyarbakır'daki dağınıklığı, vurdumduymazlığı toparlamak üzere örgüt tarafından görevlendirilmiş sorumluymuşum. Şerifin ta kendisiymişim meğerse."

Diyarbakır Sevdalısıydı

Evrim, Diyarbakır'a yerleştikten sonra, bir başka aşk oldu onun için o kadim kent. Diyarbakırlı değildi ama Diyarbakırlı yazar Şeyhmus Diken'in söylemiyle ömrünün son deminde kalıcı mesken olarak orayı seçmişti. Üstelik cenazesinin başında ablası Mukaddes'in dediği gibi kendisi gelmekle kalmamış, herkesi oralara taşımıştı. Kemoterapiden çıkar çıkmaz kendisini Diyarbakır sokaklarına atarak moral araması bundandı belki de. "Meditasyonlar, reikiler, şifalı otlarla dolu telefonlardan kurtulup Diyarbakır'ın sokaklarına atıyorum kendimi. Adına şimdilik 'moral' dediğim sihri arıyorum. Her yer çocuk! Dünyanın bütün sihirlerini bozacak kadar gerçek, yoksul, uyanık ve çoklar. Selpak satan veya araba

camı silen, her ne ile meşgulse, Diyarbakır'daki çocukları reddedersen, 'Canın sağ olsun' deyip gidiyorlar. Can sağlığı topluyorum ben de. Çok ve bedava." Çocuğu olmadı Evrim'in, olamadı, belki de hastalığından olmasını istemedi. Yenilerde doğan yeğeniyle, Zeyno'yla giderdiği annelik hasretini, en çok da Diyarbakır'ın taş atan 'pis, pexwas (baldırı çıplak) çocukları' üzerinden tatmin etti. O çocuklar ki sözün altında kalmazdı, ellerinin tersiyle burnunu silerdi ve olur olmadık laflar ederdi. Ona göre o çocuklar koltuk altlarındaki hayat bilgisi kitabını bir kenara fırlatıp meçhul atlasları taşımaya başladıklarından beri, kim sorsa "Maveraünnehir nereye dökülür", taş atarlardı. Öyle bir aşktı ki onun için Diyarbakır, evinde bile Diyarbakır'ı özledi. Bir gün Ben u Sen Mahallesinin yakınındaki pazarda ayaklarından bağlanmış hindileri ve tavukları gördü, yazdı. Dedi ki o ironik diliyle, "Tavuk yiyen herkese ve tüm hayvan hakları savucularına: Dünyanın her yerinde tavuklar yenilmeden önce canlıdır!" Diğer gün ayaklarından bağlanmış özürlü çocukları fark etti, yazdı. Dedi ki, "Bir çocuk Diyarbakır'da ayakları sakat, kafası sakat doğarsa, işte orada Kürdün o meşhur 'cahilliği' ve hatta 'damarlarındaki bozuk kandan' müteşekkil cahilliği devreye girer." Vazgeçmedi, bir sonraki gün kemoterapinin olanca bitkinliğine rağmen Aziziye Mahallesinde inek besleyen üstü başı yırtık kadını ve deli kocasını tanıdı, yazdı. Dedi ki, "Kadın sana Kürtçe desin ki kocamın işkencede aklı gitti..."

Mın Dit Sahipsiz Kalmasın

Çok çektiği Kürtlüğünü ve Aleviliğini, yazması için 'hazır veri' olarak görecek kadar komik bakabilen bir kalemdi Evrim. Ona göre yazma yeteneği, yaşadığı bütün saçma sapan zamanların teselli ikramiyesiydi ve o bu ikramiyeyi otuz dört yaşının son nefesine kadar kullandı. Öyle ki son zamanlarda 'Kürtler Vadisi' adıyla köşe yazmaya başladığı *Taraf* gaze-

tesinin demokratik açılımla ilgili politikalarına rağmen, açılımı bile ti'ye alacak kadar hayata tutkundu. Ne diyordu biliyor musunuz açılımla ilgili? Birlikte anımsayalım: "Açılmakta ziyan yok, zararı yok, açılalım ama boğulmayalım. Yüzmeyi bilenler açılsın. Şaka bir yana, ortada açılım saçılım sözleri çok dolaşıyor, ama henüz kimin nereye kadar açılacağına dair veri yok. Açıklanmış bir harita yok. Ama bunları tartışıyor olmak bile umut verici." Senaryosunu yazdığı ve Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde Behlül Dal Jüri Özel Ödülü'nü kazandığı *Mın Dit* (Ben Gördüm) filmi ilk politik Kürt filmi olarak tarihe geçti geçmesine ama yazık ki onun ölmeden dört gün önce yazdığı son yazısı *Mın Dit*'in sahipsizliğine dairdi. Hem de sadece Türklerin değil, Kürtlerin de filmi nasıl sahipsiz bıraktığını korkmadan yazabilmişti, ne İsa'ya ne Musa'ya yaranamadıklarından yakınmıştı. Ve yazısının son cümlesiyle trajikomik bir gülümsetme yaratmıştı yine okurunun yüzünde: "Kürt sineması nereye düşer abilerim ablalarım, emek nereye..."

Kürtler Vadisi'nin kızıl saçlı, cesur kızıydı Evrim Alataş. On yedi yaşında, bombalanan bir gazeteye muhabir olmayı isteyerek yapmıştı hayattaki ilk büyük tercihini. Yıllar yılı vücudunda yuvalanan kanser onun gürül gürül akıttığı kızıl saçlarını kısacık yapsa da, ne adalet anlayışından taviz verdi ne kaleminden ne de yaşam sevgisinden. Tanrının Kürtlere haksızlık ettiğine inanarak yaşadı ve kalemiyle, yüreğiyle bu haksızlığın seslerinden biri oldu. Bu yazı da en iyi onun cümlesiyle bitmeli, belki oralardan bir yerden duyar ümidiyle: "Me dit Evrim, me dit," (Biz gördük Evrim, biz gördük).

ELA GÜNTEKİN
GÜZEL BİR KADININ ARDINDAN

Yıllık izinden henüz dönmüştüm. Döner dönmez yayın yönetmenimiz Elçin Yahşi'nin notuyla karşılaştım. Benden hiç tanımadığım bir kadının portresini yazmamı istiyor ve bu portreyi çok önemsediğini vurguluyordu. Notu haftanın ilk günü değil, Çarşamba günü almıştım. Portresini yazmak zorunda olduğum kadının cenaze töreni de aynı gündü. Hayata birkaç gün önce gözlerini yummuş o kadının adı Ela Güntekin'di. Hakkında bildiğim tek şey ise Reşat Nuri Güntekin'in kızı olduğuydu. Kara kara düşünmeye bile vaktim olmadı. Çevremdeki herkese Ela Güntekin'in tanıdıklarına, yakın çevresine ve çocuklarına nasıl ulaşabileceğimi sorarak başladım işe. İlk yardımı bu meslekteki en sevdiğim adamlardan ve yıllar sonra yeniden birlikte çalışmaktan büyük zevk aldığım yazı işleri müdürümüz Murat Çelikkan'dan aldım. Gerisi çorap söküğü gibi geldi. Her aradığım kişi, beni Ela Güntekin'in daha bir yakınına ulaştırdı. Yazıyı hazırlarken sevgili Vivet Kanetti'nin kişisel izlenimleri, gözlemleri işimi çok kolaylaştırdı. Ardından hiç ummadığım bir anda Ela Hanım'ın oğlunun ve kızının iletişim bilgilerini öğrendim. Birkaç gün önce annelerini kaybeden Üzüm Keskiner ve Yağmur Akerson'u arayıp aramama tereddüdümü epey bir süre aşamadığımı itiraf etmeliyim. Sonra annelerine dair yanlış bir şeyin yayımlanmasının onları daha

fazla üzeceğine kanaat getirip bir cesaretle aradım ve şaşırdım. Çünkü annelerinin öyküsünün bir ulusal gazetede yayımlanmasını heyecanla destekleyen ve ona dair en küçük detayı bile paylaşmaktan çekinmeyen iki evlatla karşılaştım. Yazıyı yazma aşamasında defalarca telefonlaştık, yazıştık. Bana annelerinin en güzel fotoğraflarını ilettiler. Bu arada sadece onlardan değil; ilk gençliğinin tanığı Sabah Gazetesi yazarı Atilla Dorsay'dan ve çocukluğundan ölümüne kadar en yakın arkadaşı olan Nazan Ölçer'den de uzun uzun öyküsünü dinledim Ela Hanım'ın. Onunla yapılmış söyleşileri okudum, babasını anlattığı satırları buldum. En önemlisi babasının kızına dair o muhteşem cümlelerini. Ve bir gece oturup yaşadığı sürece hakkında hiçbir şey bilmediğim, bu dünya güzeli ve dünya iyisi kadının hikâyesini kaleme aldım.

Bu Dünyadan Ela Geçti

22 Ağustos 2010 / Sabah Pazar

Reşat Nuri'nin ay dededen istediği kızı Ela, ardında harika kitaplar ve dopdolu bir ömür bırakarak göçtü, gitti. Babasının ününden yararlanmaktan hep kaçınan Ela Güntekin, Tenten'i dilimize kazandıran kişiydi.

Babası tarafından Rousseau'nun Emil'i olmak üzere yetiştirilen bir edebiyatçının kızı olarak doğar Ela Güntekin. Erenköy Kız Lisesi'nde öğrencisi olan, 'bitanem' diye hitap ettiği karısı Hadiye Hanım'la 1927'de evlenir Reşat Nuri. Hadiye Hanım, sıtma hastalığıyla mücadelesiyle bilinen İzmitli doktor

Feyzullah İzmidi'nin torunudur ve Erenköy Kız Lisesi'nde sesinin güzelliğiyle tanınmıştır. Sesi öyle güzeldir ki, okul idaresi onu yurtdışına göndermek ister ama babasının izin vermemesi nedeniyle müzik aşkı yarım kalır. Hadiye Hanım ve Reşat Nuri Bey'in 1927'de başlayan yaşam ortaklığı Tanrıya yakarılarak gelen bir evlatla şenlenir. Bu evladın adı Ela'dır. Tam on dört yıl sonra doğmuştur Güntekin ailesinin şafağına. Doğuşu öyle önemlidir ki babası için, kızının hatıra defterine şu satırları nakşedecektir Ela on yaşındayken: "11 Mart 1951, Ela kızım, ben çocukken, senin yaşında iken, gökyüzünde aya bakardım, 'Ay dede ay dede, oğlun kızın çok dede, birini bana versene, Allah sana çok vere,' diye dua ederdim. Ay dede beni işitti. Çocuklarının birini bana verdi, 'Adı Ela kız olsun,' dedi. 'Benim kadar çok ömrü, benimkiler kadar güzel çocukları olsun,' dedi. Ela kızın babası Reşat Nuri Güntekin."

Çalıkuşu Sokaktaki Çocukluk

Reşat Nuri, Ela henüz altı yaşındayken Paris Kültür Ataşesi olur. 1954'e kadar süren Paris yılları küçük kızın yolunu Fransızcayla buluşturur ve yıllar sonra ekmeğini o dilden kazanmasına da vesile olur. Eğitimine Paris'te başlar ve o yaşlarını şöyle anlatır: "Hem Almanların müttefiki hem de Müslüman olduğumuz için okulda çok aşağılanırdım. Ama ben intikamımı iyi notlarla aldım."

Türkiye'ye döndüklerinde ilkokula Nişantaşı'ndaki Nilüfer Hatun İlkokulu'nda devam eder. Birkaç yıl sonra kaybedeceği babası, çok az babanın yapacağı bir şeyi yapar, küçük kızını yürüyüş arkadaşı olarak seçer: "Babam çok nazik bir adamdı. O zaman babalar şimdikiler gibi değildi. Çocuklarını dizlerinde hoplatmazlar, beraber birtakım şeyler yapmazlardı. Bir de tabii babamla aramızda ciddi bir yaş farkı vardı." Levent'te daha sonra adı Çalıkuşu Sokağı olan sokaktaki ev-

lerine 1951'de taşınırlar. Karşılarında mısır tarlaları, dutluklar vardır, deniz görünmektedir Levent sırtlarından. "Nispetiye Caddesi daracık ve çamurlu bir patikaydı. Uzun yürüyüşler yapardık babamla."

Daktilo Tuşları Ninnisiydi

Baba-kızın yürüyüşleri bazen gökteki yıldızlar hakkında yapılan sohbetlerle dolar. Bazen Fuzuli'nin derinliğinden bahseder baba on iki yaşındaki kızına, bazen Allah kavramını anlatır. O yıllarda artık ilkokulu bitirmiş, Dame de Sion'da okumaya başlamıştır küçük Ela. Dame de Sion'da okurken babası okula müfettiş olarak gelir. Ertesi gün yapmadığı bir şeyden sudan bir gerekçeyle ceza alır. Babasına yakındığında "Şımarmandan korkmuşlardır," yanıtını alır. Ela babasının bu tavrını benimser, o yüzden Reşat Nuri'nin kızı olmakla övünmez, babasını öne çıkarmaz, televizyonlara çıkmaz, röportaj tekliflerini reddeder: "Bu tavrım yüzünden ayrıcalıklı bir muamele görmedim. Ama babamdan dolayı en sıradan insanlardan çok sevgi, saygı gördüm." İçi dopdoludur babanın, isim vermeden, yaşadığı düş kırıklıklarını anlatır kızına, ama kin tutmamayı da öğütler.

Baba-kız o zamanlar Teksas'a benzeyen Levent Çarşısı'nda bazen bir ayakkabıcıya konuk olur, bazen bakkala, bazen kasaba, oturup çaylarını içerler ve memleket meselelerinden bahsederler. Ela, yıllar sonra evlerinden bahsederken "Manastır gibiydi, öyle yazar-çizer takımı gelmezdi," diye anlatır. Babasının 'sefalet'i özleyip, çamurlu sokaklara bata çıka halkın içine girmesini, onlarla yaptığı unutulmaz sohbetleri ise hiç unutmaz. Onun için 'baba' demek 'güven' demektir, on beşinde yitirecek olsa bile: "Çocukken, benim odam onunkinin karşısında idi. Ben yatardım ama onun odasından ışık vurur ve daktilo sesi gelirdi. O daktilo sesi müthiş bir güven verirdi bana. O ses

büyülemişti beni. Orada yalnızdı." Gece boyunca süren daktilo sesi babanın Ela'ya hazırladığı kahvaltıyla sonlanırdı: "Sabah da beni 07.00'de kaldırır, bana kahvaltı verir, irmik çorbası pişirir, beni uğurlar ve ondan sonra yatardı." Günde dört paket sigara içen Reşat Nuri 1956'da Londra'da tedavi görürken hayatını kaybeder. Hastanede karısı Hadiye Hanım'a "İyi ki Ela burada değil, ne kadar acı çektiğimi görmüyor, ona şükrediyorum," dediğini kızı yıllar sonra öğrenir. Ela babasının ölümünden sonraki ruh halini şöyle anlatacaktır: "Ölümüyle beni çok kötü bir zamanda ortada bıraktı. Gelişme çağındaydım. Ondan sonra kararlarımı, sürüklenmelerimi hep kendim götürmek zorunda kaldım. Yani o konuşmalar, sohbetler olmasa belki ben daha düz, belki daha sağlam, ayağı yere basan insan olurdum. Ondan sonra çok bocaladım."

Üç Kez Evlendi

Edebiyata ve okumaya hep meraklıdır Ela. Aziz Nesin'in işlettiği Levent Çarşısı'ndaki kitapçı en önemli duraklarından biridir. Oraya sık sık gidip efsanevi kovboy Pecos Bill'i okur. Bu çizgi roman düşkünlüğü yıllar sonra onu, Tenten'i Türkiye'yle tanıştıran isim yapacaktır. O yaşlarda en büyük hayali Teksas'a gidip kovboy olmaktır. Dame de Sion'dan babasının ölümünden iki yıl sonra mezun olur. Üniversite eğitimi için yurtdışında siyaset bilimi okumak ister ama annesinin engellemesiyle İstanbul Üniversitesi Sosyoloji ve Felsefe bölümüne devam eder. Ardından Sorbonne'da edebiyat eğitimi dönemi başlar. Ancak Sorbonne'dan hemen önce teyzesi aracılığıyla tanıştığı genç diplomat Tanşuğ Bleda ile 1961'de evlenir. Yaklaşık yedi yıl süren evliliğinden sonra, onu Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu'na götürecek Ankara'daki TRT yılları gelir. TRT Merkez Program Dairesi'nde uzman olarak çalıştığı yıllarda Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz'daki unutulmaz oyunuyla ünlenen tiyatro sanatçısı Mehmet Keskiner'le tanışır.

Ankara Sanat Tiyatrosu oyuncusu Keskiner, Ela'nın gönlünü çalan ikinci kişidir, ki ondan ilk çocuğu Üzüm Ela doğar. O yıllarda en yakın dostu, TRT'de aynı odayı paylaştığı yazar Sevgi Soysal'dır. Hapishaneyle de birlikte tanışırlar ve bu hapislik, onu bir romanın kahramanına da dönüştürür. Sevgi Soysal, Yürümek adlı romanının kadın kahramanının adını Ela olarak seçer, erkek kahramanın adı da Mehmet'tir. Ela ve Mehmet'in hayattaki kesişmelerini ve ayrışmalarını anlatan roman, toplumda çizilen erkeklik, kadınlık sınırlarını ve sınıf değerlerini bireyin gözünden sorgular. TRT'den sonra Ela için işsizlik günleri başlamıştır. Bir süre Türkiye'de yabancılara sağlık sigortası yapan bir şirkette çalışır ama bu uzun sürmez. Bir yabancı dil okulundaki eğitimciliği de kısa sürer. 12 Mart darbesinden birkaç yıl sonra ikinci evliliği de sona erecektir. Kısa bir süre sonra gazeteci Tanju Akerson'la evlenir. Bu evliliğin meyvesi de Yağmur Reşat Akerson'dur. Ancak hayatı boyunca kırılgan ve duygusal bir kadın olan Ela'nın üçüncü evliliği de çok geçmeden biter. Üstelik bu kez oğlu Yağmur da Amerika'daki babasının yanında yaşamaya başlar. Artık Ela için özlem dolu yıllar başlamıştır.

Çeviri Dolu Yıllar

Bu arada 1991'de emekli olduktan sonra Boğaziçi Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak çalışır, özel dersler verir. Bu dönemde başladığı çeviri yapma işi, hayatının daha sonraki bölümlerinde yapacağı tek iş olacaktır. Şeyh Bedrettin'in Hayatı, Hatice Sultan ve Melling Kalfa gibi eski çevirilerinin yanında Osmanlılar ve Ölüm gibi eserlerle çevirilerine devam eder. Elbette İnkılâp Yayınları'ndan çıkan Tenten serileri, onu mutlu eden işlerinin başında gelir. Bu sırada yaşamının önemli kısmını babasının hatıralarıyla dolu Büyükada'da geçirir. İlk kez kırk bir günlük bebekken geldiği Maden semti 119 numaradaki üç katlı pembe pervazlı köşk, hâlâ Reşat Nuri'nin

anılarıyla doludur. Hadiye Hanım'ın ölümüne kadar yaşadığı köşk, Ela'nın da dostlarıyla birlikte olduğu, özenli çevirilerini yaptığı bir yazı mekânına dönüşür. Onu son yıllarda maddi olarak rahatlatan şey ise, babasının romanlarından televizyona uyarlanan diziler olur. Yaprak Dökümü ve Dudaktan Kalbe dizilerini düzenli olarak izler, eleştirilerini ve beğenilerini iletmekten geri durmaz. Özellikle Yaprak Dökümü dizisini büyük bir sadakatle izler: "Orada kendimi sıcacık bir şeyin içinde buldum. Maketi muhafaza etmişler ama karakter yapılarıyla oynamışlar. Zaten bana maketi gönderip baştan onayımı alıyorlar." Ela Güntekin, belki de hassasiyeti ve duygusallığı nedeniyle ağır hastalıklar geçirir. Beyin ameliyatları, boyun fıtıkları peşini bırakmaz. En son birkaç yıl önce yemek borusuna musallat olan habis hastalıkla mücadele eder. Bu arada kitap okumaktan ve çevirmekten asla vazgeçmez. Hatta kendisini tedavi eden doktoru Talat Kırış'a hediye olarak çevirmeye başladığı Jules Michelet'nin La Mer'i (Deniz) ölümüyle yarım kalacaktır. Ela, 16 Ağustos'ta altmış dokuz yıldır doldurduğu dünyamızdan ayrıldığında, ardında onlarca çeviri, çizgi roman ve onun bu sayfada yayımlanacak yaşam öyküsüne gece yarılarına kadar satırlar üreten iki evlat bıraktı. Bir de Vivet Kanetti'nin o muhteşem cümlesini: "Ela, Romy Schneider ile Jacqueline Bisset arasında bir güzelliğe sahipti."

Doktoruna Kitap Çevirip Hediye Edecekti, Olmadı
Üzüm Keskinoğlu-Yağmur Akerson

"Gösterişten hoşlanmayan, alçakgönüllü, mütevazı, duygusal bir kişiliği vardı annemizin. Duygularını gizleyen, belli etmeyen, çok hassas bir insandı. İlgi alanlarının başında edebiyat gelirdi. Nitekim Paris'te edebiyat üzerine yüksek öğrenim gördü. Bunda duyarlı yapısının yanı sıra babasının bir edebiyatçı olmasının muhakkak ki bir payı var. Fransız edebiyatından bazı eserleri dilimize kazandırdı. Çevirmenliğindeki

başarısı, son derece hâkim olduğu Türkçe ile birlikte, Notre Dame de Sion'da başlayan öğrenim yaşamı boyunca Fransızcaya da ana dili kadar hâkim olması ve ustalıkla kullanmasında yatar. Jean Paul Sartre'dan L'Engrenage'ı, Çark adıyla, Jean Marie Gustave Le Clezio'nun Çöl adlı romanını da Türkçeye kazandırdı. Ayrıca annemiz Türk Tarih Vakfı tarafından yayımlanan, Yerasimov gibi önemli yabancı tarihçilerin çok özgün alanlarda yazmış olduğu eserlerini de çevirdi. Ama bu eserleri sessizce, yakın çevresine bile duyurmadan, reklamını yapmadan, sıkı çalışarak Türk okuruna sundu. Öyle ki çok yakın arkadaşları bile bazen bu eserleri ancak yayımlandıktan sonra öğrendi.

Annemiz 2007'nin Nisan ayında Çapa Tıp Fakültesi'nde ağır bir beyin tümörü ameliyatı geçirdi. Ameliyatı başarıyla gerçekleştiren Dr. Talat Kırış'la rutin kontroller sırasında edebiyattan bahsederler. Talat Bey, Jules Michelet'ye olan hayranlığından bahseder ve fırsatı olsa Türkçede çevirisi olmayan bu yazarın bir kitabını çevirmek istediğini söyler. Bunun üzerine annemiz Paris'ten yazarın La Mer (Deniz) adlı kitabını getirtir ve Talat Bey'e teşekkür mahiyetinde çevirmeye başlar. Ancak bu çeviri vefatıyla yarım kaldı."

Dostlarından Cümleler

Atilla Dorsay

"Ela'yla aramızda bir yaş fark vardı, o benden bir yaş küçüktü, yani aynı kuşaktandık. 1950'li yılların sonu ve 1960'lı yılların başlarında bir gençlik grubu içinde birlikte olduk. İlk partilerimiz, ilk flörtlerimiz, ilk mutluluklarımız hep bir arada yaşandı. Benim gözümde Ela, hep biraz dalgın, hep biraz hüzünlü, hep biraz içe dönük, çok hafif şehla olan gözlerinin

ardında mutlaka hayal alemleri olan, mutlaka gönül fırtınaları yaşayan çok duygusal bir insandı. Sanki babasının romanlarındaki bütün duygusallığı almıştı. En önemli yanı Güntekin soyadını çok onurlu bir şekilde devam ettirmesiydi. Evlilikleriyle birlikte soyadını asla değiştirmedi, hep Ela Güntekin olarak kaldı. Kişisel olarak Ela'yla benim gençliğimin bir parçası gitti. Büyük bir yazarın çocuğu olup da ona böylesine bağlı kalan, onun adını böylesine onurlu bir biçimde taşıyan çok az evlat gördüm."

Vivet Kanetti

"Kapısında 'Bu evde Reşat Nuri Güntekin yaşadı,' yazan pembe panjurlu güzel evin üst katında kiracılarıydım. Ela'nın üçüncü eşi Tanju Akerson yakın arkadaşımdı. Çok narin, çok duyarlı bir insandı Ela. Reşat Nuri Güntekin gibi bir edebiyatçının ve Hadiye Güntekin gibi kuvvetli kişilikli bir kadının evladı olmak kolay bir şey değildi. Ama Ela olağanüstü duyarlılığıyla hiçbir zaman şımarmadı, hiçbir zaman babasının kredisini kullanmadı. Çok çalışkan ve güzel bir kadındı. Romy Schneider ile Jacqueline Bisset arası bir güzelliği vardı. Bu güzelliğinin farkında mıydı bilemiyorum, çünkü büyük bir ruh terbiyesine sahipti."

Nazan Ölçer

"Biz Ela'yla yedi sekiz yaşımızdan beri arkadaşız. Evlerimiz aynı sokaktaydı, babalarımız da yakın arkadaştı. Ela'nın tavırları, hatları babasına benzerdi. Reşat Nuri'nin kızı olmayı aşmıştı, kendisi bir şahsiyetti ama babasıyla da gurur duyardı. Ela, çalışıp yaşamını kazanmayı yeğledi, sadece babasının eserlerinin telifiyle yetinmedi. Son derece derinliği olan bir insandı, duygu yüklüydü. Birtakım kurulu değerlere bakmadan kendi yaşamını doğru bir biçimde sürdürmeyi yeğledi. Cesur bir kadındı. Herkes iyi dil bilgisiyle onun da bir şey

yazmasını bekledi, ama o yola girmedi. Reşat Nuri'nin şöhretinin devamı niteliğinde bir şey yapmak istemedi. Çok ciddi ameliyatlar geçirmişti. Ona rağmen hayata sıkı tutunan bir insandı ve tanıdığım en güzel kadınlardan biriydi."

FIRAT CAN
DÖRT DUVAR ARASINDA AŞKA DÜŞERSEN

Fırat Can'ı Sabah'ın sayfalarına iki yıl arayla iki kez konuk ettim. İlk seferinde ikinci eşi Latife Can'la yaşadıkları olağanüstü aşkın öyküsüyle tanıştı Sabah okurları. Bir mizah dergisinde yayımlanan bir cezaevi mektubuyla başlayan ve uğruna evliliklerin yıkıldığı bir aşktı bu. Hapisten ne zaman çıkacağı bile belli olmayan solcu bir adamla, politikayla uzaktan yakından ilgisi olmayan bir kadının o muhteşem hikâyesine hiçbir gazeteci kayıtsız kalamazdı. İki yıl sonra bu kez kocasının haksız hapsine artık isyan eden Latife Hanım'ın beni yeniden bulmasıyla 'Olmayan örgütün müebbet mahkûmu' başlığıyla, Sabah gazetesinin manşeti oldu Fırat Can. Onunla hiç tanışmadım, ama hikâyesinin samimiyetine yürekten inandım. Olmayan bir örgütten yargılanıyordu ve üstüne atılı suçların çok daha ağırlarını işleyenler bir süre hapis yattıktan sonra, rahatlıkla serbest kalabiliyordu. Karısının işlettiği kafe için ürettiği fanzinlerde, kullanılmış telefon kartlarından yaptığı kartvizitlerde, bana elleriyle örüp gönderdiği şalda insan sevgisini görmemek mümkün değildi. Haberler yayımlandıktan sonra cezaevinden gönderdiği mektup, gazetecilik yaşamımın en güzel ödüllerinden biri oldu.

Bu Aşk Görülmüştür

16 Mart 2008 / Sabah Pazar

Fırat Can varlığı şaibeli bir örgüt nedeniyle tutukluyken, yazdığı şiirden etkilenen Latife ile yazışmaya başladı. Onun uğruna evliliğini bitiren Latife ise gönderdiği mektuplarla yaşıyor ve kocasının haksız tutukluluğunun bitmesini diliyor.

Çeliktepe'de tuhafiye dükkânı işleten Latife, kendi halinde bir kadındı. Politikanın 'p'sinden anlamıyor, yıllardır evli olduğu kocası ve oğluyla hayatın sıradan akıcılığında yaşayıp gidiyordu. Çoğunlukla mahallenin kadınlarıyla zaman geçiriyor, sabahtan akşama kadar kadın programları seyredip, duyduğu

her hikâyeye ağlıyordu. Kocasıyla pek bir iletişimi yoktu, evliliği sadece alışkanlıktan sürüyordu. 2004'te her şey tepetaklak oldu. Yakın bir arkadaşı, o yılların ünlü dergisi Hayvan'da kendisini çok etkileyen bir şiir okuduğunu ve şiiri yazan tutukluyla mektuplaşmaya başladığını anlattı Latife'ye. "Çok akıllı biri, söylediği şeyler o kadar güzel ki," diye konuşuyordu. İlk başta çok yadırgadı bu davranışı, sonra "Neden ben de yazmayayım?" diye düşündü. Yazdığı mektupları okudu, gönderdiği resimlere baktı. En çok o ilk şiirini merak etti: "Ben bir kaşık suydum / içimde batık dünyaların isyanını duydum/ Koştum nefes nefese, yetişemedim yüzünüze / Allah aşkına yüzünüz nerede? / Gülkurusu sebep oldu Venüs'le vecdime/ Şeytanın yabası kesti şahdamarımı / Aşk aktı damarlarımdan, tüm evren duydu / ben aç dilencilerle yoldaş oldum kaldırım kenarlarında / ayaklarınıza kapandım / sizden almıştım bu mirası / şimdi ateşsizim soğuk kuytularda / gülümün üzerinde kirli parmak izleri." Şiirin adı 'Sağır İsyan'dı. Müptelaları bilir, Öküz dergisinden sonra yayımlanmaya başlayan Hayvan dergisinin arka sayfalarında okur mektupları yayımlanırdı. Mektup sayfalarını en çok cezaevlerinden gelen metinler doldururdu. 'Sağır İsyan'ı da yıllardır cezaevinde olan ve o günlerde Kırklareli F Tipi'nde yatan Fırat Can kaleme almıştı. Fırat Diyarbakırlı, Kürt-Ermeni bir ailenin oğluydu. Yıllardır varlığı bile kanıtlanamayan bir örgüte üye olmaktan yargılanırken, edebiyatın ve resmin büyüsüyle tanışmış, ürettiği her satırı, yaptığı her resmi dışarıdakilerle paylaşmaya başlamıştı. Latife şiiri çok beğendi, ama şiirdeki hüznü biraz da olsa dağıtmak için eğlenceli bir mektup yazdı Fırat'a. Çizdiği resimlerdeki renkleri eleştirdi, şiirindeki sözcükleri alaya aldı, amacı genç adamın kafasını dağıtmak, onu biraz da olsa neşelendirmekti. Cezaevinde yatan bir solcuyla yazışma isteğini kocasıyla da paylaştı, o da bu isteğine 'olur' deyince, her hafta yazmaya başladı Fırat'a. Hatta kocası ve oğlu bile bir süre sonra bu mektup trafiğine katıldı.

İlk Mektup

İlk mektubu Fırat'ın eline bir ay sonra geçti. Genç adam cezaevinde kazandığı Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi sınavları için geçici olarak Bayrampaşa Cezaevi'ne getirilmişti. Fırat, Latife'ye upuzun bir yanıt yazdı. Ona resimlerindeki renkleri anlattı, kendisini, umutlarını. Haftada bir gün gelip giden mektuplar önce iki günde bire düştü, sonra her güne. Latife daha kısa yazıyordu ama Fırat her oturuşunda sayfalar dolduruyordu, dışarıya duyduğu özlemi genç kadına yazdığı satırlarla gideriyordu. Yazışmalarında tek bir kural vardı: Dürüstlük. Birbirlerine içlerinden geldiği gibi yazıyorlar, öfkelerini, üzüntülerini, kaygılarını sansürsüz paylaşıyorlardı. Fırat o günlerde kırk sayfayı bulan mektuplar yazmaya başladı. Artık posta kutusundan her gün bir mektup çıkıyordu, mektupların gönderilemediği hafta sonlarında ise boşluğu faks çekerek dolduruyordu. Otuzundaki genç adam ile otuz üçündeki kadın arasında daha ilk baştan oluşan sıcaklık, giderek bir yangına dönüşüyordu. Latife, Fırat'la yazışmaya başladıktan sonra televizyon seyretmediğini, zevklerinin giderek değiştiğini fark etti. Hiç görmediği ama kendisini bu kadar değiştiren adamı merak etmeye başlamıştı. Fırat'ın Nişantaşı'ndaki fakültesine sınava geldiği bir gün gidip, okulun önünde cezaevi aracını beklemeye başladı. Arabadan ağzında sakızıyla inen top sakallı adam, onu şaşırtmış ve merakını kamçılamıştı. Artık Fırat'ı hep görmek istiyordu. F tipi cezaevlerinde bir tutukluyu ziyaret etmek için ya soyadının tutması ya da tutuklunun adını yazdırdığı üç arkadaştan biri olunması gerekir. Artık arkadaş kontenjanından görüşçüydü. Her hafta Kırklareli'ne gidiyor, Fırat'la parmaklıkların ardında da olsa konuşuyor, konuşuyor, konuşuyordu. İtiraf edemeseler de, bir imkânsıza tutulmuşlar, âşık olmuşlardı. Fırat'a âşık olduğunu mektuplarından birinde yer alan şiiri çok kıskandığında fark etti. Şiiri ayrıldığı eski karısına

yazdığını sanmıştı. Müstehzi bir yanıt aldı. "Kendisine yazılan şiiri kıskanan tek kadınsın." Yeni tanıştığı bu kadınla hayatı değişen Fırat Can ise bir yandan aşkın kıyılarında gezinirken, bir yandan da yılları bulan haksız tutukluluğu için devlet kapılarını aşındırmaya devam ediyordu. 90'lı yılların işkenceli polis sorgularında, neyi imzaladığını bile bilmeden gözü kapalı imzalatılmış ifadeler yüzünden yıllardır tutukluydu. 1995 yılında yasadışı bir grupla ilişkiye girmiş, ancak anayasal düzene karşı hiçbir silahlı faaliyette bulunmadan bu grupla ilişkisini kesmişti. Evindeki bu gruba ait materyalleri teslim etmeye hazırlanırken, gözaltına alınmıştı. On bir yıldır yargılandığı TKP-ML(B) adlı örgüt Emniyet Genel Müdürlüğü raporuna göre, kurulmadan dağılmış, üç-beş insandan menkul bir çevreydi. Ceza Muhakemeleri Kanunu tutukluluk üst sınırını on yıl olarak düzenlediği halde, bu sınır aşılarak cezaevinde tutuluyordu. Hiçbir örgütle ilişkisi olmayan, kaldığı bütün cezaevlerinin müdürlerini örgüt üyesi olmadığına dair tanık gösteren Fırat Can, yazdığı dilekçelerde kendisiyle aynı dönemde tutuklanan yasadışı örgüt yöneticilerinin bile serbest bırakıldığını anlatıyordu. Tutuklanmadan önce evli ve bir çocuk babası olduğunu ve çocuğunun bu haksız tutukluluk nedeniyle babasız büyüdüğünü, onu yıllardır bir saatten fazla göremediğini defalarca tekrarlıyor, adil yargılanma hakkı istiyordu.

Hayatını Değiştirdi

Bu arada Fırat ile Latife arasındaki aşk da artık alenileşmişti. Fırat yıllar önce boşanmıştı, Latife de eşinden tek celsede boşandı. Başka bir niyeti daha vardı ama Fırat'ın tepkisini de merak ediyordu. Bir kapalı görüşte ona evlenme teklif etti. Fırat bu teklife önce çok şaşırdı, sonra da karşı çıktı. Ne zaman çıkacağı bile belli olmadığı için dışarıdaki birini kendisine bağlamak istemiyordu. Ama Latife kararlıydı. Birkaç gün

sonra nikâh memurunu aldı ve cezaevinin yolunu tuttu. Üç yıl önce bir nisan gününde, cümlelerine âşık olduğu adamla evlendi. Hayatını tamamen değiştirmek istiyordu, ilk iş tuhafiye dükkânını kapattı. O günlerde daha önce çalıştığı iş yeri aleyhine açtığı ve dokuz yıldır süren tazminat davası sonuçlandı. Eline geçen parayla Beyoğlu'ndaki Ceviz Cafe'yi açtı. Latife evlendikten sonra kocasını iki haftada bir kapalı görüşte, iki haftada bir de açık görüşte görebilme hakkı kazandı. Kırklareli yolları artık onun evinin yolu gibiydi. Ummadığı anda ummadığı bir aşka tutulan Latife'nin tek hayali yıllardır her duruşma tahliye edilmesini beklediği kocasının uğradığı haksızlığın sonlandırılması. Fırat ise her hafta Ceviz Cafe için Ceviz İçi adlı bir fanzin üretiyor. Kalan zamanlarında ise kazıdığı kontörlü telefon kartlarına orijinal resimler yaparak, Ceviz Cafe için kartvizitler hazırlıyor. Yüz altmış sekiz sayfalık bitirme tezinde Sarkozy'ye medyanın yaklaşımını inceleyen Fırat Can, karısına sayfalar dolusu mektuplar göndermeye ve mahkemelere haksız tutukluluğunun bitirilmesi için dilekçeler yazmaya devam ediyor. Fırat'ın tahliyesini, en az onlar kadar her gün onlarca sayfa mektubu okuyup, 'görülmüştür' damgasını vuran gardiyanlar da istiyor.

• • •

Olmayan Örgütün Müebbet Mahkûmu
7 Şubat 2010 / Sabah Pazar / Sabah Manşet

Fırat Can, 1997'de ayrıldığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından bile 'örgüt' olarak kabul edilmeyen bir sol grup adına soygun yaptığı iddiasıyla on üç yıl önce tutuklandı. Tam on üç yıl boyunca, yasal tutukluluk sınırları aşılarak cezaevinde tutuldu ve en son aleyhinde hiçbir kanıt ve tanık olmadığı halde müebbet hapis cezasına çarptırıldı.

Fırat Can için her şey 1995 yılında başladı. Gençti, delikanlıydı ve bu dünyanın gidişatına itirazı vardı, devrimci olmaya karar verdi ve yasadışı bir grupla ilişkiye girdi. Yaklaşık iki yıl sempatizan düzeyinde sürdü ilişkisi ve 1997'de grupla ilişkilerini tamamen kopardı. Adlarına TKP-ML(B) adını veren grup da, zaten üç-beş kişiden oluşmuş, iddiası olmayan ve olmaya da mecali olmayan dar bir çevreydi. Fırat Can o zamanlar evli olduğu eşiyle birlikte, yeni bir hayat kurmaya hazırlanırken bir polis baskınıyla gözaltına alındığında, hayatının tamamen değişeceğini hiç düşünmemişti. Evine yapılan baskında bulunan örgütsel materyalleri eski arkadaşlarına teslim etmeye ve yollarını tamamen ayırmaya hazırlanırken gözaltına alınmıştı. Bir kuyumcu soygununa katılmakla, bu arada kuyumcuyu öldürmekle itham ediliyordu. Şaşkındı, değil soyguna katılmak, o örgütle bir bağı bile yoktu artık. Üstelik sadece kendisi değil o günlerde yeni anne olan eşi de gözaltına alınmıştı. Uzun süren işkenceli sorgularda, özellikle eşini kurtarmak için suçlamaları kabul etmeye karar verdi, nasıl olsa mahkemede her şey ortaya çıkacaktı. Zaten aleyhine herhangi bir delil, bir tanık çıkması bile mümkün değildi. Çünkü eylemle uzaktan yakından ilgisi yoktu, gerçeğin ortaya çıkacağına canı gönülden inanıyordu.

Emniyet Yok Diyor

Ancak yaşananlar onun öngördüğü gibi olmadı. Fırat Can, 1995'ten 2009 yılına kadar TKP-ML(B) adlı örgütün üyesi olmaktan tutuklu olarak yargılandı. Ancak bu örgüt Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından bile varlığı kabul edilmeyen, kurulmadan dağılmış bir örgüttü. Fırat Can bu trajikomik durumu şöyle anlatıyor: "Yargılandığım mahkeme bu sözde örgütü on bir yıldır ısrarla eski TCK 146/1. madde tanımına uyan bir örgüt olarak kabul ediyor ve yargılanmamı bu madde üzerinden sürdürüyor. Yani anayasal düzeni silah zoruyla de-

ğiştirmeye gücü yetebilecek bir örgüt statüsünde değerlendiriyor." Ama bu yargılanmanın tuhaflığı sadece bununla da sınırlı değildi. Fırat Can, Ceza Muhakemeleri Kanunu, tutukluluk üst sınırını on yıl olarak düzenlediği halde bu sınır aşılarak cezaevinde tutuluyordu. Durumu yine Fırat Can'dan dinleyelim: "Yeni CMK'nın tutukluluk üst sınırını düzenleyen 102 ve 252. maddeleri, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne göre düzenlendi. Fakat tutukluluğumun kaldırılması talebim, mahkeme tarafından 'henüz delillerin toplanmadığı' gerekçesiyle reddediliyor." Gerekçe bile başlı başına absürttü, yıllar önce yapılmış bir eylemin delillerinin henüz toplanamadığı söyleniyordu. Ama ne gariptir ki, bu toplanamayan deliller gün gelecek kararlar alınmasına engel olamayacaktı.

Fırat Can'ın tutuklandığı andan çok önce ve sonra da hiçbir örgütle ilişkisi yoktu. Öyle ki kaldığı bütün cezaevlerinin müdürlerini örgüt üyesi olmadığına dair tanık gösterecek kadar kendisine güveniyordu genç adam. Yıllarca yazdığı dilekçelerde kendisiyle aynı dönemde tutuklanan yasadışı örgüt yöneticilerinin bile serbest bırakıldığını anlattı: "Yasadışı örgütler adına cezaevlerinde eylemler yapan, açıklamalar yapan insanlar 'uzun tutukluluk' gerekçesiyle tahliye edildi. Oysa hiçbir örgütle bir ilişkimin olmadığı bilindiği halde, tutukluluk halim ısrarla sürdürüldü. Üstelik tahliye edilen insanlar arasında anayasal düzene karşı asker, polis, savcı, hakim öldürdüğü iddiasıyla yargılanan insanlar vardı. Oysa benim yargılandığım dosya içeriğinde tek bir anayasal eylem isnatı yoktu. Mahkeme beni 'yağma' suçundan yargıladı." Bu suçu işlediğine dair ise ne bir kanıt, ne bir tanık ifadesi vardı: "Bu yağma fiillerini işlemediğim o kadar açık ki, ne tanıklar teşhis ediyor beni, ne de mahkeme heyetinin elinde benim bu eylemleri işkence zoruyla üstlenmiş olduğum ifademden başka bir delil var."

Dünya Değişti Ama...

Can yıllar boyu süren duruşmalarında tutuklanmadan önce evli ve bir çocuk babası olduğunu ve çocuğunun bu haksız tutukluluk nedeniyle babasız büyüdüğünü, onu yıllardır bir saatten fazla göremediğini defalarca tekrarlıyor, adil yargılanma hakkı istiyordu: "Ben cezaevine girdiğimde yeni doğan oğlum şu anda on üç yaşındadır. Bu zaman zarfında bir günü bile tam olarak birlikte geçirebilmiş değiliz. Tek bir ihtiyacını bile karşılayabilmiş değilim oğlumun. Siz de babasınız ve neler hissettiğimi anlamalısınız." Bu arada mahkeme heyetine hayatındaki değişiklikleri anlatıyor ve yaşadığı adaletsizliği sürekli dillendiriyordu: "Bu zaman zarfında benim hayatımda, ülkemizde ve dünyada birçok değişiklik oldu. Evliliğim bitti, ikinci bir evlilik yaptım. Ailemden, yakın akrabalarımdan birçoğu öldü. Ben hep cezaevindeydim. Üniversite sınavına girdim, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi bölümünü kazanıp, bitirdim. Şu anda ikinci üniversiteyi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Kamu Yönetimi bölümünü okuyorum. Yıllar içinde ülkemizde anayasa değişiklikleri, TCK, CMK gibi birçok yasada değişiklik oldu." Fırat Can bunları anlatırken, kendi hayatında değişmeyen iki şeyi ise şöyle dile getiriyordu: "Emniyet Genel Müdürlüğü raporuna göre kurulmadan dağılmış, İstanbul dışında faaliyeti olmamış, tüm ülkedeki polis operasyonlarına ikinci bir kez konu olmamış bir örgütün ısrarla 146/1. maddeden yargılanmak istenmesi. Ve yasadışı, anayasayı yıkmaya yönelik fiili ve düşünceleri olan hiçbir yapılanma ile en küçük bir bağımın olmayışı." Fırat Can, mahkemeye yılmadan verdiği dilekçelerde Yargıtay içtihatlarından örnekler veriyor ve bu maddeden yargılanmak için ulaştığı Yargıtay kararlarından alıntılar yapıyor, sürekli sorular soruyordu: "Var olduğu ve 146/1 tanımına girdiği iddia edilen bu örgüte karşı sadece bir operasyon yapılması ve topu topu yedi kişinin adının geçmesi makul mu-

dur? Ki bu yedi kişiden biri polis operasyonu sırasında öldürülmüştür. Biri davayla hiçbir ilgisi olmadığı için en başından dosya dışı tutulmuştur, ikisi beraat etmiştir, kalan ise huzurunuzda bulunan üç kişidir. Yani sadece biz üçümüz mü anayasayı silah zoruyla yıkma gücüne sahibiz? Örgüt olmayı bile beceremeyen insanlar nasıl olabiliyor da anayasal düzeni tehdit edebiliyorlar?"

Baştan Sona Hukuksuz

Fırat Can bunları yazdı da yazdı, hiç vazgeçmedi. Çünkü kendisine güveniyordu, suçsuzdu, masumdu ve yeterince uzun süre cezaevinde kalmıştı, hem de bütün yasalar çiğnenerek. Fakat tıpkı hikâyenin en başında olduğu gibi, sonunda da karşılaştığı şey bir hayal kırıklığı oldu. Olmayan bir örgüte üye olmaktan ve o örgüt adına silahlı gasp eylemine karışmaktan müebbet hapse mahkûm edildi, hem de tam on üç yıllık bir tutukluluktan sonra. Bu konuyu Fırat Can'ın avukatı Ercan Kanar şöyle anlatıyor: "Bu davada sayıları on beşi bulan tanık ve mağdurların büyük kısmı dinlenmedi. Gerekçe olarak da dinlenen tanıkların ifadelerinin yeterli olduğu belirtildi. Sanıklar gerek gözaltında gerekse de gözaltından hemen sonraki ilk duruşmada, işkencenin etkisiyle suçlamaları kabul etmiş. Ancak dürüst yargılanma ilkeleri gereğince suçu her kabul eden sanığın beyanıyla adil bir yargılama oluşmaz. Kaldı ki, duruşmada dinlenen az sayıdaki mağdur ve tanığın duruşmadaki beyanlarıyla, hazırlık soruşturması sırasındaki beyanları arasında büyük çelişkiler var. Birçok tanık Fırat Can'ı teşhis edemediğini, görmediğini söylüyor ama bunlar dikkate alınmıyor."

Ercan Kanar, Fırat Can ve iki arkadaşına yüklenen Turak Kuyumcusu'na yönelik gasp eylemine ilişkin, gerçek suçluların bir süre sonra yakalandığını ve bunun davaya hiç yansımadı-

ğını da söylüyor: "Eylemle ilgili mağdur, daha önce başka iki kişiyi teşhis etmiş, ama daha sonra ifadesini değiştirmiş." Kanar ayrıca, Fırat Can'ın on dört gün boyunca işkenceye tabi tutulduğunu ve bunun Adli Tıp tarafından belgelenmediğini de söylüyor : "Gözaltı süresi boyunca düz askı, ters askı, haya sıkılması dahil olmak üzere her türlü işkence uygulamalarına maruz kalmış." Avukat Kanar, çağımızda ceza yargılamasının gayesinin sanığı cezalandırmak değil, gerçeğin araştırılması olduğunu söylüyor ama Fırat Can'ın yargılanması sırasında buna da uyulmadığına dikkat çekiyor ve davanın hukuka aykırı delillerle sürdürülüp karara bağlandığını öne sürüyor: "Mahkûmiyet için sanığın suçu kabul etmesi yeterli değildir, maddi delillerle doğrulanması gerekir. Emniyet aşamasında yapılan yüzleştirme tutanakları, keşif niteliğindeki yer gösterme tutanakları yargıç tarafından yapılmadığı için hukuki ve yasal bir değer taşımaz. Dolayısıyla düzenlenen tutanağın ve polis tarafından alınan sanık beyanının delil olarak kabul edilmesi mümkün değildir." Ercan Kanar, müvekkilinin üyesi olduğu iddia edilen örgütün 1997'den beri varlığını sürdürdüğüne dair bir delilin de olmadığını ve yargılamanın on üç yıl gibi uzun süre tutukluluk vesayeti altında geçmesinin de uluslar arası sözleşmelere ve ulusal mevzuata aykırı olduğunu anımsatıyor. Müvekkili Fırat Can'ın Wernickee Korsakoff beyin hastalığı nedeniyle, CMUK'un 399/1. maddesi gereğince cezaevi koşullarında kalamayacağının da Adli Tıp Kurum raporunca sabit olduğunu ve buna rağmen cezaevinde tutulduğunu söyleyen Kanar'ı en çok şaşırtan ise, bütün bunlara rağmen, Fırat Can aleyhinde verilen müebbet hapis cezası.

HAMİT KAPAN
AH MARAŞ, KANLI MARAŞ

Çocukluğumun hayal meyal anımsadığım cümlelerinden biridir babamın "Maraş'a bizim buradan da adam gönderildi," sözü. Öğretmen arkadaşlarıyla yaptığı ve bizim anlamamamız için 'şifreli' sandığım sohbetlerinde Maraş'ın hep özel bir yeri vardı. O konuşmalardan anlardım ki, Maraş'ta kötü şeyler olmuştu. Elazığ'daki evimizin duvarlarındaki kocaman (+) işaretinin, bir çocuk oyunu olmadığını yıllar sonra öğrendim. Babamın 1978'in Aralık ayından biraz önce, Elazığ'ın Fevzi Çakmak Mahallesi'nde kendisini köşe başında bekleyen pusudan, Palulu MHP'li Zaza kirvelerimizin yardımıyla kurtulduğunu da. Namluya mermisini sürmüş silahıyla bekleyen o karanlık gölgeye ulaşmadan birkaç metre önce koluna girip yolunu çevirmişti kirvemiz "Hele bi gel xocam," diyerek. Canını bir pusudan kurtardığını yıllar sonra öğrenen, hayatı boyunca hiçbir yasadışı işe bulaşmamış, insan sevgisi dolu babacığım bu anısını şu cümleyle tamamlayarak anlatırdı: "Kirve beni kurtarmış kurtarmasına da, arada yeri geldiğinde 'Xocam sen iyi adamsın ah bir de Kızılbaş olmayaydın ne iyi olacaktı,' derdi. Yine de Allah razı olsun, beni çocuklarıma bağışladıysa önce Allah sonra kirvemiz bağışlamıştır." Maraş'la birlikte aktarılırdı bu anekdot hep, sohbet aralarında. Mimlenmiştik. Aslında var oluşumuzla mimliydik kimilerine göre.

Maraş bir anahtar sözcüktü ve bizim oralarda adı 'kanlı Maraş'tı. Kurtuluş Savaşı'nda yapılan müthiş 'kahramanlık'ların, adı bir üniversiteye verilen halk kahramanı Sütçü İmam'ı bile gölgede bırakan vakaların şehriydi Maraş. Adı 'katliam' sözcüğüyle anılan ilk şehirdi. Sonrasında onu Çorum, Sivas izleyecekti... Maraş Katliamı üzerine çok söz edildi, filmler çekildi, kitaplar yazıldı, 12 Eylül darbesini hızlandırdığı açıklandı. Ama o katliamda mağdur olduğu halde, olayların bir numaralı sorumlusu olarak açıklanan ve suçu üstlenmesi için tam iki yüz gün işkence gören Hamit Kapan hiç konuşmadı. Biz kapısını çalana kadar.

Maraş'tan Otuz İki Yıl Sonra

10 Ocak 2010 / Sabah Pazar

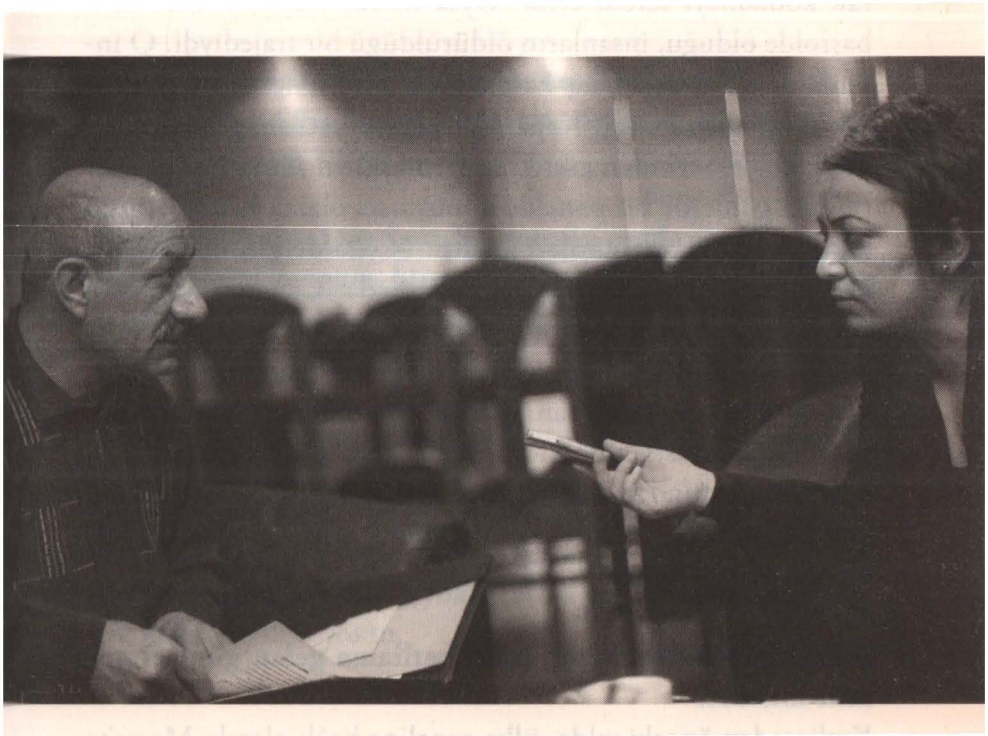

Maraş katliamı davasının bir numaralı sanığı olarak yargılanan ve idam cezası Yargıtay'dan dönen Hamit Kapan, yıllar süren sessizliğini ilk kez bozdu.

Edirne, Manisa, Tekirdağ, Sakarya, Hayrabolu. Adını son günlerde sıkça duyduğumuz bu kentler Kürtlere, Romanlara, solculara yönelik linç girişimleriyle gazete manşetlerinden düşmüyor. Türkiye'de kendisinden olmayanı kovma, sindirme ve linç etme yeni bir vaka değil. Bunlardan en şiddetlisini bundan otuz iki yıl önce Maraş'ta yaşadık, o zamanki he-

def Alevilerdi. Şimdilerde Hatırla Sevgili, Bu Kalp Seni Unutur mu? gibi diziler vesilesiyle güncellediğimiz belleğimizde o günleri yeniden anımsasak da, birçoğumuz hafızalarımızda Maraş'ı 'provokasyon', 'görünmeyen ellerin müdahalesi' olarak kodlamayı tercih ettik. Oysa Maraş olayları, insanların başrolde olduğu, insanların öldürüldüğü bir trajediydi. O insanlardan biri de Maraş katliamının bir numaralı sanığı olarak yargılanan Hamit Kapan'dı. Kapan; katliam günlerinden otuz iki, cezaevinden çıktıktan yirmi iki yıl sonra ilk kez geçtiğimiz günlerde bir panelde konuşmacı olarak kamuoyunun karşısına çıktı ve o günleri anlattı. Nokta dergisinin on dört yıl önceki işkence kapağında polis Sedat Caner'in 'en uzun süre işkence gören mağdur' olarak anlattığı Hamit Kapan'ı aradık, bulduk. Ve Hamit Kapan ilk kez bir gazeteye mağdurken nasıl bir numaralı sanık haline getirildiğini, olayların sorumluluğunu üstlenmesi için iki yüz gün boyunca yaşadığı işkenceleri, yanından bile geçmediği Çiçek Sineması'na atılan bombadan nasıl sorumlu tutulduğunu, arkadaşı olan iki solcu öğretmeni öldürmekle nasıl suçlandığını anlattı.

Biraz öncesinden başlayarak, katliama gelen günleri anlatır mısınız?
Katliamdan önceki yılda, ülke geneline bağlı olarak, Maraş'ta da demokratik devrimci muhalefette yükselme vardı. Maraş'ın kapalı ekonomisi de demokrat ve Alevilerin lehine gelişmeye açılmaya başlamıştı.

Bu arada Maraş'ta ülkücü örgütlenme ne düzeydeydi?
MHP örgütlenmesi, Maraş'ı kendi adına kale olarak görmüştür sürekli. Bizim bildiğimiz, şahit olduğumuz birçok cinayete adı karışmış, aranan, ileri derecedeki ülkücü militanlar Maraş'a saklanmaya gelirlerdi. Mesela İbrahim Çiftçi, İrfan Tüysüz gibi militanlar sürekli Maraş'taydı.

O yıllarda siz ne yapıyordunuz?
Lise mezunuydum, üniversite sınavlarına hazırlanıyordum. Politik olarak da bir örgütlülüğün içindeydim. Ancak 1978'in Aralık ayına gelindiğinde büyük bir öngörüsüzlük yaşadığımızı düşünüyorum.

Solun öngörüsüzlüğünden mi bahsediyorsunuz?
Sadece solun değil, kendi adıma da, örgütüm adına da böyle düşünüyorum.

Sizin örgütünüz, Dev Savaş'tı sanırım, orada güçlü müydü?
Diğer örgütlere göre biraz daha güçlü sayılırdık. Ökkeş Şendiller'in iddialarının aksine, sol içinde hiçbir çatışmaya girmemiş bir örgüttük.

Üniversite sınavına girmeyi beklerken, Maraş'ta neler oluyordu?
Derslerle çok ilgim yoktu, çünkü Maraş'ta her an sağcılarla aramızda kavgalar yaşanıyordu. Böyle bir dönemde ders çalışmak gibi bir lüksümüz yoktu. Ama bir katliamı işaret edecek kadar gerilim yoktu.

Sinemada İnsanları Hazırladılar

Komşular bile birbirini öldürmüş...
Dedim ya bizim böyle bir öngörüsüzlüğümüz oldu ama bunu önleyebilir miydik emin değilim. Çünkü bizim dışımızda, hatta MHP'nin de dışında organize güçler vardı işin içinde.

12 Eylül'ün zeminini mi hazırladı bu katliam?
Tabii ki bunu demek mümkün, bence ülkücüler bile bu işte kullanılmıştır, belki onlar bile bu boyutta bir katliamı düşünmemiştir.

Peki, katliam sabahı? Olayın başladığı gün, sinemada gösterilen bir film ve sizin attığınız söylenen bomba...
O ilk gün Maraş'taki Çiçek Sineması'na Güneş Ne Zaman Doğacak diye bir film getirildi. Rusya'nın Türki cumhuriyetlerden bir aileye zulmünü anlatan bir filmdi. Duyurusu yapıldıktan bir gün sonra gösterime konuldu. İki-üç gün gösterildi. O arada sinemaya çevre ilçe ve köylerden insanlar getirtilip, film gösterilmeye başlandı.

İnsanları ülkücüler mi getirtiyor?
Evet, sinemanın giriş çıkışlarında ülkücülerin çok büyük propaganda faaliyetleri başladı. Sloganlar attırılıyor, dergiler sattırılıyor. Biz anlayamamıştık ama sinemada insanlara bir yandan film seyrettirilip, o atmosfer yaşattırılıp, önümüzdeki günlerdeki katliamla ilgili de olmadık şeyler vaat ediliyordu. Ki bu vaatleri daha sonra öğrenecektik. Psikolojik olarak insanlar katliama hazır hale getirildi. Olayların ilk günü film arasında sinemada bir bomba patlatılıyor, tahrip gücü olmayan, kimseye zarar vermeyen bir bomba.

Arkadaşlarımı Vurmakla Suçlandım

Bombayı sizin attığınız söyleniyor...
Ökkeş Şendiller öyle söylüyor. Bomba patlayınca insanlar çıkıyor ve önlerine gelen ilk yere, PTT ve CHP binalarına hücum ediyorlar.

Siz o sırada neredeydiniz?
Ben mahalledeydim, o sinemanın yakınına bile gitme şansım olamazdı benim. Çünkü biz MHP'lilerle sokakta karşılaştığımızda ya kaçardık ya da birbirimize saldırırdık. Dolayısıyla öyle bir ortama girmem, bombayı atacak zemin bulmam mümkün değil.

Şendiller'le tanışır mıydınız?
Maraş'ta herkes birbirini tanır. Birbirimizi sevmezdik haliyle.

Sonrasında neler yaşandı?
Beklemeye başladık. Bir gün sonra Maraş'ın girişindeki, Alevilerin devam ettiği bir kahve bombalandı. Güya biz sinemayı bombalamıştık onlar da misilleme olarak kahveyi taramış oldular. Arkasından bir gün sonra da Hacı Çolak ve Mustafa Yüzbaşıoğlu adlarında iki öğretmeni vurdular, ikisini de iyi tanırdım, TÖB-DER üyesiydiler. Koşarak olay yerine gittiğimizde Hacı Çolak ölmüştü, Mustafa Yüzbaşıoğlu ise ağır yaralıydı. Yüzbaşıoğlu ölmeden önce hastanede ifade verdi ve 'Arkadan gelen, daha önce görmediğim ancak görürsem tanıyabileceğim bir kişi önce Hacı'yı, sonra beni vurdu,' dedi. Ökkeş Şendiller ise daha sonra verdiği ifadesinde öğretmenleri benim vurduğumu söyleyecekti.

Yani siz çok iyi tanıdığınız birini öldürmekle de suçlandınız...
Evet, maalesef. Kaldı ki, sonradan ölen Mustafa Yüzbaşıoğlu Aydınlık grubundandı, ifade verirken yakın akrabalarım da vardı yanında. Altı kez idamla yargılandım, ceza aldım, ama Yargıtay aşamasında bu cinayetleri işlemediğime karar verildi. Sadece örgüt üyeliğinden ceza aldım..

Hangi örgütler vardı?
Dev Savaş dışında, Halkın Kurtuluşu vardı, Devrimci Halkın Birliği vardı, Aydınlıkçılar vardı. Çatışmalar bir buçuk gün sürdü, ben bir evin çatısındaydım. Silah da kullandık o sırada, artık orada var olmakla yok olmak arasındaydık, ya ölecektik ya öldürecektik. Çamlık Mevkii'nden mahallemize sızdılar. Orada beş insanımız öldü, bunlardan üçü benim akrabamdı. Adamla oğlunu orada öldürmüşler, kadının da organı-

na büyük bir kazık çakmışlardı. Kadıncağız ölmedi, bir sene sonra intihar etti. Bu aile kayıtlarda 'Duman ailesi' diye geçer.

Çatılardan ateş ediyordunuz yani...
Etmek zorundaydık. Bizim müdahalemiz sonucu oradan da geri dönmek zorunda kaldılar.

Kimdi bu insanlar?
Dağ köylerinden yoksul köylüler kandırılarak Maraş'a getirilmişti. 'Alevilerin, komünistlerin evlerine el koyacağız, onların bütün mallarını size vereceğiz,' diye kandırıp getirmişler. Sıkıyönetimden sonra köydeki kadınlar, gidenler gelmeyince Maraş'a onları aramaya geliyorlar. Kimi babasını, kimi kocasını, kimi kardeşini soruyor. Askerler bunları toplayıp sıkıyönetime götürüyor. "Buradan mal gelecekti, hatta iki-üç kamyon gönderdiler, ama nasıl paylaşacağımızı bilemedik, erkeklerimizi aramaya geldik," diyorlar.

Katliamın olduğu mahalleler hangileri?
Yusuflar, Tekke Mahallesi, Namık Kemal Mahallesi gibi mahalleler. Alevi evleri tek tek tespit edilmişti önceden, evlerdeki misafirleri bile öldürdüler. İnsanlar vahşice katledildi, kiminin kolu kesildi, kiminin kafası kesildi, hamile kadınların sırtları baltayla parçalanıp içindeki cenin çıkarıldı.

İki Yüz Gün Durmaksızın İşkence Gördüm

Siz ne zaman yakalandınız?
Kayseri Hava İndirme Tugayı'nın gelişiyle 26 Aralık'ta sokağa çıkma yasağı ilan edildi ve büyük bir göç yaşandı. Ben de ailemle birlikte İstanbul'a yerleştim. Ancak katliamın yıldönümünde Yörükselim Mahallesini dümdüz edeceklerine dair

tehditler çoğalmaya başlamıştı ve Maraş'a dönmeye karar verdim. Üzerimde şahsi silahımla yakalandım.

Darbeyi cezaevinde karşıladınız yani...
Henüz 12 Eylül gelmemişti, yirmi altı ilde sıkıyönetim vardı. Darbeyle birlikte de cezaevinden çıkartılıp Maraş'a sorguya götürüldüm. Bir gün sabah saat beş sıralarında beni koğuştan aldılar. Amaçları Maraş olaylarını tersyüz etmek ve solun üstüne yıkmaktı. MHP'liler Adana'da yargılanıyordu ama onları kurtarmak istiyorlardı. Kurban olarak bizim örgütü seçmişlerdi. Çok ağır işkencelerden geçirildik. Ama en ağırı onca masum insanın ölümünden sorumlu tutulmaktı. O zamanki gözaltı süresi üç ay olmasına rağmen, yedi ay gözaltında tutuldum.

Gözaltınızın tamamı Maraş'ta mı geçti?
Evet, hepsi Maraş'ta. İki yüz on gün gözaltında kaldım, bunun iki yüz günü bilfiil işkence altındaydı. Aralıksız yirmi dört saatlik seanslar halindeydi işkence.

Ne tür işkencelere maruz kaldınız?
Hiç duyulmadık yöntemler denediler benim üzerimde. Bunlardan bir tanesi Çin işkencesiydi. 10x10 uzunluğunda iki tane kalasa bağlıyorlardı, hani şimdiki Maximum kart reklamlarında olduğu gibi. Üzerimde mübalağasız kırk-elli tane kemer vardı, her tarafımdan bağlıydım, kafamı da usturayla tıraş etmişlerdi. Aşağı yukarı iki buçuk-üç metre yükseklikteki bir serum şişesinden kafamın tam ortasına su damlatıyorlardı. Dokuz gün fosseptik çukurunda tutuldum, ellerim arkadan bağlı, diz çökmüş ve boğazına kadar pisliğin içinde bir vaziyette. Ayak tırnaklarımın hepsi çekilmişti.

İfade verdiniz mi?
İki yüz gün vermedim, iki yüz gün sonra arkadaşlarımın acı

çekmesine dayanamadım ve 'Tamam hepsini ben yaptırdım,' dedim.

O yüzden mi bir numaralı sanık oldunuz?
Tabii bütün olaylardan sorumlu tutuldum, davalar benim üzerime şekillendi, Hamit Kapan ve arkadaşları diye nitelendirildik.

Cezanızı nerede yattınız?
Önce Maraş Türkoğlu'nda, sonra Antakya'da. Üç kişi Maraş olaylarından idam cezası almıştık. Yargıtay'da buna itiraz ettik ve bizi destekleyen tanıkların ifade vermelerini sağladık. Sonunda Maraş olaylarından beraat ettim, örgüt üyeliğinden on iki buçuk sene ceza aldım ve devletten dört yıl alacaklı olarak tahliye edildim.

İşkenceci Polis Sedat Caner'in Anlatımları

Dev Savaş davası sanığı Hamit Kapan işkencenin yalnızca en ağırına değil aynı zamanda en uzununa uğramıştı. Hamit Kapan iki yüz on gün gözaltında kalmıştı. Ve Caner'e göre iki yüz gün boyunca işkence görmüştü: "Hamit Kapan'ın sorgulaması sırasında biz başarılı olamamıştık. Ankara'dan ayrı bir sorgulama timi geldi. Üç memur gelmişti. Biri emniyet amiriydi. Hamit Kapan'a öyle bir şey yapılmıştı ki, sekiz saat bir tim giriyordu, onlar çıkıyordu, diğer tim giriyordu, sekiz saat onlar çalışıyorlardı. On altı saat içerisinde onun şeyini bitiren diğer timler istirahat ediyorlardı. Uyku uyumaksızın, şey yapmaksızın Hamit Kapan'ın sorgulaması devam etti. Bu böyle hemen hemen altı aya yakın sürdü. Bu zaman zarfında Hamit Kapan'a uyku filan yoktu. Gözleri kan çanağı gibi olmuştu, artık gözleri yara bağlamıştı. Haliyle gözleri sürekli açık kalmaktan gözyaşı kuruma yapıyordu. Gözlerinde böyle

kan çanağı gibi yara oluştu. Ve öyle bir hale gelmişti ki, kimse Hamit Kapan'ın yüzüne bakamıyordu. Herkes camdan dışarıya bakıyordu."

EMİNE SEVGİ ÖZDAMAR
ALMANCA ROMAN YAZAN TÜRK

Emine Sevgi Özdamar'la Turkuvaz Kitap tarafından yayımlanan kitapları vesilesiyle tanıştım. Türk olduğu halde kitaplarını sonradan öğrendiği bir dilde, Almanca yazıyordu. Önce hakkında araştırmalar yapmak istedim, ama tıpkı Türkçe'nin onunla geç tanışması gibi, Türk basını da onunla yeterince tanışmamıştı. O yüzden Hacıpulos Pasajı'nda gerçekleşecek birkaç gün sonraki buluşmamıza kadar, dilimize çevrilen bütün kitaplarını okumak farz oldu. Hayat Bir Kervansaray, Haliçli Köprü ve Tuhaf Yıldızlar Dünyaya Bakıyor'u üç günde, neredeyse hiçbir iş yapmadan soluksuz okudum. Okumalar bittiğinde onunla bu kadar geç tanıştığım için mahcubiyet ile karışık bir üzüntü duydum. Almanca yazıyordu yazmasına ama o kadar Anadoluluydu ki edebiyatı, tanışmamızın benim için bir milat olacağını hissettim. Tek mesele bu kadar güzel yazan bir kadını, bu kadar güzel konuşturabilmekti sadece. Söyleşimize bütün kitaplarını okuyarak gittiğimi anlayınca, yıllardır önüne taşlar sıralanmış bir pınar gibi coştu Emine Sevgi Özdamar. Ve bana bebekliğinden başlayarak yaşamını bütün samimiyetiyle anlattı. Sohbetimizin hiç unutmayacağım cümlesi ise bana özel nasihatiydi herhalde: "Depresyona en iyi gelen şey sevişmektir, bunu sakın unutma."

Darbeler Onu Ana Diline Küstürdü

12 Kasım 2008 / Sabah Cumartesi

E. Sevgi Özdamar'ın 12 Mart'la başlayan Almanya öyküsü, onu Alman dilinin ve Alman tiyatrosunun en önemli isimlerinden biri yaptı. Özdamar'ın Malatya'da başlayan, Türkiye'nin dört bir yanında süren ve dünyanın her yanına taşınan hayatında, maviş gözlü babaannesinden Ece Ayhan'a, Can Yücel'den Benno Besson'a, sosyalizmden ABD üniversitelerinde ders olmaya kadar her şey var. İki romanı Turkuvaz Kitap'tan çıkan Özdamar, aynı zamanda 68 hareketini bütün sıcaklığıyla yaşayan ve bunu eserlerine de yansıtan bir usta.

Babasının askerliği nedeniyle neredeyse bir trende doğacakken, annesinin memleketi Malatya'da geçirdi yaşamının ilk üç ayını Sevgi. Ölümü ve mezarı ilk kez bebekken tanıdı. Çok hastalandığı bir gün götürüp bir boş mezara koydular onu, iyileşsin diye. Yıllar sonra kaleme aldığı kitabında askerlerin koca koca gözlerini, kokulu parkalarını anne karnındaki bir bebeğin gözleriyle yazdı. Yıllar sonra baba topraklarına Alman dilinin büyük yazarlarından biri olarak dönecek olan bu küçük kız, bir Afrika atasözünde söylendiği gibi bütün şehrin yetiştirdiği bir çocuk olarak büyüdü. Türkiye'nin modernle geleneksel arasında gidip geldiği o yıllar, sokaktaki çocukluğun daha uzun olduğu, pencerelere yaslanmış yaşlı amca ve teyzelerin mahallenin bütün çocuklarına göz kulak olduğu yıllardı. Çocukluğunda gökyüzüne bakıp konuştuğu yıldızlara, "Beni koruyun," derdi: "Koruyun ki bu güzel insanları başkalarına da hediye edebileyim." O zamanlarda birine doğum yerini söylediğinde kategorize etmemek için, "Babanız orada görevde miydi," diye sorulurdu. Şimdilerde olduğu gibi memleketinle doğru orantılı olarak "Siz Kürtler," diye başlamazdı cümleler ya da "Ailenizde mutlaka Ermeni vardır sizin," denmezdi.

Sevgi Özdamar, müteahhit babayla lise mezunu ama ev kadını annenin dört çocuğundan ikincisi olarak geçirdi Yeniköy'de, Kadıköy'de, Beşiktaş'ta, Ankara'daki çocukluk yıllarını. Neredeyse bir ikiz kardeş duygusuyla bağlı olduğu ağabeyi Ali'yle evin bahçesinde kırmızı ojeler bulurlar, Ali parmaklarına ojeleri sürer ama kavga ettiklerinde de "Ojelerimi geri ver," derdi. Yine o yıllarda, henüz on iki yaşındayken bir süre yaşadıkları Bursa'da hayatı boyunca kopamayacağı bir aşka tutuldu. O aşkın adı tiyatroydu. Bir gece geç saatte tiyatrodan dönerken Setbaşı Köprüsü'nün üzerinde durdu ve tiyatrocu olacağına yemin etti. Sahnenin tozu, makyaj odasındaki pud-

ra kokusu, sürekli değişebilmek, bir figürün arkasına saklanabilmek çok hoşuna gitti. Hayat ne kadar zorsa, tiyatro bir o kadar kolaydı. Tiyatroda her gece ölünebiliyordu ama sonra o sahte kanı silip, ardından bir fıkra anlatılabiliyordu. En çok da gözlem yapmayı sevdi, ilk gözlemlerinden birini de Ankara'da bir fahişeyi oynamadan önce yaptı, kalktı zamanın emniyet müdürünün yanına kattığı üç ahlâk zabıtasıyla, Ankara'daki genelev sokağına gitti, orada çalışan kadınlarla konuştu. O kadınların yaşlı ve genç halleri, genç olanların yaşlı olanlara sahip çıkışları, yaşlıların gençlerin külotlarını yıkamaları, birinde işlerini yaptıkları iki yataklı odaları hiç aklından çıkmadı.

Fabrika Kızı

Tiyatro yapma isteği, Özdamar ailesi tarafından temkinli karşılandı. Ama bu temkinlilik, ailenin ekonomik durumuyla da doğru orantılıydı. O zamanın bütün orta sınıf kadınları gibi Yıldız Kenter'i çok beğenen annesi maddi durumları iyi olduğunda onun bu aşkını destekler, babasının sıkça yaşadığı iflaslar sırasında ise, "Kızım hayatını kurtar, avukat ol, öğretmen ol," derdi. Buna rağmen üniversiteye gitmek yerine, tiyatro yapmakta inat etti ve ağabeyi Ali'nin eğitim amacıyla İsviçre'ye gitmesiyle, hayatının yeni bir dönemi başladı. Onun yanına gitmek istedi ama İsviçre'ye gitmek neredeyse imkânsız olduğu için, Almanya'ya gitmeye karar verdi. 1964'te Almanya'ya bir haftada gidilebiliyordu, sadece sağlıklı ve dişlerinin tamam olması yeterliydi. Özellikle kadın işçiler düşük ücretle çalıştırıldığı için, öncelikli olarak tercih ediliyordu. Kendisini Almanya'da bir televizyon lambası fabrikasında işçi olarak bulduğunda, daha yemek yapmayı bile bilmeyen gencecik bir kızdı, üstelik kötü bir işçiydi. Ama kontratı bir yıllıktı ve orada bir yıl boyunca çalışması gerekiyordu. O zamanlardan hatırladığı birkaç ayrıntı var

şimdilerde: Kar, yağmur ve yurttaki kadınların buğular altındaki vücutları.

Orada annesine olan büyük sevgisini keşfetti ve o bir yılı çalışma saatlerinin dışında annesine aşkla mektuplar yazarak geçirdi. Ancak Almanca öğrenemeden geri döndü Türkiye'ye, daha sonra babasının katkısıyla Almanca öğrendi ve Neuchatel'deki ağabeyinin yanına gitti. Yine Berlin yollarındaydı, ama bu kez Anadolu'dan kalkan kara bir trenle değil.

Merhametten Sosyalizme

1967'de gittiği Berlin'de kendisini gençlik hareketinin içinde buldu. Ancak onun 68'i, yanındaki yöresindeki Almanlardan daha farklı bir milada dayanıyordu, merhametle yetiştirildiği çocukluğuna; müteahhit babasının eve misafir olarak getirdiği inşaat işçilerini evin başköşesine oturtmasından, eve gelen yardımcı kıza yardım etmesine. Hele neredeyse ikinci annesi gibi hatırladığı babaannesiyle yaptığı mezarlık ziyaretleri, onun hep haksızlığa uğrayanların yanında olmasının önemli bir nedeniydi. Hayattaki en trajik şeyleri bulup çıkaran ve bununla mutlu olan babaannesinden gördükleri ona, sosyalizmin güzel olduğunu öğretmişti. Fakir çocuklar da okula gidecekti, herkese hastanede parasız bakılacaktı, artık sınıf diye bir şey olmayacaktı. Berlin'deki 68 hareketinin içinde ilk tanıdığı kişi, Brecht hayranı bir adamdı. Herkes heyecanlıydı; işçiler, öğrenciler. Her şey açık açık konuşulurdu, sevişmek bile. Yıllar sonra dönüp baktığında içinde bulunduğu o kuşağın, anneleriyle göbek bağını gerçek anlamda kopartan ilk kuşak olduğunu görecekti. Çünkü ilk kez o dönemde genç kızlar, "Biz satılık değiliz, bakire olarak evlenmeyeceğiz," diye bağıracaklardı. Belki de bir 68 kızı olduğu için, yıllar sonra altmış ikisinde bile, o yıllarda dünyada olmayan hemcinsi bir gazeteciyle konuştuğunda hâlâ depresyona en iyi gelen şeyin

sevişmek olduğunu bu yüzden söyleyecekti. Tabii bunu söylerken ağabeyini sevgilisiyle öpüşürken görüp alkış tutan ve "Benim için de öp," diyen maviş gözlü babaannesini gözlerindeki yaşlarla yâd etmeyi de unutmayacaktı.

68 rüzgârı Almanya'ya yepyeni bir ruh getirmişti. Milyonların canına okunan faşist dönemin yarattığı suçluluk duygusunu, Nazi dedelerinin ve babalarının günahlarını, ilk kez o kuşağın gençleri üzerlerinden attı. Ondan önce çocuklar annelerinin karnında Almanya'ya doğacaklarını bilseler doğmak istemezlerdi belki. Almanya'nın tarihini Hitler'le başlatan o korkunç mezalimden öncesi yoktu adeta. Rosa Luksemburglar, Karl Markslar, barikatlarda çarpışan işçiler, o harikulade yazarlar unutulmuştu. Genç Sevgi, Almanya'nın değişen yüzüne tanık oldu. Bir yıl sürdü tanıklığı. Birkaç aylık tercümanlık deneyimi ve tiyatro okulu macerasından sonra, yine ana kucağına geri döndü.

Duayen Hocalar

Döndüğünde yanında Brecht şiirlerinin bestelendiği iki plağıyla, Nazım Hikmet'in üvey oğlu Mehmet Fuat'ın kapısını çaldı ve D Yayınevi en uğrak yerlerinden biri oldu. Meraklı bir kızdı. Minimalistti, iki tane ceketi, iki tane pantolonu vardı ve bunlardan utanıyordu, hepsinin bir tane olması gerektiğine inanıyordu. Ev yaşantısı lüks geliyor, çadırda yaşamayı hayal ediyordu. O yıllarda tiyatrocu arkadaşlarıyla komünal bir hayat yaşamaya karar verdi, yaşadı da. Beklan Algan, Ayla Algan, Muhsin Ertuğrul, Haldun Taner, Melih Cevdet Anday gibi ustalardan tiyatro dersleri aldığı yıllar, hayatının en mutlu yıllarıydı. Cebindeki bozuk paraları sürekli sallayan ve ona entelijensiyadan çapkınlık öyküleri anlatan Haldun Taner'i, "Sabahları sarımsak yutun ve kilo almamak için limonlu ılık su için," diyen Muhsin Ertuğrul'u, gezdikle-

ri bohem lokalleri hiç unutmadı. O çevredeki birkaç kadından biriydi, o yüzden istediği gibi aşklar yaşadı. Zaten evlilikte de gözü olmadığı için erkekleri korkutmazdı.

Vicdanının o günlerdeki durağı Türkiye İşçi Partisi'ydi (TİP). Çetin Altan'ı, Mehmet Ali Aybar'ı, sendikacıları, işçileri, öğretmenleri, Kuran'da Marksizmi arayan cami hocalarını koydu hayatının başköşesine. Herkes değişmek, değiştirmek istiyordu ve genç kadın o değişimin bütün hoş, komik, acayip yanlarının hem öznesi, hem tanığıydı. Can Yücel can dostuydu, Yaşar Kemal her gün gördüğü biri. Can Yücel hapse girdiğinde, görevi evlerine gidip karısını ve çocuklarını güldürmekti. Hayata gözlerini açtığı Doğu topraklarına da o yıllarda gitti.

Genç Sevgi üniversiteli değildi ama Türkiye gençlik hareketini de yakından izledi. Üç hafta süren bir gözaltı deneyimini Mahir Çayan'ın kardeşiyle birlikte yaşadı. Genç adamın gözaltında üşüdüğünü düşünmüş, üstündeki hırkayı çıkarıp ona vermişti. Ağabeyi öldürülen birinin bir sandalyenin üstünde hiçbir şey söylemeden öylece oturmasını hiç unutmadı. Derken üç genç asıldı: Deniz, Yusuf, Hüseyin. Türkiye'nin 12 Mart günleri gelip çatmıştı. Sevgi Özdamar o günlerde bir şeyi fark etti: Kendisinin dışında onu kontrol edebilecek, ezebilecek, istediği zaman karnına bir şeyler sokup bağırsaklarını dışarı çıkaracak, annesinin babasının haberi olmadan kendisini uçaktan bile atabilecek bir gücü. Artık kelimeler özgürce kullanılamıyordu, ana diline küskünlüğü de o yıllarda başladı. Harflerin nasıl yandığını gördü, denize atılan kitapları, sokaklarda uçuşan sayfaları. Fark ettiği o güç kelimeleri öldürmüştü. O günlerde sadece şiire tutundu. En çok da İzzet Yasar'ın "Her şey bırakılır hava bile/ Asma yapraklarının yosunlara benzediği/ buram buram bir sabah vakti/ her şey bırakılır dostlar

bile/ dostlarımın arasında/ tersine bir uçurtma gibi/ duyuyorum kendimi/ ayağımın gölgesinden uzakta" dizeleri.

Brecht Tiyatrosu

Askeri cunta dönemi her şeyi bitirmişti; evliliği, aşkları, kariyeri, arkadaşlıkları. Herkesin genç olduğu için 'şüpheli' olduğu yıllardı. O yıllarda Paris'in üstüne bir Türk uçağı düştü, kapısı açıldı ve insanlar patır patır uçtular yeryüzüne doğru. Yerdeki faşizmle problemin resmini bulmuştu. Sanki faşizm gökyüzündeki bir şeyi açıyordu ve insanlar bilinçli olarak atılıyordu. Uçak korkusu o yıllarda başladı, on beş yıl ne havaalanlarının yanına gidebildi, ne de uçaklara bakabildi. Yıllar sonra İspanyol yönetmen Louise Bunuel'in anılarını okurken, onun da kendisi gibi uçaktan korktuğunu ve ancak içki içerek uçağa bindiğini öğrendiğinde, aynı yöntemi deneyerek tekrar uçmaya başladı.

1976'da kesin kararını vermişti, bu ülkeden ve bu dilden gidecekti. Kendisini Türkçede çok yorgun hissediyordu, diline hakim olan slogancılıktan kurtulmak istiyordu, üstelik çevresinde bir sürü 'ölü' vardı ve bundan suçluluk duyuyordu. O yıllarda yazıştığı İsviçreli arkadaşı Jose'ye yazdığı mektuplar, biraz da şanslı olsa gerek, bunun yolunu açtı. Bir dahi olan Jose onun mektuplarını, Zurich'in en ünlü kitapçılarından aynı zamanda bir Marksist olan Teo Pincus'a okuyor, Pincus da mektupları bayılarak dinliyordu. Genç kadının Brecht tiyatrosu öğrenmek istediğini duyunca, Brecht'in en ünlü öğrencilerinden biri olan arkadaşı Benno Besson'a bir mektup yazdı. Yeni güzergâhı Doğu Berlin'di. Yeni dilinde Besson, bu Brecht aşığı genç kadını, "Hoşgeldin," diye karşıladı. Misafir olarak alındığı tiyatroda, sahnede gördüğü her şeyi not ediyor, akşamları üzerinde çalışıyor ama hiçbir şey anlamıyordu. Yazmaktan vazgeçti ve sahneyi çizmeye karar verdi. Bir

süre sonra da sahneyi objelerle canlandırmaya. Çok kısa bir süre yaptığı çizimler ve kolajlar oyuncuların da, yönetmenlerin de rehberi haline geldi. Artık Benno Besson'un asistanıydı. Doğu Berlin'de çalışıyor ama hem Doğu'da hem Batı'da yaşıyordu. Bazen duvarı beş defa geçtiği oluyordu ama Berlin Duvarı'nı hiçbir zaman normalleştiremiyordu kafasında. Çünkü duvar taştan değildi, bir zaman duvarıydı. İnsan bedenleri bile yaşadıkları sisteme göre değişmişti.

Berlin'den sonraki durağı, Besson'un davetiyle onunla birlikte gittiği Paris oldu. Orada birlikte Brecht'in Kafkas Tebeşir Dairesi'ni sahneye koydular. Ancak Sevgi Özdamar orada da boş durmadı. Şarap şişelerinden yaptığı ve oyundaki figürleri kuklalaştırdığı kolajı o kadar beğenildi ki, Avignon kentindeki Jean Villar müzesine kondu. Yine başarıları nedeniyle bir üniversite bitirmediği halde, Vincennes Üniversitesi'nde tiyatro estetiği üzerine doktora yapma hakkı kazandı.

Almanca Bir Yolculuk

Hayatında hep tiyatro vardı, onu edebiyatla buluşturan da yine tiyatro oldu. Küçükken evlerinin o güzel kokulu kavunkarpuz odasında yazdığı şiirlerden yıllar sonra, onu masanın başında yolculuğa çıkaran ise, Türkiyeli bir işçinin kendisine ulaştırılan sekiz sayfalık mektubu oldu. O yıllarda Bochum'da yine Alman tiyatrosunun bir başka büyük yönetmeni Matthias Langhoff'un başasistanlığını yapıyordu, zaman zaman oyunlarda da rol alıyordu. 'Halkıma ve ilgililere' diye başlayan önlü arkalı mektup, bir kaybedeni anlatıyordu. Türk faşistlerinden dayak yemiş olan mektubun sahibi gözlüklü işçi, Marks'tan ve Nazım'dan alıntılar yapıyor, ama bir yandan amcasıyla aynı kiraz ağacının altında kiraz yiyen karısına ah ediyordu. Bu mektuptan yola çıkarak Karagöz Almanya'da adlı ilk oyununu yazdı. Dadaist bir oyundu, bilerek kırık bir Al-

mancayla yazdığı oyunda, bir köylünün eşeğiyle yola çıkarak Almanya'ya gelme öyküsü anlatılıyordu. Karısını değil de konuşmayı bilen zeki eşeğini yanına alan köylünün yolculuğunda, eşeğin entelektüelleşme ve giderek Marksistleşme öyküsü, Alman tiyatrosunda bir çığır açtı. Bu oyunla aynı zamanda bir tiyatro yazarı olarak kendisini kabul ettirdi.

Yazı yazmayı tercih ettiği dil Almanca'ydı, çünkü hayattan beslendiği yer orasıydı. Artık penceresini açtığında 'Simitçiiiiiii' diye bir ses duymuyordu. Ama ünlü sinemacı Godard'ın "İnsan baba vatanına ihanet etmelidir ki, aynı anda iki yerde birden olabilsin," sözüne de hep inandı. Neden Goebbels'in dilinde yazdığını soranlara, "Çünkü ben Kafka'yı seviyorum," diye yanıt verdi. Zaten Almanlara da haksızlık yapmak istemiyordu, çünkü onların kendisine sunduğu fırsatları, ana vatanında bulamamıştı, onu iten yazık ki ana vatanıydı. Ancak şu da bir gerçekti ki, Almcanca'da yaptığı her yolculuk, onu ana diline de yakınlaştırdı. Yıllar sonra ilk kez yazdığı ve yakın dostu Ece Ayhan'ı anlattığı Kendi Kendinin Terzisi Bir Kambur kitabı da bu yolculuğun sonucuydu. Ünlü şairin Arap şarkıcı Ümmü Gülsüm'e olan hayranlığı ve erkeklerin onun önünde ayağa kalkmasını hep anlatırdı Ece Ayhan. Sevgi Özdamar'ın da Ümmü Gülsüm gibi erkekleri ayağa kaldırdığını, o yüzden onun da takma bir isimle tanınması gerektiğini düşündüğü için, isminin önüne 'Emine'yi ekledi. Almanca ile Türkçe arasında kalmayı, kocası ile sevgilisi arasında kalan bir kadının durumuna benzettiği ve ikisinden birini seçmeye zorlandığı için, üçüncü, dördüncü dilleri öğrenmenin en doğrusu olduğuna karar verdi. Fransızca ve İsyanyolca'dan sonra artık soru soranlara yanıtı netti: "Ben böyleyim."

E. Sevgi Özdamar, 1971 darbesinin etkisiyle terk ettiği ülkesine, kocası Karl'ın "Artık ülkene gitmezsen hasta olacaksın,

başına bir şey gelirse ben seni kurtarırım," telkinleriyle 1980 darbesinden tam altı yıl sonra ilk kez gelebildi. 68'in bu romantik kızı, bu dünyaya çocuk getirmeyi hiç istemedi, o yüzden iki evliliğinden de çocuk yapmadı.

Tiyatro oyunlarıyla girdiği yazın dünyasında, şimdi üç romanla dünya çapında bir yazar. Hayat Bir Kervansaray, Haliçli Köprü ve Tuhaf Yıldızlar Dünyaya Bakıyor adlı üç romanını da 'hiçbir zaman ulaşamayacağı bir yolculuk' olarak nitelendirdiği Almanca yazdı. Kitapları başta Amerika ve İngiltere olmak üzere birçok üniversitede ders kitabı olarak okutuluyor. Dünyanın birçok ülkesinde fan kulüpleri olan bir yazar ve aynı zamanda, Almanya ve Fransa'da tiyatro çalışmalarını sürdüren bir sanatçı. Kitaplarıyla Almanca'ya yaptığı katkılar nedeniyle Almanya'nın en prestijli ödüllerinden biri olan Ingeborg Bachmann ve en büyük edebiyatçılara verilen Heinrich Von Kleist ödüllerini aldı. Kitapları İngiltere'de 'ölmeden önce okunması gereken 1001 kitap' arasında. Dört tiyatro oyunu, dört roman, iki kısa öykü kitabıyla Avrupa'daki Türk edebiyatçılar arasında ilk sıralarda yer alan Sevgi Özdamar'ı ana dilinde bu kadar geç okumaya başlamamız ise, herhalde Türk edebiyatının yanıtlaması gereken bir soru.

İHSAN ELİAÇIK
SOLA ELİNİ UZATAN DİNDAR

Sol ve din, asırlardır yan yana gelmeyen iki kavram. Solcular 'din'i halkların afyonu olarak niteleyip reddetmenin dışında bir şey yapmadı bu yüzyıla kadar. Hâlbuki Marks o ünlü sözünün bir başka yerinde, dini aynı zamanda 'kalpsiz dünyanın kalbi' olarak da niteliyordu. Solcuların ruh hali buyken, dindarlarsa Allah kavramını reddeden bir ideolojiyle hiçbir zaman yan yana gelmeyi tercih etmedi. Fakat buna itiraz edenler de vardı, İranlı aktivist sosyolog Ali Şeriati gibi. Ali Şeriati'ye göre insanın insana zulmü, kendi ilahi özünü inkâr demekti. Ona göre insan Tanrı'yı insanlaştırdığı ölçüde anlayabilirdi ve soyut bir Tanrı anlayışı egemenlerin Tanrı anlayışıydı, "Hak ile batılın çarpıştığı savaş alanında olmadıktan sonra, çağının şahidi, toplumunun şehidi olmadıktan sonra nere olursan ol, ister namaza dur, ister içki sofrasına otur, ne fark eder," diyordu. Ali Şeriati'nin bu görüşleri son yıllarda ülkemizde de sıkça tartışılır oldu. Dindarlar cephesinde bu tartışmanın bayrağını tutanlardan biri de İhsan Eliaçık'tı. Eliaçık'ın MÜSİAD eski Başkanı Erol Yarar'la yaptığı polemiği televizyon ekranlarında görenlerden biriydim. Kuran ile sosyalizm fikrini yan yana getiren, zamanımızın zengin Müslümanlarını 'abdestli kapitalist' olarak niteleyen bu enteresan adamı hem kişisel olarak merak ettim hem de herkesin tanıması gerektiğini düşündüm.

Sola Mal Olan Bütün Değerler Kuran'da Vardır

7 Şubat 2010 / Sabah Pazar

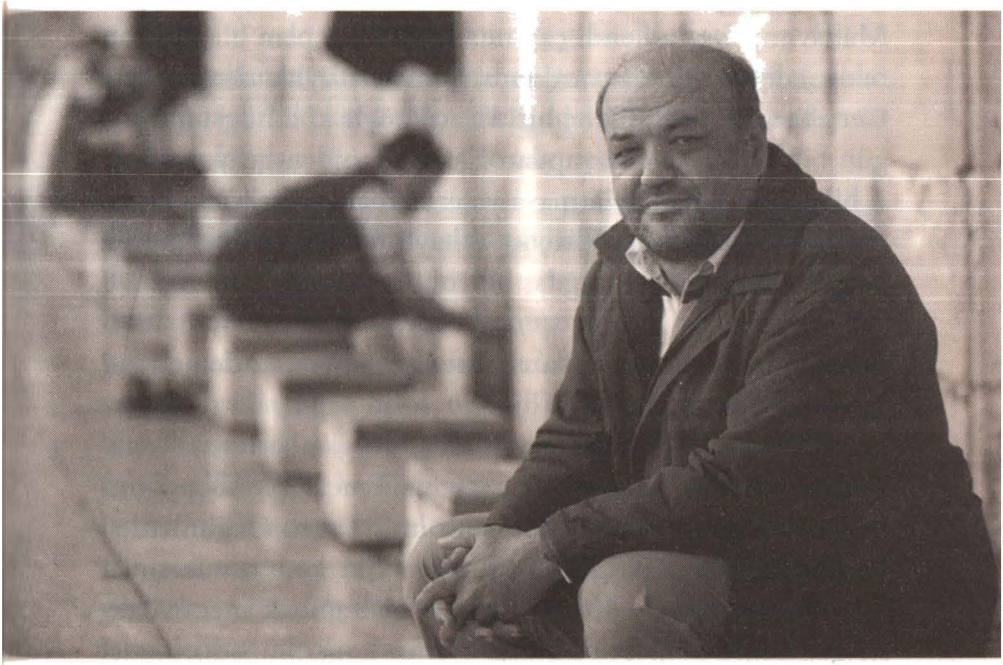

Savunduğu görüşler nedeniyle hem İslami çevrelerde hem de sol çevrelerde yakından takip edilen İhsan Eliaçık, İslam'ın politik duruşunun sol olduğunu ve adalet, eşitlik, özgürlük, kardeşlik gibi kavramların tamamının Kuran'da altı çizilen tabirler olduğunu söylüyor.

İhsan Eliaçık ismiyle Türkiye kamuoyunun büyük kısmı geçtiğimiz günlerde MÜSİAD'ın eski Başkanı Erol Yarar'la yaptığı tartışmayla tanıştı. O tartışmada İslam ve kapitalizm hakkında çarpıcı görüşlerini ortaya koyan, Müslümanların ka-

pitalizme karşı olması gerektiğini söyleyen ve zenginlik ile İslam'ın yan yana gelemeyeceğini savunan Eliaçık, aslında otuz yıldır İslami çevrelerde tanınan, bilinen bir isim. Birçok dergide yazılar yazan, görüşlerini sayısı otuzu bulan kitaplarında toplayan Eliaçık'ı birçok çevre 'farklı' ve 'yeni' görüşleri nedeniyle 'yeşil komünist', 'Allahlı komünist' diye niteliyor. Müdavimleri onu kendi çapında hayli ünlü olan blog'undan takip ediyor, bir de yazdığını bildikleri aylık dergilerden. Gerçekten de hayli ilginç biri Eliaçık, öyle ki randevumuza o gün bütün Türkiye'de yapılan işçi eyleminden geliyor olması bile bu farklılığı anlatmaya yeter herhalde. Fatih'teki bürosunda buluştuğumuz Eliaçık ile hayli uhrevi, hayli dünyevi, hayli tarihsel ve hayli çağdaş bir sohbet yaptık.

İslam'ın yeniden inşasından bahsediyorsunuz, ne demek bu?
Yazılarımı okuyanlar beni dinde reform yapmakla suçluyorlar. Hâlbuki dinde reform yapılmış, peygamberimizin vefatından sonra İslamiyet aşama aşama Emevi ve Abbasi imparatorluklarının dini haline getirilmiş zaten. O günlerden bu yana İslam'ın iktidarla ve malla ilişki konusunda sinirleri alınmış, Kuranı Kerim zararsız bir tapınak metni haline getirilmiş ve gerçek hayatla bağları koparılmış durumda. Ben İslam'ın özündeki saflığı ortaya koyuyorum. Muhammed İkbal buna 'İslam'da dini düşüncenin yeniden inşası' diyor. Ama söylediklerim, klasik Müslüman zihin tarafından tedirginlikle ve endişeyle karşılanıyor.

Açtığınız bu tartışma Türkiye'de destek buluyor mu?
Var tabii, biraz evvel işçilerin eylemine katıldım. Oradaki işçilerden birçoğu İslami çevrelerden birisinin işçi eylemine destek vermesini çok sevindirici ve enteresan buldu. Düşüncelerime bir de dini çevreler yüzünden dinden soğumuş çevreler destek veriyor.

Sizin için biraz çelişik bir durum değil mi bu?
Ama bu saf bir dinden uzaklaşma değil, dini çevreler yüzünden dinden uzaklaşmış çevreler bunlar. Mesela bir ateist, "Ben Allah'a inanmıyorum, adalete, eşitliğe, özgürlüğe, hakka, hukuka, sevgiye, merhamete inanıyorum," diyor. Ben de ona "Sen aslında Allah'a inanıyorsun. Çünkü bu söylediklerin Allah'ın isim ve sıfatlarıdır, sen yoksulun sesi olan Allah'ı değil, mollanın Allah'ını inkâr ediyorsun," diyorum. Çünkü eşitlik, özgürlük, kardeşlik, emek, adalet Kuran kavramlarıdır ve Allah bunları sürekli ister ve talep eder.

Görüşlerinizin bu süreçte tartışılmaya başlanmasının nedeni nedir?
Bunları on beş-yirmi senedir konuşuyorduk, sesimiz fazla duyulmuyordu. Artık içinde bulunduğumuz dini-muhafazakâr çevreler yaklaşık on beş senedir Türkiye'yi yönetiyor. Gençlik yıllarımızda 'Sınırsız ve Sınıfsız İslam Toplumuna Doğru' diye duvarlara birlikte yazı yazdığımız arkadaşlar sınıf atladılar. Bizim de bir burjuvazimiz oluştu, bu yeni sınıfın ideolojisi kariyerizm ve konformizm. Birçok idealist arkadaşım gözlerimin önünde değişmeye başlayınca, feveran etmeye, ses yükseltmeye, yazılar yazmaya başladım. Ve zamanın ruhunun değiştiğini söyledim.

Nasıl bir ruh değişikliği peki bu? Eskiden zamanın ruhu nasıldı, şimdi nasıl oldu?
Bir düşünce adamı olarak dünyanın bütün devrimlerinin iktidara gelinceye kadarki sloganlarını benimsiyorum ve savunuyorum. İran devriminin 'Azadi' sloganını, Rus devrimin 'Emek', Fransız devriminin 'Eşitlik, kardeşlik, özgürlük', Amerikan devriminin 'İnsan hakları' kavramlarını. Dinler ve devrimler iktidara gelinceye kadar insanlık vicdanının patlamalarıdır, saftır, ama iktidara gelince bozulurlar. Bence ikti-

darlar sıkı bir hukuk ve halk denetimiyle gözetim altında bulundurulmalı. Bizim ülkemizde muhafazakâr iktidarla beraber fethetme, ele geçirme, iktidara gelme dönemi bitti. Halk muhafazakâr iktidara istediği her şeyi verdi. Şimdi eleştireceğimiz kişiler kendi içimizden çıkan kişilerdir. Bundan sonra biz muhalefette olacağız ve fakat bu muhalefeti yıkıcı ve hesapçı bir tarzda yapmayacağız, yapıcı olacağız. Türkiye'deki mevcut iktidarın kendisiyle aynı iklimden gelen, aynı tarihsel bilince sahip, aynı dini ve geleneksel eserlerden beslenmiş insanların muhalefetine ihtiyacı var.

Bu muhalif ruh güçlenmeye gebe mi?

Şu anda kuluçka döneminde fakat göreceksiniz önümüzdeki beş-on yıl içinde Türkiye'nin en güçlü muhalefet damarı bu olacak.

Dine karşı din diyorsunuz ve Türkiye'nin geleceğinde de bunun olduğunu söylüyorsunuz. Ne demek dine karşı din?

Dine karşı din, İranlı sosyolog Ali Şeriati'ye ait bir tabir. Ali Şeriati, Muhammed İkbal, Mehmet Akif, Cemalattin Afgani ve Aliya İzzetbegoviç'i üstadım olarak görüyorum. Tarihte bütün peygamberler dinsizliğe karşı değil, dine karşı mücadele etmişlerdir. Bu anlamda peygamberimiz bir ruhban değildi, onun karşısındaki müşrikler dindar kişilerdi. Hz. İsa'yı hahamlar çarmıha gerdi, Budha Hindistan'da Brahmanlara karşı çıktı, Zerdüşt, Mani, Hz. Musa din adamlarına karşı mücadele etti. Günümüzde ise dindar zihinle yetişmiş insanlar iktidara geliyor, zengin oluyor ve İslam'ın ruhuna aykırı olan durumlarını "Allah bizi zenginlikle, onları da yoksullukla imtihan ediyor. Allah kulları üzerinde nimetlerini görmek ister," diye açıklıyorlar. Bu bakış açısı, sınıflar arasındaki uçurumu dinle meşrulaştırmaktır.

Doğrusu nedir peki?
Tam tersidir. Allah insanlar arasında oluşmuş zengin-fakir uçurumunun, zekâtla, sadakayla, dayanışmayla, paylaşmayla giderilmesini ister. Mesela Nahum Suresi 71. Ayet'te denir ki, "O zenginler yanlarındakiyle eşit hale gelmemek için kendilerine verdiğimiz rızıkları vermiyorlar. Bunlar Allah'ın nimetini inkâr mı ediyor?" Haşr Suresi'nin 7 ve 8. ayetlerinde ise, "Mal ve mülk zenginler arasında dönüp dolanan bir meta haline gelmesin." Kuranı Kerim'in ekonomi politik görüşü, zenginle yoksul arasındaki uçurumun ortadan kalkması ve insanların aşağı yukarı orta sınıflaşması yönündedir. Bu sağlandığı zaman orada İslamiyet uygulanıyor demektir, eğer bu sağlanmıyorsa orada Kuran'ın sinirleri alınmış ve kapitalizme abdest aldırılmış demektir. Bunun karşısına geçip, dinin görevi adaleti getirmek, yoksulların ve zayıfların sesi olmaktır dediğiniz zaman ise, dinin muhalif yüzünü öne çıkarmış oluyorsunuz.

Hatta komünistlikle itham ediliyorsunuz?
Evet, bunu söylediğim zaman, komünistlikten etkilenme fikirler diyorlar. Hâlbuki komünizm altı üstü yüz elli senelik bir olaydır, İslamiyet on dört asırdır, peygamberler tarihi ise binlerce yıldır var. Ve binlerce yıldır peygamberler daima fakirin, fukaranın, yoksulun sesi olmuştur.

Siz dinlerin uhrevilik bir yana, ekonomiyle, politikayla ve günlük hayatla ilgili olduğunu söylüyorsunuz yani...
Evet, İslam bir tapınak dini değildir, gerçek hayat dinidir. Kuran mezarda ölülere okunan bir kitap değildir, hayatın atardamarı siyasi, ekonomik ve askeri olarak neredeyse orada okunması ve anlaşılması gereken bir kitaptır, bunun için gönderilmiştir. Peygamberimiz bir din adamı değildir. Ben Türkiye toplumunda dine biçilen role esastan itiraz ediyorum. Bu modern burjuvazinin, aydınlanmanın din tanımıdır.

O zaman dinle devlet işleri birbirinden nerede ayrılacak?
Size birkaç tane din kuralı söyleyeyim: Adalet, doğruluk, dürüstlük, hak, özgürlük, eşitlik, kardeşlik. Devlet bunları esas almasın mı? Dinin kurallarını hırsızın elini kesmek, türban takmak, zina edeni cezalandırmak, mirası erkeğe iki kadına bir şeklinde vermek, dört kadınla evlenmek şeklinde anlıyorsanız bunlar dinin evrensel değerleri değildir. Bunlar peygamber zamanında dinin evrensel değerlerinin Arap toplumunda nasıl hayata geçeceğine dair verilmiş örnekleridir.

Ve bunlar değişebilir mi?
Zaman içerisinde dönüşebilir, yerlerine yenileri uygulanabilir. Değişimci ve dinamik bir din anlayışıyla bunlardan kurtulmak mümkün.

Yazılarınızda ve kitaplarınızda öne çıkarttığınız bir Ebu Zer var. Ebu Zer'in İslam anlayışının yaygınlaşması gerektiğini söylüyorsunuz, Ebu Zer kim?
Ebu Zeri Gılfari, Peygamberin ilk Müslüman olmuş sahabelerinden biridir ve onun çok yakın dostudur. Hz. Osman'ın iktidarında onun mal ve mülkle ilgili politikalarını eleştirmiştir. Peygamberimiz zamanında Medine'de bir kardeşlik iktisadı kurulmuştu, yar yanağından gayrı her şey ortaktı.

Bir tür komün gibi...
Komün zaten cemaat demektir. İngilizcedeki komün ile cemaatteki cem ile aynı kökten gelir. Ta Fenike dilinden bugüne gelmiş bir sözcüktür. Peygamberimiz de Medine'de bir tür komün kurmuştu, öyle ki kimse ayrı yemek yemezdi, herkes birbirinin sorunlarıyla ilgilenirdi ve yardımlaşma esastı. Hz. Osman döneminde Müslümanlar arasında zenginleşmeler başladı. İslam'ın yeryüzündeki varlık nedeninin ortadan kalktığını fark eden Ebu Zer de muhalefet başlattı. Hz. Os-

man da onu susturmak için Rebeze çölüne sürgüne gönderdi ve Ebu Zer orada öldü. Ebu Zer, iktidarın bozan etkisine karşı İslam'ın vicdanını, itirazını temsil eder.

Klasik İslam anlayışı Ebu Zer'i nasıl niteliyor?
Aşırı görüş sahibi bir sahabe olarak niteliyorlar. Halbuki Ebu Zeri Gılfari tıpkı Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Ali gibi peygamberimizin ideallerine çok bağlı biriydi. Bu isimler İslam'ın eşitlikçi tarafına sadık kalmışlardır, diğerleri iktidarla beraber İslam'ın bu tarafını ihmal etmişlerdir.

İslam'ın politik duruşunun sol, metafizik duruşunun da sağ olduğunu söylüyorsunuz...
Sağ ve sol tabirlerini aslında kullanmak biraz riskli. Ama İslam'ın çağın idraki içinde anlaşılmasını sağlamak için bu riski göze alıyorum. "Yerleri gökleri bir yaratan vardır, yaratana itaat etmeliyiz, onun gösterdiği çizgiden çıkmamalıyız," dediğiniz zaman, muhafaza etmeyi öne çıkartıyor oluyorsunuz ve bu sağ bir temadır. Fakat Allah'ın kurduğu doğal düzeni bozanlara karşı mücadele ettiğiniz, onun emrettiği gibi köleleri özgürleştirdiğiniz, malı mülkü bölüştüğünüz zaman da sol bir dille konuşmuş olursunuz.

Bir Müslüman için ortalama bir yaşam standardı tarifiniz de var ve bunları sahih hadislerden, rivayetlerden yola çıkarak oluşturmuşsunuz.
İslam, büyük mülkiyetlerin ortaklaşa, küçük mülkiyetlerin de şahsen sahiplenilmesine izin verir. Mesela bir fabrikayı kuracak devasa bir sermaye tek bir kişinin olamaz. Bugün için bir Müslüman'ın bir evi, bir arabası, bir ailesi, çocukları ve ailesini geçindirecek kendi çapında bir işi olabilir. Bundan fazlasına sahip olmaya kalkmak, ateştir.

Yakar mı, diyorsunuz?
Evet aynen öyle, yakar onu. Bir insan malı ve metayı kendine köle yapamaz, onun kölesi olur. Ne kadar az metaya sahip olursan, o kadar özgürleşirsin. Kuran der ki, "Sizler fukarasınız, Allah'tır zengin olan." Kuran'a göre bir Müslüman'ın kendisine zengin demesi bile edebe mugayirdir. Bir de Kuranı Kerim'de 'mesakin' kavramı vardır, geçim sıkıntısı çeken ve bunu kimseye söyleyemeyen kişiler için kullanılır. Maun Suresi'nde, öksüzü ve mesakini gözetmeyen kişilerin kıldıkları namazın boş olduğu söylenir. Bugün Türkiye toplumunun yüzde 70'i böyledir. Bu sureye göre yanında asgari ücretle işçi çalıştıran kişi, boşuna namaz kılıyordur. Maun suresi, kapitalizmin panzehiridir, orucun ve namazın bile emekle, mülkle doğrudan ilişkisi vardır.

Bu yüzden mi abdestli kapitalizm diyorsunuz?
Emek ilişkilerini düzeltmeden, bölüşmeden, paylaşmadan sadece dini ritüelleri yerine getirenleri kast ediyorum o tabirle. İslamiyet abdestli kapitalizm için üretmek için var olmamıştır. Yeryüzünde komünizm çöktü, İslam'ın sosyalizmle farkının ne olduğu değil, aslında kapitalizmle farkının ne olduğu önemlidir.

Kürt sorununa ilişkin bakış açınız da ilginç. Türk yerine 'gurur', Kürt yerine de 'onur' sözcüğünü ikame etmeyi öneriyorsunuz, çözüm olarak...
Bazen insanların dilinde sözcükler fetişleşerek normal ve asli anlamlarını kaybederler. Sosyolojinin veya siyaset bilimin konusu olmaktan çıkar, psikolojik birer fenomene dönüşürler. Türk veya Kürt sözcüklerinin başına gelen de bundan başkası değil. Türk yerine 'gurur', Kürt yerine 'onur' diyebiliriz rahatlıkla, çünkü altlarında yatan psikoloji bu. Gurur, Arapça 'aldanmak' kökünden gelir. Bu nedenle ucu kaçmış, abartı-

lı bir gurur daima aldatıcıdır. 'Türklük gururu' sizi etrafınızı göremez hale getirerek köreltebilir. Hatta çevrenize zarar verir hale gelirsiniz haberiniz bile olmaz. Onur ise Arapça haysiyet sözcüğünün Türkçesidir. 'Nerede' demek olan 'haysu' kökünden gelir. Demek ki onur yani haysiyet 'nerede duracağını bilmekle ilgilidir. Kürtün onur yani haysiyet arayışı nerede duracağını bilemezse birilerinin oyuncağı haline gelir ve haysiyetini tümden kaybeder.

Türkiye'deki laik-dinci ayrımının, dinde zorlama meselesiyle çok ilgisi var. Nedir dinde zorlama yoktur tabirinin anlamı sizce?
Kişi dinin içerisine girer, dini yaşar ve isterse çıkar. Din tamamen gönüllü bir şeydir. Kimse Müslüman olmaya, dine girdikten sonra da namaz kılmaya, oruç tutmaya, örtünmeye ve dinde kalmaya zorlanamaz. Din tehdit değil, tekliftir.

Alevilik hakkında ne düşünüyorsunuz?
Ben tarihsel anlamda Sünniliği İslam'ın klasik aklı, Aleviliği de ruhu olarak görüyorum. Sünnilik iktidar mezhebidir, Alevilik ise ezilen Müslüman kitlelerin tepkisini ifade eder.

JÜLİDE ARAL
68'İN 'TELEFONCU KIZ'I

Henüz on yedisindeydi genç kız, kafasına inen polis coplarıyla sokak ortasında bayılıp hıncahınç dolu polis otobüsüne atıldığında. Özel bir gün olmalıydı ki, en sevdiği buz mavisi kot pantolonunu ve montunu giymişti. Otobüste yarı baygın tanımadığı insanların kucağında inlerken kafasından oluk oluk akan kan mavi renkli montu ve pantolonunu kızıla boyuyordu. Hayatında ilk kez bu kadar çok kan görüyordu, hem de kendi kanını. O kızıl renk bir haftalık gözaltı süresince kuruyacak, kahverengiye dönüşecekti. Kötülüğün en kara haliyle böyle tanıştı. Ellerinde tahta coplarıyla onu ve arkadaşlarını uyutmayan zebani kılığındaydı kötülük. Ailesinin akıllı-uslu kızı, hayatında ilk kez o gün geceyi evinin dışında geçirdi. Bir yandan canının acısıyla kıvranırken, diğer yandan anne-babasının onu ne kadar merak ettiğini düşünüyordu soğuk hücrede. Bunları düşünürken kendinden geçti ve telaşla kaldırıldı en yakın hastaneye. Aradan yirmi üç yıl geçse de sesini asla unutmadığı ama yüzünü bir türlü hayalinde canlandıramadığı, adını dahi bilmediği bir doktor, o gece hayatının en önemli kahramanlarından biri oldu. Doktor, beyin travması riskiyle gelen kafası kanlar içindeki elleri kelepçeli genç kıza baktı önce, sonra da yanındaki iki görevliye: "Çıkın dışarı, yalnız muayene edeceğim" dedi. Karşı çıktılar, "Olmaz gözaltında, yalnız bı-

rakamayız" dediler. "Çıkmazsanız muayene etmem ölür" diye ısrar etti doktor. Ölmemesi gerekiyordu, çıktılar. Usulca temizledi kanlı kafasını genç kızın önce, acıtmamaya çalışarak sildi yüzünde kuruyan kanları. Sonra iğnelerle uyuşturdu kafasını ve özenle uzatmaya çalıştığı düz saçlarının üst tarafını traş bıçağıyla kesmeye başladı. Bir daha hiç uzatmayacaktı saçlarını genç kız. O ana dek aralarında hiçbir diyalog geçmemişti. Elinde iğne kafa derisini dikmeye başladığında sordu ilk sorusunu: "Ne oldu?" Anlattı genç kız. Okuldaki öğrenci eyleminden alınıp götürüldüğünü. "Ailenin haberi var mı?" diye geldi ikinci soru. Yoktu. "Aramamı ister misin?" diye sordu ardından. Çok isterdi, hem de çok. Korkmamasını söyledi genç kıza, onlar da '68'de çok acılar çekmişlerdi, işte hayattaydı. Hastasını ayrıntılı muayene edip, kafasına ömrünün sonuna kadar taşıyacağı dört dikişi attıktan sonra Esenler'deki evin telefonunu çevirdi güzel sesli doktor. Yıllar sonra genç kız, bir '68'li hemcinsini o doktoru hiç unutmayan yüreğiyle dinledi.

Benim 68'im Mazbut ve Cinsiyetsizdi

5 Temmuz 2009 / Sabah Pazar

Psikolog Jülide Aral 68 hareketinin önemli kadın figürlerinden biri. Yirmi yaşında idamla yargılandı, gazetelerde 'telefoncu kız' diye afişe edildi. O yıllarda evlendiği eşiyle tam kırk yıldır birlikte. Şimdi ise kadın hareketinde gönüllü çalışmalarıyla yer alan bir aktivist. 'Kırk bir kere maşallah' dediği 68'i, kırk bir yıl sonra bu kez kadın gözüyle, biraz da eleştirerek değerlendiriyor.

68, aradan geçen kırk bir yıla rağmen üzerinde hâlâ konuşulan, tartışılan, hakkında kitaplar yazılan bir hareket. Bu söy-

leşinin konuğu ve kendisi de bir 68'li olan Psikolog Jülide Aral'ın deyimiyle 'kırk bir kere maşallah' dedirtiyor kendisine 68 hareketi. Gazeteci Nadire Mater'in kaleme aldığı ve Metis Yayınları tarafından yayımlanan *Sokak Güzeldir-68'de Ne oldu* adlı kitap da, bu maşallahın ürünlerinden biri. Kitap 68'in önde gelen isimleriyle yapılan söyleşilerden oluşan bir tanıklıklar belgesi. Kitapta yer alan her bir isim kendi 68'ini anlatıyor ama en çok öne çıkan, belki de şimdiye kadar çıkmadığı için kadınların anlatıları. Jülide (Zaim) Aral da, 68'in önde gelen kadınlarından biri. Üniversite hayatı dünyayı değiştiren o yılda başlamış Aral'ın, 1968'de. 1969'da tam kırk yıldır birlikte olduğu Fahri Aral'la tanışmış. Ardından bütün gençliğin kapıldığı rüzgâr, TİP'li yıllar, Dev Genç'le açılan yeni dönem ve onun tabiriyle Cephe'li yıllar, yani THKP-C hareketinin doğuşu. CHP'li bir aileden doğan küçük burjuva kızın "İşgalden geliyorum," diyerek eve gelişini, ürkek ailesinin tavrını, dönemin moda anlayışını, kadın erkek ilişkilerini, buna rağmen yaşanan aşkları, 'özgürlük' hayaliyle çalışmaya başladığı şehirlerarası santralin daha sonra kendisini nasıl da 'Telefoncu Kız' diye manşetlere taşıdığını, çekildikleri ve erkekleri utandırdıkları işkence tezgâhlarını, cezaevi yıllarını ve kadınların 68'ini olabilecek en samimi cümlelerle anlatıyor Aral. Yaklaşık on yıl önce merkezi Diyarbakır'da olan KAMER'le (Kadın Merkezi) gönüllü olarak çalışmaya başladıktan sonra kendisine gönül rahatlığıyla 'feminist' diyen Jülide Aral'la, ondan iki kuşak küçük bir kadın olarak o yılları, bu yılları, geleceği konuştuk.

68'den önceniz nasıldı?

CHP'li bir ailede büyüdüm, babam kemalistti ve karakola hiç işinin düşmemesiyle övünürdü. Ailemin politikayla tek ilgisi seçimden seçime oy vermekti. Ürkeklerdi, sanırım bunun kökeninde muhacir olmaları yatıyordu. Babamın ailesi Balkan Savaşı'ndan sonra Bulgaristan'dan göç etmişti. Devletle kar-

şı karşıya gelmemeye, mazbut yaşamaya çok dikkat etmişlerdi. Nihal Atsız, babamın Edirne Lisesi'nden öğretmeniydi ve ondan 'tabutlukları' öğrenmişti kendisi hiç karışmasa da. Babam bir müteahhitti, Amerikan üslerini, havaalanlarını yapardı. Beni özel bir lisede okuttular, çok hoş bir okuldu; Rahmi Duman velilere ve öğrencilere cinsel eğitim içeren konferanslar verirdi, Bedri Rahmi Eyüboğlu gelip resim sanatını anlatırdı. Nevin Çelik diye hoş bir resim hocamız vardı, Bakırköy Tren Garında resim sergisi açardık. Okulun müdürünü bazı konularda tartışmaya davet ederdik.

68'in içinde nasıl buldunuz kendinizi?

Benim üniversiteye girdiğim yıl 68. İlk dönem adapte olduktan sonra, ikinci dönem Çınaraltı'na gitmeye, farklı arkadaşlıklar kurmaya başladım. Liseden klasikleri okuyarak gelmiştim zaten. TİP konuşuluyordu, TİP'lilerden bahsediliyordu. Sonra işgal başladı, ikinci gün işgalin içindeydim. İşgalde müzik yayını yaptığımızı ve Edith Piaf çaldığımızı anımsıyorum. İşgalden eve geldiğim akşam annem 'nereden geliyorsun?' diye sordu. 'İşgalden,' dedim. 'Yarın kek mi börek mi gönderelim?' demişti annem karşılık olarak, o yıllarda öğrenci hareketleri kamuoyundan tepki almıyordu henüz.

Sonra rüzgâra mı kapıldınız?

Biraz öyle oldu. Edebiyat Fakültesi'nde okuyordum ve tamamen sol bir ortamın içindeydim. Önce FKF'li oldum, ailemin durumu iyi olmasına rağmen 'ekonomik özgürlük' adına şehirler arası santralde çalışmaya başladım, 1969'da da TİP'li oldum. O yıllarda şehirler arası ve milletler arası telefonlar, PTT'den bağlatılırdı ve 12 Mart'ta bu yüzden 'telefoncu kız' olarak ünlendim. 68 yazı çok hareketliydi, bir Yankee'nin kafasından şapkasını almıştım Taksim'de. Kış boyunca da İstanbul'u boydan boya yürüyüşlerle kat ettik.

19 yaşınızdan beri eşiniz Fahri Aral'la birliktesiniz. Bu ilişkiyi yaşama biçiminizi anlatır mısınız?
Evet, 1969'da tanıştık, on dokuz yaşındaydım ve kırk yıldır birlikteyiz. Tabii bu uzun bir süre ve iyisiyle kötüsüyle, kolaylığıyla zorluğuyla düz bir çizgi değil. Düzlük, bir ölüm halidir zaten, çünkü hayat inişli çıkışlıdır. Biz Fahri'yle beraber büyüdük, en temel özelliğimiz o. Aynı şeylere inandık, aynı şeyleri savunduk, aynı şeyler için çok şeyi göze aldık. İkimiz de farklı farklı geliştik ama, baktığımız çerçeve ana hatlarıyla aynı kaldı. Bugün beraberliği sürdüren kısım da o çerçeve. Hâlâ heyecan duyabilmek güzel bir şey, elbette tartışırsın da, kavga da edersin. Zaten birebir kopya insanlar değiliz ki. Bir insan beraberliği süresince ben olarak, biz olabilmelidir. Onu elden kaçırıyorsan, kendin gibi bir insanla baş başa kalırsın.

Dolayısıyla hiç sıkılmadım diyorsunuz...
Sıkılmak değil, nereden baktığın önemli.

***Sokak Güzeldir*'de belirttiğiniz 'cinsiyetsizlik' nasıl bir şeydi?**
O yılların Türkiye'sine bakmak gerekiyor. Küçük burjuva kökenlerden geliyorduk. Mesela ben orta sınıftan gelen bir genç kızdım. 68'den biraz önce Türkçe sözlü hafif müziğin çalınmaya başlandığı, hatta Adamo ve Johnny Hallyday'in Türkiye'ye geldiği yıllar. Konserlerini kaçırmıyoruz, çünkü çok seviyoruz onları. Radyoda istek programlarından şarkı istiyoruz. Üniversitede ilk yıllarım mini eteğin moda olduğu yıllar.

Evet hatta yargılandığınız duruşmadaki etek boyu çok hoş...
O daha uzun hali eteklerimizin. Tabii giderek her şey farklılaştı, kılık kıyafetlerimiz değişmeye başladı. İstanbul işçi hareketinin de merkezi olarak özgün bir yerdi, sendikalara,

grevlere gitmeye başladık. Etek boylarımız uzadı, makyajımız bitti ve cinsiyetsiz bir hale büründük.

Cinsiyetsizlik, yadırganmamak için uyum sağlamanın sonucunda oldu yani...
Bizden dolayı harekete laf gelmesin diye düşünüyorduk.

O zamanki namus kavramının aslında bugünden çok da farkı yokmuş...
Bugün de politika kadınların bedeni üzerinden yapılıyor, o zaman da böyleydi. Kadının oturması kalkması, eteğinin boyu, saçının şekli, makyaj yapıp yapmadığı sorgulanıyordu. Onun için de daha muhafazakârlaşan, daha mazbut, laf edilmeyen bir noktaya geldik.

Maksinin moda olduğu dönemde, uzun etek boylu paltonuzu da bu uğurda mı kısalttınız?
Evet annemin diktiği bir paltoydu, o günlerde pek modaydı. Ve çok eleştirildim. Çünkü moda, kapitalizmin ve tekstil endüstrisinin pompaladığı bir şeydi. Güzelim maksi paltomu, diz boyuna kadar kesip öyle giymeye başladım.

Anneniz ne yapmıştı?
Ne yapsın ki, kadıncağızın nutku tutulmuştu.

Bir yandan özgürlük düşleri ve devrimcilik, bir yandan da mazbutluk-muhafazakârlık... Zor bir ikilem değil mi?
Biz kendimiz için devrimci değildik ki, istediklerimiz kendimiz için değildi. İnsanların daha iyi hayat yaşaması için kendimizden vazgeçmiştik. O zamanki seçimlerimizle birçok şeyi göze aldık, birçok şeyden vazgeçtik. Bazı arkadaşlarımız hayatlarını kaybetti, bazılarımız uzun yıllar cezaevlerinde yattı. Yaşanan diğer acılar ise, bu işin raconuydu.

Çok eşlilik değil ama birden fazla kişiyle ilişki yaşamanın hoş karşılanmadığını anlatmışsınız... Kınanır mıydı öyle kadınlar?

En hafif deyimle hoş karşılanmıyordu, çünkü ilişkilerde bile 'çirkinleşmemek' gerekiyordu. Harekete erkekler üzerinden değil, ama bizim üzerimizden söz geleceğine dair bir algımız vardı.

68'de kadınların daha lojistik bir unsur gibi kullanıldığını anlatıyorsunuz...

Kadınlar lojistik sağladı. Zaten de bunu beklediler. Bizim erkek arkadaşlarımız, kocalarımız, sevgililerimiz konuştukları zaman her biri eşitliği, kadın haklarını bizden daha iyi savunurlardı belki ama önemli olan bunu günlük hayatta nasıl kavradıkları ve içselleştirdikleriydi. Yani mum dibine ışık vermiyordu. 68'de biz bunu sorgulamıyorduk bile, bizim sosyalizm diye bir şemsiyemiz vardı ve o şemsiye her şeyi içeriyordu. Kadın meselesi çok küçük burjuvaca bir talepti, sosyalizm nasıl olsa o meseleyi de çözecekti. Toplumsal cinsiyet rollerinin bizi ne duruma soktuğunu, bunun nasıl hayata geçtiğini, nesilden nesile nasıl aktarıldığını sorgulamaktan geçiyordu bunun yolu. Ben o yıllarda da kelle hesabıyla "Fahri ne ise Jülide de odur," muamelesine karşı çıktım. O yıllarda bile beni ayrı bir birey olarak kabul etmelerini sağladım.

İçinizde bir şey o günlerde de isyan etmiş olmalı ki, kafanız Milli Demokratik Devrim tezine yattığı halde, sırf Fahri Bey'le aynı görüşte görünmemek için, Sosyalist Devrim'i savunanların arasında olmayı tercih etmişsiniz...

Amfide tartışmalar oluyordu. Doğan Avcıoğlu'nun kitabı okunuyordu, feodalizm, Asya tipi üretim tarzı, kapitalizm gibi kavramlar tartışılıyordu. Aslında aklım MDD'ye yatıyordu ama sırf o kelle hesabından dolayı Sosyalist Devrim'ci oldum. İnsanlar giderek "Sen ne diyorsun" demeyi öğrendiler.

Eteğinizin boyu, saçınızın şekli gibi nedenlerle Fahri Bey'e şikâyet edildiğiniz zamanlarda aranızda bir tartışma olur muydu?
Etek boyu nedeniyle şikâyet edilmem, Alibeyköy'de bir işçi yürüyüşünde olmuştu. Bir kadın arkadaş gidip "Jülide'nin de eteği kısa," demiş. Fahri bana söyledi, ben de "Gelip bana söylesinler," dedim. Fahri de o yıllarda bile, toplumsal cinsiyet rolleri içinde beklenen erkek rolünü oynamadı. Dolayısıyla bizim aramızda o çelişkiler çok katı bir şekilde yaşanmadı.

Bu biraz sizin şansınız o zaman...
Evet, bu konuda ciddi bir mücadele etmem gerekmedi. Ama bunu yapan çok arkadaşım oldu.

Buradan 'bacı' kavramının yerleşmesine doğru yol alırsak, neler söylemek istersiniz?
'Bacı' kavramı bizde yok, bizden sonra görüldü. Çünkü 1978 kuşağında kadın-erkek ayrımı çok daha katı, çok daha şekilci bir şekilde yaşandı. Bizim o yaşlarımızla karşılaştırılınca, bizden sonra gelenler daha katı bir yapının içinde buldular kendilerini. O hareketler çok daha müdahaleci oldu. Ama yine kadından yana bir müdahale değildi bu, kadın-erkek ilişkisinde atılanlar, cezalandırılanlar hep kadınlar oldu. Yani "Solcuyum, her şey düzeldi," demekle olmuyor.

Daha sonra THKP-C'li oldunuz, hatta o davadan yargılandınız...
Tabii önce TİP'li, sonra Dev Gençli oldum. Hatta Dev Genç'in Edebiyat Fakültesi'ndeki son öğrenci temsilcisiydim. O sırada cephe (THKP-C) örgütlenmesi söz konusu, cepheden oldum. Ama çok absürt bir gerekçeyle hüküm yedim. Gerekçem şöyle belirtilmişti: 146-1'den yargılananlarla mahkeme süresi içinde aynı davranışı gösterdiği için, 146-

3'ten hüküm giymesi uygundur. Onun için ben altmış yaşında olduğumu çok rahat söylerim, çok da keyif alırım. Çünkü yirmi yaşında idamla yargılanmışım. Gözaltındayken Siyasi Şube Müdürü olan Ilgız Aykutlu "Seni bu camdan aşağı atsam kimse bana hesap sormaz," demişti bana. Herhalde de kimse hesap sormazdı. Onlar beklemiyorlardı altmış yaşıma geleceğimi, ama geldim.

Ne tür hoşlukları vardı 68 kuşağının peki?
Bizim kuşağın en temel özelliği çok fazla okumasıydı. Çıkan her yeni kitabı alır, çılgın bir aşkla okurduk. Çok şiir okurduk, bizim kadar şiir okuyan bir kuşak olmadı bir daha. Romanlarla, edebiyatla iç içeydik. Tiyatro, sinema bizim için önemliydi. Bir de tabii en büyük zenginliğimiz dostlarımız ve arkadaşlarımız. Her kuşak için bu söz konusudur ama, kırk sene sonra bile çok sıcak, çok yakın, çok dolaysız kendimizi ifade edebileceğimiz, yanlarında yer bulacağımız dostluklarımız var.

Bu kadar çok okumanın bir nedeni de, Marksist klasiklerin çok fazla çevrilmemiş olması herhalde...
Evet, o zaman *Sol Yayınlar*'la birlikte, *Ant Yayınları* yenilerde kitaplar yayınlamaya başlamıştı. Şimdiki kuşağın okumadığı söyleniyor ama öyle değil, şimdiki gençler o bilgiye o kadar kolay erişebiliyor ki. Biz sadece çıkan kitaplarla sınırlıydık.

O yılların bu yıllara etkileri neler oldu?
O dönem sorgulama dönemi. 68'de her yerde vardık kadınlar olarak yürüyüşlerde, işgallerde, aynı tezgâhlardan erkeklerle birlikte geçtik. Kadınların bu konuda gösterdiği direnç, erkeklerden hiç az değildi, nazik olmam gerekirse. Sonra cezaevlerinden çıkıldı, yeni hayatlar kuruldu ve her yerde olduğu gibi kadınlar kurdu günlük hayatı. 80'de kadınların ken-

dilerini sorguladıkları bir dönem daha yoğun geldi. Ve kadınlar Zümrüdü Anka kuşu gibi küllerinden yeniden doğdular. Kadın hareketinde dalgayı ilk yükseltenler sol geçmişi olan kadınlar oldu. Kadın olmanın toplumsal cinsiyet rolleri anlamında çok fazla bir farklılık getirmediğini, ancak bununla yüzleşerek bir şeyleri değiştireceğimizi gördük. Mesela ben KAMER'le çalışmaya başladıktan sonra kadının farkındalığının artmasının toplumu nasıl değiştirdiğini fark ettim.

KAMER'le çalışmaya başladıktan sonra mı kendinize feministim dediniz?
Ondan önce de feminist çevrelerin içinde oldum, örneğin Kaktüs dergisini çıkaranlar arkadaşımdı. O zamanlar feministim dememiştim, şimdi artık diyorum.

Peki, gerçekten erkekler hiç değişmedi mi?
Değişmek için birtakım şeyleri göze almak gerekir. Erkekler kadınların eşitliği için kitap yazabilirler, işkence bile görebilirler ama edinilen hayatın içindeki birçok şeyden vazgeçmeleri gerekiyor. Türk Dil Kurumu'nun deyimler sözlüğünde 'adam olmak' ve 'karı gibi olmak' tabirlerinin karşılıklarına bakın. Olumlu olan her şey erkek üzerinden konumlandırılırken, kadın gibi olmak olumsuzu çağrıştırıyor hep. Bunun farkına varıp, buradan çıkmaya başlamak gerekiyor. Sorgulamak kısmı çok önemli ve henüz oraya gelinmedi.

MURATHAN MUNGAN
BU TOPRAKLARIN ŞAİRİ

Murathan Mungan hep çok sevdiğim bir şair-yazar oldu. Kitaplığımda her zaman kendisine özel bir rafa sahip birkaç isimden biri. O unutulmaz şiiri Yaz Geçer'i mısra mısra ezberleyişim, Mahmud ile Yezida'sını defalarca okuyuşum, Murathan 95'i kardeşlerimle bile paylaşamayışım onun 'özel'liğinin göstergeleriydi. Her kitabını su gibi okudum, her romanında kendime benzer bir karakter bulmak için çırpınıp durdum. Benim doğduğum toprakların insanlarını yazıyordu, benim bildiğim masallara yeniden hayat veriyordu, 'kalbinin doğusunda öldürülen kardeşler'ini yazarken, hepimizin kardeşi oluyordu. Ve bir gün bana çok benzeyen bir kahraman yarattı Kadından Kentler'inde. Adı Aslı'ydı, gazeteciydi ve bir gazetenin hafta sonu eklerinde çalışıyordu. İyi ki yarattı, Aslı'nın sayesinde, 'hayatımın şairi'yle, 'hayatımın şehri'nde üç gün geçirdim. Şiir dolu, edebiyat dolu, Diyarbakır dolu, insan dolu üç gün. Bu yazı o üç günün hikâyesidir.

Diyarbakır Surları Batı İle Doğu Arasında Yükseliyor

1 Haziran 2008 / Sabah Pazar

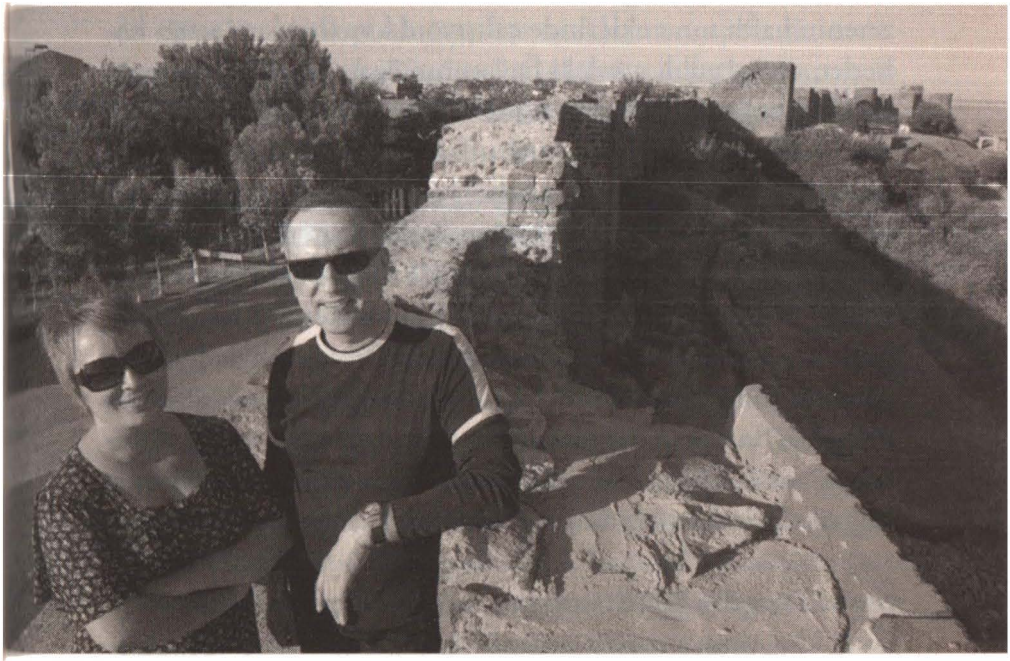

Murathan Mungan'la arka sokaklarını ve koyu yeşilini sevdiği Diyarbakır'da okurlarıyla buluştuk. Ve Diyarbakır Surları'nda gezinen gazeteci Aslı'nın hayalini de yanımıza alarak, Türkiye'nin vicdanı olan kenti çocukluğunun gölgesinde dinledik.

Murathan Mungan'ın son kitabı Kadından Kentler'de anlattığı on altı kentten biri Diyarbakır. Kitaptaki Diyarbakır Surlarında öyküsü, daha önce defalarca Diyarbakır'a giden, kentin en karanlık yıllarında oraya yerleşmeyi düşünen gazete-

ci Aslı ile işkenceci bir polisin karısı olan çocukluk arkadaşı Birsen'in 'Türkiye'nin vicdanı' olan o kentte yıllar sonra karşılaşmalarını anlatır. İçindeki kadın hikâyelerinin gerçekliği bir yana Aslı'nın yaşamıyla neredeyse birebir olan yaşantım nedeniyle, benim için fazladan önemli bir kitap oldu Kadından Kentler. Aslı sanki bendim. O da benim gibi bir gazetenin hafta sonu eklerinde çalışıyordu ve imzasını attığı haberler, on üç yıllık mesleki hayatımın özeti gibiydi. Mungan, Aslı'nın haberciliğe bakışını şöyle anlatıyor: "Faili meçhul cinayetlerden töre cinayeti kurbanlarına, Olağanüstü Hal Bölgesi Valiliği'nin göz yumduğu yolsuzluklardan jandarma-korucu çeteleşmelerinin zulmüne, insan ticaretinden uyuşturucu kaçakçılığına varana dek bölgede birçok haber yaptıktan sonra..." Murathan Mungan'ı Kadından Kentler için yaptığı turnenin İstanbul'dan önceki durağı Diyarbakır'da bu hisle izledim. Onun kadınların yaşamına dokunan, içine giren ve o iç gözüyle bakan öykülerini, önce okurlarıyla yaptığı söyleşiden, sonra Diyar Galeria'daki imza gününden ve akabinde Diyarbakır'ı onunla yaşayarak anlamaya çalıştım.

Şark, Sürgün, Mahrumiyet

Çocukluğunun sızılı bir imgesi Diyarbakır. Kente ilişkin belleğine kazınan ilk anı, tren garı ve o gardan sürgüne gönderilen babası. Diyarbakır Hapishanesi'ndeki babasını bir yaz boyu her gün ziyarete gelişini anımsıyor, bir de o yıllarda Mardin ile Diyarbakır arasında çalışan taksilerin şoför yanı koltuğunda yüzünü yakacak kadar acı sıcak esen rüzgârı: "Çardakta babamı ziyaret ederdik ve sadece ona değil herkese yemek getirirdik." Çocuk ruhuna çizik atan bu ağrılı resimle başlıyor onun için Diyarbakır, sonra daha güzel bir resme doğru yol alıyor. Büyüdüğü ve yaşamının ilk on yedi yılını geçirdiği Mardin'e komşuluğu nedeniyle değil sadece, Mungan'ın hep sevdiği bir şehir olmuş Diyarbakır. Kentin

taşları dökülmüş ve kitabındaki öyküye de isim olmuş surlar ise onun için bambaşka bir anlam taşıyor. Çünkü bir yerde bir sur varsa, oranın kendi başına bir tarihi olduğu anlamına geliyor. Bölgenin ve onunla paralel kentin 80'lerde değişen kaderine surlardan bakarak yüklediği anlam ise oldukça derin: "O gün bugündür Türkiye'nin doğusuyla batısı arasında yükselen bir kopukluğun, bir uzaklaşmanın, bir tür metaforu oldu Diyarbakır Surları." Öyküyü yazmadan önce çekmeyi planladığı ve Leydi Macbeth'i şimdiki zamanın korna sesleri arasında Diyarbakır Surları'nın üstünde gezdirmeyi planladığı kısa metraj film ise bu metaforun yansıması. Filmde Leydi Macbeth gece kapıyı açtığında, kapının açılacağı kent, pek tabii ki Diyarbakır.

Murathan Mungan kitabında beklenenin aksine, Diyarbakır'ı bir Kürt kadının gözünden değil, iki yabancı kadının hisleriyle anlatmayı seçmiş. Diyarbakır'ın Türkiye'nin batısı için neredeyse Lübnan kadar yabancı bir kent olması bu tercihin en önemli nedeni. Bütün Doğu'da büyüyenlerin belleğine kazınan 'mahrumiyet bölgesi', 'şark hizmeti' ve 'sürgün yeri' olan coğrafyayı gazeteci Aslı'nın gönüllülüğüyle asil bir yere çekmeye çalışmış. İki ayrı kutupta konumlanmış iki Batılı kadın üzerinden Diyarbakır'ı anlatmak, yabancılığa ve kentin çekirdeğine daha uygun düşer diye düşünmüş. Bir 'karşılaşmalar' kitabı olan Kadından Kentler'de yazarın bu fiile yüklediği anlam oldukça değerli. Her karşılaşmanın kadınlardan birinde ya da ikisinde bir eşik atlamaya, bilinç ışımasına ve aydınlanmaya yol açacağını öngörmüş Mungan. Şimdi değil yıllar sonra bile olsa, bu ipuçlarını vermeyi ihmal etmemiş. Gazeteci Aslı'nın annesi Hâkime Hanım üzerinden Cumhuriyet'in ilk yıllarının kadınını da anlatan yazar, anne-kız ilişkisini, biraz da Türkiye'nin Diyarbakır'la ilişkisi parametresine dayandırmış.

Murathan Mungan sohbetimizde bir yandan Diyarbakır'ı anlatırken, bir yandan da son yıllarda Güneydoğu'da öne çıkan kadın örgütlenmelerini unutmuyor. Ataerkil yapıya karşı çözüm üreten bu örgütleri ve Kürt kadın milletvekillerini 'erkekleşmeden kadınlığını koruyan, canlı, dişi, etkin kadınlar' olarak niteliyor ve bunu önemli buluyor: "Kimi kadın milletvekillerinde döpiyes askeri üniforma gibi duruyor. Bunu sadece zihinlerinin apoletleriyle kurduğum ilişkiden söylemiyorum. Döpiyesi taşıma biçimleri bile Allah beni yanlış yaratmış dercesine ve beni tanıyanlar bunu bölgecilik adına söylemediğimi çok iyi bilirler."

Kasaba İdeolojisi

Öykülerdeki erkek karakterleri biraz da bilerek silik-soluk resmetmiş Mungan. Bunu yaparken de erkeklerin baskı yapmadan da, sistemle yaptıkları sözleşme gereği bir engelleyicilik vasıflarının olduğuna vurgu yapmış. Erkeklerin bazen sessizlikleriyle de baskın olabileceğini, sadece şiddet göstermenin bir engel biçimi olmadığını anlatmaya çalışmış. Erkeğin karakterinin, iyi huylu ve uyumlu olmasının meseleyi çözmediğini anlatmanın yolu olarak, öykülerinde daha yüzeysel, sığ tiplerle erkekliği anlatmış. Bunda atmosferi çok iyi tasvir etmesinin de rolü büyük tabii ki. Mardin'de olağanüstü bir mimarinin içinde büyümüş olmayı, oradaki ışık-gölge oyunlarına tanıklık etmeyi, bu anlama parçasının en önemli zemini olarak ileri sürüyor. Çağımızda anlamanın neredeyse sadece bilimsel sahanın bir kavramı, hissetmenin de meczupluk haline getirildiğini söylerken, gerçekte hissetmenin yol gösterici olduğunu vurguluyor. Kadın hayatlarını neredeyse bir kadın duyarlılığıyla yazmanın püf noktası aslında bu satırlarda gizli.

Mungan'la sohbetimiz ilerlerken, 'kitap turnesi' fikrini anlatmasını istiyoruz. Okurların ayağına gitmek, onun için

hayatını adadığı yazmak eyleminde, yazı odasından yazdığı mektupların adreslerine bakmak gibi bir şey. Okurunu tanımak, ona dokunmak bütün yazarların yapması gereken bir şeyken, Türkiye'nin asıl vasfının sağcı da olsa solcu da olsa muhafazakârlık olması dolayısıyla bunun ihmal edilen bir görev olduğunu düşünüyor. Muhafazakârlığı besleyen şeyse ona göre, yeni olan her şeye tepki gösteren kasaba ideolojisi. Edebiyat dünyasını İstanbul odaklı olmasına rağmen, 'ruhen kasabalı' olarak nitelendirmekten kaçınmıyor bu yüzden.

Utangaç Okur Topluluğu

Murathan Mungan okurları her kentte böyle midir bilmiyorum ama Diyarbakır'da bir pop ikonu ya da fenomenle karşı karşıyaymışız hissi bırakıyorlar yoğun ilgileriyle. Otuz yıllık yazı hayatında Yaz Geçer'i okuyan aşıklar, Mezopotamya Üçlemesi'ni okuyan Kürtler, Yüksek Topuklar'ı okuyan örtülü-örtüsüz kadınlar, asker izinlerini onun imza günlerine denk getiren gençler, doğmamış çocukları için kitap imzalatanlar onun hayatının bütünleyicileri. En samimi cümleler ise "Ne kadar yakışıklısınız," diyen genç kadın okurların dillerinden dökülüyor. Yazarıyla konuşurken mahcubiyetten kızaran, heyecanlanan kadınlı erkekli kitle Eğitim Kitabevi'nin önünde metrelerce kuyruk oluştururken, okura duyduğu saygıdan daha bir gün önce manikürünü yaptırdığı parmaklarıyla ve renkli kalemleriyle imzalıyor kitaplarını Mungan. Anadolu'daki insanlarla el sıkışmak ve yazarların Olimpos zirvesinde yaşayan yarı ilahlar olmadığını göstermek onun için önemli. Daha çok kadın okurların ilgisini ise, "Erkekler okumuyorlar, okuyanlar da iç sorgulama gerektirmeyen, onaylayan, arıza çıkarmayan şeyler okumak istiyorlar," diye yorumluyor. Özellikle kimlik meseleleri olan kesimlerin eserlerine ilgi göstermesi Mungan'ın neredeyse bir sosyal figür haline geldiğinin kanıtı. Kendisiyle birlikte bir okur yetiştirdiğini

biliyor ve o yüzden birçok kentte karşılaştığı farklı okurların sanki eline bir metin verilmiş gibi, "Bende çok emeğiniz var," cümlesini artık şaşırmadan dinliyor. Arka sokaklarını, taş evlerini, dar sokaklarını ve kendine özgü koyu yeşilini sevdiği bu kentin yirmi kilometre uzağındaki Çermik'teki türbede çocukluğundan hatırladığı ve her gelişinde bahşiş vermek için durduğu kör ozanın gölgesi hâlâ içinde bir yerlerde yaşıyor Mungan'ın. Onun Diyarbakır'la ilgili sözü de, macerası da bitmiş değil. Murathan Mungan içindeki Diyarbakır'ı gelecek yıl yayınlanacak 995 Kilometre adlı romanıyla biraz daha anlatmaya çalışacak. Ama onun en büyük ukdesi bir gün 80'li yılların Diyarbakır Cezaevi'ni insani bir derinlikte ve evrensel bir yapıt olarak yazmak.

MELEK ULAGAY
SOSYETEDEN FİLİSTİN'E UZANAN BİR HAYAT

Bazen bir panelde görürdüm onu, bazen bir barış konferansında, bazen de Türkiye'nin doğusunda bir kadın etkinliğinde. Bir kez de telefonla konuşmuşluğum vardı; yaptığım bir haberle ilgili akıl danışmak üzere... Tanıştığımız güne kadar o benim için 'duyarlı' bir kadındı sadece, ben de onun için meraklıca bir gazeteci. Ama o kadar uzaktan bile, dünyaya baktığı yerin muhteşemliği bir yana, yıllanmış şarap gibi yaş aldıkça güzelleştiği, yeni tabirle 'aura'sı başka kadınlardan biri olduğu belliydi. Gözbebeklerine kalıcı bir derinlik katan o hüznün, bu kadar renkli, bu kadar acıklı, bu kadar manalı ve bu kadar heyecanlı bir geçmişin kalıntısı olduğunu nereden bilebilirdim ki? Melek Ulagay'la tanışmama hayatının yarısından sonra sevdalandığı belgesel filmciliği vesile oldu, özellikle de son filmi Kadın Kenti Diyarbakır. Kapısını çaldığımda, demlediği sıcacık çayı ve sohbetimize anaç bir tat katan kurabiyeleriyle karşıladı beni. Hayatının ayrıntılarını sordukça, önce yaşamına devrim düşü girmişlerin mahcubiyetiyle yanıtlamaktan kaçındı. Çünkü onun yetiştiği kuşağa göre, bazı şeyler anlatılmak için yaşanmazdı, sadece yaşamak gerekirdi. Onu dinlerken de, sonra sesinin kayıtlı olduğu kaseti deşifre ederken de ve yaşamının öyküsünü kaleme alırken de bir tek şey diledim: Bir kadın olarak, bir insan olarak geçmişime ve bugünüme onun kadar bağlı kalmayı.

Filistin Dağlarından Kamera Arkasına

8 Ağustos 2010 / Sabah Pazar

Arnavutköy'den Paris'e, Paris'ten Malatya köylerine ve oradan da Filistin kamplarına, Hollanda'ya uzanan bir hikâyenin başkahramanı Melek Ulagay. Bir sanayici ailenin çocuğuyken, 68'le başlayan dünyayı değiştirme sevdası ise onu hâlâ gencecik kılıyor.

Tanıyanların 'şahane bir kadın' dediği insanlardan biriyle tanıştırmak istiyoruz bu hafta sizi. Her ne kadar buna son belgesel filmi *Barış İçin Israrlıyız: Kadın Kenti Diyarbakır* vesile olsa da, sadece bir filmle anlatılabilecek bir yaşamın sahibi

değil Melek Ulagay Taylan. "Hayatımı Ortadoğu'nun iki ezilen halkına Filistinlilere ve Kürtlere borçluyum. Onlar beni koruyup kollamasalardı, şimdi hayatta olamazdım," diye başlıyor Boğaz ve Adalar manzaralı evindeki sohbetimiz. 'Kadın Kenti Diyarbakır' etkinliğinin filmini yapma nedenini şöyle anlatıyor: "Birbirimizi dinlemeden hiçbir sorunun çözülemeyeceğini herkese göstermek istedim. Bu film kadınların ne kadar güçlü olduğunu anlatıyor." O yüzden filminin en çok Batıdaki kadınlar tarafından izlenmesini istiyor, Doğu ve Güneydoğu'daki hemcinslerini dinlesinler, anlasınlar diye. İnsanların birbirlerini dinlemediği için dünyanın bu hale geldiğine o kadar inanıyor ki, birbirlerini en çok dinleyenlerin kadınlar olduğunu dünya aleme göstermek istiyor.

Paris, 68 ve Elveda Mini Etekler

Hayatının ilk bölümünü sosyalizm mücadelesine adamış bir kadın Melek Ulagay. Ancak bu adanış, birçok kuşakdaşı ve yaşıtından farklı olarak pek çok reddedişle dolu. Çocukluğunu ve ilk gençliğini "Arnavutköy ve Bebek dışında bir yeri bilmezdim," diye anlatıyor. Türkiye'nin ilk ilaç sanayicilerinden İbrahim Ethem Ulagay'ın torunu olarak doğduğunu, Galatasaray Liseli babasının isteğiyle Arnavutköy Kız Koleji'ne devam ettiğini söylüyor. Kolej hayatının dönemin genç kızları için bir özgürleşme alanı olduğunu anlatırken o yıllara dönüyor ve aldığı Anglosakson eğitimin birey olmasında çok önemli olduğunu vurguluyor. Melek Ulagay'ın Kolej'deki en büyük aşkı tiyatro. Nevra Serezli gibi şimdi ünlü birer tiyatrocu olan pek çok arkadaşı da zaten Arnavutköy Kız Koleji'nin bu özgür ortamının ürünleri: "Kolejden sonra tiyatro okumak istedim, bu konuda o kadar ısrarlı oldum ki, babam beni sanat eğitimi için Paris'e gönderdi."

1967'nin Paris'ine giden bu kolejli ve heyecanlı genç kız için oradan sonra hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktır: "1967'de öğ-

renci olarak gittiğim Paris'te sokakların diliyle tanıştım. Paris, işçi ayaklanmalarının, komünün şehriydi. Paris halkı adalet, eşitlik ve kardeşlik için sokaklara dökülmüş, krallık ordusuyla sokak sokak çatışarak, kendi iktidarına giden yolları açmıştı. 1848 ve 1879 ayaklanmalarının izlerini taşıyan Paris sokakları, 1967'de yeni ayaklanmalara hazırlanıyordu. Paris kahvelerinde sabahlara dek süren ateşli tartışmalarda erkeklerin yanı sıra kadınlar da vardı. Yeni bir dünya kuruluyordu. Erkeklerin hayallerini süsleyen zarif kadınlar gitmiş, savaşta ve barışta erkeklerle bir arada, güçlü ve dirençli kadınlar gelmişti. Bütün dünyada yine devrim rüzgârları esiyordu. Savaşların olmadığı bir dünya için savaşmak gerekiyordu."

1968 baharına hazırlanan Paris, Türkiyeli bu burjuva kızı bir başka karşılar, ilk kez orada duyar 'sosyalizm'i, Marx'ı, Lenin'i, Sartre'ı: "Paris'te Türk Talebe Birliği'nden öğrencilerle tanıştım, hepsi devrimciydi, onlardan etkilenmemek mümkün değildi." Etkilenir etkilenmesine ama bu öyle bir etkidir ki, kapıldığı büyük ütopyayı bir Avrupa ülkesinde değil, ait olduğu topraklarda hayata geçirmek için büyük bir hevesle gittiği üniversitesini bırakır ve İstanbul'a geri döner Melek Ulagay. "İlk gençlik yıllarımda Tolstoy'un dev eseri Savaş ve Barış'ın beyazperdeye uyarlanmış filmini izlerken, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra doğmuş ve savaşı yaşamamış tüm genç kızlar gibi, savaştan çok aşkla ilgilenmiştim. Romanın baş kadın kahramanı Natasha Rostova'nın iki soylu erkek, Pierre Bezukhov ile Prens Andrei Bolkonsky arasında bocalaması, Napolyon ordularının işgali altındaki Çarlık Rusyası'nda yaşanan çalkantılardan ve trajedilerden daha önemliydi benim için. Yirmi yaşıma geldiğimde Natasha Rostova değil, savaşa katılan kadın olma hayalleri kurmaya başladım. Kadınların dünyası süslü, sıkıcı ve boğucuydu. Evde oturup çocuk bakmak ve yemek yapmak bana göre değildi. Kadınların çaylı toplantıları, kekleri ve pastaları benden çok uzaktı. Korunaklı

ve güvenli ev içi yaşamından kaçıp, koyu çayların içildiği, bol sigara dumanlı kahvelerde oturup tartışmak bana daha çekici geliyordu. Yüksek ökçeli ayakkabılara, mini eteklere, makyajlı gözlere veda ettim."

Sosyeteden Dağlara Uzanan Yol

Çok kısa bir süre sonra Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi (TİİKP)'nin aktif bir militanıdır ve artık eski burjuva günleri geride kalmıştır. Bir gün ülkenin bir kentinde, bir gün başka bir yerindedir. O günlerde İstanbul Üniversitesi'nin İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne kayıt yaptırır. Hocalarından biri, daha sonra hayattaki en önemli dostlarından biri olacak olan Mina Urgan'dır: "Mina Hanım'dan çok şey öğrendim, hem politikayı hem de dostluğu." 27 Mayıs'ın görece özgür ortamında ve 68'in müthiş rüzgârıyla yürünen yollar, dönemin devrimci liderlerinden Mahir Çayan'ın deyimiyle bir gün 'engebeli, dolambaçlı, sarp' virajlara girdiğinde, Türkiye'nin sokakları hâki renklere bürünür. Tarih 12 Mart 1971'dir. Ve Arnavutköy'ün kolejli devrimci kızına, hayatını borçlu olduğu ilk halkın topraklarının yolu görünür: Malatya'nın Kürecik'inde bir yılı aşkın saklanarak yaşar. Alevi Kürt köylülerin evlerini evleri bilir, çocuklarını kardeş, annelerini anne. "Bu kadar farklı bir hayattan çıkıp bir Kürt köyünde, elektriksiz, susuz, toprak evlerde yaşamaya nasıl uyum sağladınız?" diye sorduğumda yanıtı şu oluyor: "Hiç zorlanmadım, olması gereken oydu ve orada öğrendiklerim bütün hayatımı şekillendirdi." Onunla söyleştikten sonra tesadüfen sohbet ettiğim Kürecikli arkadaşımdan Melek Ulagay'ın onların evinde kaldığını öğrendiğimde ise daha iyi anladım. Arkadaşım "Bazen bir yerlere giderdi, bir keresinde bana kışlık gocuk almıştı, o giysimi hep sevdim." Kürecik ve civarında güzelliği dillere destan devrimci Melek bir süre sonra Ortadoğu'nun bir başka ezilen halkının kollarına atar kendi-

ni. Bu halk Filistin halkıdır ve yeni mekânı ondan birkaç yıl sonra yüzlerce kişinin öldürüleceği Sabra Kampları'dır. Aralarında Cengiz Çandar, Bora Gözen, Faik Bulut gibi birçok ismin Filistin halkının mücadelesine katılmak amacıyla gittiği Filistin toprakları, artık Arnavutköylü genç kadının yeni ailesiyle buluşacağı ve gençliğinin iki yılını geçireceği topraklardır da aynı zamanda: "Filistinli gerillalar ile ilgili hikâyeler basında duyulmaya başlandığında ben Filistin neredediir, Filistinli kimdir tam olarak bilmiyordum. Avrupa'da Nazilerden kaçan Yahudilerin eski Osmanlı toprakları olan ve Filistin diye bilinen Arap vilayetinde, 1948 yılında İsrail devletini kurduklarını tarih dersinde öğrenmiştim. Filistin haritasını incelemek aklımın ucundan bile geçmemişti. 1967 yılında İsrail devleti ile Araplar arasında yeni bir savaş olduğunu ve İsrail'in 1948 sınırlarını genişleterek Arap topraklarının bir bölümünü daha işgal ettiğini basından izlemiştim. Filistinli gerillalar, topraklarını geri alabilmek için savaşıyorlardı."

Geride Bırakılan Dokuz Mezar

1972 yılının Kasım ayında Şam'dan Beyrut'a giden dağ yolunda birlikte yolculuk ettiği Filistinli komandolar ile bozuk bir İngilizce ile anlaşırken, elinde Filistinli bir hemşire olduğunu belgeleyen bir hüviyet vardı. Kimlikteki adı Sümeya Abdülfettah'tı. Beyrut'a bir Filistin mülteci kampında kalan Türkiyeli arkadaşlarını bulmaya gidiyordu. Dağların arasından kıvrılarak inen yoldan Beyrut'un ışıklarını gördüğünde gece inmişti: "Arabadan indiğimizde bizi asker üniforması giyen Filistinli komandolar karşıladı. 'Sabra'ya hoş geldin Refika Sümeya.' dediler. Sabra, Beyrut'taki en büyük Filistin mülteci kamplarından biriydi." Kampta bir hastanede çalışmaya başlar. İki katlı hastanede solgun bir ampulün aydınlattığı girişte kanlar içinde yatan ve çektiği acı nedeniyle avazı çıktığı kadar bağıran delikanlı onu Filistin gerçeğiyle tanıştı-

rır: "Yerler kan içindeydi. Ortalıkta koşuşan telaşlı insanlar, kanlı sargı bezleriyle dolaşan diğer yaralılar arasında kalakalmıştım. Umutsuzca etrafıma baktım. Sağ tarafımda aralık bir kapı vardı, kafamı uzatıp baktım. Boş bir odaydı, odaya girdim ve yere uzandığım an bayıldım."

Daha sonra gideceği Burj Al-Barajneh Mülteci Kampı'nın tek kadın üyesi olarak artık yepyeni bir ailesi vardır: Abu Assam ailesi. "İngilizce konuşan genç bir kadın bana sarılıp üç kez yanağımdan öptü. 'Kampımıza hoş geldin Refika, Burj al-Barajneh'de senin ailen biziz, bu da babamız, yani benim ve senin baban,' dedi. Bir anda Filistinli bir ailem olmuştu. Babam kalkıp beni alnımdan öptü, Arapça konuşuyordu. 'Bizi ve davamızı destekleyen herkes bizim kardeşimizdir. Sen benim kızımsın. Bizim adetlerimize göre burada erkeklerin arasında yatıp kalkman doğru olmaz, sen bizim evde konuk olacaksın,' dedi." Türkiye'den giden diğer arkadaşları Filistin Kurtuluş Örgütü'ne bağlı Demokratik Cephe'nin güvenlik biriminde görev alırken, Melek Ulagay daha çok hastanede görev alır. Ama her gece Arap babasının anlattığı Filistin öykülerini dinler; onun topraklarına bir gün döneceklerine duyduğu sonsuz güven, geride bıraktığı portakal bahçelerine duyduğu özlem aradan kırk yıl geçse de aklının bir yerlerinde takılır, kalır. Yıllar sonra Arap ailesinin izini kaybetse ve babasının ölüm haberini alsa da, fırsat bulduğu her an Beyrut'a, Lübnan'a gitmek onun için ailesine duyduğu vefanın da göstergesidir. Ama onun Filistin topraklarına duyduğu vefa, geride bıraktığı dokuz genç mezarla da yakından ilgilidir. Bu mezarların sahiplerinden biri Melek Ulagay'ın o zamanlar herkesten yakın olduğu Bora Gözen'dir, ki TİİKP Merkez Komite üyesidir. Diğer sekiz genç ölü ise yine partili arkadaşlarıdır ve 21 Şubat 1973'te İsrail'in Nahr El Bared Kampı'na yaptığı saldırının kurbanlarıdır. Gömüldükle-

ri mezarlığın adı ise Enternasyonalizm ve Halkların Kardeşliği Mezarlığı'dır.

Darbeyle Başlayan Belgeselcilik

Filistin'den sonra Hollanda'da geçen bir yıllık mülteci hayatı 1974'te ilan edilen afla bittiğinde, koşa koşa döner Türkiye'ye Melek Ulagay. Ve döner dönmez önce terk ettiği okulunu, İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirir. Bu araya kısa süreli bir evlilik sığdırmayı da başarır. Bu arada Filistin'i daha iyi anlamak için Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakütesi'nde uluslararası ilişkiler alanında yüksek lisans yapar ve 1976-1982 yılları arasında Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde İngilizce okutmanı olarak çalışır. Ancak o dönemlerde genç olan herkes gibi, hayatı yeni bir askeri darbeyle kesintiye uğrar. Bu defa hâki renklerden, ölümlerden, hapislerden kaçan kendisi değildir ama Eylül darbesinden hemen önce evlendiği ressam eşi Orhan Taylan, Barış Derneği davasından aranmaya başlar. Bu arada tek çocukları Ferhat henüz anne karnındadır, üç yıl sürecek hapis hayatına ve cezaevi kapılarına alışmadan önce bebeğin doğmasını beklerler. Ferhat dünyaya gelir gelmez de, babası elinde bavuluyla Maltepe Askeri Cezaevi'nin yolunu tutar. Tabii bu arada ODTÜ'deki okutmanlık görevi askeri darbe ortamının etkisiyle sona ermiştir: "Onlar kovmadan ben ayrılayım dedim," diye anlatıyor o günleri Melek Ulagay. 70'lerin kadın gerillası, 80'lerde bir tutuklu eşidir artık ve yıllar yılı hapishane kapılarını aşındırır, gider gelir. Bu arada çeşitli gazete ve dergilerde yazılar yazmaya, çeviriler yapmaya başlar.

Ama aklının bir köşesinde Hollanda'dayken ucundan bucağından katıldığı belgesel filmcilik merakı kalmıştır. Bir süre aile şirketi İbrahim Ethem Ulagay'ın yönetim kurulunda da yer alır ama ağabeyi gazeteci Osman Ulagay'la birlikte şir-

keti Fransızlara satarak, istediği gibi bir hayat geçirmek ister. İstediği hayatın içinde ise mücadele etmemek diye bir seçenek yoktur, o yüzden 1992'de kurulan Helsinki Yurttaşlar Derneği'nin kurucuları arasında yer alır. "Yaparak öğrendim," dediği belgesel filmcilik onu yine çok sevdiği ve kendisini kurtaran ilk halkın topraklarına götürür, Zeugma'ya. Nurdan Arca'yla 1992'de kurdukları ve sadece belgesel filmler çeken Ajans 21 yapımı olan *Buluşma*'dan sonraki ikinci filmi *Zeugma Yalnız Değil*, bu yıllar sonraki dönüşün hikâyesini anlatır. 2006'da namus cinayetine kurban giden Şemse Allak'ın öyküsünden yola çıkarak yaptığı *Karanlıkta Diyaloglar* ise, namus cinayetleriyle ilgili yapılan ilk belgesel olarak sanat dünyası ve kadın mücadelesindeki yerini alır.

Bu arada dostlarıyla birlikte Fransız Sokağı'na 'kapak olsun' diye Cezayir Restoran'ı açarlar. Bir başka dostu Kutluğ Ataman'ın *Peruk Takan Kadınlar*'ının 'Hostes Leyla'sı da yine Melek Ulagay'dır. Kendi hayatından izler taşıyan Leyla karakterinde Melek Ulagay, 12 Mart darbesi koşullarında devrimci bir genç kurye kadının otuz yıl sonra Cihangir ya da Nişantaşı'nda orta-yüksek sınıf evinde hikâyesini, makyaj masasının önünde peruğunu düzeltirken anlatır.

Yıllar takvim yapraklarından günler, haftalar, aylar götürürken yaşamının temposu hiç değişmeyen insanlar, takvimi de yapraklarını da anlamsızlaştırır. Onlardan biridir Melek Ulagay. O yüzdendir ki Irak Dünya Mahkemesi'nin koordinasyonunda, Ermenistan Türkiye Sinema Platformu'nun kurulmasında ve en son da Çocuklar İçin Adalet Çağırıcıları'nın arasında hep onun ismi vardır. Tüm acılarına, mücadeleye, fedakârlıklarına karşın Melek Ulagay bugün "Bir hayatım daha olsa yine böyle yaşardım," diyor.

ŞİRİN CEMGİL
NURHAK'TAN YADİGÂRDI

Bu ülkede doğup sola azıcık da olsa bulaşmışsanız, onun adını, ardından yakılan Nurhak ağıdını, yani Sinan Cemgil efsanesini bilmemeniz mümkün değildir. Türkiye 68'inin ikonu Deniz Gezmiş olarak tanınsa da, Sinan'ın THKO'nun beyni olduğunu bilenler bilir. Dönemin ODTÜ'sünün en başarılı öğrencilerinden biri olduğu ve yaşasaydı Türkiye'nin en üretken beyinlerinden biri olacağı hep anlatılır. Nurhak dağlarında öldürüldüğünde annesi Nazife'nin dilinden dökülen şu sözler sol çevrelerde bir destan misali tekrarlanmıştır: "Bu oğlum Sinan, bunlar da onun arkadaşları (Kadir ve Alpaslan), kardeşleri. Onlar da oğullarım. Bu çocuklar, bu oğullar; bu ülkeyi, halkı, sizleri sevdiler. Başka bir istekleri yoktu. Her biri birer dehaydı. Her biri üstün zekâlı birer güzel insandı. Dileselerdi, düzenin adamları olsalardı, şimdi burada cansız yatmazlardı. Birer milyoner olurlardı. Ama onlar, halkı, sizleri sevdiler." Sinan, döneminin evlenen birkaç devrimcisinden biriydi, babasının yüzünü hiç anımsamayan oğluna 68'in ilk kayıplarından birinin adını koydu; Taylan. Ancak bu efsanenin bilinmeyen bir ismi daha vardı, Sinan'ın karısı, Taylan'ın annesi Şirin. Sinan'dan sonra yakınlarından başka kimse bilmedi onun hikâyesini, başına nelerin geldiğini. Şirin Cemgil, 2009'un 17 Nisan'ında doğduğu topraklardan çok uzakta hayata gözlerini

yumduğunda, ardında Türkiye devrimci hareketinin en güzel ama bir o kadar da acıklı anılarını bıraktı. Ve ne şanslıyım ki, çocukluğumdan beri duyduğum Sinan'a yakılan ağıdın 'Öldü Sinan doğdu Taylan' mısrasına konu olan Taylan Cemgil'le, talihsiz bir nedenle de olsa buluşup, annesi ve bu anıların bir kısmı üzerine konuşabildik. Taylan Cemgil, hiç görmediği babasını ve ömrünün büyük kısmını kendisinden uzaklarda geçirmek zorunda kalan annesini bütün içtenliğiyle anlattı. Aşağıda okuyacağınız yazı, bir oğulun ölüp gitmiş annesine ve babasına sevgi mektubu gibi okunsun dilerim.

68'den Kopan Yaprak: Şirin

26 Nisan 2009 / Sabah Pazar

Türkiye solunun 'hoca' lakaplı efsane ismi Sinan Cemgil'in karısı ve o yılların önemli politik figürlerinden Şirin Cemgil, darbenin etkisiyle yirmi yedi yıl önce gittiği Duisburg'da yaşamını yitirdi. Şimdi Karacaahmet'te 'sevdiği'yle aynı mezarda

70'li yılların iki efsanesinden biri, sonu temsil eden Kızıldere ise öteki de sonun başlangıcına denk gelen Nurhak pususuydu. Birinde Türkiye Halk Kurtuluş Partisi Cephesi'nin (THKP-C) lider kadrosu, diğerinde Türkiye Halk Kurtu-

luş Ordusu'nun (THKO) önde gelen üç ismi öldürüldü. Türkiye'de sol ve sosyalizm denince hemen herkesin bildiği Nurhak pususu, devrimcilerin türkülerinde yaşamaya devam etti. İki katliamın öne çıkan isimleri ise Mahir Çayan ve Sinan Cemgil'di. Cemgil'in karısı ve 68'in önemli isimlerinden biri olan Şirin Cemgil'in geçen hafta hayatını kaybetmesi, bir kuşak ve bir darbeye mal olmuş bütün o dönemi yeniden hatırlattı.

İlk Görüşte Aşk

Denizli'nin Buldan İlçesinden Ankara'nın Hukuk Fakültesi koridorlarına, oradan TİP Çankaya ilçe binasının 'devrim' hararetiyle ısınan odalarına, Dönüşüm dergisi satılan Ankara varoşlarının izbe sokaklarına, eli yüreğinde dağbaşlarında silah çatan bir sevgilinin özlemine, ama her şeye rağmen bir devrimci olarak var olmaya ve yaban ellerde biten mülteci bir hayata dair satırlardır okuyacağınız. Anlatacağımız bir dönemin efsane ismi, Türkiye 68'inin 'hoca'sı Sinan Cemgil'in Almanya'nın Duisburg kentinde yaşamını yitiren eşi Şirin (Yazıcıoğlu) Cemgil'in Türkiye gibi olan yaşamının öyküsü. İkinci Dünya Savaşı'nın bittiği yıl doğdu Buldan'da, o yüzden oğluna kendisini anlatırken "Ben barış çocuğuyum," diye anlattı hep. Üniversiteye gelmesiyle kendisini önce Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF), sonra da o günlerin umudu olan Türkiye İşçi Partisi'nin içinde bulması arasında çok zaman geçmedi. Ömrünün sonuna kadar 'sevdiğim' dediği adamla tanışması Ankara Büyük Sinema'nın önünde Dönüşüm sattığı yıllara rastladı. O dönemin gençlerinin 'Şirin Abla'sıydı, ölene dek hep öyle kaldı. ODTÜ'nün gözbebeği, gençlik hareketinin sembol ismi ve Ankaralı genç kızların hayallerini süsleyen Sinan'la aralarındaki aşk onları birkaç yıl sonra, 8 Şubat 1969'da Sinan'ın teyzesinin Eskişehir'deki çiftlik evinde nikâh masasına oturttuğunda ise, herkes aralarındaki aşkın büyüklü-

günü anlamıştı. Kısa bir dönem avukatlık yaptı ama aktif politikadan uzak duramadı. Ersin Salman 'Sinanımın yavuklusu' dediği Şirin Cemgil için o günlerin içtenliğiyle konuşuyor: "Şimdi onu, burada, yurdunda, toprağına usulca bırakırken 1960'lardaki TİP'in Ankara Samanpazarı mitingi düşüyor aklıma. Mitingin sunucuları Şirin ve ben." Sinan ve Şirin Cemgil, aralarında politik farklılıklar oluşsa da, evlenmekte hiçbir sakınca görmemişlerdi. Nurhak'taki çatışmada yaralı olarak yakalanan Mustafa Yalçıner şöyle anlatıyor: "27 Mayıs'ın yarattığı özgürlük ortamında yüzleri sosyalizme dönük iki genç birbirini bulmuştu." Evlendikten sonra Sıhhiye'de ucuz yollu bir bodrum katı tuttu iki âşık. Çok geçmeden de babasından sonra söylenen marşlara da ismi geçen bebeğe hamile kaldı. İkisinin de yakın arkadaşı olan Akın Atauz'un anımsadıkları ise şöyle: "Belki de bu çok erken evlilik, çok erken bebek, ikisinin de önlerindeki zamanın ne kadar kısa olabileceğini hissetmiş olmalarından doğuyordu." Taylan Özgür öldüğünde, en yakın arkadaşını kaybetmişti Sinan Cemgil. ODTÜ'de Taylan'ın katafalkının başında nöbet tuttular, geceye damgasını vuran ise güzelliği hâlâ anlatılan bir sesti, Şirin Cemgil'in sesi. Mustafa Yalçıner'in hâlâ unutamadığı o geceye dair anımsadıkları şöyle: "Şirin orada benim bir daha hiç kimseden duymadığım, Nâzım Hikmet'in Güneşi İçenlerin Türküsü'nü melodik olarak söyledi." Babasının en yakın arkadaşının ismini taşıyacak olan bebek doğduğunda, takvimler 1970'in 28 Ocak'ını gösteriyordu. Altını değiştiren, annesine yardım eden, ama bulaşık yıkarken "Millete rezil olmayalım," diye perdeyi çeken babasını hiç hatırlamayacak olan o bebeğin adı Taylan'dı.

Dağdan Şiirler Gönderdi

Taylan büyürken, bir yandan da başka bir doğum gerçekleşiyordu Türkiye'de. Babasının liderlerinden olduğu THKO doğuyor ve Türkiye'de örgütlü diğer sol grup THKC'nin aksine

devrimin kırlardan şehirlere yönelmesi gerektiğini söylüyordu. Her yerde aranmakta olan Sinan Cemgil, yanında arkadaşlarıyla Kahramanmaraş'ın Nurhak dağlarının yolunu tuttuğunda, karısı bir yandan sosyalist mücadeleye devam etti, bir yandan da 'sevdiği'nden gelecek haberleri yüreği ağzında bekledi. Nurhak'tan şehre inen Atilla Keskin, kocasından yadigâr Ahmed Arif dizeleri getirdiğinde, ona yanık türküler yolladı dillere destan güzellikteki sesiyle. Nurhak'taki o günler için söz yine Mustafa Yalçıner'de: "Dağda Sinan hoca hepimizden daha duygulu, daha duyarlıydı. Ahmed Arif'in şiirlerini çok duygulu okurdu. Hepimiz, 'Hoca bir daha okusana,' derdik." 31 Mayıs 1971'de düştükleri pusuda önce Kadir Manga düştü, sonra Alpaslan Özdoğan, en son da Sinan Cemgil. Ve Şirin Cemgil için takvim hep o günde kaldı, o takvimden hiçbir yaprak kopmadı bir daha.

Sosyalizm Özlemi Hep Sürdü

Sinan Cemgil'in ölümüyle hayatlarında yepyeni bir dönem başladı. 12 Mart kâbus gibi çökmüştü ülkenin üzerine. Sinan'dan yadigâr oğlunu, Sinan'ın TİP'li anne ve babası Nazire ile Adnan Cemgil'e emanet edip, devrimciliğine kaldığı yerden devam etti cezaevinden çıktığında. O günlerde Mehmet Özler'le yaptığı birkaç yıl süren evlilik herkesi şaşırttı, yıllar sonra bu evliliğe ilişkin "Sinan'dan sonra evlenmemeliydim," diyecekti. Almanya'da ilk yıllarını mülteci kamplarında geçirdi, ama politikadan ve sosyalizm özleminden hiç kopmadı. 1983'te Duisburg'da 1 Mayıs yürüyüşünde karşılaştığı eski dostu Sabiha Erbaş, "Bütün sürgünler gibi Avrupa'yı hiç benimsemedi," diyor. Özellikle hareketin içinde kadın bilinci yaratmaktan asla ödün vermedi, bunu kendi kimliğinde de yaşattı. Ona 'Sinan'ın karısı' diyenlere karşı çıktı: "Ben Şirin Yazıcıoğlu'yum." Onu 1964'te FKF yıllarından beri tanıyan Fehmi Erbaş, Şirin Cemgil'in Almanya'da sol gruplar ara-

sında oluşturulan Faşizme Karşı Birleşik Cephe'de yöneticilik yaptığını anımsatıyor ve eski arkadaşını şu sözcüklerle anlatıyor: "Şirin hiçbir zaman ne kocasının ne de başka birinin çantası olmadı."

Sinan'a Mektuplar

Bundan beş-altı yıl kadar önce belli ki görüş ayrılıkları nedeniyle, içinde bulunduğu politik örgütlülüklerden elini eteğini çekerek, evine kapandı. Torunu Defne doğunca havalara uçmuştu. Bu kez hayli yetenekli olduğu yazma işine yöneldi. 'Sevdiği'ne her ay birkaç mektup yazmaktan hiç vazgeçmemişti zaten. "Matemimi ben üretmedim. Sevgilimin ve arkadaşlarımın hemen hepsinin ölümüyle oluştu ve bu gerçekliği alışılmış bir matemle değil, buna uygun bir matemle yaşamak gerekiyordu, yani direnişle özdeş bir matem," diyordu. Ardından solun iniş çıkışlarını anlatan bir romana başladı. Ama son günlerde midesinde yaşadığı sorunlar, giderek daha fazla engel olmaya başladı hayatına. Onu vefatından yirmi gün önce gören Fehmi Erbaş bu tavrını şöyle yorumladı: "İnatçıydı, devrime ne kadar inanıyorsa, yaşama da o kadar inanıyordu." Şirin Cemgil'in mücadele dolu yaşamı 17 Nisan 2009'da yirmi yedi yıldır yaşadığı sürgünde sona erdi. O şimdi Karacaahmet'te Adnan Bey ve Nazire Hanım ile yan yana yatan Sinan Cemgil'le aynı mezarda. İnanmış gençlerini kendi ülkesinde ölemeyecek kadar uzaklaştıran toplum ise, şimdi onların bıraktıklarından çok uzaklarda. Yeni şeyler söylenmeye başlayana kadar da, sayıları giderek azalan 68 kuşağını birer birer uğurlarken tazeleyeceğiz hafızalarımızı.

Taylan Cemgil:
Annem ömrü boyunca babama âşık kaldı

Babasını kaybettiğinde bir yaşındaydı, onu hiç hatırlamadı, ama nasıl öldüğünü hep annesinden, dedesinden dinledi.

Ondan otuz sekiz yıl sonra kaybettiği annesinden uzak büyüse de, hep örnek aldı. Şimdi onun yazdığı romanı yayınlayacak

"Sanma böyle kalır devran/ Yola devam eder kervan/ Öldü Sinan doğdu Taylan/ Omuzladı silahını." Taylan Cemgil (39) Nurhak'ta ölen babasından sonra söylenen türkülerde adı geçecek kadar ünlü bir bebekti zamanında sol çevrelerde. Şimdi ise Boğaziçi Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Bölümü'nde genç bir yardımcı doçent. Kaybettiği annesinin Almanya'daki evinden döndüğü gece evinde buluştuk; babasını, annesini ve o günleri konuştuk.

Nurhak ağıdında adınızın geçmesi nasıl bir duygu?
Zor bir soru. Çok hüzünlü ve güzel bir şarkı. Ama o şarkıdaki mitleştirilen şey ne benim ne de babam. O başka bir dönemin ve ülkenin şarkısı.

Çocukluğunuza dair neler hatırlıyorsunuz?
Üç yaşımdayım, Feneryolu'ndaki evdeyiz, Özgür diye bir arkadaşım var ve onun da babası ölmüş. Çocukken bazen annemde bazen de babaannemde kalırdım. Çok net hatırlamıyorum ama 1978-79'da babaannemlerde kalmaya başlamıştım, annemin aktif olduğu yıllardı. Sonra İstanbul Erkek Lisesi'nde yatılı okumaya başladım.

Sonra yurtdışına mı çıktı?
Hayır biraz daha sonra. 11 Eylül günü mahalledeki çocuklarla satranç turnuvası yapmıştık, 12 Eylül günü beni çağırmadılar çünkü evimizin etrafında askerler vardı ve biz mimliydik. Annem, eşi Mehmet Özler ve ben on beş gün ev hapsinde tutulduk. Sonra dedem gelip beni aldı. Evi bekleyen askerin, bana tüfeğini tutturduğunu anımsıyorum. Haftalar sonra annemin nerede olduğunu öğrendik, çamurlu bir kış günü onu görmeye Hasdal Kışlası'na gittik. Cezaevinden çık-

tığı zamanı hatırlıyorum, saçları bembeyaz olmuştu, gördüğü işkencelerden dolayı.

Hiç babanızdan konuştuğunuz oluyor muydu?
Her zaman konuşulurdu. Orhan İyiler'in Öldükleriyle Kalmadılar kitabını sekiz yaşımda okumuştum. Babamın ölümü bizim evde hiçbir zaman gizlenen bir gerçek değildi. Babaanneme çok şaşırırdım, hiç cezaevinde kalmamış diye.

Babanız nasıl anlatılırdı size?
Çok sevgiyle. Babaannem duygulanırdı anlatırken, dedem daha az konuşurdu. Onun hakkında en çok konuşan annemdi.

Bunları yaşamak çocuk hafızanızda neler yaptı?
Dedim ya doğaldı. Tamam bir insanın babasının ölmesi çok iyi bir şey değildi ama birçok çocuk babasızdı.

Babanızın yaşadığı dönemdeki etkisini öğrendiğinizde şaşırdınız mı?
Ailede kendini beğenmişlik dünyanın en kötü şeyiydi. Babamın etkisini en çok Buldan'a anneanneme gittiğimde fark etmiştim. Buldan'ın solcu gençleri benle görüşmek istemişlerdi, fotoğraf çektirmişlerdi.

Zorluk yaşamadınız mı?
Benim için 12 Eylül'den sonrası zordu, çünkü annemin gitmesiyle bütün arkadaş çevresi de dağıldı.

Ailede politikaya bulaşmanızı engellediler mi?
Evet dedemlerin beni eylem açısından daha yumuşatılmış bir şeye doğru çekmeye çalıştıklarını söyleyebilirim.

Annenizle gittikten ne kadar sonra görüşebildiniz?
Haziran 1984'tü, trenle iki günlük bir yolculuk yapmıştım,

yaklaşınca heyecanla saçımı taramıştım. Sonra her sene yaz tatillerinde gittim. Üniversiteye Almanya'ya gitmeyi planlıyordum, sonra 1987'de Boğaziçi Üniversitesi'ni kazandım ve burada kalmak istedim.

Annenizin ikinci kez evlenmesi hakkında ne düşünmüştünüz?
Ben severdim Mehmet Özler'i, evde bir kişi daha olması hoşuma gitmişti. Ama hiçbir zaman onu 'baba' gibi algılamadım. Bir baba figürüne ihtiyacım yoktu.

Üniversiteden sonra neler yaptınız?
Boğaziçi'ne girdikten sonra, bir süre müzikle uğraştım. Sonra okulda kalıp asistan oldum. Doktora için yedi yıl kadar Hollanda'da kaldım, dört yıl da İngiltere'de, beş aydır da buradayım.

Annenizin yazdığı bir kitap varmış...
Özellikle babamı anlattığı 1971 dönemi eksik ama bunlara rağmen yayınlamayı düşünüyorum, bu anneme ödemem gereken borcum.

Anneniz sadece babanızı mı sevdi?
Babama hep aşıktı.

TUNCEL KURTİZ
BİR MODERN ÇAĞ OZANI

Gazetecilik böyle bir şey, hayatınızın kahramanlarıyla tanışma fırsatı verir size. Sinemaya ilk kez beş yaşımda, babamın maaş almaya Elazığ'a gittiği bir aybaşında gitmiştim. O yıllarda ilçelerde banka şubeleri olmazdı. Bankamatikler ise hak getire. Memurlar maaşlarını bizim oralarda neredeyse tek banka olan Ziraat Bankası'ndan vezne kuyruğuna girerek alırdı. Her ayın ilk gününü iple çekerdim. Ayın ilk günü, köy minibüsüne binip şehre gitmek demekti. Şehir deyip geçmeyin, şimdilerde Paris neyse biz büyük şehirde yaşayanlar için, şehir de öyleydi köy çocukları için. Toprak yollarda çamura bata çıka ilerleyen kırmızı Ford köy minibüsü, beni düşlerime götürürdü. O düşler oyuncak satan dükkânlar, tüplerde satılan emilerek bir dakikada bitirilen krem çikolatalar, elektriğin henüz gelmediği köyde görmediğim ışıltılı her şey demekti. Televizyonun varlığından henüz bihaberdik. Babamın karton bir kutuda getirip, oturduğumuz öğretmen lojmanındaki gardırobun üstüne koyduğu şeyin ne olduğu hakkında hiçbir fikrimiz yoktu. O karton kutu, biz ilçeye taşınana kadar hiç açılmadı, gaz lambasıyla aydınlatılan evimizde. Geceleri ya köyün yaşlılarından (ki sonraları onların adının dengbej olduğunu öğrenecektim) bir haftada biten Mem u Zin'i dinlerdik topluca ya da annemin hâlâ hangi akla hizmetle okuduğunu anlayamadı-

ğım Gorki romanlarını. Uykuya ya masallarla ya da Gorki'nin Pavel'iyle dalardım. Pavel'in yabancı bir isim olduğunu ilk öğrendiğimde ne kadar şaşırdığımı varın siz düşünün. Sinemayla bu masallar ve romanlar dünyasını keşfimden bir süre sonra tanışmıştım. TÖBDER'li babamın karısını ve küçük kızını götürdüğü ilk film, Sürü'ydü. Elazığ'da şimdi yerinde yeller esen o sinemada, elimde hayatımda ilk kez yediğim patlamış mısırlarla üstüme üstüme dört nala gelen atların zihnimde yarattığı ürküntü dün gibi. Ve o ürküntüyü geçiren, çok sevdiğim pos bıyıklı Derviş dedeme benzeyen Hamo Ağa'nın 'bizden' yüzü. Sürü'yü izledikten otuz üç yıl sonra Antakya'da tanıştım o yüzün sahibiyle.

Antakya'ya Nazır Tuncel Kurtiz

18 Kasım 2007 / Sabah Pazar

Duvar'da Ali Emmi, Sürü'de Hamo Ağa, Umut'ta Hamal Hasan, Bereketli Topraklar Üzerinde'de Kürt Cemal'di. En kral arkadaşı, bir Çirkin Kral'dı. Berlin Film Festivali'nde bir İsrail filmi olan Kuzunun Gülümseyişi'yle 'En İyi Erkek Oyuncu' ödülünü aldı. Yaşamın Kıyısında ile 'En İyi Yardımcı Erkek Oyuncu' seçilen Kurtiz, şimdi ise bir dizide sonradan görme Cemal Ağa'yı canlandırıyor.

1936'da İzmit'te doğan, tiyatro aşkına üniversite bitirmeyen, kaymakam bir babanın oğlu olan Kurtiz, hayatının büyük

kısmını parasız geçirmiş. İlk banka hesabına, son evliliğini yaptığı Menend Hanım'ın önerisiyle elli beş yaşında sahip olmuş. Kurtiz'le dizi çekimlerinin sürdüğü Antakya'da her sabah 05.30'da yaptığı spordan sonra buluştuk, bütün gün onun rehberliğinde Antakya'yı gezdik. O söyledi biz dinledik, o anlattı biz gülümsedik, o içlendi biz duygulandık. Sekiz yıldır Kaz Dağları'nda yaşayan ve şimdi yaşadığı yerin yok edilmesine büyük bir öfke duyan bizim buraların 'Charles Bukowski'si Tuncel Kurtiz'le zamanda bir yolculuk yaptık...

Asi'de nasıl yer aldınız?
Yıllarca dizi yapmayacağım diye kafaya koymuştum. Ama nasıl yaşayacaksın? Peter Brook'un "Tok aktör aç aktörden daha iyidir," diye bir lafı vardır, bizim dizilerde oynama nedenimizi çok güzel anlatır. Bu sene gelen birkaç teklif arasında en hoşuma giden Asi'nin senaryosu oldu. Cemal Ağa diye sıfırdan başlayıp zengin olan bir sonradan görmeyi oynuyorum. Sonradan görmelik, Ertuğrul Özkök'ün dediği MC arabayı görmeme şeklinde bir sonradan görmelik değildir, hazmedememişliktir.

Yaşamın Kıyısında'da izledik sizi...
Fatih Akın çok beğendiğim bir delikanlı. Yaşamın Kıyısında'da çok zevkle çalıştım. Bir Türk-Alman ortak yapımı olması güzeldi. Yerini buldu ki, Oscar'a aday. Ve göçmen işçi problemini güzel anlattı; yok olan, acılar çeken bir neslin çok sağlam insanlar da çıkardığının kanıtı.

İlk film teklifi ne zaman geldi?
Şeytanın Uşakları ilk filmim. Sema Özan ve Orhan Günşiray'la birlikte rol aldık. Pek keyif almamıştım, hemen tiyatroya döndüm.

Yılmaz Güney'le bu filmden sonra mı tanıştınız?
Yılmaz'la arkadaşlığımız üniversite yıllarında başlar. İkimiz de hikâyeciydik. Cezaevinden Boynu Bükük Öldüler romanıyla çıkmıştı. Çıkar çıkmaz beni buldu, "Film yapacağız," dedi. Ben "Sevmiyorum," dedim. "Şimdi böyle şeyler yapacağız, ileride daha güzel şeyler yapacağız," dedi. Ard arda filmler yaptık ama bu arada ben tiyatrodan hiç kopmadım.

Lütfi Akad da hayatınızda önemli bir insan galiba...
Evet, Yılmaz'la Hudutların Kanunu'nu çekmek üzere Urfa'ya gittiğimizde tanıştım Lütfi Akad'la. Ondan çok şey öğrendim, bana Caravaggio'yu ilk tanıtan insandır.

Bir de Devri Süleyman döneminiz vardı...
Çok severek oynadığım bir oyundu, şöyle başlıyordu: "Oyunumuzun adı Devri Süleyman, Süleyman dedik diye kimse alınmaya kimse gocunmaya. Bu Süleyman başka Süleyman, bu Süleyman Süleymaniyeli muhtar Süleyman. Açalım bakalım kara kaplı kitap ne dedi, efendim adet olmuş bir kere, moda olmuş iki kere, ekmek davası üç kere kimse gocunmasın dört kere. Söyleyelim şarkımızı edelim raksımızı zevki ab eyleyelim cümle halkımızı..." Aydın Engin yazmıştı, başımıza çok iş açtı. Oyunu Danıştay kararıyla adını Devri Küheylan diye değiştirip oynayabilmiştik.

Tepkiler nasıldı?
Tabii ortalık uçuyor, kabare düzeninde ama politik bir oyun. Yine dava açtık, yine kazandık, çok büyük ilgi görüyordu. Derken bir gece ansızın geldiler. Bizim ikiyüzellibin lira vererek aldığımız altı yüz kişilik tiyatromuzu yaktılar, sabahleyin tiyatro küldü. O arada ben asker kaçağıydım, ihbar edildim

ve Muş'a askere gittim. Yılmaz Güney de askerdi. Birlikte ev tuttuk, Umut'un hikâyesi orada çıktı. Umut'u çektik, Komünist (Çiçek) Arif yurtdışına çıkardı, film büyük sükse yaptı.

Bunlar 12 Mart döneminde yaşanıyor değil mi?
Balyoz harekâtı da o günlerde başladı, Yılmaz içeri alındı. Ben yurtdışında kaldım. Umut filmi bana kanat oldu. Otobüs'ü, Cezayir'de de Bebek'i çektim. Yaşar Kemal'in Teneke'sini Göteborg Şehir Tiyatrosu'nda sahneye koydum, ardından İsveç Devlet Tiyatrosu'nda yine Yaşar Kemal'in Yağmurlar Gebedir oyununu yaptım.

Türkiye'ye ne zaman döndünüz?
1974'te bir belgesel yapmak üzere geldim, babamın arkadaşı Turan Güneş artık Dışişleri Bakanı olmuştu. Yılmaz Kayseri'de hapisteydi, ziyaret ettim, bana Sürü'nün hikâyesini verdi.

Kurtiz'in Dilinden Kaz Dağları

"Ben ortaokuldayken babam Edremit kaymakamıydı. Hayatımın en güzel günlerini Erdemit Ortaokulu'ndaki hocalarım sayesinde yaşadım. Ta İda Dağı oluşundan bu yana, Achilleus'tan, Hektor'dan, Troya'dan bu yana bin pınarlı İda'nın Kaz Dağları oluşu, dağın güzelliği, zeytinin bereketi, ayvanın-narın bereketi beni bu dağa âşık etti. Dünyayı dolaştım, çalıştığım her yerde hep Kaz Dağları'nı anlattım. Öyle bir dağ ki bütün Avrupa'nın florasından daha zengin bir florası var. Bir bölümü milli park ilan edilmiş, yazık ki diğer bölümü milli park olamamış. İşte o bölümde şimdi altın arıyorlar. Neyi yok edeceklerini onlar çok iyi biliyor. Ve seviniyorum ki halkımız da artık anlamaya başladı. Çünkü toprağın altından çıkarılacak altından çok daha değerli toprağın üstü. İlk aşkım Kaz Dağları'nda tanıştığım bir sarı kızadır. Bir çocukluk aşkıydı, ama hiç unutmadım. Şeyh Bedreddin

Destanı'nı Viyana'da sergiledikten sonra, tıpkı kendi mezarını arayan bir fil gibi biraz küskün Brezilya'ya yerleşmeye karar vermiştim. Yazar dostum George Amado'nun yanına gidecektim. Sonra Fikri Sağlar'ın yardımıyla oyunumuzu İstanbul'da sergiledik ve ben orada şimdiki eşim Menend'le karşılaştım, çarpıldım, âşık oldum. Onu da kandırdım, sekiz sene önce Kaz Dağları'na yerleştik. Orada İlyada'yı yeniden yazıyoruz."

Ben Bir Komünistim

Bundan sonrasına ilişkin yapmayı çok istediğiniz şeyler var mı?
Hiç vaktim kalmadı, artık kendime ayırmak istiyorum zamanımı. Ölmeden Şeyh Bedrettin Destanı'nı film yapacağım. Reis Çelik'le bu projenin üzerinde çalışıyoruz. Edremit'te bir atölye kurup, orada oyunculuk üzerine çalışmalar yapmak istiyorum. Yazmaya hevesim var ama henüz anılarımı yazmak istemiyorum.

Kendinizi politik olarak nasıl tanımlıyorsunuz?
Ben bir komünistim. Benim için komünizm; küçüğün büyük karşısında yaşayabileceği, zayıfın kuvvetlinin yanında olabileceği, herkesin ayakkabı giyme, okula gitme, yemek yeme özgürlüğünün olduğu, eğitimden herkesin faydalandığı bir dünya demek.

Son yıllarda çok mu milliyetçi olduk?
Ben milliyetçiliğe inanmam. Tabii ki yaşadığım toprakla övünürüm, aynı dili konuştuğum insanları severim, ama bütün dünya insanlarını da severim.

Bugünden o günlere baktığınızda ne söylemek istersiniz?
Valla her zaman zordu iş, şimdi daha zor. Bugünlerde Ador-

no'yu okumaya çalışıyorum, zor bir filozof. Ama bir cümlesi iyice kafama yerleşti: "Yanlış hayat doğru yaşanmaz."

Avrupa'da uzun yıllar yaşayan biri olarak, ne düşünüyorsunuz AB meselesiyle ilgili?
AB düşüncesine karşıyım, dünya birliğinden yanayım.

Çok Şanslı Bir Erkeğim

Bütün bunlar olurken özel hayatınızda neler oluyordu?
Ben çok şanslı bir erkeğim. Kadın arkadaşlarım, aşklarım hep beni iki adım yukarıya fırlatmıştır. Onlardan çok şey öğrendim.

Aşklarınızı nasıl yaşadınız?
Aşk sürüp giden, ama nereye gittiği bilinmeyen bir maceradır. Bizim maceramız da on dört yıldır sürüp gidiyor, daha önce on iki yıl süren, ondan önce beş yıl süren maceralar da yaşadım. Eşimle yirmi yaş var aramızda, ama çok iyi anlaşıyoruz.

Yetmiş bir yıllık hayatınızı film olarak düşündüğünüzde başrollerde kimler olur?
İlk önce Cahit Irgat, Can Yücel, Münir Özkul ve Özdemir Asaf. Özdemir Asaf bana şöyle yazmıştı: "Bazen bütünü unutup parçaya yöneliyorsun, parça bütünü parçalıyor." Can Yücel'in yanında susup dinlemeyi tercih ederdim. Yılmaz Güney arkadaşımdı, bunlar ağabeylerim. Sonra Ayberk Çölok, Erol Günaydın, Müşfik Kenter'le çok severiz birbirimizi. Ama hayatımın en büyük kahramanlarından biri Nazım Hikmet'tir.

Gina'ya Âşıktım

Ne yaptınız peki?
Hikâyeye ve role hayran oldum. Zeki Ökten, Tarık Akan,

Melike Demirağ ve ben trene binip Siirt'in Pervari'sine, oradan da Meydanı Süleyman'a gittik. Artık Yılmaz Güney'in bana taktığı iki kanadım vardı, biri Umut, diğeri Sürü.

Gümüş Ayı'yı bir İsrail filmiyle almanız ironik...
Sürü'den sonra beni İsrail'e çağırdılar. Orada iki film teklifi aldım ama bir sorun vardı. Arapça oynayacaktım ve ben Arapça bilmiyordum. Param yoktu, "Oynarım," dedim. 1987'de Berlin Film Şenliği'nde En İyi Erkek Oyuncu ödülüyle Gümüş Ayı aldım. Gina Lollobrigida jüri başkanıydı ve benim gençlik aşkımdı. Defterimde onun fotoğrafları vardı lisedeyken. "Nihayet karşılaştık, seni öpebilmek ne büyük bir şey," dedim ve elini öptüm.

Mahabarata diye bir oyununuz var, 12 saatlik...
Evet Peter Brook'un yönetiminde Mahabarata'yı üç yıl boyunca dünyanın her yerinde oynadım. Almanya'ya döndüğümde yine işsizdim, unutulmuştum.

Ardından da Şeyh Bedrettin'li yıllarınız geliyor değil mi?
Hayatımda en övündüğüm iştir. Zaten Şeyh Bedrettin Destanı'nı İstanbul'daki festivale getirdikten sonra geldim ve bir daha dönmedim.

BU TOPRAĞIN ÖTEKİLERİ

söyleşiler

Müjgân Halis

Bu kitap, Müjgân Halis'in 16 yıllık gazetecilik geçmişinden sayfalara, manşetlere taşıdığı haber ve söyleşilerinden seçtiği bir derleme. Müjgân Halis, insan hikâyeleri ile bir memleket resmi çiziyor. Bu resim farklı yerlerden, koşullardan, zamanlardan çıkan farklı insanlık durumları ile renkleniyor. Cinsiyeti, cinsel kimliği, dinsel inanışı, etnik kimliği, zihinsel farklılığı, sınıfsal durumu nedeniyle dışlananlar, sürgünler, yok olanlar, direnenler ile görünürleşiyor.

"Her şeyin bir sahiplik ilişkisiyle ölçüldüğü günümüzde acıklı bir durumdur kendi toprağında 'yabancı'ya dönüşmek. An gelir, adındaki 'acayip'lik seni bu toprakların uzaklarına iter. Mesela adın Manuel'se olsa olsa Fransızsındır, Maria ise Alman... Elbette sadece onlar değil memleketimizde üvey evlat muamelesi görenler. Egemen yaşayışa, egemen söyleme 'garip' gelen herkes yabancı muamelesi görüyor. Başka diller konuşanlar, kendi cinslerini sevenler, hâlâ emek-sermaye çelişkisine dikkat çekenler, yoksulluklarını kader gibi yaşamaya karşı çıkanlar ve kadınlar, hep kadınlar..."

ISBN: 978-605-62631-3-2

9 786056 263132

ayizi kitap